Nedvî

rahmet peygamberi

EBU’L-HASEN ALİ EN-NEDVÎ

Rahmet Peygamberi

Türkçesi:

Prof. Dr. Abdülkerim ÖZAYDIN

İZ YAYINCILIK: 033
İnceleme araştırma dizisi: 010
Özgün adı: es-Sîretü’n-Nebeviyye
Çatalçeşme Sokağı No: 27/2 Cağaloğlu 34110 İstanbul
telefon: (212) 5207210
faks: (212) 5115791
www.iz.com.tr
e-posta: bilgi@iz.com.tr
kapak: Medine Efe

EBU'L-HASEN ALİ en-NEDVÎ

1913'te Hindistan'da doğdu. Öğrenimini ünlü Nedvetü'l-Ulemâ'da tamamladı. Bu esnada Faslı Şeyh Takiyûddin Hilâlî, Şeyh Halid B. Muhammed Yamanî, Mevlana Ahmed Ali Lahorî gibi âlimlerden, şair allâme Muhammed İkbal'den ve hareket planında İhvan-ı Müslimîn lideri Hasan el-Benna ile Tebliğ Cemaati lideri M. İlyas'tan etkilendi. İlk eseri olan, Seyyid Ahmed Şehid hakkındaki biyografiyi Urduca olarak 20 yaşında yazdı. Gençlik, olgunluk ve yaşlılık döneminde kaleme aldığı İslâm Ruhunun Kurtarıcısı, Din ve Medeniyet, Materyalizm ve Batı Karşısında İman, İslâm ve İslâm Dünyası, Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti? gibi eserler birçok dünya diline çevrildi ve İslâm âleminde derin yankılar uyandırdı. Hind alt-kıtasındaki birçok İslâmî kuruluşta imzası bulunan Nadvî, tüm İslâm ülkelerini kapsayan kimi önemli İslâmî teşkilâtların da kurucusu ya da faal üyesi durumunda. Medine ve Şam üniversitelerinde bir süre öğretim üyeliği de yapan, 1979 Melik Faysal Ödülü sahibi ünlü düşünür, 1999 yılında vefat etmiştir.

Müellifin Önsözü

Cc

Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a, salât ve selâm nebîlerin sonuncusu ve resullerin efendisi Hz. Muhammed'e, onun ehl-i beytine, bütün ashabına ve kıyamet gününe kadar iyilikte onlara uyanlara olsun!

Sîret-i nebeviyye, bu eserin yazarının yetiştiği ilk okuldur. Genellikle çocukların giremediği bu okula, o çok küçük yaşta iken başlamıştır. Onun bu konudaki üstünlüğü evine ve âilesine hâkim olan manevî havadan kaynaklanmaktadır. Resûl-i Ekrem'in hayatından bahseden manzum ve mensûr (nesir) eserlerin elden ele dolaştığı bu basit ve küçük kütüphanenin, âilenin ve çocukların kültür hayatında önemli bir yeri vardı. Ayrıca ağabeyi Dr. Seyyid Ebu'l-Ali Hasenî'nin terbiyesi ve onun mükemmel yönetimi, Ebu'l-Hasen en-Nedvî'nin eğitiminde mühim bir rol oynadı. O, çocukluk çağında iken Sîret-i nebeviyye konusunda Hind müslümanlarının dili olan Urduca ile yazılmış kitapların en değerlilerini okudu.Urduca, sîret konusunda Arapçadan sonra İslâm dünyasında konuşulan dillerin en zenginidir. Şu son asırda sîret konusunda yazılanların en güzel ve en kuvvetlileri bu dille yazılmıştır.

Nedvî, Arapçasını ilerlettikten sonra siyer konusunda yazılmış Arapça eserleri okumaya başladı. Bunlar arasında ilk sırayı İbn Hişam'ın es-Sîretü'n-Nebeviyye'si ve İbn Kayyım el-Cevziyye'nin Zâdü'l-Meâd fî Hedyi Hayri'l-İbâd adlı eseri alır. Bunları ilmî olarak tedkik etmekle kalmadı, bilâkis uzun zaman onlarla haşir-neşir oldu. Onlarla imanın zevkini duyuyor, orada geçen kıssa ve haberlerden sevgiyle gıdalanıyordu. Şüphesiz ki, "Sîret", Kur'ân-ı Kerîm'den sonra eğitici unsurların en güçlüsü, zihne ve gönle en çok tesir edendir. O, daha sonra muhtelif dillerde kaleme alınmış eski-yeni sîret kitaplarını da okudu. Yazılarında ve konferanslarında başvurduğu ilk materyal sîretti. Hakikatleri ortaya koyarken, gönüllere ve zihinlere seslenirken, bir hususu isbat ederken, ihtiyaç duyduğu güzel misaller ve kuvvetli deliller için hep sîret-i nebeviyyeden yararlanırdı. Siyer şimdi de onun ruhunu beslemeye ve duygularını canlandırmaya devam ediyor. Onun bir kıymet ifade eden her yazısında sîretin güzelliklerinden bir iz, onu tedkik etmekten ve üzerinde

düşünmekten doğan bir fazilet vardır. Sîretin muhtelif yönlerine ve Hz. Muhammed'in peygamberliğinin büyüklüğüne dair yazdıklarını ve bu mevzudaki konferanslarını et-Tarîk ile'l-Medine adını verdiği bir kitapta topladı.

Müellif uzun bir ömür sürdü ve pek çok kitap yazdı. Bir tanesini de Hz. Peygamber'in hayatına tahsis etmeyi aklından bile geçirmedi. Ancak eski ve yeni çeşitli kitaplardan istifadeyle "Sîret"in, ilk ve aslî kaynaklarına dayalı, Kur'ân-ı Kerîm ve sahîh hadislerle haber verilenlere mutabık, sonraki müelliflerin birçoğunun, eski müelliflerin de bir kısmının yaptığı gibi, bilgileri tenkid süzgecinden geçirmeden, araştırmadan toplayan bir ansiklopedi üslûbuyla değil, çağdaş ilmî üslupla yazıldığı bir kitaba o da ihtiyaç duyuyordu.

Müellif bu kitabı yazarken çağdaş akımları taklid etmemiş, müsteşriklerin eserlerine, şüphe uyandırmak isteyenlerin sözlerine itibar etmemiş, semavî kitapların ve peygamberlerin hayatının, mucizelere ve gayba dair haberlerin aydınlanmasını ve anlaşılmasını sağlayan değişmez birtakım dinî kararların paralelinde yürümüş; kaleme aldığı eserin büyüklerden veya liderlerden birinin hayat hikâyesi değil, Allah tarafından gönderilmiş ve O'nun desteğine mazhar olmuş bir peygamberin hayatı olduğu ilkesine bağlı kalmıştır. Müellif bu eseri, kültürlü ve insaf sahibi müslüman ve gayr-ı müslim istisnasız herkese, te'vile lüzum kalmadan takdim edilebilecek bir vasıfta te'lif etmiştir. Yazar eseri hazırlarken kendi şahsî felsefe ve yorumlarını ortaya koymaktan ziyade, hâdiselere, vâkıalara ve siyer materyaline istinad etmiş ve hâdiselerin kendi lisanıyla konuşmasını ve kendi kendine gönüllere ve akıllara yol bulmasını arzulamıştır.

Hz. Peygamber'in hayatı; bütün güzelliklere, parlaklıklara, gönülleri ve akılları büyüleyen, eseri kabule lâyık hale getiren vasıflara zaten sahiptir. Bir destekçinin himmetine, bir düşünürün rehberliğine, bir edîbin fesahatına muhtaç değildir; bir müellifin muhtaç olduğu anlatım güzelliği, güzel tertib ve iyi bir hülâsa gibi hususlardan da müstağnîdir. Sonra onda akıl ve duygu yanyana tecelli eder. Onda duygu, sevgi ve imanı bir kenara iten ilmî bir araştırma ve tahlilî bir tenkid söz konusu olamaz. Öyle ki sîretten zevk almak, ondan istifade etmek, hükümlerini ve hâdiselerini anlamak için her ikisi de zarûrîdir.

Eğer kitap, sevgi, iman ve duygudan tecrid edilirse içinde hayat eseri olmayan bir kütük halini alır. Aynı şekilde inançla ilgili duygu unsurunun

da, akl-ı selîm ve sağlam düşüncenin gereklerini hiçe sayarak onun üstüne çıkmaması gerekir. Zira böyle olursa, eser sadece inançlarla ilgili bir kitap olur. İmanı kuvvetli olanlar, İslâm'ı iyice benimseyenler hariç, hiç kimse onu okuyamaz ve muhteviyatını anlayamaz. Söz konusu kişiler ise, dış dünya ve çağdaş kültürle hiçbir ilgisi olmayan ve dinî bir çevrede doğup büyüyen kişilerdir. Bu, Allah'ın insanlara bir lütfu olsa da sonuç aynıdır. Çünkü bütün insanlığa ve âlemlere rahmet olarak gönderilmiş bir peygamberin hayatının, yalnızca bu bahtiyar mü'minler sınıfına hasredilmesi ve böyle İslâmî bir çevrede yetişme imkânı bulamayanlara ve hikmet-i ilâhiyyenin, gayr-ı İslâmî bir çevrede neş'et etmelerini irade ettiği ve daha sonra lütfuna nail edeceği, sîretin güzel kokusunu bağışlayacağı ve onların da bunun kuvvet ve câzibesiyle iman yuvasına ve İslâm karargâhına geleceği insanlara bu fırsatın verilmemesi câiz değildir. Gayr-ı müslimlerin bu sîretten istifade hakları ve nasibleri, iman ve İslâm, gölgesinde büyüyen mü'minlerden daha az değildir. Bu ilaç, sağlıklı bir insandan daha çok hastanın ihtiyacıdır. Nehrin öte tarafından yaşayanların köprüye olan ihtiyacı ,nehrin bu yakasında yaşayanlardan çok daha fazladır.

Yazarın, Hz. Muhammed'in hayatını kaleme alırken onun doğduğu ve büyüdüğü çevreden ve devirden sarf-ı nazar etmesi düşünülemez. Müellif, M. VI. asırda bütün yeryüzünü kaplamış olan câhiliyeti ve devrin eriştiği olanca fesad ve inhitatı, sıkıntı ve karışıklığı, ictimaî ve ahlakî, siyasî ve iktisadî vaziyeti, bu devri fesada, dalâlete ve helâke götüren faktörleri, zorba iktidarları, tahrif edilmiş dinleri, aşırı felsefî cereyanları, yıkıcı hareketleri tavsif etmek zorundadır. Yazar Cahiliyye devri hakkında bir bölüm kaleme almak istediğinde, şüphesiz ki, ilk olarak Müslümanların Çöküşüyle Dünya Neler Kaybetti? adlı eserine müracaat edecektir. Çünkü onu telif ederken bugün bile unutamadığı zorluklarla karşılaşmıştır.Yabancı kaynaklardan, çeşitli milletlerin, beldelerin ve İslâm'ın doğduğu çağdaki devletlerin tarihi hakkında Avrupa dillerinde yazılmış eserlerden bilgi toplamak zorunda kalmıştı. Böylece sîret kitaplarını okuyacakların yolunu aydınlatan, bi'set-i Muhammediye'nin azametini, üstlendiği görevin ehemmiyetini ve ondan doğan büyük neticeleri idrak etmelerini sağlayan bu geniş bölüm meydana geldi.

Günümüzde sîret konusunda bu çeşit araştırma ve üslûp ile kaleme alınan her kitap, Cahiliyye çağını ilmî bir şekilde aydınlatmak ve en emin ve dikkatli bir şekilde tasvir etmek, fesadın, çöküşün, intiharın neşv ü nemâ bulduğu Cahiliyye çağını lâyık olduğu gibi ortaya koymak zorundadır.

“Sîret”ten bahsedecek olanlar, Hz. Muhammed’in peygamber olarak gönderildiği ve İslâmiyetin zuhur ettiği çevreyi, davetin gerçekleştiği ve risâlet sahibinin doğduğu, ömrünün 53, peygamberliğinin de 13 yılını geçirdiği beldeyi, yani Mekke’yi, aklının, zekâsının erebildiği ölçüde tanımak, bu beldenin ictimâî ve siyâsî mevkiini, dinî halini, iktisadî vaziyetini, asker ve savaş gücünü bilmek zorundadır; ta ki, bu beldenin tabiat şartlarını, orada yaşayanların düşünce yapılarını, İslâmiyetin yayılmasını ve ileriye doğru yol almasını engelleyen faktörleri tanıyabilsin.

İslâmiyetin Mekke’den sonra intikal ettiği, Resûlullah ve ashâbının hicret ettiği, Allah Teâlâ’nın İslâm’ın ilk merkezi olmasını irade ettiği Medine için de aynı şey söz konusudur. İslâm’ın gerçekleştirdiği başarı, onun terbiye ve yeniden diriliş üzerindeki gücünü, meseleleri çözmede ve birbirine zıt unsurları bir araya getirmedeki muvaffakiyetini, Hz. Peygamber’in insanlığa yaptığı hizmetin azametini, onun gönülleri birleştirmedeki ve nefisleri terbiyedeki mucizevî başarısını, insan ancak, bu garip ve çapraşık muhitin vaziyetini, Resulullah ve müslümanların karşılaştığı zorlukları bildiği ölçüde lâyık-ı vechile takdir edebilir. Hâdiselerin birçoğu ve okuyucunun sîret kitaplarında rastladığı bazı hükümler, ancak şehrin ictimâî, siyasî ve iktisadî yapısı, beldenin ve çevresinin tabiat ve coğrafya şartları, insan ve iklim unsurları, hicretten ve İslâm’ın yayılışından önceki örf ve âdetler iyice bilindiği zaman anlaşılabilir. Okuyucu bütün bunları bilmeden sîret kitaplarını okumaya başlarsa, çevresini görmediği bir tünelde yürüdüğünü ve yanlış bir yolda olduğunu anlar.

Çağdaş hükûmetler ve komşu beldelerden söz ederken de aynı düşünceden hareket edilir. Okuyucu, İslâm davetini ayakta tutan harekâtın güzideliğini ve savaş gücünü, ancak çevresinde bulunan ve İslâm’a muhatap olan, Hz. Peygamber’in imana ve İslâm hâkimiyetini kabule davet ettiği hükûmetlerin büyüklüğünü, kültür ve medeniyet seviyesini, harb gücünü, refah ve bayındırlığını, hükümdarlarının sahib olduğu kuvvet ve zenginliği, savlet ve şevketi iyice bildiği takdirde anlayabilir. İlimlerdeki yeni gelişmeler, orada yaşayan bu hükûmetlerin tarihlerini aydınlatmıştır; eskiden meçhul olan, gizli kapaklı birçok şeyin üzerindeki örtüyü kaldırmıştır. Günümüzde Hz. Muhammed’in hayatını yazacak olan bir müellif, bütün bunlardan istifade etmelidir. Tarih, coğrafya ve benzeri konularda yazılan ve neşredilen en yeni kitaplardan mutlaka yararlanmalıdır.

Eserin müellifi, bu mevzuda eser kaleme alan yazarların çalışmalarını ve çeşitli zamanlarda onların kalemlerinden çıkan değişik dillerdeki eserlerin kıymetini, bunun İslâmî davetteki yerini takdir ediyor ve Sîret-i Nebeviyye'nin, okuyucuların arzularına cevap verecek vasıfta olduğunu belirterek ve Sîret-i Nebeviyye konusunda yeni bir eser yazmaktan ve böylece bu aydınlık yolun yolcusu olmaktan duyduğu saadeti ifade ediyor.

Fakat müellif, bütün bunlara rağmen vaktinin darlığı ve görme duygusunun zayıflaması sebebiyle, bu konuda geniş ve mufassal bir eser yazmaktan yine de çekiniyordu. Peygamberlerin en şereflisi, Seyyidü'l-evvelîn ve'l-âhirîn olan Hz. Muhammed'in hayatını veya herhangi bir peygamberin hayatını kaleme almak şöyle dursun, büyük şahsiyetlerden birinin hayatını yazmanın bile, müelliflerin üzerinde çalıştıkları en zor mevzulardan biri olduğunu tecrübeyle biliyordu. O, müslümanlardan hem meşhur tarihî şahsiyetlerin ve hem de yenilerinin biyografileriyle pratik olarak meşgul olmuştu. Eli kalem tuttuktan sonra büyük müslüman imamlar ve kumandanların, ilmiyle âmil olan ulemanın sîret ve hayatlarıyla ilgilenmiş, bunlara dair binlerce sayfalık eserler vermiş, küçük yaştan beri biyografilerle haşir-neşir olmuş, pek çok eser okumuş ve yazmıştır.

Bundan dolayı bu mevzuun hassasiyetini ve mes'ûliyetinin büyüklüğünü iyi bilir. Bazı görüşlerin tesiri altında kalan kimi müellifler, bu görüşlerin tesiriyle bilerek ya da farkına varmadan eserlerinden, terceme-i halinden bahsettikleri şahsın değil kendi duygu ve düşüncelerinin ve kendilerine hakim fikrin tasvirini yapmış olurlar. Bu durumda müellif, büyüklerden birini tanıtmak isterken, kendini tasvir eder ve ona mücerred bir nazarla bakmak ister; neticede ona kendi tecrübeleriyle bakmaya başlar ve kendi hususî ölçülerini hakim kılar.

Psikoloji ve ahlâk ilmini okuyan ve çağdaş şahsiyetlerin tedkikiyle uzun zaman meşgul olan herkes bilir ki, nefsin derinliklerine inmek, onu her yönüyle ihata edip en geniş ve dakîk bir şekilde tasvir etmek çok zordur; bunu herkes güzel ve dikkatli bir şekilde yapamaz. Böyle bir çalışmayı ancak nefsin cazibelerini, vesveselerini, emel ve elemlerini, hüzün ve şevklerini, ruhun alevlenişini, kalbin coşkusunu, insanın gece ve gündüzünü nasıl geçirdiğini, âilesine ve arkadaşlarına nasıl davrandığını bilerek, insanın barışta ve savaştaki, rıza ve gazab, zorluk ve kolaylık, zaaf ve kuvvet anındaki durumunu görüp bilenler yapabilir. Esasen insanlığın ruhî hallerini, insanoğlunun duygu ve düşüncelerini, olgunluk ve güzellik hallerini tasvir edecek kelimeler henüz ortaya konulamamıştır. Bir dil, ne

kadar zengin ve gelişmiş olursa olsun, bu hususları tam anlamıyla tasvir edemez.

Hz. Muhammed’in hayatı, –peygamberler de dahil– diğer şahısların hayatlarından farklıdır. Bu da, peygamberlerin ve büyük şahısların tarihinde benzeri olmayan hadis ilminin üstünlüğü sayesinde olmuştur. Siyer ve şemâil kitapları, Hz. Peygamber’in dua ve zikirleriyle, gece gündüz Rabbine yaptığı münâcaatlarla ve ashab-ı kiram ve ehl-i beytin Resulullah’ı tavsifleriyle zenginlik kazanır. Edebiyat, tarih ve ensab kitapları böylesine beşerî güzellik ve ahlakî incelikleri, daha mükemmel bir şekilde tasvir edememişlerdir.

Bu sebeple kahramanların ve büyük şahsiyetlerin biyografileri telif edilirken karşılaşılan zorluk ve belirsizliklere, varsayım ve temelsiz çıkarımlara Hz. Muhammed’in sîretini te’lif ederken rastlanmaz. Resulullah’ın sîreti, sîretlerin en güzeli olduğu gibi en mükemmelidir de. O, Kur’ân âyetleri, tarihî vesîkalar, ahlakî incelikler, âdet ve ibadetle, ahlâk ve muamelâta dair tafsilât üzerine tesis edilmiştir. Bundan daha üstününü tasavvur etmek imkânsızdır. Hz. Muhammed’in sîreti hakikate ve vâkıaya en uygun olanıdır. Bu güzel, şerefli ve temiz hayattan daha üstün bir hayat düşünülemez.

Hz. Muhammed’in sîretiyle, büyük şahsiyetlerin hatta peygamberlerin sîretleri arasında mevcut olan büyük farka rağmen, itiraf etmek lâzımdır ki, Hz. Muhammed’in hayatını ve ahlâkını, sîretini, davetini, ferdî ve ictimaî hayatını, Allah ve kul ile olan münasebetlerini, yaratılış ve ahlâkındaki meziyetlerini, sevgi ve şefkatindeki, dua ve niyazındaki, mantık, hikmet ve olgunluğundaki güzelliklerini, onun hayatının bir parçası olan mucizelerini tasvir etmek gerçekten çok zor bir meseledir.

Sîret ve şemâil kitaplarında Hz. Muhammed’in güzelliği hakkındaki ifadeler, Allah Teâlâ’nın ona tahsis ettiği yaşayış ve ahlâk güzelliği ve mükemmelliğinin hepsini değil, sadece bir kısmını teşkil eder.

Umarız ki, Sîret müelliflerinin bu husustaki çalışmaları ve gayretleri Allah tarafından takdir edilip mükâfatlan-dırılacaktır. Hz. Muhammed’in sîretinden bahseden eserler herkese hitab eden ebedî ve büyük bir servettir. Her insan, her nesil ve bütün halk tabakası, onun hidayet ve nurundan nasibini alacaktır.

İşaret edilen bu zorluklardan dolayı Hz. Muhammed’in sîretini yazmaktan çekiniyordum. Onu gözümde büyütürken kendimi de küçük görüyordum. Faziletli ve saygıdeğer bazı arkadaşlarım Hz. Muhammed’in

hayatına dair Arapça bir eser kaleme almam için beni teşvik ettiler. Ben de yeni neslin düşünce yapısını, zevkini ve anlayış seviyesini, istek ve ihtiyaçlarını tesbit etmeye, kullanacağım üslûb ve ilmî metodu araştırmaya koyuldum. Çünkü her asrın kendisine has üslûbu ve dili vardır; Hz. Muhammed'in hayatını yazarken, hiçbir heves ve maksadın tesirinde kalmadan, sabah akşam değişen ilmî nazariyelere, dinî taassubun ve bilgisizliğin veya siyasî maksadların sebep olduğu şüphe ve engellere boyun eğmeden yazmaya bilhassa gayret ettim.

Nihayet Allah Teâlâ bu eseri telif etmek için bana kolaylık ihsan etti. Bu mevzu üzerinde ısrarla durdum; onunla haşir-neşir oldum. Sîret ve hadis kitaplarını ve bu mevzuda istifade edilebilecek eski ve yeni herşeyi okumaya başladım. Bu konuda yazılmış ve te'lif edilmiş kitapların en doğrularına ve en güvenilirlerine istinaden bu eseri yazmaya başladım. Daha çok sahih hadis kitaplarına, İbn Hişam'ın Sîret'ine, İbn Kayyım el-Cevziyye'nin Zâdü'l-Meâd'ına ve İbn Kesîr'in ciltlik es-Sîre-tü'n-Nebeviyye'sine istinâd ettim. Eskiden ve günümüzde bu mevzuda yazılmış olan eserlerden, Sîret'in birçok konusuna ve o günün tarihine açıklık getiren muasır hükûmetler ve toplulukları aydınlatan yabancı kaynaklardan yararlandım. Kitabı hem ilmî hem de çağdaş edebî üslûba uygun tarzda yazmaya ve birine diğerinden fazla ağırlık vermemeye çalıştım.

Eserin büyük ölçüde hayatî ve müessir unsurları ihtiva etmesine, kalbleri ve ruhları büyüleyen, hiçbir insanın hayatında bir ferdin veya neslin, bir davet veya dinin tarihinde eşi ve benzeri bulunmayacak bir ölçüde, gönülleri ve ruhları büyüleyen bir vasıfta olmasına özen gösterdim. Bütün bunları süslemeden, ayrı bir renk katmadan ve yapay güzellik vermeden yazmaya çalıştım. Çünkü tabiî ve hakikî güzellik, haricî bir güzelleştirmeye, yapay bir tezyinata ihtiyaç hissetmez.

Bu eseri H. Şevval 1395-Şevval 1396 (M. Ekim 1975-Ekim 1976) tarihleri arasında te'lif ettim. Mecbur kalmadıkça başka birşeyle uğraşmadım. Bazan rahatsızlıklarım, bazan da Şark ve Garb'a yaptığım seyahatler araya girdi ve Cenab-ı Hakk 1396 Şevvalinin ilk günlerinde bu kitabı tamamlamayı bana nasib etti. İşte okuyucuların elindeki kitap budur.

Burada, eseri telif ederken büyük yardımlarını gördüğüm iki değerli arkadaşıma teşekkür etmeliyim. Bunlardan biri Nedvetü'l-Ulemâ'da tefsîr ve hadîs hocası olan Şeyh Burhaneddin olup, mevzumuzla ilgili hadislerin tesbitinde ve bazı sîret kitaplarındaki ifadelerin tahkîkinde bana yardım etti. Allah onu hayırla mükâfatlandırsın! İkinci arkadaşım Muhyiddîn Ahmed

ise yabancı kaynakların tedkikinde bana yardımcı oldu. Eserin müellifi ona şükran borçludur ve onun samimiyet ve gayretlerini takdir etmektedir. Eser tamamlandığında müellif kitabın dikte ettirilmesi sırasında da bazı kardeşlerinin yardımına muhtac oldu. Bunların başında Muhammed Muaz el-Endûrî en-Nedvî ve Ali Ahmed en-Nedvî gelir. Ayrıca Nur Alim el-Emînî en-Nedvî'nin de yardımları oldu.

Müellif bütün mümin kardeşlerine müteşekkirdir.

Allah Teâlâ'nın, bizi bu kitaptan yararlandırmasını ve onu en güzel şekilde kabul buyurmasını, âhirete azık ve bu güzel sîretin okunup öğrenilmesine vasıta kılmasını, ondan istifade edilmesini nasib etmesini niyaz ederim.

Şayet bu çalışmamız mü'minlerin kalbindeki sevgi ve imanı açığa çıkarır, gayr-i müslimlerden birinin kalbinde de bu temiz sîrete karşı sevgi uyandırır ve onu İslâmiyeti tedkik edip anlamaya sevkederse, bu, müellif için büyük bir mükâfat olacağı gibi, kitap için de eşsiz bir kıymet ifade edecektir. Tevfik Allah'tandır.

Ebu'l-Hasen Alî Hasenî en-Nedvî

Hindistan

Cuma

5.11.1396 h. / 29.10.1976 m.

BİRİNCİ BÖLÜM

Cahiliyye Çağı

M. VI. Asırdaki Dinî Duruma Kısa Bir Bakış

Büyük dinler, onların eski sahifeleri ve —çeşitli zamanlarda, ilim, ahlâk ve diyanet sahasında kendi hususî devirlerini temsil eden— kadîm şeriatları, oyunbazların bir kurbanı, münafıkların ve tahrifçilerin oyuncağı, kanlı hâdiselerin ve büyük problemlerin kaynağı haline gelmişti; hatta ruhunu ve şeklini tamamen kaybetmişti. O kadar ki, şayet bu dinlerin ilk mensupları ve hak peygamberleri diriltilecek olsa, dinlerini yadırgayacak ve onu tanıyamayacaklardı.1

Yahudilik ruhsuz ve cansız âdetler ve âyinler mecmuası olmuştu. Bu durum bir yana, o bir sülâle diniydi. Cihana bir risale olsun sunmamış, hiçbir millete davette bulunmamış ve beşeriyete bir rahmet de getirmemiştir. Bu din kendini diğer dinlerden ayıran bir inanca sahipti. Yahudiliğin sırrı bu inançta yatıyor ve İsrailoğullarının kendi zamanındaki milletlerden üstün tutulması düşüncesi de, bu inançtan kaynaklanıyordu. İşte bu inanç, Hz. İbrahim'in oğullarına ve Hz. Yâkub'a tavsiye ettiği tevhid inancıdır. Fakat yahudiler daha sonra komşusu oldukları, ya da egemenlikleri altında yaşadıkları milletlerin inançlarını, putperest câhiliye devrinin örf ve âdetlerinin bir çoğunu aynen aldılar. Bu husus insaflı yahudî tarihçiler tarafından da kabul edilmektedir.

Yahudi Ansiklopedisi'nde bu konuda şöyle denilmektedir:

"Peygamberlerin putlar hakkındaki öfkesi ve gazabı, putlara ve ilâhlara ibadet etmenin İsrailoğullarının ruhlarına işlediğine delâlet eder. Bunun kökleri Babil'deki sürgünden dönüşlerine kadar sökülüp atılamadı. Çünkü onlar hurafe ve şirk dolu inançları iyice benimsemişlerdi.

Talmud da aynı şekilde putperestliğin oradaki yahudiler arasında câzib bir hal aldığına şehadet eder."2

Yahudilerin aşırı derecede takdis edip, Tevrat'tan üstün tuttukları ve M. VI. asırda elden ele dolaştırdıkları Bâbil Talmud'u3 da, yahudi toplumunun bu asırda dinî zevkin bozulması ve aklî inhitat açısından ne seviyeye düştüğünü gösterir.4

Hıristiyanlığa gelince, daha ilk asırdan itibaren haddi aşan bazı kişilerle, câhillerin te'vili ve hıristiyan Romalıların putperestliği yüzünden tamamen

tahrif edilmişti. Hz. İsa’nın kolay ve basit öğretileri bunun altında kaybolup gitti. Tevhid nuru ve Allah’a ibadetteki ihlâs, bu kesif bulutların arkasına gizlendi.

Tarafsız bir hıristiyan yazar, teslis akidesinin M. IV. asrın sonlarından itibaren hıristiyan toplumunun inanç sistemine nasıl girdiğini anlatırken şöyle der: “Bu itikad (teslis), Tanrı tektir fakat üç uknum’dan oluşmuştur” şeklinde ifadesini bulan bir düşünceden doğmuş olup, IV. asrın son çeyreğinden beri, resmî ve doğruluğu herkes tarafından kabul edilen bir akîdeymiş gibi devam etmektedir. Teslis akidesi üzerindeki örtü XIX. asrın ikinci yarısına kadar kalkmamıştır ve hiç kimse de sırrına vâkıf olamamıştır.

Hıristiyan câmi’ada putperestliğin çeşitli görünümler ve değişik renkler içinde çıktığını, hıristiyanların şaşkınlık veya taklid ile, müşrik dinlerin ve milletlerin putperestlikle ilgili kahramanlıklarını, bayramlarını, âdetlerini ve esaslarını değişik şekillerde iktibas ettiklerini anlatan çağdaş bir hıristiyan tarihçi de şöyle der:

“Putperestlik sona erdi, fakat büsbütün de ortadan kalkmadı. Bilâkis nefislerde yer etti. Hıristiyanlık adı ve perdesi altındaki her şeye sirayet etti. Putperestliğin tanrılarını ve kahramanlarını bir tarafa bırakanlar ve onları terk edenler, bu defa şehidlerinden birine tanrıların vasıflarını vererek onun heykelini yaptılar. Putperestlik ve şirk işte böylece şehitlere intikal etti.”

Bu asır sona ermeden azizlere ve şehitlere yapılan ibadet iyice yaygınlaştı ve böylece hıristiyanlık, azizlerin ulûhiyet sıfatlarını taşıdığını kabul eden yeni bir inanç şeklini aldı. Erîsiyyîn denilen bir hristiyan zümrenin akidesine göre, bu evliya ve azizler; uluhiyet sıfatlarını haiz olup Allah ile insan arasında aracı idiler. Bunlar ortaçağın kutsal bir sembolü oldular.

Putperestliğe ait bayramların isimleri yeni isimlerle değiştirildi. Eski Güneş bayramı, M. 400 tarihinde Hz. İsa’nın doğum günü yortusuna dönüştü.

M. VI. asırda Mesih’in tabiatı ve hakikati meselesinde, Irak ve Suriye Hıristiyanlarıyla Mısır Hıristiyanları arasındaki savaş devam ediyordu. Evler, kiliseler ve okullar birbirlerini tekfir eden, birbirlerini öldüren rakip kamplar haline gelmişti. Sanki rakip iki millet arasındaki savaştı bu.Hıristiyanlık dünyası kötülükle mücadele edeceği; insanlığın halini

düzeltecek, milletleri ve beşeriyeti kurtaracak olan bir prensibe davet edeceği yerde, dahili savaşlarla meşguldü.

Mecusîlere gelince, bunların, en büyüğü ateş olan tabii unsurlara taptıkları çok eski zamanlardan beri bilinmektedir. Son zamanlarda da ateşe tapmaya başladılar ve onun adına büyük tapınaklar ve mabedler yaptılar. Ateşgedeler ülkenin her tarafına yayılmıştı. Bunun kendine has kuralları ve ince esasları vardı. Ateşperestlik ve Güneş'i takdis etmek dışındaki bütün inançlar yok olunca, din, hususî mekânlarda yaptıkları bazı ibadet ve âyinlerden ibaret kalmıştı. Fakat mâbedlerin dışındaki hareketlerinde serbesttiler. İstedikleri gibi hareket edebiliyorlardı. Mecûsîlerle dinsizler ve ahlâk ve amel itibarıyla her şeyi mubah görenler arasında hiçbir fark kalmamıştı.

L'Iran Sous Le s Sassanides adlı e serin müellifi Danimarkalı A. Christensen, dinî liderleri ve görevlerini izah ederken şöyle der:

"Bu görevlilerin günde 4 defa güneşe ibadet etmeleri gerekirdi. Buna ilaveten ateşe ve suya da taparlardı. Yatarken, kalkarken, yıkanırken, zünnâr giyerken, aksırırken, saçını traş ederken, tırnaklarını keserken, ihtiyacını giderirken, kandili yakarken belirli dualar yapmakla mükelleftiler. Sönmekte olan ateşe dua etmemek, su ile ateşi birbirine temas ettirmemek, madenler kutsal olduğundan paslı madene dua etmemek mecburiyetindeydiler."

İran halkı dua ederken ateşe dönerlerdi. Sâsânîler'in son hükümdarı Yezdücerd bir defasında Güneş'e yemin ederken şöyle demişti: "Andolsun en büyük tanrı Güneş'e!"

Hıristiyanlıktan dönenler de sadakatlerini belirtmek için Güneş'e ibadet etmekle mükelleftiler.

Her geçen asırda giderek düalizme yaklaştılar ve bu, zamanla onların şiarı oldu. İki ilâha inandılar. Bunlardan biri "Nur" veya ''hayır" ilâhı olup "Ahuramazda" veya "Yezdan" diye isimlendirilirdi. İkincisi ise "Ehrimen" dedikleri "şer" ve "zulmet" ilâhıydı. Bu iki ilâh arasında mücadele ve savaş hiç eksik olmazdı.

Tarihçiler İran'a hakim olan dinin ilâhları hakkında öyle efsaneler anlatırlar ki, bunlar, gariplikleri ve teferruatı itibariyle Yunan ve Hind mitolojisinden geri kalmazlar.

Orta Asya ve Hindistan’da yayılmış olan Budizm’e gelince; bu din, her gittiği yere putları da beraberinde götüren bir putperestliğe dönüşmüştü. Onlar ayak bastıkları her yerde putlar yapıyor, Buda’nın heykellerini dikiyorlardı.”

İlim adamları bu dinin; gökleri, yeri ve insanı yaratan Allah’a iman esası üzerine müesses olduğundan hep şüphe ediyorlar, fakat bunu doğrulayacak bir şey de bulamıyorlar. Bu büyük dinin Allah’a iman etmeden ayakta kalmasını hayretle karşılıyorlar.

Hindistan’ın asıl dini olan Brahmanizm’e gelince, bu dinin en belirgin özelliği tanrılarının ve mabudlarının çokluğudur. Burada putperestlik M. VI. asırda zirveye ulaştı. Bu dönemde ilâhların sayısı 330 milyonu buluyordu.Her şaheser, her korkunç ve faydalı şey, tapılan bir ilâh olmuştu. Bu dönemde heykeltraşlık sanatı rağbet kazandı. Sanatkârlar en güzelini bulmaya ve yapmaya çalışıyorlardı.

Hindistan’lı Prof. C.V. Vaidya, History of Mediaeval Hindu India adlı eserinde, İslâmiyet’in Arap yarımadasında zuhur ettiği sırada hükümdarlık mevkiinde bulunan Kral Herş (606-648) devrinden bahsederken şöyle der:

“Hinduizm ile Budizm aynı derecede putperest bir yapıya sahipti. Hatta çoğu çaman Budizm, putperestlikte Hinduizm’e üstünlük sağlamıştı. Budizm başlangıçta ilâh fikrini kabul etmezdi. Fakat zamanla Buda en büyük ilâh halini aldı. Sonra buna meselâ Bodhisatvas gibi başka ilâhlar da eklendi. Putperest düşünce, özellikle ‘Mahâyânâ’ diye adlandırılan Budizm ekolünde iyice kökleşti ve Hindistan’da zirveye ulaştı. Öyle ki, Buda kelimesi bazı şark dillerinde ‘vesen’ ve ‘sanem (put)’ ile eş anlamlı kullanılmaya başlandı.”

Şüphesiz ki, putperestlik o günkü dünyanın her tarafına yayılmıştı. Atlas okyanusundan Pasifik okyanusuna kadar bütün dünya putperesliğe boğulmuştu. Sanki hıristiyanlık, Sâmî dinler ve Budizm, putları ta’zim ve takdis etmekte, tıpkı yarış atları gibi birbirleriyle yarış halindeydiler.

Hindu bir yazar da Popular Hinduizm adını verdiği eserinin sonunda şöyle der:

“İlâh yaratma hususunda bununla da yetinilmedi. Tarihin çeşitli devirlerinde, bu ilâhî meclise çok sayıda küçük ilâhlar eklenmeye devam edildi. Öyle ki, bunlar istatistiği mümkün olmayan bir topluluk oluşturdu.

Bunların çoğu Hindistan'ın eski sakinlerinin ilâhıydı. Onlar tarafından Hind dininin ilâhları arasına dahil edilmişti. Bu ilâhların sayısının 330 milyona ulaştığı söylenir."

Eski çağda Hz. İbrahim'in dinine inanan ve Kabe'nin bulunduğu bölgede yaşayan Araplara gelince; Araplar, peygamberden ve peygamberlikten uzun süre uzak kaldıklarından dolayı, benzerini ancak Hindistan'daki Brahmanizm'de görebileceğimiz akıl dışı bir putperestliğe mübtelâ oldular. Şirkte ileri gidip Allah'tan başka ilâhlar edindiler. Kâinatın idaresinde onların da söz sahibi, fayda veya zarar verebilecek, var ya da yok edebilecek güçte olduklarına inandılar. Bütün millet en çirkin şekliyle putperestliğe gömüldü. Her kabilenin, her yörenin ve her şehrin hususî bir putu, hatta putlar için yapılmış evleri bile vardı.Hz. İbrahim (as)'in yalnızca Allah'a ibadet edilmek üzere inşa ettiği Kabe'nin içinde ve avlusunda 360 tane put mevcuttu.Çeşitli şekillerde yaptıkları putlardan sonra, giderek her çeşit taşlara da tapmaya başladılar. Meleklerden, cinlerden ve yıldızlardan da tanrılar edindiler. Meleklerin Allah'ın kızları, cinlerin de Allah'ın ortakları ve yardımcıları olduklarına inandıklarından dolayı, onların kudretlerine ve tesirlerine de inanmaya ve ibadet etmeye başladılar.

d - Ülkeler ve Milletlere genel bir bakış:

Kendi devirlerinde insanları Allah'a davet etmek için ortaya çıkan dinlerin durumu bu merkezdeydi. Büyük hükümetlerin kurulduğu, pek çok ilmin yayıldığı, san'at, medeniyet ve edebiyatın beşiği olan medenî beldelere gelince; din bu beldelerde çok çirkin bir şekil almış, asalet ve gücünü kaybetmişti. Islahatçılar yok olmuş, eğitimciler ortadan kaybolmuştu.

d - Doğu Roma İmparatorluğu (395-1453):

Doğu Roma İmparatorluğu'nda rüşvet ve yolsuzluk çoğalmış, vergiler kat kat artmıştı. Öyle ki, ülke halkı her yabancı hükümeti, kendi hükümetlerine tercih edecek hale gelmişti. Karışıklık ve ihtilâller birbirini takib ediyordu. I. Justinianos devrinde, 532 tarihinde meydana gelen bir isyanda başkent Konstantiniyye'de 30.000 kişi ölmüştü.Halkın yegâne düşüncesi hangi yoldan olursa olsun para kazanmak, sonra da onu zevk ve eğlence uğrunda harcamaktı. Zevk ve sefahatta çok aşırı gittiler, hatta vahşet derecesine vardılar.

Bizans'ın içtimaî hayatında korkunç bir tenakuz vardı. Dinsizlik kafalarına iyice yerleşmişti. Ruhbanlık yaygındı. Sıradan adamlar ülke içinde derin dinî bahislere girmeye ve onunla meşgul olmaya başlamışlardı. Öte yandan eğlence ve oyunun her çeşidine ve lüks içinde yaşamaya aşırı derecede düşkündüler. 80 bin kişilik spor salonları vardı. Burada bazan insanlar, bazan da insanlarla yırtıcı hayvanlar arasındaki mücadeleyi seyredip eğleniyor ve zevk alıyorlardı. Halkı maviler ve yeşiller olmak üzere iki sınıfa taksim etmişlerdi. Güzelliği severlerdi, şiddet ve kabalığa aşıktılar; oyunları çoğu zaman kanlı olurdu. Verdikleri cezalar tüyler ürpertecek kadar vahşi ve iğrençti. Aristokrat ve asilzadelerin hayatı ise, zevk ve sefahattan, aşırı derecede makyaj ve süslerden, kötü ve çirkin âdetlerden ibaretti.

Bizans'ın zengin eyaletlerinden biri olan Mısır'a gelince; burası alçakça bir siyasî istibdadın ve çirkin bir dînî zulmün hedefi ve tatbik sahası olmuştu. Mısır'ın içinde bulunduğu talihsizlik ve bedbahtlıklar, zahmetini çektiği ve göğüs gerdiği sıkıntılardan doğuyordu. Bizans Mısır'ı, sütünü sağmakta itina gösterdiği, fakat yemini verirken itip kaktığı çok sütlü bir koyun gibi düşünmekteydi.

Bizans'ın diğer eyaleti olan Suriye ise, Rumların ihtiras ve arzularını gerçekleştirmek için kullandığı bir binek hayvanı durumundaydı. Burada yabancıların yalnızca kaba kuvvete ve zora dayalı hükümleri geçerliydi. Rumlar mahkûm milletler için en ufak bir şefkat hissi duymazlardı. Borçlannı ödeyebilmek için çocuklarını satan Suriyeliler az değildi. Zulüm ve zorbalık artmış, köleler çoğalmıştı.

d - Sâsânî İmparatorluğu:

Zerdüştlük, İran'ın Mazdeizm'den önceki eski diniydi. Bu dinin kurucusu Zerdüşt çoğunlukla kabul edildiği gibi M.Ö. VII. asırda yaşamıştı. Bu din, ortaya çıktığı ilk günden itibaren nur ile zulmet, iyi ruhla kötü ruh veya hayır ilahıyla şer ilâhı arasında süregelen bir savaş esası üzerine kurulmuştur.

Mani, M.III. asrın başlarında bu dini yeniden ihya etmek ve halkı ona davet etmek gayesiyle gelmişti.

Sâsânî İmparatorluğu'nun kurucusu Erdeşir'in selefi Şahpûr da onun yolundan gitmiş ve halkı bu dine davet etmiş, ancak daha sonra onun fikirlerine karşı çıkmıştır.

Mani yeryüzünde şer ve fesadın kökünü kazımak için insanlara bekârlık hayatını tavsiye ediyor, nur ile zulmetin bir araya gelmesinin felaket olduğunu ve ondan kurtulmak gerektiğini ilân ediyordu. Nesli kurutmak suretiyle kısa sürede yok olmayı sağlamak ve nurun zulmete (hayrın şerre) galip gelmesini temin etmek için evlenmeyi yasaklıyordu. Uzun yıllar sürgünde kalan Mani, bir süre sonra İran'a dönmüş ve I. Behram devrinde ölmüştür. Mani ölmüştü fakat fikirleri ölmeyecek, bilakis İran düşünce sistemini ve toplumunu, uzun bir müddet daha te'sir altında bırakacaktı.

Mazdek M.V. asrın başlarında ortaya çıktı, kadınların, mal ve mülkün bütün insanların ortak malı olduğunu ilân etti. Onun bu propagandası büyük bir kabul gördü. Mazdek'in adamları herhangi bir şahsın evine girer, aile ve mülküne zorla sahib olurlar; ev sahibi onların bu tecavüzlerine mani olamazdı Nâme-i Tenser adlı tarihî bir İran vesikasında, Mazdeizm'in yayıldığı ve nüfuz sahibi olduğu bu asır tasvir edilirken şu satırlara yer veriliyor:

"Halkın namusuna dil uzatıldı ve hayâsızlık yaygınlaştı. Ahlâksız, işsiz-güçsüz, şerefli bir maziden mahrum, millet olmayı aklından bile geçirmeyen, hiçbir maharet ve güzel vasıflara sahib olmayan bir nesil yetişti. Söz taşımakta, entrikada, iftira ve bühtanda çok başarılıydılar. Bunlar geçimini temin etmek, makam ve servete kavuşmak için bir vasıta edinmişlerdi."

A. Christensen meşhur kitabında şöyle diyor:

“Sonunda ihtilâl patlak verdi ve her tarafa yayıldı. Soyguncular zenginlerin saraylarına giriyorlar ve buldukları mobilya ve malları yağmalıyorlardı. Kadınlara tecavüz ediyor, mala-mülke el koyuyorlardı. Bu yüzden arazi ve tarlalar bakımsız kaldı. Çünkü toprağın yeni sahiplerinin çiftçilikle ne ilgileri ne de bilgileri vardı.”

Öyle anlaşılıyor ki, eski İranlılar, aşırı olan her fikri benimsemek gibi tuhaf bir düşünceye sahiptiler. Daima şiddet ve baskı yaşamaya alışmışlardı. Çoğu zaman hayalî ve boş bir Epikürcülük, bazan aşırı bir sosyalizm ve mutlak bir anarşi içinde bocalayıp durmuşlardır. Bu ifrat ve tefrit, ekonomiyi altüst ettiği gibi barışı da yok etmiştir.

M.VI. asırda Sâsânî İmaparatorluğu’nun durumu cidden kötüydü. Her şey verasetle iş başına gelen, kendilerini halktan ve insanoğlundan üstün gören kralların merhametine kalmıştı. Onlara tanrı gözüyle bakılır ve hitap edilirdi. İmparator ilk insandı ve onun ismi ağza alınamaz, ona ismiyle hitap edilemezdi. Hükümdarın tanrı soyundan geldiğine inanılırdı. Ülke gelirlerinin tamamı mülk olarak bu krallara aitti. Mal yığmakta, nadir ve pahalı şeyleri biriktirmekte, yiyeceklerin en güzelini seçmede ve lüks bir hayat yaşamada çok ileri gitmişlerdi. Zevk ve eğlenceli hayata, zengin görünmeye olan düşkünlükleri hayal ve düşünce sınırlarını zorluyordu. Öyle ki bu durum ancak, İran’ın eski tarihini, şiir ve edebiyatını iyice tedkik edenler, Kisrâ’nın Medayin’deki sarayı, bahar ve tacı, hükümdarların özel hizmetçileri ve maiyyeti, hanım ve cariyeleri, köle ve aşçıları, yırtıcı hayvan ve kuş bakıcıları hakkında geniş bilgi sahibi ve insanı dehşete düşüren efsanevî hususların ayrıntılarına vâkıf olanlar tarafından tasvir edilebilir.

Bu hal, İran Kisrâlarının sonuncusu Yezdücerd devrinde zirveye ulaşmıştı. İslâm fütuhatı sırasında canını kurtarmak için başkent Medayin’i terk eden ve kaçarken yanına sadece bir aşçı, bin şarkıcı, bin kaplan ve bin de doğan bakıcısı ve diğer maiyyetini alan Kisrâ Yezdücerd, bu sayıyı az buluyor ve kendini sıradan bir mülteci olarak görüyor, içinde bulunduğu vaziyeti —lüks bir hayattan mahrum kaldığından ve maiyyetinin azlığından dolayı— acınacak ve ağıt yakılacak bir hal olarak tasvir ediyordu.

Bunlar İran milletinin göğüs gerdiği ve katlanmak zorunda kaldığı talihsizlikler, zorluklar, sıkıntılar ve feryad u fıganların sadece bir kısmıydı. Bu milletin fertleri, hayatlarını idare ettirmek için mücadele veriyordu: Ağır

vergilerin altında zayıf ve fakir düşüyorlardı. Elleri kelepçeli, ayakları bağlı olarak dolaşıyorlar ve hayvanlar gibi bir hayat sürüyorlardı. Bu yüzden ziraatle uğraşanların çoğu işlerini bıraktılar, askerî hizmetlerden ve vergilerden kaçıp manastırlara girdiler. Onlar, batı dünyasına hakim olan Bizans İmparatorluğu'yla, Şark dünyasını elinde bulunduran İran Sâsânî İmparatorlukları arasında meydana gelen ve uzun yıllar devam eden, milletin hiç de taraf olmadığı faydasız ve kanlı savaşların, adî ve kıymetsiz bir malzemesinden başka bir şey değildi.

d - Hindistan:

Eski çağda matematik, astronomi ve tıb ilimlerindeki başarılarıyla ve derin felsefî düşünceleriyle kendini gösteren Hindistan, tarihçilerin ittifakla belirttiklerine göre, M. VI. asrın başlarında dinî ve içtimaî açıdan en aşağı seviyedeydi. Hayasızlık mabedlerde dahi öylesine yaygınlaşmıştı ki, artık ayıp bile sayılmıyordu. Çünkü bizzat din buna kutsal bir renk katmıştı.Kadının hiçbir önemi ve değeri yoktu. İffetinden söz edilemezdi. Bir adam karısını kumar masasında kaybedebilirdi.Kocası ölen kadın diri diri toprağa gömülme tehlikesiyle karşı karşıya kalır, evlenemez ve hiçbir şekilde saygıya lâyık görülmezdi. Kocalarının ölümünden sonra dul kalan kadınlar, kötülüklerden ve dünya hayatının mihnetinden kaçmak ve kocalarına olan bağlılıklarını göstermek düşüncesiyle kendilerini yakarlardı. Bilhassa asîl sınıflar ve aristokratlar arasında iyice yaygınlaşmış olan bu âdet, İngiliz istilâsına kadar devam etmiştir.

Hindistan, komşularından ve yeryüzündeki diğer ülkelerden, sınıflar arasındaki korkunç uçurumlar ve insanlar arasındaki ayrıcalıklarıyla temayüz etmiştir. Bu, merhamete yer vermeyen çok katı bir nizamdı. Din ve akideyle takviye edilen ve istilâcı âsîlerin, dînî ve mukaddes duyguları sömüren Brahmanlar'ın çıkarlarına hizmet eden bu nizam, miras yoluyla geçen sülâle hakimiyetine dayalıydı. Meslek ve san'at esası üzerine kurulmuştu. Siyasî, medenî ve dinî ilkelere bağlı olarak çıkarılan bu kanun, Hindistanlı din adamları tarafından hazırlanmıştı. Hind toplumunda herkesin kabul ettiği ve bir hayat düsturu olarak benimsediği bu kanun, Hind halkını dört sınıfa ayırıyordu:

1. Kâhinler ve din adamları sınıfı (Brahmanlar)

2. Muharipler ve askerî sınıf (Kshatriyalar)

3. Tarım ve ticaretle uğraşanlar sınıfı (Vaikyalar)

4. Hizmetçiler sınifi (Çudralar)

Bu sonuncusu en aşağı sınıftı. Kâinatın yaratıcısı onları ayaklarından yaratmıştır. Bu sebeple onlar öteki üç tabakayı hizmet etmek ve onları

asude kılmakla mükelleftirler. Bu kanun Brahmanlara hiçbir kimsenin kendilerine ortaklık edemeyeceği bir makam ve mevki kazandırmıştır. Brahman, günahları ve amelleriyle diğer üç zümreyi yok etse bile suçsuzdur. O bütün günahları bağışlanmış bir insandır. Ona, vergi tahakkuk ettirilmesi caiz değildir. Hiçbir zaman ölümle cezalandırılamaz. Fakat hizmetçiler (çudralar) sınıfının mal yığmaları ve para biriktirmeleri, Brahman sınıfından biriyle oturmaları veya ellerini ona dokundurmaları, mukaddes kitapları okumaları yasaktır.

Hindistan parçalanmıştı ve anarşi içindeydi. Yönetim, sayılan yüzleri bulan emirlikler ve hükümetlerin elindeydi. Savaşlar ve çekişmeler ülkeyi zayıflatıyordu. Karışıklıklar, kötü idare, emniyetsizlik, halkın işlerinin ihmali ve istibdad, ülkeyi bir karanlığın içine itiyordu. Hindistan sanki ayrı bir âlemde yaşıyordu. Örf ve adetlerdeki donukluk ve aşırılık, sınıflar arasındaki derin ayrılıklar, kan ve soy taassubu, ülkenin idaresine hâkimdi. Hind üniversitelerinden birindeki Hindu bir tarih hocası, İslâmiyet'in Hindistan'a girişinden önceki asırdan bahsederken şöyle diyordu:

"Hind halkı dünyadan kopmuş ve kendi içine kapanmıştı. Dünyanın vaziyeti hakkında hiçbir fikirleri yoktu. Bu cehalet, onların içinde bulunduğu durumun en kötüsüydü. Sonra içlerinde bir donukluk belirdi. Duraklama ve çöküş emareleri doğdu. Bu devirdeki edebiyat tamamen ruhsuzdu. Mimarî, resim ve diğer güzel sanatlardaki durum da bundan farksızdı."

"Hind toplumu hareketsiz ve cansız bir toplumdu. Sınıflar arasında derin uçurumlar, aileler arasında çirkin ayrıcalıklar vardı. Dul kadınların evlenmesini hoş karşılamıyorlar, yeme ve içmede nefslerine zulmediyorlardı. Paryalar ise kendi belde ve şehirlerinin haricinde sıkıntı ve ıstırap içinde yaşıyorlardı."

d - Arap Yarımadası:

Araplara gelince, onların ahlâkı iyice bozulmuş, içki ve kumara düşmüşlerdi. Doğru sandıkları bir hamiyyet duygusunun ve taş yürekliliklerinin tesiriyle, kız çocuklarını diri diri toprağa gömecek kadar vahşîleşmişlerdi. Yağmacılık ve yol kesicilik yaygın bir hal almıştı. Kadının mevki ve itibarı çok düşmüştü. O âdeta bir eşya veya hayvan gibi miras muamelesi görürdü. Bir kısım yiyecekler erkeklere mahsustu ve kadınlara yasaktı. Erkekler diledikleri kadar kadınla evlenebilirlerdi. Nafakasını temin edememe endişesiyle, fakirlik ve yoksulluk korkusuyla çocuklarını öldürenler bile vardı.Kabile ve kan taassubu aşırı derecedeydi. Savaşa çok düşkündüler. Öyle kî; bu onlar için bir eğlence ve teselli kaynağıydı. Kan dökmek onların nazarında gayet basit bir hadiseydi. Ehemmiyetsiz bir olay bile kan dökülmesine sebep olurdu. Savaşlar yıllarca devam eder ve binlerce kişi ölürdü.

d - Avrupa:

Kuzey ve batıya doğru uzanmış olan Avrupa milletlerin gelince, bunlar cehaletin, ümmîliğin karanlıklarında kanlı savaşlar içinde yaşıyorlardı. İlim ve edebiyat erbabının ve medenî insanların takib ettiği yolun çok uzağındaydılar! Dünya hakkında hiçbir bilgileri olmadığı gibi, dünyanın da onlar hakkında hiçbir malûmatı yoktu. Avrupalıların vücutla, murdardı, kafaları birtakım kuruntularla doluydu.Temizlikten ve su kullanmaktan çekiniyorlardı. Rahipler ise vücutlarına işkence etmekte ve insanlardan kaçmakta aşırı gidiyorlardı.Kadının insan mı, yoksa hayvan mı olduğunu, ebedî bir ruha sahip olup olmadığını, mülkiyet, satma ve satın alma hakkının bulunup bulunmadığını münakaşa ediyorlardı.

Y.D. Robert Briffault şöyle diyor:

“Avrupa’yı, beşinci asırdan onuncu asra kadar devam eden çok koyu bir karanlık kaplamıştı. Hem de giderek koyulaşan bir karanlık... Bu dönemdeki karışıklıklar eski devirlerdekinden daha korkunç ve daha kötüydü. Çünkü Avrupa yok olmaya mahkûm, izleri tamamen silinmiş, büyük bir medeniyetin kokuşmuş cesedine benziyordu. İtalya ve Fransa gibi, bu medeniyetin ışık saçtığı ve geçmişte zirveye ulaştığı bir takım büyük ülkeler ise haksızlığın, anarşi ve çöküntünün kurbanı olmuştu.

d - Öldürücü bir ümitsizlik ve korkunç bir karanlık:

Hülâsa Hz. Muhammed'in doğduğu M. VI. asır ve onu takip eden dönem, tarihin en bayağı, insanlığın geleceği, yükseliş ve bekası açısından da en karanlık ve en ümitsiz devriydi.

İngiliz yazar H.G.Wells, Sâsânî İmparatorluğu'yla Bizans'ın M. VI. asırdaki vaziyetinden bahsederken bu asrı şöyle tasvir eder:

"Harb ve inhitat halindeki bu imparatorlukların her ikisinde de, ilim ve siyasi felsefe ölmüşe benziyordu. Atina'nın son filozofları geçmişin bütün edebiyatını pek anlamamakla beraber, sonsuz bir sevgi ve saygıyla muhafaza etmeye çalışmışlardır. Fakat artık dünyada, cesur ve bağımsız düşünce ve anlatım melekesine sahip, en azından eskilerin ve kendilerinden öncekilerin yaptığı gibi, ciddî ve nezih bir araştırma ve hür düşünce geleneğini yürütecek bir insan sınıfi kalmamıştı. Siyasî ve içtimaî anarşi, bu sınıfın yokluğunu geniş ölçüde izah eden bir âmil olmakla beraber, o devirde insan düşüncesinin kusurlu olmasının ve beşerî zekânın donuklaşmasının bir sebebi daha vardır. Devir, gerek İran'da ve gerekse Bizans'ta bir istibdad ve tahakküm devriydi. Her iki imparatorluk insan zekâsının hür faaliyetlerini sınırlayan yeni tarzda dinî devletlerdi."

Yazar, İran'ın Bizans'a hücumunu ve mağlubiyetini anlattıktan sonra, M. VI. asrın sonlarındaki içtimaî ve ahlâkî çöküntüyü izah eder ve der ki:

"VII. asrın başındaki hadiselere bakarak, gelecek hakkında hüküm vermek isteyen, tecrübesiz ve fikrî olgunluğa sahip olmayan bir araştırmacı dahi, Avrupa ve Asya'nın birkaç asra kadar vahşî Moğolların hakimiyeti altına girebileceğini, kolaylıkla ve güvenle tahmin edebilirdi. Batı Avrupa'da emniyet, nizam ve kanun hakimiyetine dair emareler yoktu. Bizans ve İran imparatorlukları birbirlerini yok eden harplerle meşguldü. Bu arada Hindistan da felâket ve dağınıklık içindeydi."

d - Denizde ve karada fesat zuhur etti:

Hülâsa Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderildiği çağda insanlık intihara doğru gidiyordu. Bu asrın insanı; yaratanını, kendisini ve akıbetini unutmuş, rüşdünü kaybetmişti Hayırla şerri, iyi ile kötüyü birbirinden ayırma gücünden mahrumdu. İnsanlık gayesiz bir meşguliyet ve gaflet içindeydi. Dine ve ahirete dönüp bakmıyorlardı bile. Ruh ve kalb, uhrevî saadet ve insanlığa hizmet konusunu ve içinde bulundukları durumu düzeltmeyi, bir an olsun düşünmüyorlardı. Nice geniş mıntıkalar vardı ki, oralarda diniyle ilgilenen, Rabbına ibadet eden, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan ve insanlığın kötü akıbetinden elem duyan bir kişi dahi yoktu.

Cenab-ı Hak bu konuyla ilgili olarak şöyle buyuruyor:

"İnsanların kendi elleriyle yaptıkları işler (günahlar) yüzünden karada ve denizde fesat belirdi. Allah da yaptıklarının bir kısmının cezasını olur ki (pişman olup) vazgeçerler diye, (dünyada iken) onlara tattırdı."

d - Hz. Muhammed İslâmiyeti Niçin Arap Yarımadasında Tebliğe Başladı?

Allah Taâlâ'nın hikmeti, karanlığı dağıtan, dünyayı hidayet ve nurla dolduran bu güneşin, dünyanın en karanlık ve nûr-u ilâhîye en çok muhtaç olan bir bölgesinden, Arap yanmadısının ufkundan doğmasını gerektirdi.

Cenab-ı Hak bu daveti, önce kendilerinin kabul etmeleri, sonra da dünyanın en uzak noktalarına kadar yaymaları ve tebliğ etmeleri için Arapları seçti. Çünkü onların gönül levhaları tertemizdi. Kalblerine, izâlesi ve ortadan kaldırılması zor olan derin ve ince yazılar yazılmamıştı. Rumlar, İranlılar ve Hindliler ise yolunu şaşırmış, ilimleriyle ve büyüleyici edebiyatlarıyla, parlak medeniyet ve geniş felsefeleriyle gururlanıyorlardı. Onların çözümü kolay olmayan fikrî ve psikolojik kompleksleri vardı. Halbuki Arapların gönül levhalarında basit yazılar vardı. Yıkanıp yok edilmesi ve yerlerine yeni nakışlar işlenmesi çok kolaydı. Son zamanların ilmî tabiriyle onlar, tedavisi kolay "basit bir cehalet" içindeydiler. Bu çağda yüksek bir medeniyete sahip olan milletler ise, tedavisi ve yok edilmesi çok zor olan bir "cehl-i mürekkep" içindeydiler.

Araplar fıtrat-ı selîme üzereydiler ve güçlü bir iradeye sahiptiler. Hakikati kavramayı karmaşık bir iş gibi görürlerse onunla savaşırlardı. Gözlerinden perde kalkınca da onu sever ve bağırlarına basarlardı; onun uğrunda ölmek isterlerdi.

Hudeybiye Anlaşması sırasında anlaşma metnine "Bu Allah'ın Resulü Muhammed'in kabul ettiği bir anlaşmadır" diye yazılması üzerine Süheyl b. Amr'ın (buna itiraz ederek) "Allah'a yemin olsun ki, eğer biz senin Allah'ın resulü olduğunu kabul etseydik zaten seni Kabe'den alıkoymaz ve seninle mücadele etmezdik"şeklindeki sözleri Arapların bu psikolojisini çok güzel ifade eder.

Yine İkrime b. Ebû Cehl'in Yermuk Savaşı'nda muharebe iyice kızışıp düşman tarafından sıkıştırılınca: "Ben Resulullah ile bunca savaşlara katıldım. Bugün mü kaçacağım? Benimle! ölüme söz verip yemin edecek var mı?" diye bağırması; sonra da kendine bey'at edenlerle savaşarak yaralanıp şehid düşmesi de bunun bir diğer örneğini teşkil eder.

İnandıkları hususlarda son derece cesur ve gayretliydiler. Açık yürekli ve doğru sözlüydüler. Ne kendi nefislerine ne de başkalarına boyun

eğerlerdi. Doğru konuşmayı ve sarsılmaz azmi itiyad edinmişlerdi. Hicretten önce, ikinci Akabe bey’at hakkındaki rivayetler de buna açık bir delil teşkil eder. İbn İshak şöyle der:

“Evs ve Hazrec kabileleri Resulullah’a bey’at etmek için toplandıklarında, Abbas b. Ubâde el-Hazrecî şu sözleri söylemişti:

— Ey Hazrec Oğulları! Bu zâta niçin bey’at ettiğinizi biliyor musunuz? Ona bey’at etmekle insanların kırmızısına ve siyahına (yani herkese) karşı savaşa girmeyi kabul etmiş oluyorsunuz. Mâlî yönden bir felâkete uğradığınız veya ulularınızın öldürüldüğünü gördüğünüz zaman, onu yalnız bırakacaksanız, şimdiden bırakmanız daha doğru olur. Allah’a yemin olsun ki, aksi halde dünyada da âhirette de rezil olursunuz. Fakat ona verdiğiniz sözü tutacak, mâlî bir zarara uğramayı, ulularınızın ölümüyle karşılaşmayı göze alacaksanız —ki bunu göze almanız daha doğrudur— Allah’a and olsun ki, dünya ve âhiret için en hayırlı olan da budur. Hepsi bu görüşü benimsediler ve:

— Mâlî bir felâkete uğramayı, ulularımızın ölümüyle karşılaşmayı göze alarak kabul ediyoruz. Sözümüzü tutarsak karşılığında bize ne va’dediyorsunuz Ya Rasulallah! dediler. Resûl-i Ekrem ‘Cennet va’dediyorum’ buyurdu. Bunun üzerine Hz. Peygamber’e: ‘Elini uzat’ dediler. O da elini uzattı ve bey’at ettiler.”

Onlar Allah’a verdikleri sözü tuttular ve Resulullah’a bey’at ettiler.Sa’d b. Muaz, Bedir savaşında onların düşüncelerine tercüman olarak şöyle diyordu:

“Vallahi, eğer sen (Yemen’deki) Gımdan kalesine kadar yürüyecek olsan, muhakkak ki, biz de seninle beraber gideriz. Allah’a yemin olsun ki, sen bize şu denizi gösterip dalsan biz de seninle beraber dalarız.”

Azimlerindeki sadakat, işlerindeki ciddiyet ve hakka olan bağlılıkları, atını ve ordusunu Atlas Okyanusu’na süren müslüman Arap kumandanı Ukbe b. Nâfı’nin şu sözlerinde de aynen tecelli etmişti: ‘Ya Rab! Eğer şu derya önüme çıkmasaydı, senin yolunda cihad etmek için daha da uzaklara giderdim.”

Yunan, Roma ve İran halkı ise vaziyete ayak uydurmayı ve vakit geçirmeyi itiyad edinmişlerdi. Zulüm onları gayrete getiremezdi. Hakkı sevmez ve onu dert edinmezlerdi. Hiçbir düşünce, propaganda onlara hakim olamazdı. Kendilerine nefislerini unutturacak ve uğrunda hayatlarını tehlikeye atabilecekleri hiçbir şey yoktu. Bu hususta hiçbir şey onları tesir altında bırakamazdı. Araplar lüks bir hayatın ve şehirliliğin sebep olduğu

tedavisi zor hastalıklardan uzaktı. İnanç uğrunda kahramanca mücadele etmelerine ve onun yolunda ölümü göze almalarına mani olacak problemleri yoktu.

Araplar doğru, güvenilir ve cesur insanlardı. Tabiatlarında nifak yoktu. Baskın tarzında savaşırlar ve at üzerinden inmezlerdi. Hayatlarında lükse yer vermezlerdi. Kılıç kullanmakta mahirdiler. İyi işler yapmak isteyen bir milletin binicilik gibi belirgin vasıflara sahip olması gerekirdi. Çünkü bu asır savaş asrıydı. Kıyasıya kavga, yiğitlik ve kahramanlık asrıydı. Fikrî ve amelî kuvvetleri, fıtrî kabiliyetleri içlerinde meknuz idi ve hayalî felsefelerle, Bizans'ta olduğu gibi sonucu olmayan çekişmelerle, ince teolojik doktrinlerle, politik ve bölgesel savaşlarla tüketilmemişti. Hürriyet ve eşitlik aşkı, tabiat sevgisi içinde doğup büyümüşlerdi. Yabancı hiçbir hükümete boyun eğmeyecek kadar şahsiyetli bir millet idiler. Köleliği ve insanın insana kulluk etmesini, tapınmasını asla kabul etmezlerdi, Roma ve İran krallıklarının kibir ve gururuna, onların insanı ve insanlığı hakîr gören düşüncelerine iltifat etmezlerdi.

Arap yarımadasına komşu olan İran'daki krallar insan ve insanlık üstü bir varlık şeklinde telâkki edilirdi. Kral, kan aldırmak veya tedavi olmak istediğinde saray erkânının veya başkent halkının bir işle uğraşmaması, her türlü sanat çalışmalarından ve eğlenceden vazgeçilmesi için halk arasında tellâl dolaştırılırdı. Kral aksırdığı zaman halktan birinin ona duada bulunması ve dua edildiği zaman "âmin!" demesi caiz değildi. Çünkü o insan üstü bir varlıktı. Eğer kral, vezirlerinden veya kumandanlarından birini evinde ziyaret ederse, o gün o ebediyyete kadar "tarihî bir gün" olarak kabul edilirdi. Ziyaret edilen şahıs, mektuplarına tarih koyarken o günü esas alır ve o gün yeni bir takvimin başlangıcı olurdu. Belirli bir süre vergilerden muaf tutulur, bir takım istisnalardan, müsamaha ve imtiyazlardan istifade ederdi. Çünkü kral, ziyaretiyle onu onurlandırmıştı.Saray halkının, devlet erkânının ve millet fertlerinin riayet etmek zorunda olduğu pek çok kurala ilâveten, onun huzurunda durmaya ve onu ta'zim etmeye; bir insanın namaz kılarken Rabbinin huzurunda durduğu gibi durmaya büyük bir itina gösteriyorlardı. O halde İran hükümdarlarının en faziletlisi Enûşirvân-ı Âdil diye bilinen Kisra (531-579) devri böyle olursa, tarihte zulüm ve zorbaklarıyla şöhret bulan diğerlerinin devri kim bilir nasıldı?

Geniş İran ülkesinde tenkid şöyle dursun, bir düşünce ve görüşü ortaya koyma hürriyeti de yok gibiydi.

Taberî, İran saraylarında hür düşünce ve cesur tenkide karşı uygulanan yasak ve baskılarla ilgili olarak, ilginç bir hikâye anlatır:

“Kisra Kubad b. Fîrûz, krallığının son döneminde haraca kaydettirmek için ülke topraklarının ovasıyla, dağıyla ölçülmesini emretti. Fakat bu ölçüm işi kesin olarak sonuçlanmadan Kisra Kubad öldü. Oğlu, babasının yerine geçince bu işin tamamlanmasını, hurma ve zeytin ağaçlarıyla, insanların sayılmasını emretti. Sonra kâtiplerine emir verip bu işin faturasını çıkarttırdı. Haraç işleriyle görevli memura, toprak mahsullerinden zeytin, hurma ve insanlardan sağlanması plânlanan ücreti okumasını emretti. Kisra sonra onlara dönüp şöyle dedi: ‘Biz sayım ve istatistiklere istinaden hurma, zeytin ve insan başına şu kadar vergi koymayı ve bunu üç taksitte toplamayı, sınır boylarından veya bereketli topraklardan gelen ya da tedarikine muhtaç olduğumuz malları, devletin hazinesinde toplamayı uygun bulduk. Mallar bizim yanımızda hazır ve sayılı vaziyette mevcuttur. Bizim uygun bulup kararlaştırdığımız bu meselede siz ne düşünürsünüz? Hiç kimse ağzını açıp da tek kelime söylemedi. Kisra bu sözü üç defa tekrarladı. Bunun üzerine aralarından biri kalkıp Kisra’ya: ‘Ey hükümdar bu vergiyi bozulan bağdan, kuruyan ekinden, suyu çekilen nehirden ve suyu kesilen kanal ve çeşmeden de alacak mısın?’ dedi. Kisra da ona: ‘Ey uğursuz adam! Sen hangi zümredensin?’ dedi. Adam kâtiplerden olduğunu söyleyince, Kisra, onun ölünceye kadar dövülmesini emretti. Diğer kâtipler meslektaşlarının düşüncelerini paylaşmadıklarını ispat etmek ve kendilerini temize çıkarmak için onu döve döve öldürdüler.”

Hayasızlıkta, insana lâyık olduğu değeri vermemek ve insanlık şerefini ayaklar altına almak huşunda, İranlılar kadar olmasa bile Rumların da İranlılardan aşağı kalır tarafı yoktu.

Avrupalı yazar Victor Chopart The Roman World adlı eserinde şunları zikreder:

“Kayserler birer tanrı gibiydi. Ulûhiyet veraset yoluyla geçmezdi, fakat ülkenin idaresine hakim olan herkes, (hükümdarın bu dereceye ulaştığına dair bir delil olmasa da) ulûhiyet mertebesine erişmiş kabul edilirdi.”

“Augustus” unvanı, kanun yoluyla bir imparatordan diğerine geçmezdi. Fakat Roma Senatosu da kılıçla elde edilmiş bir hükmün doğruluğunu

tasdik ve teyid etmekten başka bir şey yapmazdı. Bu imparatorluk askerî bir dikta yönetiminden başka birşey değildi.”

İmparatora secde ender rastlanan bir durum değildi. Hz. Peygamber’in Rum Kayseri Herakleios’u İslâm’a davet eden mektubu imparatora ulaştığı sırada, orada bulunan Ebu Süfyan’ın rivayet ettiği hadisenin son bölümünde şöyle deniliyor:

“Herakleios onların bu derece nefret ettiklerini görüp imanlarından ümit kesince, onları geri çevirmelerini emretti. Sonra da onlara dönüp: ‘Deminki sözlerimi dinimize olan bağlılığınızın derecesini! öğrenmek için söylemiştim. Şimdi bunu gözümle gördüm.’ dedi. Bu söz üzerine oradakiler hoşnutluklarını ve memnuniyetlerini izhar ederek kendisine secde ettiler.”

Hindistan’a gelince, burada insanlık şerefi öylesine ayaklar altına alınmış, işgalci âsîler ve medenî kanunu hazırlayanlar ülkenin asıl yerlilerini öylesine tahkir etmişlerdi ki, bunları tasavvur etmek bile çok zor. Onlara göre bu insanlar; iki ayaklı ve insan şeklindeki bir ehlî hayvandan farksızdı. Bu kanunda; yer alan bir hükme göre: “Paryalardan biri elini veya asasını Brahmalardan birine vurmak niyetiyle uzatırsa eli kesilirdi. Öfkelenerek ayağıyla vurursa ayağından da olurdu.Eğer ondan intikam alacağını iddia ederse kaynar zeytinyağı içirilirdi

Köpeğin, kedinin, kurbağanın, kelerin, karganın ve baykuşun öldürülmesinin keffaretiyle, parya sınıfından birinin katli sebebiyle verilen keffaret aynıydı.”

İslâm öncesi devirdeki Arapların hürriyet ve izzet-i nefislerine olan düşkünlükleri, edeb ve saygıdaki itidalleri, Hindistan halkıyla mukayese edilirse; bu iki milletin tabiatları arasındaki korkunç fark ortaya çıkacaktır. Araplar meliklerine “ebeyte’l-la’ne” (cenabınızdan la’neti gerektirecek bir durum hasıl olmasın) gibi sözleri rahatça söyleyebiliyorlardı. Arapların hürriyet, şeref ve haysiyetlerine olan düşkünlükleri, zaman zaman melik ve emirlerinin arzularına boyun eğmelerine mâni olacak kadar ileri bir seviyeye ulaşmıştı. Meselâ Cahiliyye çağında Arap meliklerinden biri, Benî Temim kabilesinden birinin “Sükkâb” adındaki atını isteyince, atın sahibi melikin bu teklifini söylediği bir şiirle reddetmiştir.

Bu hürriyet aşkı, şahsiyetlerine önem verme ve zilletten kaçınma duygusu, milletin bütün zümrelerine, kadın-erkek bütün fertlerine

yayılmıştı. Arap tarihçileri, meşhur süvari ve büyük şair Amr b. Külsum'un Hîre meliki Amr b. Hind'i öldürmesiyle ilgili olarak şunları zikrederler:

"Hîre meliki Amr b. Hind, Amr b. Külsûm'a haber gönderip, kendini ziyarete gelmesini ve annesini de ziyaret etmesini istedi. Amr b. Külsûm da Benî Tağlib kabilesinden bir cemaatla birlikte el- Cezîre'den yola çıktı. Mühelhel kızı Leylâ da Benî Tağlib'e ait bir mahfe içinde hareket etmişti. Hükümdar Amr b. Hind, şair Amr b. Külsûm'un çadırının girişine alınmasını emretti. Amr b. Hind'in çadırı Hîre ile Fırat arasındaki bir mevkide kurulmuştu. Amr b. Külsûm, çadırında oturan hükümdarın huzuruna geldi. Leylâ ve Hind de revakın bitişiğindeki küçük çadıra girdiler. Amr b. Hind, annesine, yemek ve kab istediğinde, hizmetçilerden ayrılıp bir köşeye çekilmesini ve Leylâ'dan hizmetçilik yapmasını istemesini emretmişti. Amr önce bir sofra, sonra da kab istedi. Bunun üzerine Hind: 'Leylâ, o tabağı bana getir!' dedi. Leylâ da: 'Kalk da kendi işini kendin yap!' diye karşılık verdi. Hind birkaç defa bu sözü tekrar edip ısrar edince, Leylâ dayanamayıp: 'Ey Tağlib oğulları, yazıklar olsun size!' diye bağırdı. Bu sözleri duyan Amr b. Külsûm, öfkeden kıpkırmızı oldu. Hemen ev sahibinin revakında asılı olan kılıcına uzandı ve Amr b. Hind'in başını uçurdu. Beni Tağlib de evde buldukları herşeyi yağmaladı ve el-Cezîre tarafına gitti. Amr b. Külsûm, Muallakât-ı Seb'den (7 askı) sayılan meşhur kasidesini bu mevzuda söylemişti.

Muğîre b. Şu'be, müslümanların elçisi sıfatıyla Rüstem'in huzuruna girince —Arap adeti üzere— hemen onun yanına oturdu. Bunu gören muhafızlar Muğîre'yi yaka-paça aşağı indirdiler. Bunun üzerine Muğîre onlara: 'Biz sizin iyi insanlar olduğunuzu duyardık. Fakat şimdi sizden daha sefih bir kavim düşünemiyorum. Bizim Arap toplumunda herkes müsavidir. Biz birbirimizi —karşılıklı savaş durumu hariç— köle edinmeyiz. Ben sizin de kavminize eşit muamele ettiğinizi zannederdim. Halbuki siz bazılarınızı adeta tanrı gibi kabul ediyorsunuz. Bu adetinizden vazgeçmeye de hiç niyetiniz yok. Biz asla böyle bir şey yapmayız. Üstelik ben buraya kendiliğimden gelmiş değilim, siz davet ettiniz de geldim'" dedi.

Hz. İbrahim ile Hz. İsmail'in (Allah'ın salât ve selâmı onların üzerine olsun) yalnızca Allah'a ibadet edilsin ve ebediyyete kadar tevhid için

yapılacak davetin menbaı olsun diye yaptıkları Kabe, Mekke'de Arap Yarımadası'ndaydı.

"Şüphesiz âlemler için, çok feyizli ve hidayet kaynağı olmak üzere yapılan ilk ev (ma'bed) elbette Mekke'de olandır."

"Vâdî Bekke" kelimesi tahrif ve tağyire uğramasına rağmen Tevrat'ta da vardı. Ancak mütercimler onu "Vâdi'l-Bekkâ" şekline çevirdiler ve aleme bedel olarak nekre bir isim yaptılar. Nitekim Hz. Davud'un mezmurlarında da bu şekilde geçmektedir:

"Ne mutlu o insanlara ki, onların izzet ve kuvvetleri seninledir. Senin evine giden yollar onların kalblerinden geçer. Vâ'di'l-Bekkâ'dan geçenler onu bir kaynak yaparlar."

Yahudi bilginleri bu tercümenin hatalı olduğunu ancak asırlar sonra farkettiler. Yahudi Ansiklopedisi'nde Bekkâ'nın susuz ve kendine özgü bir vadi olduğu itiraf edilmektedir. Zihninden bu ibareyi geçiren bir şahıs, vadinin tabiat şartlarını bu kelimeyle ifade ediyor.

Bu sahifeleri İngilizce'ye tercüme edenler, Arapçaya çevirenlerden çok daha güvenilir ve dikkatli bir şekilde tercüme etmişler ve aslına uygun olarak özel isimlerin yazıldığı gibi büyük harfle yazmışlardı.

Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderilmesi, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in Kabe'nin temellerini yükseltirken yaptıkları duanın Allah katında kabul edilmesi demekti. Kur'ân-ı Kerim'de belirtildiği gibi Hz. İbrahim ve Hz. İsmail şöyle dua etmişlerdi:

"Ey Rabbimiz, onların içinden, onlara senin âyetlerini okuyacak kitabı, hikmeti öğretecek, onları şirkden iyice temizleyecek bir peygamber gönder. Şüphesiz yegâne galib, tam hikmet sahibi sensin."

Sünnetullah (Allah'ın kanunu) peygamberlerden başka, samimî insanların, yalvarıp yakaranların dualarının da kabul edilmesi şeklinde cereyan etmiştir. Kitaplar ve sahih haberler buna dair misallerle doludur.

Bu konuyla ilgili olarak, Hz. Peygamber kendinden bahsederken şöyle buyurmuştur:

"Ben İbrahim'in duasının, İsa'nın da müjdesinin mahsulüyüm."

Muharref Tevrat'ta da bu duanın kabul edildiğine delâle eden âyetler vardır. (Tesniye, âyet, 15-18)

Tevrat'taki "ihvetuke" kelimesiyle Benî İsrail'in amca çocukları olan Benî İsmail kasdedilmektedir. Tesniye'deki (17 ve 18.) âyetler de bunu te'yid eder.

Tevrat'ta "Kelâmımı o'nun diliyle ifade edeceğim" ibaresiyle kasdedilen Hz. Muhammed (as)'dır. Çünkü Allah kelamını metni ve manasıyla getiren yegâne Peygamber odur. Cenab-ı Hak bunu şu âyetiyle açıklamaktadır:

"O, kendiliğinden söz söylemez. Onun söyledikleri, kendisine vahyedilenden başkası değildir."

"Ne önünden ne de ardından, ona hiçbir bâtıl (yanaşıp) gelemez (O) bütün kâinatın hamdettiği yegâne hüküm ve hikmet sahibi Allah katından indirilmedir."

Benî İsrâil peygamberlerine gönderilen sahifelere gelince; onların lafzan ve manen Allah kelâmı olduğu iddia edilemez. Bu taifelerin âlimleri de bu sahifelerin te'lifini peygamberlere izafe etmekle bu işi halletmiş sayılmazlar. Yahudi Ansiklopedisi'nde bu konu hakkında şöyle denilmektedir:

"Kitab-ı Mukaddes (Ahd-i kadîm)'in ilk 5 kitabı eski İsrâiliyyât tefsirlerinde de belirtildiği gibi —Hz. Musa'nın ölümünden bahseden son sekiz âyet müstesna— Hz. Musa tarafindan te'lif edilmiştir. Bilginler bu sahifelerdeki çelişki ve ihtilâflarla meşgul olmaya, onu kendi hikmet ve maharetleriyle düzeltmeye devam etmektedirler.

Ahd-i Cedid denilen dört İncil'e gelince, bunlar söz ve mâna itibarıyla Allah kelâmı olmaktan çok daha uzaktır. Onlara bir göz atan ve dikkatle tedkik eden herkes, bunu kabul eder. Hakikatte bunlar Allah katından indirilmiş, vahiy ve ilhama dayanan kitaplar olmaktan daha çok, Hz. İsa'nın hayatından bahseden sîret ve haber kitaplarına benzemektedirler.

Sonra Arap Yarımadası'nın coğrafî mevkii de, onu cihana yayılacak ve milletlere sunulacak bir davetin ve ilâhî mesajın merkezi olmaya lâyık kılıyordu.

Arap Yarımadası Asya Kıtası’nın bir parçası olmakla beraber, Afrika ve Avrupa kıtalarına da yakın bir mevkidedir. Bunlardan her biri medeniyet, kültür, din ve geniş bir alana yayılan güçlü hükümetlerin merkezidir. Çeşitli beldeler arasında dolaşan ticarî kafileler oralara uğrar, bir beldede üretilen ve elde dilenleri, ihtiyaç duyulan bir başka beldeye götürerek bir kıtadan diğerine gidip gelirdi.

Bu yarımada iki rakip kuvvet arasında bulunmaktadır. Hıristiyanlık ve Mecusilik, şark ve garp. Bütün bunlara rağmen o, hürriyet ve şahsını muhafaza edebilmiş; pek az kabilesi ve bazı bölgeleri hariç, iki rakip kuvvetten hiç birine boyun eğmemiştir. O halde cihanşümul ve insani bir davet için merkez olacak en iyi yer Arap yarımadasıdır. Burası her türlü siyasi nüfuz ve yabancı tesirinden uzak bulunuyordu.

İşte bütün bu sebepledir ki, Allah Teâla elçisini Arap Yarımadası’na ve Mekke’ye göndermiş, vahyini orada indirmiş ve İslâm’a bir üs olarak orayı seçmiştir:

“«Allah, peygamberliği kime vereceğini en iyi bilendir.”

d - Ümitsizlik veren karanlık bir dönem:

Allah Teâla'nın Araplara verdiği bunca nimetlere, Hz. Muhammed'in nübüvvetinin ve İslâmiyetin tecellîgâhı olan Arap Yarımadası'na ayrıcalık sağlayan bunca meziyetlere rağmen, orada ne uyanma emareleri ne de belirgin bir hareketlilik vardı.

Hanîflerve haktan bahsedenlerin sayısı, iki elin parmaklarının sayısını geçmezdi. Bunların hali yağmurlu ve çok karanlık bir kış gecesinde uçuşan, fakat ne doğru yolu ne soğuktan korunacak bir şeyi bulabilen bir grup ateş böceğinin haline benziyordu.

Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderildiği devir; Arap Yarımadası'nın karşılaştığı devirlerin en karanlığı, inhitat bakımından en şiddetlisi, ıslâha yönelik düşüncelerden en uzak olanı ve bir peygamberin karşı karşıya kaldığı devirlerin en zoruydu. İslâmiyete ve onun yüce peygamberine yöneltti̇ği haksız ithamlarıyla tanınan İngiliz yazarlarından Sir William Muir, Life of Mohamet adlı eserinde, bu devrin güzel bir tasvirini yapar ve bazı Avrupalı müelliflerin:

"Zaten yanardağ fişkırmaya ve lavlarını saçmaya hazır bir vaziyette idi ki, Muhammed tam zamanında ve yerinde geldi. Yanardağa ateşten bir kıvılcım uzattı, o da hemen etrafa lavlar saçmaya başladı."

şeklindeki sözlerini reddeder. William Muir şöyle der:

"Arap Yarımadası'nın içtimaî durumu; Hz. Muhammed'in gençliğinde, herhangi bir inkılâbı veya hamleyi kabule yatkın değildi. Belki de toplumu ıslâh etme ümitsizliği, hiçbir dönemde onun çağındaki kadar şiddetli değildi. Fakat hususî bir neticeye ait bir tek sebepten dolayı güven duygusu sarsılınca, buna kendiliğinden başka sebepler de ekleniyor ve bu neticenin meydana gelmesi için başka sebeplere itibar ediliyordu."

Bazı şahısların şu anlamdaki düşünceleri de bundan dolayıdır:

"Muhammed yeni bir iman adına harekete geçtiği zaman, Arapların hepsi onunla beraberdi. Arap yanmadası tek bir vücud halinde kenetlenmişti."

Sonra da buradan, Arap Yarımadası'nın tamamının, bu büyük ve ani değişmeye hazır ve istekli olduğu neticesini çıkarıyorlar. Fakat bize göre tarih bu neticeyi tekzib ediyor:

Arapların İslâm'dan önceki tarihleri üzerinde sakin bir kafa ile düşündüğümüzde; hıristiyanların, beş asır boyunca devam eden sürekli gayretlerinin, davet ve öğütlerinin, bazı kabilelerden pek az sayıda insanın kazanılmasından başka bir başarı elde edemediğini görürüz. Hıristiyan misyonerlerinin yaptıkları önemsiz ve zayıf çalışmaların bir sonucu olarak, Arapların sakin hayat denizi sathına bazan küçük bir dalga vuruyor, bazan da daha büyük dalgalar içlere doğru sokuluyordu. Bir ara Arapların hayat denizinde yahudi davetinin tesirleri görüldü. Fakat Arap putperestliği, Benî İsmail'in bozulan akideleri ve vehimlerinden daha katı ve daha baskın çıktı. Bu putperest cahiliyye dalgaları; Kabe duvarlarına kadar uzanmış ve her tarafı istilâ etmişti. Müellif kitabının bir başka sahifesinde de şöyle diyor:

"Muhammed'in peygamber olarak gönderilmesinden önce, Araplar intizamlı bir toplum olmaktan uzak olduğu gibi, her türlü değişime de kapalıydı. Dinleri ise derin köklere sahip Suriye ve Mısır hristiyanlarının girişimleri karşısında akîm kalmış olan, akıl ve mantık dışı bir putperestlik esası üzerine kâimdi.

İlmî bir muammaya benzeyen bu tarihî hakikati, batılı meşhur bilgin Smith Bosworth, vecîz, fakat kuvvetli bir ifade ile şöyle te'yid etmektedir:

"Felsefî bir yaklaşımla arkadaşları arasında üstün bir mevki elde eden bir tarihçi, insanlığın medeniyet tarihi üzerinde kalıcı tesirli bırakan inkılâblar arasında, beşer aklına göre tahmini en zor inkılâbın, İslâmiyetin Araplar arasında zuhuru olduğunu kabul eder. Muhakkak ki bu, hiç beklenmeyen bir inkılâbtı. Biz bu inkılâbın meydana gelmesi için lüzumlu olan illetler ve sebepler zincirini araştırmakla görevli tarih ilminin —ki şayet burada tarih ilmi diyebileceğimiz bir şey varsa— bu hususta, hayret ve şaşkınlık içinde kaldığını itiraf etmek zorundayız."

d - Allah tarafından gönderilecek bir peygambere duyulan ihtiyaç:

Bu kötü vaziyet ve beşeriyetin M. VI. asrın ortalarında düştüğü seviye, halkın içinden çıkacak eğitimci ve ıslahatçıların düzeltebileceği cinsten birşey değildi. Dava bir akideyi düzeltmek, bir âdeti yok etmek, bir ibadeti benimsemek veya bir toplumu ıslah etme davası değildi. Böyle olsaydı, her devirde ve her bölgede görülebilen eğitimci ve ıslahatçılar buna kâfi gelirdi. Fakat mesele; peygamberlerin öğretilerinin, eğitimci ve ıslahatçıların gayretlerinin üzerini örtmüş putperestliği, nesillerin ve asırların geçmesiyle birikmiş cahiliye enkazını yok etmek meselesiydi. Sağlam yapılı, çevresi bütün âlemi içine alacak ve bütün milletleri barındıracak kadar geniş ve yüksek binalar inşa etmek, her hususta eski insanın bir numunesi olacak yeni bir insan vücuda getirmek meselesiydi. Sanki yeniden dünyaya gelmiş ve yeniden hayat bulmuş bir insan gibi...

"Ölü iken diriltiğimiz ve insanların arasında yürümesi için nur verdiğimiz kimse, içinden çıkılmaz zifiri karanlıklarda kalan kişi gibi olur mu hiç?"

Bu dava, putperestliğin kökünü kazımak ve onun derine uzanmış köklerini söküp atmak davasıdır. Böylece putperestlikten hiçbir eser kalmayacaktır. Bu dava, tevhid inancını, insanlığın ruhunun derinliklerine, daha üstünü tasavvur edilemeyecek derecede iyice yerleştirmek, Allah'a ibadet ve O'nun hoşnutluğunu kazanma düşüncesini filizlendirmek, insanlığa hizmet etmek, hak uğrunda zalimle mücadele etmek, her arzuya gem vurmak, şehvetin her çeşidini kahretmek davasıdır. Bu dava, hakkın karşısındaki her türlü mukavemeti silip süpürmek, kuvvetlerini dünya ve âhiret cehennemine girmek için seferber etmek suretiyle intihar etmek isteyen insanlığı, bu durumdan kurtarmak ve böylece başlangıcı ariflere ve mü'minlere nasib olacak saadet, sonu takva sahiplerine vadolunan ebedi cennet olan bir yola girmek davasıdır. Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderilmesinin beşeriyete sağladığı büyük nimeti; Allah Teâlâ'nın şu kelâmından daha doğru ve daha beliğ bir şekilde tasvir etmek imkânsızdır:

“Hepiniz toptan sımsıkı Allah’ın kitabına (Kur’ân-ı Kerim’e) sarılın. Parçalanıp ayrılmayın. Allah’ın üzerinizdeki nimetini düşünün. Hani siz birbirlerinize düşmandınız da O, kalblerinizi (İslâm’a) ısındırıp birleştirmişti. İşte O’nun bu nimeti sayesinde (din) kardeşler (i) olmuştunuz. Ve yine siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken, oradan da sizi O kurtarmıştı. İşte Allah, âyetlerini size böylece apaçık bildiriyor. Tâ ki doğru yola eresiniz.”

Beşer tarihinin hiçbir devrinde bundan daha karmaşık ve zor bir iş, Resulullah’ın mesuliyetinden daha büyük bir mesuliyet, O’nun diktiği fidan gibi meyve veren fidan, O’nun çalışmaları gibi başarılı bir çalışma görülmemiştir. Şüphesiz ki bu; hayret verici bir şeydir ve büyük bir mucizedir.

Fransız edib ve şairi Lamartine (1790-1869) de büyük bir belagat ve sarahatla bu hususa şehadet eder:

“Hiçbir insan —gönüllü ya da gönülsüz— böylesine yüce bir hedefe varmak için harekete geçmemiştir. Çünkü bu hedef beşer takatinin üstünde bir şeydi. İnsanla yaratıcısı arasına giren ve onun Rabbinin huzuruna çıkarılmasına ve maddî ilâhların hakim olduğu putperestliğin sisleri içerisinde yükselen, aklî, temiz ve anlaşılır tevhid akidesinin gerçekleştirilmesine engel olan ve tamamen vehim ve rüyalardan ibaret bulunan bu manaların ortadan kaldırılması... İşte o en yüce hedef bu idi. Böylesine ağır, büyük, mühim ve insan kudretinin üzerindeki bir mesuliyeti; bu çeşit önemsiz ve basit vasıtalarla üzerine almayı hiçbir insan kabul etmemiştir.”

Lamartine sözlerinin devamında der ki:

“Daha önemlisi, o, bütün bu putları ve ilâhları, dinleri ve tasavvurları, inançları ve insanlığa hakim olan duygu ve düşünceleri, çok şiddetli bir şekilde sarstı. Her bir kelimesi teşri’in kaynağı olan bir kitapla, ayrı dillere sahip, başka başka soy ve nesillere mensup fertler arasında gönül birliği sağladı. Ebedî üstünlük Hz. Muhammed’in oluşturduğu müslüman milletlerindir. Bu milletler bâtıl ilâhlardan şiddetle nefret ederler, her türlü noksanlıklardan münezzeh ve bir olan Allah’a samimî bir sevgiyle bağlıdırlar. Bu öylesine bir sevgidir ki, zât-ı ilâhiye yönelen, O’nun şanıyla bağdaşmayan her düşünceyi kökünden kazıyıp intikam almaya sevkeder.

Müslümanlara göre Allah sevgisi, bütün faziletlerin esasını teşkil eder. Dünyanın üçte birinin bu yeni akideyi benimsemesi de; hiç şüphesiz Hz. Muhammed'in mükemmel bir zaferidir.

Fakat gerçek olan şu ki, bu bir şahsın değil aklın mucizesiydi. Dünya putların baskısı altında inim inim inlerken, tevhid akidesini ilan etmek de zaten başlı başına bir mucizeydi.

Muhammed, bu inanç sistemini toplulukların huzurunda ilan eder etmez, eski mabedlerde ibadet eden hiç kimse kalmadı. Oralarda artık ne bir davetçi ve ne de onun davetine icabet eden biri vardı. Dünyanın üçte biri iman ateşiyle parladı."

Bu evrensel inkılâb ve yeniden diriliş; şüphesiz ki büyük ve yeni bir risâlete, Allah'ın hidayetle göndereceği ve bütün dinlere üstün kılacağı bir peygambere muhtaçtı.

"Ehl-i kitaptan ve müşriklerden kâfir olanlar, kendilerine apaçık hüccet (delil), içinde en doğru hükümler yazılı temiz sahifeleri okuyacak, Allah'tan bir peygamber gelinceye kadar (bekleyecek, dinlerinden vazgeçerek) ayrılacak değillerdi."

İKİNCİ BÖLÜM

Bi’setten Önce Arap Yarımadası Cc

Yarımadalar arasında Arap Yarımadası’ndan daha geniş bir yarımada yoktur. O, dünyanın en büyük yarımadasıdır. Arap bilginleri ona “Ceziretü’1-Arab” adını vermişlerdir. Üç taraftan denizlerle çevrilidir ve Asya Kıtası’nın güney-batısında yer alır. Doğudan Yunanlılar’ın İran Körfezi dedikleri Arap Körfezi’yle, güneyden Hind Okyanusu’yla, batıdan Yunan ve Lâtin haritalarında Arap Körfezi (Sinüs Arabicus), eski Arapça kitaplarında “Bahr-ı Kulzum” şeklinde geçen Kızıl Deniz ile çevrilidir. Kuzey sınırı ise pek kesin değildir ve Arap bilginlerine göre Akabe Körfezi’nden Şattu’l-Arab’ın Basra Körfezi’ne döküldüğü yere kadar uzanır.

İslâm coğrafyacıları Arap Yarımadası’nı beş kısma ayırırlar.

1. Hicaz: Eyle (Akabe)’den Yemen’e kadar uzanır. Kızıl Deniz sahili boyunca uzanan ve alçak bir bölge olan Tıhame’yi Necid’den ayıran bir dağ silsilesi olduğundan dolayı Hicaz denilmiştir.

2. Tıhame: (Yukarıda zikrettiğimiz gibi) Kızıl Deniz sahili boyunca uzanan alçak bir arazi.

3. Yemen.

4. Necid: Hicaz dağlarından başlar ve doğuya doğru Bahreyn sahrasına kadar uzanır. Çöller ve dağların yer aldığı geniş ve yüksek bir bölgedir.

5. Urûd (Yemame): Doğudan Bahreyn’e, batıdan da Hicaz’a bitişir. Yemen ile Necid arasında yer aldığından dolayı “Urûd” denilmiştir.

d - Yarımadanın tabiî durumu ve halkı:

Yarımada büyük ölçüde çöllerle kaplıdır. Tabiî âmiller, jeolojik hadiseler ve coğrafî mevkii sebebiyle, kuru bir bitki örtüsü hakimdir. Bütün bunlar geçmişte olduğu gibi günümüzde de Arap Yarımadası'nda nüfus yoğunluğunun azlığına sebep olmuştur. Burada medenî toplulukların ve büyük merkezî hükümetlerin bulunmaması da, yine aynı sebebe dayanmaktadır. Bedevîliğin yayılması ve halk üzerinde etkili olması, halkın ferdî hayatı tercihi ve kabilelerin birbirleriyle sürekli bir mücadele içinde olması da aynı sebepten kaynaklanmaktadır.

İşte bunun içindir ki, medenî hayat, yağmuru bol, kaynak ve gözelerden su çıkan yerlere, yahut da suyun yeryüzüne yakın ve kuyu kazmanın mümkün olduğu sahalara inhisar etmişti.

Arap Yarımadası'nda hayat suyun bir lütfudur. Kabileler suya ulaşmak için çırpınırdı. Tabiat şartları, bedevileri her taraftan suya doğru sevkederdi. Onlar bir çiftçinin tarlasına bağlı kaldığı gibi toprağa bağlanmazlardı. Su ve otlağı olmayan bölgelerde yerleşmezlerdi. Otlar kurumaya, sular azalmaya başlayınca hemen başka yerlere göç ederlerdi. Bu sebeple hatları çok sert ve katı bir kabile hayatı şeklindeydi. Bedeviye göre kabile, hükümet demekti. Bu hayat, rahat ve istikrarı olmayan, kuvvetten başka bir şey tanımayan, hem kendilerine hem de yakınlarındaki medenî topluluklara meşakkat getiren bir hayattı. Bedeviler kendi aralarında olduğu kadar medenî topluluklarla da, daimî bir mücadele içindeydiler.

Fakat bedevî çok samimîdir ve kabile geleneklerine saygılıdır, cömerttir. O, misafiri gerektiği şekilde ağırlar. Sadakatin gereklerine bağlı olduğu gibi, harplerdeki anlaşmalara da uyardı. Bunu yerine getirirken de geleneklerin tayin ettiği ölçüde samimî olurdu. Şiirleri bunu dile getirir, darb-ı mesel, nazire ve hikmetlerle dolu edebiyatları bunlarla süslenirdi. Bedevî, eşitliğe hayrandır, hürriyete âşıktır. O, cömert ve kesin sözlüdür, yiğittir. Bedevî bir toplumda değersiz ve adî işlerle meşguliyet azalmıştır. O, muhafazakârdır, hayatına bağlıdır, zor ve meşakkatli bir hayat da olsa, alın yazısından memnundur. Bedevinin dinî duyguları zayıftır, atalarının mirasından ve kabile âdetlerinden başkasına fazla inanmaz.

Bedevinin en çok itibar ettiği ahlakî değerler, mürüvvet dediği haslette toplanır. Şiir ve edebiyatında onu terennüm eder.

d - Medeniyet ve ümran merkezleri:

Yağmurun, kaynak ve kuyu sularının bolca bulunduğu yerlerde; köyler, küçük yerleşim merkezleri ve Arapların hayatında mühim rol oynayan mevsimlik pazarlar kurulurdu. Buralarda toprağın, havanın, çeşitli san'at ve mesleklerin ve bu toplumun alıştığı hayat tarzının etkisiyle, kendine has tabiatı ve müstakil şahsiyeti olan topluluklar doğdu. Mekke'de diğerlerinden ayrı husûsî bir toplum vardı. Aynı şeyler Yesrib vel Hîre halkı için de söz konusuydu.

Yemen toplumu; özel durumu, eski medeniyeti ve yeni siyasî tarihiyle Arap camiasının en zengin ve en gelişmiş toplumlarından biriydi. Bunlar üretimde, hayvan yetiştiriciliğin de ve madencilikte üstün bir seviyeye ulaşmıştı. Saraylar ve hisarlar inşa etmişlerdi.

Yemenliler hayatlarını kolaylıkla sürdürmelerine yarayacak ve sanatlarını icraya yardımcı olacak âletleri de Irak, Suriye ve Afrika'dan ithal ediyorlardı.

d - Arapların Tabakaları

Râvîler ve tarihçiler en eski Arap kabilelerini ittifakla şul birkaç sınıfa ayırırlar:

1. Arab-ı bâide,
2. Arab-ı âribe,
3. Arab-ı müsta'ribe

Soy bilginleri Adnânîleri de iki büyük kola ayırırlar. Rebî'a ve Mudar. Bu iki kabile arasında asırlarca devam eden şiddetli bir düşmanlık olduğu gibi; Adnânîler ile Kahtânîler arasında da eskiye dayanan bir çekişme vardı. Yine ittifakla belirtildiğine göre; Kahtânîler asıl olup Adnânîler onların bir koludur. Arapçayı onlardan öğrenmişler ve Hz. İsmail'in çocukları Hicaz'a göçtükten sonra onların diliyle konuşmuşlardır. Hz. İsmail, Arab-ı müsta'ribe'nin yani Adnânîlerin en büyük atasıdır. Nesebin Arapların nazarında mühim bir yeri vardır. Yabancı bilginler de bunu itiraf ederler. İran orduları başkumandanı Rüstem, müslümanların elçisi Muğire b. Şube'yi elbisesinin eskiliğinden ve kıyafetinin düzensizliğinden dolayı hafife alıp hakîr gören arkadaşlarına şöyle diyordu: “Yazıklar olsun size!.. Araplar kılık kıyafete ve yemeğe değil, neseb ve şereflerine ehemmiyet verirler.”

d - Dil Birliği

Kabilelerin yerleşim bölgeleri birbirlerinden çok uzakta olduğundan, yarımadanın kuzeyindekilerle güneyindekiler, doğusunda oturanlarla batısındakiler birbirleriyle çok az görüşebiliyordu. Araplar soy ve kabilelerine aşırı derece bağlıydılar. Rumlar ve İranlılara komşu olan kabileler, onların dillerinin etkisinde kalıyordu. Bir kıt'a kadar geniş olan bu bölgede muhtelif dillerin bulunması gayet tabiîdir. Nitekim Orta Avrupa ve Hind Yarımadası'nda da pek çok dil vardır. Hind anayasasının resmen kabul ettiği mahallî dillerin sayısı on beştir. Bu diller arasında müstakil diller arasındaki kadar ayrılıklar mevcuttur. Hatta bu ülkede yaşayanlar birbirleriyle anlaşabilmek için, bir tercümana veya İngilizce gibi yabancı bir dile muhtaçtılar.

Fakat Arap Yarımadası, büyüklüğüne, çevresinin giderek genişlemesine, kabilelerinin çok ve dağınık olmasına rağmen dil birliği konusunda, diğer bölgelerden farklı bir durum arzeder. Lehçe ayrılıklarına, dilin tabiatının ve felsefesinin sebep olduğu bölge ayrılıklarına, iklim ve hava durumuna rağmen Arapça, ister bedevi ister şehirli, ister Kahtânî ve isterse Adnânî olsun, bu yarımada halkının tamamı için müşterek bir anlaşma vasıtası olmaya devam ediyordu.

Bölgeler arasında lehçe farklılıkları vardı. Bu farklar, bölgelerin birbirlerine uzaklık ve yakınlığıyla orantılı olarak değişirdi. Arap Yarımadası'nın ayrıcalık elde ettiği bu dil birliği, İslâmî daveti kolaylaştıran ve orada sür'atle yayılmasını sallayan sebeplerin en önemlilerinden biridir.

Arap birliğini sağlayan yegâne dil fasih Arapça, yegâne kitap da Arapça ile nazil olan Kur'ân-ı Kerim'dir.

d - Milletler ve Dinler Tarihinde Arap Yarımadası'nın Yeri:

Eski eserlerden açıkça anlaşıldığına göre; Arap Yarımadası Paleolithic (Eskitaş) devirden beri insanlarla meskûn idi. Burada yapılan arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkarılan eski eserler de Chellian diye bilinen ilk taş devri medeniyetine aittir. Tevrat'ın bazı bölümlerinde Araplardan bahsedilirken, İbrânîler'in Araplarla olan münasebetleri hakkında bilgi verilir. Tevrat'ın Araplardan bahsettiği bu devir M.Ö. 750 yılıyla MÖ. 2. yüzyıl arasındaki tarihlere rastlar. Talmud'da da aynı şekilde Araplara işaret edilmektedir. Cosfos Falafıus (?) (M. 37100)'un kitaplarında da Araplar ve onların Nabatîlerle münasebetleri hakkında çok kıymetli ve mufassal malumat vardır. İskenderiyye, Arap beldeleriyle halkının örf ve âdetleri hakkında bilgi toplanmasında ve oralarda üretilen malların, Akdeniz tüccarlarına tanıtılmasında önemli rol oynayan mühim merkezlerden biriydi.

Akhilis (MÖ. 525-456) ve Herodotes (M.Ö. 480-525) Araplardan bahseden ilk Yunanlı müelliflerdendir. Eserlerinde Araplardan ve Arap beldelerinden bahseden müelliflerden biri de, Batlamyus olup M.S. ikinci yüzyılda İskenderiye'de yaşamıştır. Batlamyus'un matematiğe dair eserleri de vardır. Arapça, Kitâbu'l-Macestî adlı eseri de bunlardan biridir. Daha çok Hıristiyanlığı, onun yayılması ve merkezlerini alâkadar etmekle beraber, Hıristiyan kaynaklarında da Arapların Cahiliye çağı ve İslâmî devirdeki tarihlerine dair bol malzeme vardır.

Tevrat'ta zikredilen Araplar, "a'râb" yani çölde yaşayan bedevîlerdir. Bu sebeple onlar çöl Arabının özellik ve nitelikleriyle tavsif edilmiştir. Yunan ve Roma eserleriyle İncil'lerde de Araplardan bedevi bir toplum olarak bahsedilmektedir.

Araplar, Yunan ve Roma imparatorluklarının sınır bölgelerinde kafilelere saldırıyor, mallarını yağmalıyor, yolcu ve tüccarlardan da haraç alıyorlardı.

Sicilyalı Didoros, Arapların hürriyete âşık olduklarını, gökyüzünün altında hür iradeye ve mutlak hürriyete büyük bir bağlılık içinde yaşadıklarını belirtir.

Herodotes de onları şöyle tavsif eder:

“Araplar kendilerini köle edinmek ve zelil etmek isteyen her kuvvete karşı koyarlardı. Lâtin ve Yunan müelliflerine göre, Arapları diğer kavimlerden ayıran en büyük özellikleri, onların hürriyetlerine olan düşkünlükleridir.”

Araplarla Hindistanlılar arasındaki münasebetler onların birbirlerini tanımaları, iki ülke arasındaki ticarî ve kültürel mübadeleler çok eski tarihlere dayanır. Hind ve Arap kaynaklarıyla yeni araştırmalarda da işaret edildiği üzere, İslâm’dan önceki devirde, Arapların, Asya Kıtası’nda en iyi tanıdıkları ülke, Hindistan’dı. Şüphesiz ki, bu konuda en mühim iki faktör coğrafî ve iktisadî sebeplerdi.

d - Arap Yarımadası’nın Nübüvvet ve Semavî Dinlerle İlgisi:

Arap Yarımadası nübüvvetin beşiğidir ve oraya birçok peygamber gönderilmiştir.

Kur’ân-ı Kerim’de bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurulur:

“Âd’ın kardeşi Hûd’u hatırla ki, ondan önce de ondan sonra da uyarıcı peygamberler gelip geçmişti. Hani o, Ahkâf’taki kavmini “Allah’tan başkasına kulluk etmeyin, ben üzerinize gelecek büyük bir günün azabından korkuyorum” diye tehdid etmişti.”

Âyet-i kerime’de geçen Âd’ın kardeşinden murad, Ad kavmine gönderilen Allah elçisi Hûd’dur. Tarihçilere göre Ad kavmi Arab-ı bâide’dendir. Bunların ana yurdu Ahkâf’ tı. El-Hıkf, ahkâf kelimesinin müfredi olup, yüksek kum tepesi manasına gelir. Ad kavminin yurdu Arap Yarımadası’nın güneyindeki yüksek yerlerdeydi. Bugün Hadramut yakınlarında Rub’ul Hâlî’nin güneybatısına düşer. Burada bugün, ne bir medeniyet ve ne de bir hayat eseri vardır. Halbuki burası eskiden bağlık bahçelik ve mesire yerleriydi. Ad kavmi denilen o zalim kavim burada yaşardı.

Allah Teâlâ onları uğultulu, korkunç bir kasırga ile helak etti. Kum fırtınası altında yok olup gittiler.

Yukarıdaki âyet-i celîle, Hz. Hûd’un bu beldelere gönderilen peygamberlerin ne ilki ne de sonuncusu olduğuna, bilâkis ondan önce de ondan sonra da peygamberlerin gelip geçtiğine delâlet eder. Çünkü Allah Teâlâ:

“Ondan önce de ondan sonra da Allah’ın azabından sakındıran nice peygamberler gelip geçti” buyurmaktadır.

Hz. Salih, Semûd kavminin peygamberidir. O da Arap Yarımadası’na gönderilmişti. Semûd kavmi Hicaz ile Tebûk arasındaki el-Hicr’de oturuyordu. Hz. İsmail de Mekke’de doğdu, orada yaşadı ve orada vefat etti.

Eğer Medyen Arap Yarımadası’nın bir parçası olarak kabul edilirse, Hz. Şuayb da Arap Yarımadası’na gönderilmiş demekti. Medyen, Arabistan’ın Suriye tarafındaki topraklarında yeralır.

Ebu’1-Fidâ şöyle der: “Medyen halkı Araptı ve adı geçen şehirde oturuyorlardı. Medyen, Suriye kıyısında Ma’ân topraklarına yakın, Hicaz yöresine bitişik ve Lût Gölü’ne yakın bir mevkidedir.

Arap toprakları, geniş yeryüzü kendilerine dar gelen ve vatanlarında huzur verilmeyen nice peygamberlere barınak olmuştu. Onlar ancak, zorba hükümdarların ve zalim devlet reislerinin nüfuzlarından uzak olan bu bölgeye sığınır ve burada huzur bulabilirlerdi. Hz. İbrahim’in Mekke’de, Hz. Musa’nın da Medyen’deki durumu gibi.

Bu husus kendi doğum yerlerinde zulüm ve işkenceye maruz kalan ve yarımadadaki çeşitli bölgelere yerleşen dinler için de geçerliydi.

Romalılardan işkence gören yahudilerin büyük bir kısmı Yemen topraklarına ve Yesrib şehrine hicret etmişti. Hıristiyanlar da Kayser’in zulmünden kaçarak Necran topraklarına sığınmışlardı.

d - Hz. İsmail Mekke’de:

Hz. İbrahim Mekke’ye gittiği zaman bu şehir, üzerinde bitki örtüsü olmayan dağlarla çevrili bir vadi içindeydi. Orada insanların yaşayabilmesi için lüzumlu hiçbir şey yoktu. Ne ekin ve ne de su vardı.

Hz. İbrahim, eşi Hacer ve oğlu İsmail’i yanına alıp yeryüzünde iyice yaygınlaşmış olan putperestlikten kaçmak ve yalnızca Allah’a ibadet edilecek bir merkez tesis etmek düşüncesiyle Mekke’ye geldi. Bütün insanlığı buraya davet edecek, hidayet nuru cihana buradan yayılacak ve burası insanlar için bir sığınak ve tevhid esasına dayalı hak dinin hareket noktası olacaktı.

Allah Teâlâ Hz. İbrahim’in bu samimi dua ve niyazını kabul etti. Mekke’yi mübarek bir belde yaptı. Allah Teâlâ, bir anne ve bir oğuldan meydana gelen bu küçük ve mübarek aile için su ihsan etti. Hz. İbrahim onları bu kurak ve kimsesiz yerde bırakmıştı. Zemzem burada kaynamış ve Allah bu suya bereket ihsan etmişti.

Hz. İbrahim Allah yolunda cihad ve davetini sürdürüyor; bir yerden diğerine geçerek insanları Allah’a imana davet ediyordu. Bazan Mekke’ye dönüyor, bir müddet kaldıktan sonra tekrar ayrılıyordu.

Hz. İsmail büyüdü. Hz. İbrahim Allah sevgisinin, evlâd sevgisinden üstün olduğunu isbat etmek ve rüyada gördüğünü gerçekleştirmek gayesiyle, o sıralarda koşma çağında bir çocuk olan İsmail’i kurban etmek istedi. Hz. İsmail bu ilâhi emre teslim olup rıza gösterdi. Fakat Allah Teâlâ ona bedel olarak büyük bir kurbanlık koç ihsan etti. Onu kurtardı ve davette, babası Hz. İbrahim’e yardımcı yaptığı gibi, peygamberlerin en faziletlisi son Peygamber Hz. Muhammed (as)’in de dedesi kıldı. Böylece Hz. İsmail, Allah’a davetin ve cihadın yükünü omuzlayacak olan ümmetin de dedesi oldu.

Hz. İbrahim Mekke’ye döndü, baba-oğul birlikte Beytullah’ı bina ettiler. İkisi de bu beyti (Kabe’yi) katında kabul etmesi, onu mübarek kılması için dua ediyorlardı. Yegâne arzuları; müslüman olarak yaşamak ve müslüman olarak ölmekti. Kendilerinden sonra, Hak dinin nesilleri vasıtasıyla devam ettirilmesini; arkadan gelenlerin onun üzerinde titremelerini, ona davet etmelerini, onu her şeyden üstün tutmalarını ve bu ilahi mesajı bütün cihana yaymalarını istiyorlardı. Allah Teâlâ’nın, kendi nesillerinden birini, Hz.

İbrahim'in davetini sürdürmek, onun başlattığını tamamlamak üzere peygamber göndermesi için, dua ve niyazda bulunuyorlardı.

Hani İbrahim o Beyt (Kâbe)'in temellerini İsmail ile birlikte yükseltiyordu (da ikisi şöyle dua etmişti:) "Ey Rabbimiz, bizden şu hizmeti kabul buyur. Şüphesiz hakkıyla işiten ve kemâliyle bilen ancak sensin. Ey Rabbimiz, ikimizi de sana teslimiyette sabit kıl. Soyumuzdan da müslüman bir ümmet (yetiştir). Bize, ibadet edeceğimiz yerleri göster, tevbemizi kabul et. Çünkü tevbeleri en çok kabul eden ve (mü'minleri) hakkıyla esirgeyen yalnız sensin!"

"Ey Rabbimiz, onların içinden, onlara senin âyetlerini okuyacak, onlara Kitab'ı, hikmeti öğretecek, onları (şirkten) iyice temizleyecek bir peygamber gönder. Şüphesiz yegâne galib, tam hikmet sahibi ancak sensin.

Hz. İbrahim Kabe'nin devamlı olarak emniyet içinde kalması, zürriyetini putlara tapmaktan koruması için Allah'a dua ediyordu. Zira kendi soyu için putperestlikten daha çirkin ve ondan daha korkunç bir şey olamazdı.

Onlar Allah katından gönderilen Peygamberlerin dünyadan ayrılmasından sonra, onların yorucu çalışmalarına ve güçlü davetlerine rağmen, insanlığın, putperestlerin ve şeytanların teşviki ve aldatmasıyla ne hale düştüklerini görmüşlerdi. Bu yüzden evlâd ve torunlarının, bu ilâhi davet ve cihada devam etmelerini istiyorlardı. Putperestlerle nasıl savaştıklarını, putları nasıl kırdıklarını, puthaneye hizmet eden bir babadan ve yurtlarından nasıl ve niçin ayrıldıklarını, şehirleşmeye ve tarıma elverişli olmayan bu susuz ve kurak toprakları niçin seçtiklerini ve büyük şehirleri, yaşamaya elverişli, ticaret ve tarıma uygun yerleri bırakıp da burayı tercih etmelerinin sebeplerini birer birer anlattılar. İnsanların kalblerini bu tarafa mütemayil kılması, buraya bol rızık ve her çeşit meyve ihsan etmesi için dua ettiler:

"Hatırla o zamanı ki, İbrahim demişti ki: "Rabbim bu şehri emniyetli kıl, beni de oğullarımı da putlara tapmaktan uzak tut. Rabbim, çünkü onlar insanlardan bir çoğunu baştan çıkardılar. Bundan sonra kim bana uyarsa işte o bendendir. Kim de bana karşı gelirse...Hakikat, sen çok affedici ve esirgeyicisin."

“Ey Rabbimiz, ben evlâtlarımdan bir kısmını senin mukaddes olan evinin yanında, ekinsiz bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz, namazlarını dosdoğru kılsınlar diye. Artık sen insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir. Onları çeşitli meyvelerle rızıklandır. Umulur ki, şükrederler.”

d - Kureyş kabilesi:

Hz. İbrahim’in bütün bu dilekleri gerçekleşti. Allah Teâlâ Hz. İbrahim ve İsmail’in soyuna bereket ihsan etti. Hz. İbrahim’in soyundan gelen Arap nesli çoğaldı. Hz. İsmail Arab-ı âribe’den olan Cürhümîlerden bir kızla evlendi. Allah Teâlâ Hz. İsmail’in soyunu da bereketli kıldı, ondan Adnânîler neş’et etti ve oldukça çoğaldı. Adnânîler neseblerinin sıhhati itibariyle Arapların en önde gelenidir.

Adnan oğulları çoğaldı. Bunlardan Ma’d b. Adnan meşhur oldu. Onun evlâdı arasından Mudar, onun çocukları arasından da Fihr b. Mâlik temayüz etti. Fihr b. Mâlik b. Nadr’ın evlâdı “Kureyş” diye isimlendirildi. Bu isim diğerlerinden daha çok tutuldu ve bu kabile “Kureyş” diye şöhret buldu. Arap halkının tamamı Kureyş soyunun yüceliğini ve ululuğunu, dildeki fesahatini, ifadesindeki belagatını, ahlâkî üstünlüğünü, şecaatini ve mertliğini, itirazsız kabul ve itiraf ederlerdi. Hatta bu husus giderek münakaşa ve tartışma kabul etmeyen bir darb-ı mesel haline gelmişti.

d - Kusay b. Kilâb ve Evlâdı:

Fihr'in oğullarından biri de Kusay b. Kilâb idi. Huzaâ kabilesinin Mekke'de üstünlüğü ele geçirmesine kadar, şehir Cürhümîlerin elindeydi. Kabe perdedarlığı, anahtar muhafızlığı ve hâciblik demek olan "Sidânet" görevi de, Kusay vaziyete hakim oluncaya kadar, onların uhdesinde kaldı. Kusay hakimiyeti ele geçirince bu görev de ona intikal etti. Bütün Kureyşliler onunla birlik oldu ve Huzâa kabilesini Mekke'den kovdular. Böylece Mekke hakimiyeti tamamen onun eline geçti. Efendi ve saygı duyulan bir insan oldu. Kabe hâcibliği de onun uhdesine geçti. Kabe'nin anahtarları onun elindeydi ve onun izni olmadan hiç kimse Kabe'ye giremezdi.

Sikaye (zemzem dağıtmak), Rifade, sancaktarlık ve danışma meclisi mahiyetindeki Nedve'de hakimiyet onların elindeydi. Özetle söylemek gerekirse Mekke'deki bütün şerefli vazifeler onların inhisarındaydı.

Onun çocukları arasında da Abdu Menâf itibar sahibi oldu. Haşim, babası Abdu Menâf'ın en büyük oğluydu ve kavimin ulusuydu. Sikaye ve Rifade görevleri ona tevdi edilmişti.

Haşim, Hz. Peygamberin dedesi Abdulmuttalib'in babasıydı. Abdulmuttalib, amcası Muttalib b. Abdu Menâf'dan sonra Sikaye ve Rifade vazifelerini üstlendi. Kavmi içindeki şerefi atalarından hiçbirinin ulaşamadığı bir seviyeye yükseldi. Kavmi onu sevdi ve hatırı sayılır biri oldu.

d - Haşim Oğulları:

Haşim oğullan Kureyş kabilesinin temel taşı durumundaydı. Tarih ve siyer kitaplarından bize ulaşan bilgilere bakarsak; onların yüce insanî vasıflarla dolu, her hususta itidal, aklı tercih, Kabe'nin Allah katındaki kudsiyyetine iman, zulümden uzak olmak, hakkı hâkim kılmak, yüksek karakter, düşkün ve mazluma şefkat, cömertlik ve cesaret, Arapların "Fürûsiyye" dedikleri kelimenin ihtiva ettiği övgüye değer hasletlerle temayüz ettikleri sonucuna varırız. Hülâsa onlar, o yüce Peygamber'in ecdadı olmaya lâyık özelliklere, onun davet ettiği ve üstün değer verdiği ahlâkî güzelliklere sahiptiler. Fakat ne yazık ki, onlar fetret devrinde yaşadılar ve Cahiliyye Çağı'nın inanç ve gelenekleri içinde büyüdüler.

d - Mekke’de putperestliğin tarihi ve kaynakları:

Kureyş kabilesi, Hz. Halil İbrahim’in ve ataları Hz. İsmail’in tevhid dinine ve yalnızca Allah’a kulluk etme esasına bağlı kaldı. Ancak Amr b. Luhay el-Huzâî Hz. İsmail’in dinini bozup değiştirdi, putlar dikti. Allah Teâlâ izin vermediği ve Hz. İbrahim’in dininde olmadığı halde, bazı hayvanları ta’zim etmeye ve bazı şeyleri haram saymaya başladı. Amr Mekke’den Suriye’ye yaptığı bir seyahatta, bölge halkının putlara taptığını gördü ve zihni bulandı. Oradan aldığı bazı putları Mekke’ye getirdi ve halka çeşitli yerlere koyduğu bu putlara tapmalarını emretti.

O, Suriye’ye giderken bugün Ürdün’ün güneyinde yer alan Petra (eski coğrafyacı ve tarihçiler bunu “Batrâ” ve “Batra” şeklinde kaydetmişlerdir)’ya uğradı. Bu taşlık Arap şehri, Yunan ve Romalılarca da biliniyordu. Bu şehrin Nabatîler tarafından inşa edildiği söylenir. Nabatîler Arap asıllıdır ve binlerce yıl önce yaşamışlardır. San’at ve medeniyette çok ileri bir seviyeye ulaşmışlardı. Aralarından şâirler, tabipler ve büyük tüccarlar vardı. Mısır, Suriye, Roma ve Fırat havalisindeki şehirlere seyahat ederlerdi. Fırat vadisindeki şehirlere giderken Hicaz’a uğramış olmaları da muhtemeldir. Bunlar putperestliğe iyice dalmışlardı ve put yapıp ona taparlardı.

Rivayete göre “el-Lât”, Hicaz’ın kuzeyindeki halkın taptığı putların en önde geleniydi. Onu Petra’dan getirmiş ve baş put yapmışlardı.

History of Syria adlı eserin yazan P.K. Hitti de bu hususu te’yid ederek şöyle der :

“Bu putların en büyüğü Zü’ş-Şerâ idi. Uzunca bir sütuna ya da dört köşe siyah bir taşa benzerdi. el-Lât da Zü’ş-Şerâ’nın yanında Araplar için husûsî bir tanrıça mevkiindeydi. Nabatîlerin kitabelerde adı geçen diğer ilâhları da Menât ve Uzzâ idi. Aynı şekilde Hu-bel de bu kitabelerde zikredilmektedir.”

Bu devir, putperestliğin Arap Yarımadası’nın çevresinde iyice yayıldığı bir devirdi. Akdeniz havzası da bundan farksızdı. Hz. İsa’nın ve ondan sonra da havarilerinin putperestliğe karşı çıkan ve onu reddeden davetleri, putperestlik karşısında başarı sağlayamadı ve giderek zayıfladı. Yahudiliğe

gelince; bu din sadece İsrail oğullarına mahsus bir dindi. Onların dışındaki insanları tevhide davet etmek diye bir meseleleri yoktu.

Arabia Before Mohammad adlı eserin yazarı De Lacy O' Leary de bunu teyiden şöyle der:

"Putperestlik Arabistan'a, Suriye'de yaygın olan Suriye-Yunan kültürünün tesiriyle geçmiştir. Putperestlik Arabistan'ın diğer bölgelerine hakim olamamıştı.

Putperestlik Fırat Vadisi ve Arap Yarımadası'nın doğusunda da yayılmıştı. Arap Yarımadası'yla bu mıntıka arasında ticarî bağlar ve dostane münasebetler mevcuttu. Bu sebeple putperestliğin Arabistan'a yayılmasında bu bölgenin de tesiri vardır diyebiliriz. Georges; Roux da Ancient Iraq adlı eserinde bu hususu açıkça dile getirmektedir: "Irak'taki arkeolojik kitabeler M. III. asırda ve daha sonra, putperestliğin bu bölgede yaygın olduğuna delâlet eder. Burası yerli ve yabancı ilâhların bulunduğu bir bölgeydi."

Rivayete göre putperestlik Kureyş kabilesinde tedricî bir şekilde ortaya çıkmıştı. Kureyşliler Harem (Kâbe)'deki taşlara büyük hürmet gösterirlerdi. Öyle ki Mekke'den ayrıldıkları zaman Kabe'ye olan saygıları ve onun hatırasını muhafaza etmek gayesiyle, bu taşları da beraberinde götürürlerdi. Giderek hoşlarına giden ve güzel gördükleri taşlara tapar oldular. Sonraki nesiller ise tamamen putlara tapmaya başladılar. Kendilerinden önceki milletler gibi, onlar da sapıklığa düştüler. Bir yandan Hz. İbrahim'den intikal eden Kabe'yi tavaf etmek; hac ve umre yapmak gibi güzel davranışları sürdürürken, bir yandan da putlara tapmaya devam ediyorlardı.

Milletler ve dinler tarihi, genelde bütün Araplar arasında, özelde de Kureyş kabilesi içinde putperestliğin başlamasıyla ilgili olarak, zikrettiğimiz sebepleri te'yid etmektedir. Bazı müslüman milletlerin ve bunların bir kısım taifelerinin, resimlere ve kabirlere ibadet edercesine tazim ve takdiste aşırı gitmeleri de bunu doğrular mahiyettedir. Bu sebepledir ki, İslâmiyet şirke götüren, şahısları ve âbideleri takdis ve ta'zimden aşırılığa yol açan sebep ve vasıtaları yasaklamak hususunda ısrar etmiştir.

d - Fil hadisesi:

Arapların tarihinde benzeri görülmemiş müthiş bir hadise vuku buldu. Bu, daha büyük bir hadisenin zuhur edeceğine, Allah Teâlâ'nın Araplar için hayır dilediğine, Kabe'nin dünyadaki evler ve ibadet merkezlerine nasib olmayan şerefe sahib olduğuna bir delil idi.

d - Kureyş’in Kabe’nin Allah katındaki yüce mevkiine imanı:

Kureyş kabilesinin, Kabe’nin Allah katında yüce bir mevkie sahip olduğuna ve Allah Teâlâ’nın onun hâmisi ve müdafii olduğuna dair imanı, Kureyş’in ulusu ve Hz. Peygamberin dedesi Abdülmuttalib ile Ebrehe arasında geçen bir konuşmada gayet açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Ebrehe Abdülmuttalib’in 200 devesine el koyunca, Abdülmuttalib bu meseleyi görüşmek üzere Ebrehe’nin huzuruna çıkmak için izin istedi. Ebrehe onu huzura kabul edip saygı gösterdi, tahtından inip onun yanına oturdu ve ne istediğini sordu. Abdülmuttalib “Gasbedilen 200 devenin iadesini istiyorum” dedi. Bunun üzerine Ebrehe, Abdulmuttalib’in yanından kalktı ve gözlerini ona çevirip: “Ben, senin ve atalarının kutsal saydığı Kabe için şefaat dilemeye geldiğini sanmıştım. Halbuki sen Kabe’den değil alınan 200 devenden bahsediyorsun” deyince, Abdülmuttalib: “Ben develerimin sahibiyim. Kabe’ye gelince, onun da kendini koruyacak bir sahibi vardır” dedi. Ebrehe ise: “Ancak O, benim karşımda Kabe’yi koruyamayacaktır” diye karşılık verince Abdulmuttalib: “Bu onunla senin aranızdaki bir şeydir” dedi. O halde hiçbir saldırgan onun üzerinde hakimiyet kuramaz, hiçbir mütecaviz onu yıkmaya güç yetiremez.

Habeş kralı Necâşî’nin Yemen Valisi Ebrehe el-Eşrem, San’â’da (el-Kulleys adını verdiği) büyük bir kilise yaptırdı. Arapların hac için çok uzak yerlerden ve çeşitli beldelerden kalkıp geldikleri Kabe yerine buraya gelmelerini temin etmek, bu maksatla da Kabe’yi yıkmak istiyordu. Bu durum Kabe sevgisi ve onu ta’zim duygularıyla dolu olan Araplara ağır geldi. Onlar hiçbir mabedi ona denk tutmaz ve ondan daha şerefli görmezlerdi. Bu sebeple meseleyi müzakere ettiler. Bunu takiben Kinâne kabilesinden biri gidip Ebrehe’nin yaptırdığı kiliseye pisledi. Buna çok öfkelenen Ebrehe Kabe’yi yıkmak üzere yola çıkmaya and içti.

Ebrehe’nin fil ile takviye ettiği orduyla hareket ettiğini duyan Araplar, beyinlerinden vurulmuşa döndüler ve büyük bir korkuya kapıldılar. Ebrehe’yi bu işten vazgeçirmek için savaşmak istediler. Fakat onun ordusuyla başa çıkamayacaklarını anlayınca bu işi Allah’a bıraktılar. Kabe’nin Allah tarafından korunacağına inanıyorlardı. Şehri terkeden Kureyş, dağlara ve vadilere doğru çekilmiş; Allah’ın Kabe’ye saldıran

birinin başına neler getireceğini merakla bekliyorlardı. Abdülmuttalib Kureyş kabilesinden bir grupla Kabe'ye geldi. Allah'a dua ve niyazda bulunup Ebrehe ve ordusuna karşı yardım istedi.

Ebrehe ertesi gün Mekke'ye girmek üzere hazırlandı. Kabe'yi yıkmaya kararlıydı. Mahmûd adındaki filini de hazırladı. Fakat fil Mekke'ye giden yolda çöktü. Dövmelerine rağmen kalkmadı. Yemen tarafına çevirdiklerinde hızla koşmaya başladı.

Bundan sonra Allah Teâlâ onların üzerine deniz tarafından kuşlar gönderdi. Her bir kuşun ağzında ve ayağında küçük taşlar vardı. Taşın isabet ettiği askerler derhal ölüyordu. Habeşliler çareyi geri dönüp kaçmakta buldular. Düşe kalka perişan vaziyette yollarına devam ettiler. Bir taş da Ebrehe'ye isabet etti. Parmakları birer birer düşmeye başladı. Onu bu haliyle San'â'ya kadar götürdüler. Orada çok fecî bir şekilde öldü.

Kur'ân-ı Kerim bu hadiseyi şöyle tasvir eder:

"Rabbinin fil sahiplerine neler yaptığını görmedin mi? Allah onların kötü planlarını boşa çıkarmadı mı? O, bunların üzerine sert taşlar atan bölük bölük kuşlar gönderdi. Derken Allah onları yenik ekin yaprağı yapıverdi."

d - Fil hâdisesinin bıraktığı etkiler ve delâlet ettiği hususlar:

Allah Teâlâ'nın Ebrehe ve ordusunu geri çevirip başlarına bu musibeti getirmesi Kureyş'e Arapların nezdinde büyük bir itibar kazandırdı. Araplar Kureyş hakkında: "Onlar Allah'ın sevgisine mazhar olmuş insanlardır. Allah onları korudu ve düşmanı imha etti" dediler. Kabe'ye olan saygıları ve onun Allah katındaki yüce mevkiine imanları daha da arttı.

Bu hadise Allah Teâlâ'nın bir mucizesiydi. Mekke'den çıkacak ve Kabe'yi putlardan temizleyerek, sahip olduğu eski şeref ve itibarını iade edecek bir peygamberin geleceğinin habercisiydi. Onun getireceği dinin Kabe'yle sıkı ve sürekli bir münasebeti olacaktı. İşte bu hâdise o peygamberin yakın bir zamanda geleceğine de delâlet ediyordu.

Araplar Fil Vakası'nı lâyık olduğu şekilde değerlendirdiler. Onu âdeta bir takvim başlangıcı gibi kabul ederek, bu olay Fil yılında oldu, falan, fil yılında doğdu, şu hâdise fil yılından şu kadar sene sonra oldu diyorlardı. Fil Vak'ası milâdî 570 yılında meydana gelmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bi’set ve İslâmın Zuhuru Sırasında Mekke Cc

Mekke köy değil bir şehirdir

Hz. Muhammed’in peygamber olduğu devrin durumu hakkında bilgisi bulunmayan kimseler ve Cahiliye çağına, bu çağın haberlerine, şiir ve geleneklerine vâkıf olmayan insanların bir çoğu, Mekke’nin küçük bir köy olduğunu, medenî, ictimâî ve fikrî açıdan çocukluk çağını idrak ettiğini; kabile halkının kıl çadırlar içinde yaşadıkları, deve ve koyun ağıllarıyla at tavlaları arasında, vadi çevresinde ve dağ eteklerinde basit bir hayat sürdükleri, katıksız ekmek veya deve etinden başka birşey yemedikleri, deve kılından yaptıkları kaba elbiseler giydikleri küçük bir yerleşim alanı olduğunu zannederler. Onlara göre; Mekke halkı, yiyecek ve içeceklerine özen göstermeyen, giyim kuşamına dikkat etmeyen, düşünce ve hayal güçleri olmayan sıradan insanlardan ibaretti.

Mekke’yi ve insanlarını böyle karanlık bir tablo içinde tasvir etmek; tarihi vâkıayla bağdaşmadığı gibi, Mekke’nin tarihi ve edebiyat kitaplarıyla cahiliyye şiirlerindeki tasvirlere ve halkın milâdî VI. asırdaki yaşayışıyla örf ve âdetleri hakkında yazılanlara da uymamaktadır. Gerçekte Mekke halkı ilkel göçebe hayatını terkedip şehir hayatı yaşamaya başlamıştı. Nitekim Kur’ân-ı Kerim de Mekke’yi küçük bir köy veya basit çöl hayatının yaşandığı bir yer olarak değil Ümmü’l-Kurâ (şehirlerin anası, merkezi) şeklinde tasvir eder ki, bu da Mekke’nin o çağın önde gelen şehirlerinden biri olduğunda şüpheye yer bırakmaz. Allah Teâlâ Şûrâ Sûresi’nde şöyle buyuruyor:

“Şehirlerin anası (halkı)na ve çevresinde bulunanlara, (başlarına) gelecek tehlikeleri haber vermen için ve hakkında hiçbir şüphe bulunmayan o toplanma gününün dehşetiyle korkutman için, sana böyle Arapça bir Kur’ân vahyettik. Onlardan bir grup cennette, bir kısmı da cehennemdedir.”

“Andolsun incire, zeytine, Sina dağına ve şu emin şehre ki; hakikat, biz insanı en güzel biçimde yarattık.”

“Andolsun şu beldeye ki, sen orada oturmaktasın.”

Hakikat şudur ki, Mekke V. asrın ortalarından itibaren bedevî bir hayattan şehir hayatına geçmişti ve şehir, halkın kollektif bir görev ve

sorumluluk anlayışını paylaştığı bir yönetimle idare edilmekteydi. İdare Hz. Peygamber'in beşinci ceddi Kusay b. Kilâb'ın elindeydi. Mekke tabiî vaziyeti itibariyle dar bir çerçevede ve iki dağ arasında yer alıyordu. Bu dağlardan biri Safâ tepesine doğru bakan Ebu Kubeys Dağı, diğeri de Ku'aykian dağına bakan ve Câhiliyye çağında el-A'râf denilen el-Ahmer Dağı'dır. Mekke böyle bir vadide yer almasına rağmen Kâbe'ye hizmet ederek şeref kazanmak ve onun çevresinde sağladığı güven ortamından yararlanmak isteyen bütün Araplar ve özellikle komşu kabileler, Mekke'ye yerleşmek için can atarlardı. Bu yüzden zamanla şehrin nüfusu çoğaldı ve sınırı genişledi. Çadırların yerini taş veya kerpiçten yapılmış evler aldı. Bu imar ve inşaat faaliyeti, önce Mescid-i Harâm civarından başladı ve giderek vadinin aşağı ve yukarı taraflarına uzandı. Başlangıçta Kâbe'ye olan saygılarından ötürü onun kare şeklindeki tavanının seviyesini geçmeyecek şekilde bina yaparlarken, zamanla bunda bir beis görmemeye başladılar. Fakat buna rağmen evlerini Kâbe'den daha yüksek yapmıyorlardı. Yine bazı tarihçiler Mekkelilerin evlerini Kâbe'ye saygıları sebebiyle daire şeklinde yaptıklarını, kare şeklindeki ilk binayı yapanın Humeyd b. Zuheyr olduğunu ve Kureyş'in bunu yadırgadığını kaydederler. Zenginlerin evleri taştandı ve birçok odası ve karşılıklı iki kapısı vardı. Evde misafir olduğu zaman kadınlar diğer kapıdan girer-çıkarlardı.

d - Mekke’nin yeni hali ve şehrin hâkimi:

Mekke’nin yeni halini alması Kusay b. Kilâb sayesinde olmuştur. O, Kureyş’i topladı ve Mekke’ye yerleştirdi. Sonra da şehrin çevresini aralarında taksim etti, herkesi kendi mahallesine iskân etti. Kusay’dan sonra oğulları da aynı yolu takib ettiler. Herkes kendi mahallesinde oturuyor ve birbirlerinden alışveriş ediyorlardı. Kureyş bu vaziyeti ihtilâfsız ve kavgasız bir şekilde uzun süre devam ettirdi.

d - Mekke’de hayatın tanzimi, makam(görev) ve sorumlulukların dağıtımı

Kusay, Kureyş kavmi ve Mekke halkının yönetimini üstlendi. Hicâbe, sikâye, rifâde, nedve ve livâ görevleri Kusay’a tevdi edilmişti. Kusay, Dâru’n-Nedve’yi Mescid-i Harâm’a bitişik olarak inşa etti ve kapısını Mescid-i Harâm tarafına açtırdı. Dâru’n-Nedve, Kusay b. Kilâb’ın hem evi hem de Mekke’nin toplantı ve karar verme yeriydi. Kureyşli çiftlerin nikâh merasimleri burada yapılırdı. Başlarına gelen bir olayı burada müzakere ederler ve başka kabilelere karşı savaş kararını da burada verirlerdi.

Erginlik çağına gelen kızlar, eski elbiselerini burada yırtıp çıkartır ve yenilerini giyerlerdi. Kızlar böyle bir törenle yeni elbiselerini giydikten sonra babalarının evine gönderilirdi. Kureyşliler gerek sağlığında ve gerekse ölümünden sonra, Kusay’ın emirlerine din kurallarıymış gibi saygı duyarlardı. Bunun dışındakilere hiç önem vermezlerdi. Kusay oğullarından başkaları ancak 40 yaşına bastıktan sonra Dâru’n-Nedve’ye girebilirken, Kusay âilesi için böyle bir sınırlama söz konusu değildi. Onların küçüğü de büyüğü de Dâru’n-Nedve’nin tabiî üyesiydi. Dâru’n-Nedve, Hâşim, Ümeyye, Mahzûm, Cumah, Sehm, Teym, Adîy, Esed, Nevfel ve Zühre oğullarına tahsis edilmişti.

Kusay’ın ölümünden sonra bu görevler taksim edildi. Sikâye, Benî Haşim’e, Kureyş’in sancağı Ukab Benî Ümeyye’ye, rifâde Benî Nevfel’e, livâ ve hicâbe ile birlikte sidâne Benî Abduddâr’a, meşveret Benî Esed’e verildi. Kureyş reisleri Esed kabilesine arzetmeden hiçbir işe karar vermezlerdi. Eğer onlar uygun görürse Kureyş işe başlar, aksi halde Esed oğulları onlar için en doğru kararı verirlerdi. Kureyş reisleri de Esed oğullarının yardımcılarıydı. Önemli mevkiler, ileri görüşlülüğü ve fazileti sabit Kureyşliler arasında dağılmıştı. Zarar ve ziyanı tesbit etmek, kan davalarını kesin karara bağlayarak diyetleri tayin etmek görevi, Benî Teym’den Hz. Ebubekir’in uhdesindeydi. Böyle bir mesele çıkarsa Hz. Ebubekir Kureyş’ten yardım ister, onlar da onu tasdik edip kendisiyle beraber gelenlerin diyetini verirlerdi. Eğer ondan başkası bu işe teşebbüs ederse onu yardımsız ve desteksiz bırakırlardı. Ordunun çadır, silâh, araç ve gereçlerine bakma görevi Benî Mahzûm’dan Halid b. Velid’e verilmişti.

Sefâret (elçilik) görevi Benî Adîy'den Ömer b. Hattâb'a tevdi edilmişti. Kendi aralarında veya başkalarıyla savaşırlarsa Ömer'i elçilikle görevlendirirlerdi. Eğer bir kabile kendileriyle neseb (soy-sop) konusunda övünme yarışına girerse, onlara karşı yine Ömer'i seçer, bundan büyük bir sevinç ve gurur duyarlardı. İsâr ve Ezlâm (fal oklarına bakma) görevi Benî Cumah'dan Safvan b. Ümeyye'ye aitti. O elini sürmeden hiçbir önemli iş için ok çekilmezdi. Hükûmetle ilgili işlere ise Hâris b. Kays bakardı. Bu şerefli mevki ve görevlerde âile büyükleri birbirlerine vâris olurlardı.

d - Ticarî canlılık, ithalat ve ihracat faaliyetleri

Kureyş kabilesinin yılda iki ticârî seyahati vardı. Bunlardan biri yaz mevsiminde Suriye'ye, diğeri de kışın Yemen'e yapılırdı. Onlara göre hac ayları haram aylarıydı. Bu aylarda Kâbe'nin yanında ve Harem'in sınırları dâhilinde ticârî pazarlar kurarlardı. Halk yarımadanın uzak bölgelerinden bu pazarlara akın eder ve ihtiyaçlarını sağlardı. Mekke'de kurulan bu pazarlar şehrin ulaştığı medenî seviyenin bir göstergesidir. Meselâ bu çarşı-pazar arasında attarlar çarşısını, meyve halini, hurma pazarını zikretmek mümkündür. Buralarda kan alıcılarına ve berberlere ait dükkanlar da vardı. Ayrıca dışardan kervanlarla getirilen, buğday, yağ, bal ve hububatın satıldığı geniş alanlar vardı.

Yemame, Mekke'nin tahıl anbarıydı. Mekke'de birer tane de ayakkabıcılar ve dokumacılar çarşısı vardı. Mekkelilerin, yaz mevsiminin sıcak aylarında gittikleri mesire yerleri de mevcuttu. Zenginler kışı Mekke'de geçirir, yazlığa Taif'e giderlerdi. Mekke'li gençler güzel giyinmeye dikkat ederdi ve bazılarının giydiği elbiselerin fiyatı yüzlerce dirhemi bulurdu. Mekke'de ticarî hayat canlılık kazanmıştı. Mekke'li tüccarlar Asya ve Afrika'daki birçok şehri dolaşır ve gittikleri her şehirden yeni gördükleri, hoşlarına giden malları ve kendi beldelerinde ihtiyaç duydukları şeyleri getirirlerdi. Afrika'dan zamk, fildişi, külçe altın ve gümüş, abanoz ağacı, Yemen'den deri, buhur, elbise, Irak'tan baharat, Hindistan'dan altın, kalay, değerli taşlar, fildişi, sandal ağacı, baharat, za'ferân, Mısır ve Suriye'den zeytin yağı, zahîre, silâh, ipek ve şarap alırlardı. Bazı hükümdar ve emîrlere Mekke'nin ticarî mallarından hediyeler gönderirlerdi ki, bunlar arasında en hoşa gideni deriydi. Nitekim Kureyş, Habeşistan'a hicret eden müslümanları geri istemek için Abdullah b. Rebîa ve Amr b. el-Âs b. Vâil'i Habeş meliki Necâşî'ye gönderdiklerinde ona da deri hediye etmişlerdi. Çünkü bu Mekke'nin en gözde ürünlerinden biriydi.

Kadınlardan da ticaretle uğraşanlar mevcuttu. Bu kadınların Suriye ve diğer yerlere ticaret kafileleri göndermek hususunda büyük bir arzuları vardı. Bunların en meşhuru Hatice bint Huveylid ve Ümmü Ebî Cehl el-Hanzaliyye idi. Cenab-ı Hak da Nisâ sûresinin 32. âyetinde buna işaret eder:

“Erkeklerin kendi kazandıklarından bir payı olduğu gibi, kadınların da kendi kazandıklarından bir hissesi vardır.”

d - İktisadî vaziyet, para ve ölçüler:

Böylece Mekke'de ticaret hayatı büyük bir canlılık kazandı. Halkın birçoğu servete sahip oldu, sermayeleri arttı. Bedir gazâsından önce Suriye'den dönmekte olan Kureyş ticaret kervanının bin deveye, ağırlıklarının da ellibin dînârlık bir seviyeye ulaşması bunu gösterir. Tedavüldeki paralar Bizans ve İran paralarıydı.

Mekkeliler çarşılarında bazı ölçü ve tartı âletlerini de kullanıyorlardı. Sâ', müd, rıtl, ukıyye ve miskal bunlardan bir bölümüdür. Ağırlık ölçülerine dair pek çok bilgileri vardı ve hesab ilminden de anlıyorlardı. Kur'ân-ı Kerim'de feraiz (miras hukuku) ve siham (hisse-pay)dan bahsedilirken bu bilgilere de yer verilmektedir.

d - Kureyş’in zenginleri ve refah içinde yaşayanlar

Kureyş’in, zenginlikleri ve lüks içindeki hayatlarıyla meşhur bazı âileleri vardı. Benî Ümeyye ve Benî Mahzûm bunların en önde gelenleriydi. Velid b. Muğîre, Abdü’l-Uzzâ (Ebû Leheb), Ebû Süfyân’ın başkanlık ettiği kafileye 30 bin dînârla iştirak eden Ebû Uhayha b. Saîd b. el-Âs b. Ümeyye ve Abdullah b. Ebû Rebîa el-Mahzûmî, zenginlikte, mal yığmada ve üretiminde şöhrete kavuşanlar arasındaydı. Yine Abdullah b. Cud’ân et-Teymî de meşhurlardandı. O, altın kadehle içki içtiği gibi, çok sayıda fakir ve aç insanı da doyururdu. Abbâs b. Abdulmuttalib de Kureyş’in zenginlerindendi. Malını halka sadaka olarak dağıtır ve tefecilik yapardı. Hz. Peygamber, amcası Abbas ile başlayarak faizciliği kaldırdı ve Veda Haccı’nda: “Kaldırdığım ilk faiz Abbas b. Abdülmuttalib’in faizidir” buyurdu. İçlerinde öyle lüks ve refah içinde yaşayanlar vardı ki, dayalı döşeli evlerde içki âlemleri düzenler, orada yer-içer, eğlenir ve sarhoş olup kendilerinden geçerlerdi. Mekke eşrafı çoğu zaman Kâbe önünde toplanır ve orada şiir söylerlerdi. Meşhur Muallaka sahibi Lebîd b. Rebîa gibi büyük şâirler de bu meclislerde hazır bulunurlardı. Rivâyete göre Abdulmuttalib b. Haşim, Kâbe’nin gölgesinde bir sergi serdirir ve üzerine oturur, oğulları da onun etrafında yer alırlardı. O, kendisi için tefriş edilen yere oturuncaya kadar oğulları ayakta beklerdi.

d - Mekke ’de sanat, kültür ve edebiyat

Mekke halkı sanata pek itibar etmezdi. Hatta sanat hor ve hakir görülürdü. Sanatla uğraşmayı kendilerine yakıştıramazlardı. Umumiyetle azadlı köleler ve İranlılar sanatla uğraşırlardı. Ancak zaruri olarak ihtiyaç duydukları bazı sanat dalları vardı ki, Mekke halkının bir kısmı onlarla meşgul olurdu. Meselâ Habbâb b. Eret’in demirci olduğu ve kılıç yaptığı söylenir. İnşaat işlerinde İranlı ve Rum ustalar çalıştırılırdı.

İçlerinde okuma-yazma bilenler vardı. Fakat ümmîler (okuma-yazma bilmeyenler) çoğunluktaydı. Bu yüzden Kur’ân-ı Kerim onları “Ümmîler” diye isimlendirir ve “O, ümmîlere kendi içlerinden bir peygamber gönderendir” buyurur.

Mekke halkı, zevk-i selîmde, zerâfette ve güzel giyimde Arap Yarımadası’nın örnek toplumuydu. Anlatım ve konuşmada Arapların en iyisi, en fasîhi ve en belâgatlısıydılar. Dilleri kusursuzdu ve yabancı dillerin etkisinde kalmamışlardı. Vücud yapılarındaki âhenk, ahlâk ve yaratılışlarındaki itidal, şekil ve giyim açısından diğer bölgelerin halkından çok ileri seviyedeydiler. Arap şâir ve hatiplerinin “fütüvvet ve mürüvvet” kelimeleriyle dile getirdiği güzel vasıfları kendilerinde toplamışlardı. İşte bu sebepler dolayısıyla onlar iyilikte de, kötülükte de insanlara rehber olmuşlardır. Mekkeliler daha çok neseb ve ona dair rivâyetlerle, şiir ve ilm-i nücûm ile uğraşırlardı. Kuş uçurarak fala bakmaya, binicilik hakkında bilgi edinmeye çalışırlardı. Ayrıca dağlama, kan alma ve elle tedavi gibi çeşitli tedavi usûlleri yaygınlaşmıştı.

d - Savaş güçleri

Mekke'nin savaş gücüne gelince, bir saldırıyla karşılaşmadıkları sürece, Kureyş genel olarak barışı tercih ederdi. Kazançları daha çok ticarete, kervancılığa ve pazarlara bağlı olan diğer toplumlar da bu yolu tercih ederdi. Halk çeşitli şehirlerden dînî maksatla veya ticaret amacıyla Mekke'ye gelirdi. Kureyş onları güzel karşılar, bunu dinî bir görev kabul ederdi. Bu ziyaretçilerin ekonomik açıdan da faydaları vardı. Bu yolla güzel bir rızık elde ederlerdi. Cenab-ı Hak şu âyet-i kerîmeyle bu hususa işaret ederek: "Kendilerini açlıktan kurtarıp doyuran, korktuklarından emin kılan şu ma'bedin (Kâbe'nin) Rabbine ibadet etsinler." buyuruyor.

Bu sebepledir ki, Kureyş inancına dokunulmayıp, din ve kabile gayreti tahrik edilmedikçe, barış içinde yaşama prensibine bağlı kalırdı. Fakat bütün bunlara rağmen Kureyş, her zaman dikkate alınması gereken bir savaş gücüne sahipti. Cesaret ve kahramanlıkları darb-ı mesellere konu olmuştu. Binicilikte şöhrete kavuşmuşlardı. Mudar kabilesinin Arap edebiyatına geçen öfkesi herkes tarafından bilinirdi. Kureyş kabilesi sadece kendi gücünü savaşlara sürmekle kalmazdı. Ahâbiş'in gücünden de yararlanırdı. Bunlar Kureyş'in müttefiki olan Kinâne, Huzeyme b. Müdrike ve Huzâa gibi Mekke çevresindeki vurucu güce sahip Arap kabileleriydi. Ayrıcı Kureyş'in çok sayıda azâdlısı ve köleleri vardı. Bunlar da Kureyş'in saflarında savaşırlardı. Kureyş binlerce muharibi savaşa sürebilecek güce sahipti. Hendek (Ahzâb) harbinde, onbin kişilik askerî birliği vardı. Bu, Câhiliyye çağında Arabistan tarihinin kaydettiği en büyük savaş gücüydü.

d - Yarımada’nın en büyük şehri, dinî ve ictimâî merkezi

Mekke, dinî merkez oluşu, iktisadî mevkii ve ticarî hayatta önderliği, medeniyet ve edebiyattaki üstünlüğü dolayısıyla Arap Yarımadası’ndaki şehirlerin en büyüğü oldu. Yarımada’nın liderliği konusunda Yemen’in San’â’sıyla çekişmeye başladı. Hatta Yemen’in Habeşliler tarafından istilâsı ve milâdî VI. asrın ortalarında, İranlıların Yemen’e hakim olmasından sonra San’â’yı geride bıraktı. Hîre ve Gassan ülkeleri azamet ve büyüklüklerinden çok şey kaybettiler. Bundan sonra Mekke, Arap Yarımadası’nın rakipsiz ve ortaksız dinî ve ictimaî merkezi haline geldi.

d - Ahlâkî durum

İnandıkları ve sımsıkı sarıldıkları gelenekleri, edebiyat ve cahiliyye değerleri bir kenara bırakılırsa ahlâkî yönleri zayıftı. Kumar iyice yayılmıştı ve onunla iftihar ederlerdi. İçki ve fuhuş da yaygındı. Eğlence partileri tertib ederlerdi. Zulüm ve baskı yapar, insanların hakkını inkâr ederlerdi. Halkın malına haksızca el uzattıkları da olurdu. Genelde bütün yarımadanın, özelde Mekke halkının içinde bulunduğu vaziyeti, Mekke'li Ca'fer b. Ebî Tâlib el-Hâşimî'nin Necâşî'nin huzurunda Arapların yaşayışı ve cahiliyye ahlâkını tasvirinden daha güzel anlatmak mümkün değildir. Cafer b. Ebî Tâlib Mekke halkının vaziyetini anlatırken şöyle diyordu:

"Ey hükümdar! Biz bir cahiliyye kavmiydik, putlara tapar, leş yerdik. Fuhuş yapar, sıla-i rahmi terkeder ve yakınlarımızı unuturduk. İçimizdeki güçlüler zayıfların hakkını yerdi."

d - Dinî durum

Eski peygamberlerin, onların yaşadıkları çağdan çok uzun zaman önce gelmiş olmaları, cehaletin ve komşu milletlerden aldıkları ve haddi aştıkları putperestliğin yaygınlaşması sebebiyle, dinî vaziyetleri ahlâkî ve medenî yönlerinden daha zayıftı. Putperestlik bataklığına batmışlar ve putlara aşırı derecede düşkün olmuşlardı. Kâbe'nin içinde ve avlusunda 360 tane put vardı. Bunlar arasında en büyüğü Hubel'di. Bu yüzden Ebu Süfyan Uhud savaşından sonra "Hubel'in şânı yücedir" diye bağırmıştı. Hubel, Kâbe'ye takdim edilen hediyelerin toplandığı bir kuyunun yanı başındaydı. Kırmızı akik taşından yapılmıştı ve sağ eli kırık bir insan şeklindeydi. Kureyş kabilesi onu bu vaziyette bulmuş ve ona altından bir el takmışlardı.

Kâbe'nin önünde İsaf ve Naile adında iki put vardı. İkisi de Kâbe'nin yanındaydı. Birisi Kâbe'ye bitişik, diğeri ise Zemzem Kuyusu'nun yolundaydı. Kureyş, Kâbe'ye bitişik olanı diğerinin yanına nakletti. Kurbanlık hayvanlarını, bunların yanında kesiyorlardı. Safâ ve Merve tepelerinin üzerinde de birer put vardı. Mekke'deki her evde taptıkları bir put mevcuttu. el-Uzzâ, Arafat'a yakındı. Üzerine bir de ev yapmışlardı. Kureyş'e göre Uzzâ, putların en yücesiydi. Fal oklarını putların yanında çekerlerdi. el-Hılsa putu Mekke'nin aşağı tarafında yer alıyordu. Ona gerdanlıklar takar, arpa ve buğday hediye ederlerdi. Üzerine süt dökerlerdi. Onun huzurunda kurban keserler, deve kuşunun yumurtasını bu putun üzerine asarlardı. Putlar Mekke'de dolaştırılırdı. Bedevîler de onları satın alıp kendi evlerine götürürlerdi.

Tabiatlarındaki yiğitlik ve mertlik hasletlerine rağmen putperestlikte, hurafe ve vehimlere bağlılıkta çok aşırı gitmişlerdi. Sağlam dinî mefhumlardan ve Hz. İbrahim'in tevhid dininden uzaklaşmışlardı. Bu hususlarda öylesine akıl dışı ve düşüncesizdiler ki, pek az millet bu seviyeye düşmüştür.

İşte M. VI. asrın ortalarında, Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderildiği, kapkaranlık ufuklarında İslâm güneşinin doğduğu sırada Mekke bu vaziyetteydi.

Allah Teâlâ bu konuda Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"(Ey Muhammed) sen, ataları azab ile korkutulmamış, bu yüzden gaflet içinde kalmış olan bir kavmi (onunla) korkutman için (gönderildin)."

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Şerefli Doğumdan Yüce Peygamberliğe Cc

Abdullah ve Âmine

Kureyş'in efendisi Abdulmuttalib'in 10 oğlu vardı. Hepsi halk arasında tanınmış kişilerdi. Abdullah, Abdulmuttalib'in adak ve yemine konu olan çocuğuydu. Babası onu Zühre oğullarının efendisi Vehb'in kızı Âmine ile evlendirdi. Âmine, o gün soy ve şeref bakımından Kureyş kabilesinin en üstün kızıydı. Abdullah çok geçmeden vefat etti. Annesi o sırada Resûl-i Ekrem'e hamileydi ve hamileliği boyunca oğlunun şan ve şerefine delâlet eden alâmet ve işaretler görmüştü.

d - Onun şerefli doğumu ve temiz soyu

Hz. Muhammed Fil yılı (M. 570) Rebîülevvel ayının onikinci pazartesi günü doğdu. Bu Güneş'in doğduğu en mesûd gündü.

Hz. Peygamber’in soyu

Muhammed b. Abdullah b. Abdulmuttalib b. Haşim b. Abdimenaf b. Kusay b. Kilâb b. Mürre b. Kâb b. Luey b. Gâlib b. Fihr b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyas b. Mudar b. Nizar b. Ma’d b. Adnân.

Adnân’ın soyu da Hz. İbrahim’in oğlu Hz. İsmail’e dayanır. Annesi Hz. Peygamber’i doğurduğu zaman dedesi Abdulmuttalib’e “Bir torunun oldu gel, gör” diye haber gönderdi. O da geldi ve çocuğu kucağına alıp Kâbe’ye götürdü. Allah’a dua edip hamd ü senada bulundu. Abdulmuttalib torununa Muhammed adını verdi. Böyle bir ismi ilk defa duyan Araplar, bunu tuhaf karşıladılar.

d - Süt anneye verilmesi

Hz. Peygamber'i birkaç gün amcası Ebû Leheb'in cariyesi Süveybe emzirdi. Dedesi Abdulmuttalib, çok sevdiği bu yetim torunu için, Araplar arasındaki geleneğe uygun olarak, bir süt anne bulmak istedi. Araplar ötedenberi çocuklarını, emzirmek, şehir hayatının kötülüklerinden uzak tutmak, mutedil ve temiz bir ahlâka sahip olmalarını sağlamak için çöle gönderirlerdi. Böylece çocuklar çölün o temiz ve berrak havasında ilk çocukluk yıllarını geçirirlerdi. Üstelik çölde konuşulan dil kusursuz ve katıksız bir Arapça idi. Süt annelikleri ve fesahatlarıyla meşhur olan Sa'd oğullarına mensup birçok kadın, o yıl da emzirilecek çocuk bulmak düşüncesiyle Mekke'ye geldi. Halime de bunlar arasındaydı. O yıl kurak bir yıldı, halk sıkıntı ve perişanlık içindeydi. Hz. Muhammed bütün süt annelere gösterildi, ancak; onlar çocuğun yetim olduğunu öğrenince almak istemediler. Kadınlar emzirecekleri çocukların babalarından yüksek bir ücret almayı umuyorlardı. Bundan dolayı Hz. Muhammed için: "O yetimmiş, annesi ve dedesi bize nasıl bir yardımda bulunabilirler ki?" diyerek çocuğu almaktan çekindiler. Halime de böyle düşünüyordu. Fakat bilâhare gönlünde ona karşı bir şefkat hissi belirdi ve geri dönüp onu aldı, eşyalarının bulunduğu yere götürdü. Evine bereket gelmiş, oradaki herşey bambaşka olmuştu. Göğsündeki süt de çoğalmıştı. Hatta hayvanlarında bile değişiklik hissediyordu. Herkes: "Ey Halime, sen ne hayırlı bir çocuk almışsın" diyor ve onu kıskanıyorlardı. Allah'ın hayır ve bereketi devam ediyordu. Hz. Peygamber Benî Sa'd arasında iki yıl kaldı. Sonra Halime onu sütten kesti. Hz. Muhammed diğer çocuklara hiç de benzemeyen bir çocukluk devresi geçiriyordu. Halime Hz. Peygamberi yanına alıp annesine getirdi. Fakat bir süre daha kendi yanında kalması için izin istedi. Hz. Âmine de onun bu isteğini kabul etti ve oğlunu ona geri verdi. Hz. Muhammed Benî Sa'd kabilesindeyken iki melek geldi ve göğsünü yarıp kalbinden siyah bir et parçası çıkardılar. Onu attılar ve kalbini iyice yıkayıp temizlediler.

Resulullah süt kardeşleriyle beraber koyun otlattı. Çölde basit ve tabiî bir şekilde büyüdü. Arapçayı, en fasih konuşan Sa'd b. Bekr oğullarından öğrendi. Hz. Muhammed sonraları arkadaşlarına şöyle derdi:

“Ben sizin en fasîhinizim, çünkü Kureyşliyim ve Sa’d b. Bekr oğullarında süt emdim.”

d - Âmine ve Abdulmuttalib'in ölümü

Hz. Peygamber altı yaşına gelince, annesi onu Yesrib'e götürdü. Onu orada bulunan dayılarıyla görüştürecek ve sevgili kocası Abdullah'ın kabrini ziyaret edecekti. Âmine Mekke'ye dönerken, Medine ile Mekke arasındaki el-Ebvâ denilen yerde vefat etti. Hz. Muhammed sevgili annesini kaybetmenin acısıyla, vatanından uzakta bulunmanın üzüntüsünü birlikte yaşadı. Bu onun doğuştan beri kaderiydi. Bunda ilâhî terbiyenin, Allah'tan başkasının bilmediği sırları mevcuttu. Hizmetçileri Habeşli Ümmü Eymen Hz. Muhammed'i Mekke'ye götürdü ve dedesi Abdulmuttalib'e teslim etti. O artık dedesinin yanındaydı. Abdulmuttalib ona karşı çok lutufkârdı. Onu Kâbe duvarının gölgesindeki minderine oturtur ve sırtını okşardı. Hz. Peygamber sekiz yaşına gelince Abdulmuttalib de öldü. Böylece yetim kalmanın acısını bir kere daha tattı. Çünkü o babasını görmemiş, onun şefkat ve sevgisini hissedememişti. Halbuki dedesi Abdulmuttalib'i görmüş, onun sevgi ve himayesinde yetişmişti.

d - Hz. Peygamber amcası Ebû Tâlib’in yanında

Resûl-i Ekrem, dedesi Abdulmuttalib’in ölümünden sonra amcası Ebû Tâlib’in yanında kaldı. Hz. Peygamber’in babası Abdullah ile Ebû Tâlib ana-baba bir kardeş idiler. Abdulmuttalib de Ebû Tâlib’e, Resulullah’a bakmasını tavsiye etmişti. Ebû Tâlib ona kendi oğulları Ali, Cafer ve Akîl’den çok daha fazla şefkat ve merhamet gösterirdi.

Ebû Tâlib bir kafileyle birlikte ticaret için Suriye’ye doğru yola çıktı. Resulullah bu sırada dokuz yaşındaydı ve amcasıyla birlikte gitmek istiyordu. Ebû Tâlib de şefkatinden dolayı bu seyahatinde onu kendi yanına aldı. Kafile, Suriye topraklarında bulunan Busrâ’da konakladı. Burada bir manastırda yaşayan Bahîra adında bir rahip vardı. Onlarla ilgilendi ve yemek verdi. Halbuki hiçbir ticaret kafilesine böyle davranmamıştı. Cenab-ı Hakk’ın Hz. Muhammed’e lutuflarını ve bazı harikulâde halleri müşahede ettiği için onlara ilgi gösterdi. Resûl-i Ekrem’i görünce onunla çok ilgilendi ve onun nübüvvet alâmetlerini taşıdığını anladı. Hz. Peygamberin mevkiinin yüceliğine Ebû Tâlib’in dikkatini çekerek şöyle dedi: “Yeğenini memleketine geri götür, onu yahudilerden koru. Çünkü o, ilerde büyük bir şerefe mazhar olacaktır.” Ebû Tâlib de onu sağ-salim Mekke’ye geri götürdü.

Bu hikâye İbn Hişam’ın “Sîret”inde ve diğerlerinde uzun uzadıya anlatılmıştır. Muhaddis ve tenkidçilerden birçoğu bu hikâyenin rivâyet ve dirayet bakımından sıhhat derecesi üzerinde durmuşlardır.

Allâme Şiblî en-Nu’mânî’nin, Sîretü’n-Nebî adlı eserinde bu konuyla ilgili olarak şöyle denilmektedir:

“Bu hâdise hakkındaki rivâyetlerin tümü mürseldir. Bu hikâ-yeyi rivâyet eden sahâbîlerin hepsi bunu bir başkasından duymuştur. Hâdisenin cereyanına vâkıf olmamıştır.”

Tirmizî bu hadisi rivâyet ettikten sonra bunun “hasen-garîb” bir hadis olduğunu söyler. Bu hadisin râvîleri arasında Abdurrahman b. Gazvân da vardır ve birçok ilim erbabı onun mutemed biri olduğunu söylerse de, Allâme Zehebî Abdurrahman’ın münker hadisleri rivâyet ettiğini, en münkerinin de Bahîra kıssasına ait olduğunu söyler. Bu hadisin tenkid

edilecek diğer bir yönü de Ebû Tâlib'in Resulullah'ı Bilâl ile gönderdiğini söylemesidir.

Allâme İbnu'l-Kayyim, Zâdü'l-Meâd adlı eserinde,

"Tirmizî ve diğerleri , Ebû Tâlib'in Hz. Peygamber'i Bilâl ile gönderdiğini belirtiyorlar. Bu büyük bir hatadır, çünkü o sırada Bilâl henüz doğmamıştı."

Müsteşrikler ve art niyetliler bu fırsatı –Resûl-i Ekrem'in şahsiyeti ve mevkii ilmen meçhul olan bir hıristiyan âlimiyle olan mülâkatını– ganimet bildiler. Hz. Peygamber'in tevhid esaslarını, bir hıristiyan âliminden öğrendiğini iddia edecek kadar ileri gittiler. Bundan daha da garibi, bir Fransız yazarın yazdığı bir kitaba "Kur'ân müellifi" adını vermesi ve Bahîra'nın bu kısa süren karşılaşmada, Kur'ân'ın tamamını Hz. Muhammed'e öğrettiğini isbat etmeye çalışmasıdır.

Bu, akıl ve insaf sahibi bir insanın söyleyebileceği birşey değildir. Yaşı henüz dokuzu –doğru olanı budur. Fakat çoğunlukla on iki yaşında olduğu söylenir– geçmeyen bir çocuğun dilini bilmediği bir rahipten bu kadar şeyi öğrendiği nasıl düşünülebilir? Üstelik onunla sadece bir yemek vaktinde birlikte olmuştu. Kur'ân-ı Kerim, 30-40 yıl sonra meydana gelecek hâdiseleri önceden haber veriyordu. O zaman Bahîra'nın kemikleri bile çürümüştü. Meselâ M. VII. asrın ilk yıllarında (602-616) Rumlar'ın İranlılar önünde mağlup olacağını, ancak daha sonra birkaç yıl içinde Rumların gâlib geleceğini haber vermesi gibi. Halbuki o sırada Bizans İmaparatorluğu neredeyse yok olup gitmek ve İran'ın sıradan bir sömürgesi olmak üzereydi. Bizans Devleti'nin kalkınması ve eski büyüklüğüne kavuşması hakkındaki bütün emeller suya düşmüştü. Sonra Bizans'ın (Rumlar) İranlılar karşısında, bütün değerlendirme ve tahminleri altüst eden parlak bir zaferle galip gelmeleri, hatta Herakleios (610-640) komutasındaki Bizans ordularının İran içlerine kadar sokulup, sancaklarını ülkenin merkezine dikmeleri; halkı öldürüp, başkentin surlarından başları dik ve muzaffer olarak dönmeleri... bütün bunlar dokuz sene içinde olmuştu. Yani Kur'ân-ı Kerim'in haber verdiği süre içinde gerçekleşmişti ve bu bir mucizeydi.

Bunu Kur'ân şu âyetiyle açıklıyordu: "Elif, lâm, mîm, Rumlar yakın bir yerde mağlub oldular. Halbuki onlar bu yenilmelerinin ardından birkaç yıl içinde galib gelecekler. Önünde de sonunda da emir Allah'ındır. O gün Allah'ın yardımıyla müminler de sevinecek. O kimi dilerse ona yardım

eder. O yegâne gâlibdir, çok esirgeyicidir. Bu Allah'ın va'didir. Allah va'dinden caymaz. Fakat onlar dünya hayatının yalnız dışyüzünü bilirler. Âhiretten ise gâfildirler."

Bu öylesine bir haber vermedir ki, ona ancak, geceyi gündüze, gündüzü geceye çeviren, ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkaran, ilim ve kudret sahibi Allah'ın gücü yeter. Kur'ân'ın Kureyş müşriklerinin, Mecûsîlerin, Hıristiyan Rumlar karşısında kazandığı zaferden dolayı sevindikleri ve Rumların hezimete uğratmaktan şımardıkları sırada verdiği bu haberden daha müthiş bir haber olamaz. Kur'ân-ı Kerim şöyle buyuruyordu: "Onlar bu mağlubiyetlerinin ardından birkaç yıl sonra galib gelecekler." "Bid'a" 10'dan daha küçük bir sayı demekti. Kureyş buna hiç olmayacak birşey nazarıyla bakıyordu. Hatta bunu çok uzak bir ihtimal olarak gördüklerinden müşterek bahis oynuyorlardı.

İngiliz tarihçisi Edward Gibbon şöyle der:

"Şüphesiz ki, Muhammed, İran fütûhatının zirveye ulaştığı sırada Rum sancaklarının birkaç sene içinde fetih ve zaferle yükseleceğini haber vermişti. Muhammed'in açıkladığı bu haber; başka haberlerle asla mukayese kabul etmez. Çünkü Herakleios'un hükümdarlığının ilk 12 yılında, Doğu Roma İmparatorluğu çok zayıflamıştı ve parçalanmak, yıkılmak üzereydi."

İstikbale matuf bu haber harikulâde bir şekilde hicretten 2 yıl sonra Bedir gazvesi sırasında M. 624 yılında gerçekleşti.

Bahîra meselesini saptırarak haddi aşanlar, akıl sahipleri nazarında gülünç olur. Müellif nazarında da sadece Nobel ödülüne veya benzerine lâyık görülür.

Eğer bu hikâye bütün siyer kitaplarında yer almamış olsaydı, şüphesiz biz de bu kitapta ona yer vermez, ne söz konusu eder ve ne de tenkidine girişirdik.

d - İlâhi Terbiye

Allah Teâlâ Hz. Muhammed’i cahiliyye pisliklerinden ve çirkin âdetlerinden korudu ve kendi himayesinde yetiştirdi. Hz. Peygamber mertlik bakımından kavminin en üstünü, ahlâkça en güzeli, haya bakımından en önde geleni, en doğru sözlüsü, en güveniliri, fuhuş ve çirkin şeylerden en uzağıydı. Bu yüzden kavmi ona el-Emîn lâkabını vermişti. Cenab-ı Hak onu şerefiyle bağdaşmayacak, cahiliyye âdetlerine ve onların hoş karşıladıkları veya sakınca görmedikleri şeylere saplanmaktan koruyordu. Hz. Muhammed akrabalarını ziyaret eder, yaşlılara yardımcı olur, misafirlere ikramda bulunur, iyi ve güzel işlere yardım eder, kendi kazandığını yer, az yiyecekle yetinirdi.

Hz. Peygamber 14 veya 15 yaşına gelince Kureyş ile Kays kabileleri arasında Ficar savaşı oldu. Resulullah da bu savaşta bulundu. O, amcalarına atılan oklara karşılık veriyordu. Bu şekilde savaş, binicilik ve yiğitlik hakkında bilgi edinme imkânı buldu.

Resûl-i Ekrem, çalışma çağına gelince çalışmaya başladı. Çobanlık yaptı. Bu yolla temiz ve helâl bir kazanç elde etti, nefsini terbiye etmeyi, güçsüzlere şefkatle muamele etmeyi öğrendi. Saf ve temiz havayı teneffüs etti. Vücudunu geliştirdi. Eski peygamberlerin sünnetine uydu. Hz. Muhammed’in peygamber olduktan sonra “Hiçbir peygamber yoktur ki, çobanlık yapmamış olsun” buyurduğu rivâyet edilir. “Ya Rasulallah sen de mi çobanlık yaptın?” denilince “Evet ben de yaptım” demiştir.

Hz. Peygamber Sa’d oğulları arasındayken de süt kardeşleriyle birlikte koyun gütmüştü. Bu sebeple bu konuya yabancı değildi. Sahih-i Buharî ve Sahih-i Müslim’deki bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber’in Mekke’de Karârît’te koyun güttüğü rivâyet edilmektedir.

d - Hz. Muhammed'in Hz. Hatice ile evlenmesi

Hz. Peygamber 25 yaşına gelince Huveylid kızı Hatice ile evlendi. Hz. Hatice Kureyş'in en asil ve faziletli kadınlarındandı. Çok zeki, güzel ahlâklı ve zengin bir kadın olan Hatice kocası Ebû Hale'nin ölümüyle dul kalmıştı. Evlendikleri zaman o 40, Hz. Peygamber ise 25 yaşındaydı. Hz. Hatice tüccar bir kadındı ve parayla adam tutup, muayyen bir kâr karşılığında onlarla ortak ticaret yapardı.

Zaten Kureyş kabilesi de ticaretle uğraşan bir kabileydi. Resulullah, Hz. Hatice'ye ait mallarla Suriye'ye ticarete gitmişti. Hz. Hatice dönüşünde onun ne kadar doğru, güzel ahlâklı ve güvenilir bir kişi olduğunu anladı. Hz. Peygamber'in bu seyahat sırasındaki övgüye lâyık davranışları onun da kulağına gitmişti. Hz. Muhammed'e evlenme teklifinde bulundu. Halbuki Hz. Hatice daha önce Kureyş ulularının yaptıkları evlenme teklifini reddetmişti. Amcası Hz. Hamza gidip Hz. Hatice'ye Hz. Muhammed için talib oldu. Ebû Tâlib de nikâhlarını kıydı. Hz. Hatice Resûl-i Ekrem'in evlendiği ilk kadındır. İbrahim hariç bütün çocukları ondan doğmuştur.

d - Kâbe’nin yeniden inşası ve büyük bir fitnenin önlenmesi

Resulullah 35 yaşına geldiğinde Kureyş kabilesi Kâbe’yi yeniden yapmak için bir araya geldi. Kureyş Kâbe’ye bir çatı yapmak arzusundaydı. Kâbe bir insan boyundan biraz yüksek çamursuz vaziyette, üstüste dizilmiş taşlardan meydana gelmişti. Yıkıp yeniden yapmaktan başka çare yoktu. Yapı Hacer-i Esved’in bulunduğu yere gelince anlaşmazlığa düştüler. Her kabile Hacer-i Esved’i yerine koyma şerefinin kendisine ait olmasını istiyordu. Neredeyse bir savaş çıkacaktı. Çünkü Câhiliyye çağında bundan daha basit şeylerden harb çıkardı. Sonunda savaşa hazırlandılar. Bu sırada Abduddâr boyu meydana kan dolu bir kab getirdi ve ellerini bu kana bulayıp Benî Adîy ile ölünceye kadar savaşmak üzere and içtiler. Bu, ölüm ve şer alâ-metiydi.

Kureyş birkaç gün bu halde bekledi. Sonunda Mescid-i Harâm’ın kapısından ilk önce kim girerse onu aralarında hakem yapmaya karar verdiler. Kapıdan ilk giren Resûl-i Ekrem oldu. Onu görünce “İşte el-Emîn, işte Muhammed geldi, biz onun vereceği karara razıyız” dediler.

Resulullah onlardan bir sergi parçası istedi ve Hacer-i Esved’i eliyle bu sergi parçasının üzerine koydu. Sonra “Her kabileden bir kişi bu sergi parçasının bir ucundan tutup yukarı kaldırsınlar” dedi. Onlar da Hz. Peygamber’in dediği gibi yaptılar. Hacer-i Esved konacağı yerin hizasına gelince, Resûl-i Ekrem onu kendi eliyle alıp yerine yerleştirdi. Böylece Resulullah’ın müdahalesiyle bir fitne ve savaşın çıkması önlendi.

Bu, Hz. Muhammed’in peygamber olduktan sonra hikmetiyle, öğretileriyle, şefkat ve nezaketiyle insanların arasını düzelterek, ümmetleri ve milletleri kötülüklerden ve savaşlardan korumak için yapacağı çalışmaların mukaddimesi oldu. Hz. Peygamber basit ve ümmî kişilerden meydana gelen bir kavim içinde birbirleriyle savaşan ve düşmanca davrananlar için bir rahmet olduğu gibi, âlemlere de rahmet oluyordu.

d - Hilfu’l-Fudûl

Resulullah Hilfu’l-Fudûl’da da bulundu. Bu onun işittiği yeminlerin en yücesi ve Araplar arasında da en şereflisiydi.

Hilfu’l-Fudûl’un sebebi: Zübeyd kabilesinden bir adam ticaret mallarıyla Mekke’ye geldi. Kureyş’in ileri gelenlerinden Âs b. Vâil bu malı satın aldı. Fakat ücretini ödemedi. Zübeyd’li Kureyş’in eşrafına başvurdu. Fakat Kureyşliler Âs b. Vâil’den korktuklarından dolayı o adama yardım etmekten çekindiler. Hatta yanlarından kovdular. Bunun üzerine adamcağız Mekke’nin mert insanlarından yardım istedi. Bu mert ve yiğit insanların zalime karşı koyma hisleri kabardı. Abdullah b. Cud’ân’ın evinde toplandılar. Abdullah onlara yemek ikram etti. Mazlumun hakkını alıncaya kadar zalime karşı tek bir vücut olacaklarına and içip Allah’a söz verdiler. Kureyş bu yemine “Hilfu’l-Fudûl” adını verdi. Sonra Âs b. Vâil’den mazlum adamın hakkını alıp kendisine teslim ettiler.

Hz. Peygamber bu yemini güzel bir hatıra olarak saklar ve ona bağlılığını tekrarlardı. Hatta Peygamber olduktan sonra bile şöyle buyururdu:

“Abdullah b. Cud’ân’ın evinde yapılan yeminde ben de bulundum. İslâmî devirde de çağrılsam bu toplantıya katılırdım. Çünkü onlar hakkı sahibine iade etmek, mazlûmu zalime ezdirmemek için and içmişlerdi.”

Sebebi meçhul bir üzüntü, ümitsiz bir bekleyiş

Hz. Peygamber sebebini ve kaynağını bilmediği bir üzüntü içindeydi. Allah'ın kendisine Peygamberlik görevi vereceği bir an bile hatırına gelmemişti. Rüyasında da görmemişti.

Nitekim Cenab-ı Hak da Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurur:

“Sen bu kitabın sana vahyolunacağını ummuyordun. Bu ancak Rabbinden bir rahmettir. O halde sakın kâfirlere yardımcı olma.”

Resûl-i Ekrem'in okuma-yazma bilmeyen bir ümmî olarak yetişmesi, ilâhî hikmetlere mebnîdir. Böylece o, düşmanlarının töhmetinden ve müfterîlerin sû-i zannından daha uzak kalmıştı. Kur'ân-ı Kerim şu âyet-i celîlelerle buna işaret ediyor:

“Sen bundan önce hiçbir kitap okumuş ve elinde de onu yazmış değildin. Böyle olsaydı bâtıl söyleyenler elbette şüphelenirlerdi.”

“Onlar nezdlerindeki Tevrat ve İncil'de ismini ve sıfatını yazılı buldukları o ümmî olan nebî ve resûle uyarlar.”

BEŞİNCİ BÖLÜM

Bi’setten Sonra Cc

Sabahın ilk belirtileri ve saadetin öncüleri

Resûl-i Ekrem 40 yaşını ikmal etmişti. Dünya ateşten bir çukurun kenarında duruyor, beşeriyet hızlı adımlarla intihara doğru gidiyordu. İşte tam bu sırada, sabahın ilk işaretleri ve saadetin öncüleri zuhur etti. Karanlık şiddetlenir ve kötülükler uzun zaman devam ederse Peygamber göndermek Allah Teâlâ'nın sünnetlerindendir.

Hz. Peygamber sürüp giden cehaleti, Câhiliyye çağının çirkin âdetlerini, hurafeleri ve putperestliği görüp büyük bir üzüntüye kapılırdı ve kâinatı yoktan var eden, gökleri ve yeri yaratan Allah'tan beşeriyet için hidayet dilerdi. Resulullah bu esnada inzivaya çekilip sakin bir hayat sürüyordu. Bu yalnızlıktan zevk alıyordu. Onun için yalnız kalmaktan daha büyük bir saadet yoktu. Mekke'den dışarı çıkar ve şehrin evleri gözden kayboluncaya kadar uzaklara giderdi. Mekke dağlarının arasına, vadilerin içlerine dalardı. Rastladığı taşlar ve ağaçlar kendisine: "Ey Allah'ın resulü, selâm olsun sana!" derlerdi. Bu sözleri duyan Hz. Muhammed etrafına, sağına-soluna bakar, fakat ağaç ve taşlardan başka birşey göremezdi.

Resulullah'a ilk vahiy uykudayken rüya-yı sadıka şeklinde gelmiştir. Hz. Peygamberin gördüğü rüyalar sabah aydınlığı gibi olurdu.

d - Resûl-i Ekrem Hira mağarasında

Resulullah çoğu zaman yalnız başına Hira mağarasına çekilir, azığını da beraberinde götürdüğü için, hiç ayrılmadan günlerce, orada Allah’ın rızasını arayan tertemiz fıtratıyla Cenab-ı Hakk’a ibadet eder, dua ve niyazda bulunurdu.

d - Hz. Muhammed’in peygamber olması

Hz. Muhammed’in, va’dedilen risalet günü geldiğinde (17 Ramazan4 /M. 6 Ağustos 610) 41 yaşındaydı ve Hira mağarasında bulunuyordu.

Hz. Muhammed uyanık olduğu sırada gelen Cebrail Hz. Muhammed’i tutup tâkatı kesilinceye kadar sıktı, sonra serbest bıraktı ve “oku!” dedi. Resulullah anlatıyor:

“Ben okuma bilmem” dedim. Cebrail beni ikinci defa ve aynı şekilde bunaltıncaya kadar sıktı, sonra serbest bıraktı ve “Oku!” dedi. Ben “okuma bilmem” dedim. Üçüncü defa beni tutup sıktı, sonra serbest bıraktı ve “Oku! Herşeyi yaratan Rabbinin adıyla oku ki, O, insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku! Senin Rabbin kalemle yazı yazmayı ve insana bilmediğini öğreten, bol kerem ve ihsan sahibidir” dedi.

Resulullah’a risâlet görevi böyle verilmiş ve Kur’ân-ı Kerim’in ilk âyetleri bu şekilde vahyedilmişti.

d - Hz. Muhammed Hz. Hatice’nin evinde

Hz. Peygamber şimdiye kadar hiç bilmediği ve işitmediği bir hâdiseyle karşılaşmaktan dolayı çok korkmuştu. Fetret devri uzun sürmüş, uzun zamandır peygamber gönderilmemişti. Arapların peygamberlik ve peygamberler hakkındaki bilgisi çok azdı. Korkuya kapılan Resulullah titreyerek Hz. Hatice’nin evine döndü ve “Beni örtünüz, ben kendimden korkuyorum” dedi. Hz. Hatice bu korkunun sebebini sordu. Resûl-i Ekrem de olup bitenleri anlattı. Hz. Hatice akıllı ve faziletli bir kadındı. Peygamberlik, peygamberler ve melekler hakkında bilgisi vardı. Amcası oğlu Varaka b. Nevfel’i ziyaret eder ondan bazı şeyler öğrenirdi. Varaka, Hıristiyanlığı kabul etmiş, din kitaplarını okumuş, Tevrat ve İncil hakkında bilgisi olanlardan birçok şeyler işitmişti.

Mekke halkının yaptığı çirkin işleri, temiz fıtratlı, doğru düşünebilen insanların yadırgadığı şeyleri o da yadırgardı. Onunla olan mevkii, ona olan yakınlığı, gizli ve açık hallerine vâkıf olması sebebiyle Hz. Hatice, Resulullah’ın ahlâkını en iyi bilenlerden biriydi.

O, Resulullah’ın ahlâk ve şemâilinden, onun Allah tarafından başarıya ulaştırılan ve desteklenen seçkin ahlâklı, davranışlarıyla Allah’ın rızasını kazanmış bir insan olduğunu anlamıştı. Şüphesiz ki bunlar ancak böyle bir insanın ahlâkı ve davranışları olabilirdi. Şeytanlardan bir taifenin onu korkutmasından ya da cinlerin ona musallat olmasından korkulamazdı. Bu onun, Allah’ın hikmetine, şefkatine ve yaratma kanunları hakkında bildiklerine ters düşerdi. Büyük bir güven ve imanla, tam bir kuvvet ve te’kid içinde şöyle dedi:

“Hâşâ! Ya Rasulallah senin için korkacak birşey yoktur. Allah’a yemin ederim ki, Cenab-ı Hak seni ebediyyen mahcup etmez. Zira sen akrabanı gözetir, işini görmekten âciz olanların ağır yükünü taşır, onlara yardım edersin, kazancını fakirlere verirsin, misafirleri ağırlar, Allah’tan gelen belâ ve musîbetler karşısında halka yardım edersin.”

d - Hz. Peygamber Varaka - b. Nevfel’in karşısında

Hz. Hatice bunları; akl-ı selime, sağlam fıtratına, hayat tecrübesine ve insanlar hakkındaki bilgisine dayanarak söylemişti. Fakat mesele bundan çok daha büyüktü. Dinler ve dinler tarihine, peygamberlik ve onun kanunlarına dair bilgisi bulunan, peygamberler hakkında bilgi edinmiş, ehl-i kitap hakkında malûmatı olan bir insana ihtiyaç vardı.

Amcasıoğlu Varaka b. Nevfel’den bu hususta yardım isteyebileceğini anlayan Hz. Hatice, Resulullah’la birlikte ona gitti.

Resulullah gördüğü şeyleri Varaka’ya anlattı. Bunun üzerine Varaka: “Nefsim elinde olan Allah’a yemin ederim ki, sen bu milletin peygamberisin; sana gelen melek, Hz. Mûsâ’ya gelen melek (nâmus-ı ekber)’dir. Kavmin seni yalanlayacak ve sana eziyet edecek, seni yurdundan çıkaracak ve seninle savaşacaktır” dedi.

Varaka: “Onlar seni yurdundan çıkaracaklar” deyince bu Resulullah’ın tuhafına gitti. Çünkü o kendisinin Kureyş’in nazarındaki mevkiini biliyordu. Onlar ona “es-Sâdık” ve “el-Emîn”den başka bir sözle hitab etmezdi. Hayretle “Onlar mı beni yurdumdan çıkaracak?” dedi.

Varaka cevaben: “Evet, senin yapacağın daveti yapan hiç bir insan yoktur ki, halk ona düşmanlık edip savaşmasın. Yaşlandım, eğer o güne kadar yaşarsam sana büyük yardımda bulunurum.” dedi.

Vahiy bir müddet kesildi, sonra devam etti ve Kur’ân âyetleri inmeye başladı.

d - Hz. Hatice’nin müslüman olması ve ahlâkı

Hz. Hatice Resullah’a iman etti. Allah ve Resulüne iman eden ilk kadın o oldu.

Hz. Hatice daima Resulullah’ın yanında bulunur, ona yardım eder, üzüntüsünü hafifletir, halkın yaptıklarını hoş görmesini sağlardı.

d - Ali b. Ebû Tâlib ve Zeyd b. Hârise'nin müslüman olması

Sonra Ali b. Ebû Tâlib müslüman oldu. O, bu sırada 10 yaşlarındaydı ve Resulullah'ın yanında bulunuyordu. İslâmiyet'ten önce Resûl-i Ekrem kıtlık zamanında, onu Ebû Tâlib'den alıp kendi yanına getirmişti.

Resulullah'ın azadlısı Zeyd b. Hârise de İslâm'ı kabul etti. Hz. Peygamber onu evlât edinmişti.

Bunların müslüman olmaları, onların Hz. Peygamber'e en yakın kişiler olduğuna, bu sebeple de onu, onun doğruluğunu, samimiyetini ve güzel ahlâkını en iyi bilenler olduğuna şehadet eder. Ev halkının da, onun içinde bulunduğu, durumu gayet iyi bildiğini gösterir.

d - Hz. Ebû Bekir'in müslüman olması:

Ebû Bekir b. Ebî Kuhafe de İslâm'ı kabul etti. Akıllı, mert ve mutedil bir kişi olmasından dolayı, Kureyş kabilesi içinde mühim bir mevkii vardı. Müslüman olunca bunu açıkça ilân etti. O, mûnis ve sevimli, yumuşak huylu bir insandı. Hz. Ebû Bekir Kureyş kabilesinin soyunu, eskiden beri gelip geçmiş iyilik ve kötülüklerini çok iyi bilirdi.

O, aynı zamanda tüccar bir kimse olup güzel huylu ve cömert idi. Hz. Ebû Bekir kavminden kendi yanına gelen ve meclisinde bulunan kimselerden güvendiklerini, Allah'a ve İslâm dinine davet etmeye başladı.

d - Kureyş büyüklerinin müslüman olmaları

Hz. Ebû Bekir'in davetiyle şeref ve mevki sahibi Kureyş ileri gelenleri de İslâm'ı kabul etti. Osman b. Affân, Zübeyr b. Avvâm, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebû Vakkas, Talha b. Ubeydullah bunlardandır. Hz. Ebu Bekir bunları Resulullah'a getirdi. Onlar da İslâm'ı kabul ettiler.

Ebu Ubeyde b. Cerrâh, Erkam b. Ebu'l-Erkam, Osman b. Maz'ûn, Ubeyde b. Hâris b. Muttalib b. Abdi Menâf, Saîd b. Zeyd, Habbâb b. Eret, Abdullah b. Mesûd, Ammâr b. Yâsir, Suheyb ve diğerleri gibi, Kureyş kabilesinden şeref ve mevki sahibi bazı kişiler de bunlara tâbi oldu. Allah hepsinden razı olsun.

Sonra halk, erkekli-kadınlı bölük bölük İslâm'a girdiler. Bu suretle İslâmiyet Mekke'de yayılıp meclislerde sözü edilir oldu.

d - Safâ tepesinde açıkça İslâm’a çağrı

Resulullah başlangıçta İslâmiyete daveti gizli yapardı. Bu hal üç yıl devam etti. Sonra Cenab-ı Hak dinini açığa vurmasını emretti. “Sana emredileni açıkça ilân et. Allah’a ortak koşanlardan da yüz çevir” ve “Sen, en yakın akrabalarını Allah’ın azabından korkut, sana tâbi olan müminlere tevâzu kanatlarını yerlere kadar indir. “De ki, ben (hak ve hakikati) apaçık anlatan (sapıtanları uyaran) bir peygamberim.”

Hz. Peygamber Mekke’den Safâ tepesine çıktı ve en yüksek sesle “Ya Sabahâh!” diye bağırdı. Bu bilinen ve alışılmış bir çığlıktı. Bir insan düşmanının beldesine veya kabilesine habersizce baskın yapacağını hissedince “Yâ Sabahâh” diye bağırırdı. Kureyş bu sese icabet etmekte gecikmedi ve hemen onun çevresine toplandılar.

Resulullah onlara şöyle dedi:

“Ey Abdulmuttalib oğulları, Ey Fihr Oğulları, Ey Kâ’b oğulları, size, şu dağın eteğindeki bir süvari birliğinin baskın yapmak istediğini haber versem, bana inanır ve beni tasdik eder misiniz?”

Araplar tecrübe ve vakalara önem verirlerdi. Samimiyetini güvenilirlik ve doğruluğunu tecrübe ettikleri bir adam bir dağın başında durmuş, önünü rahatlıkla görebiliyor ve arkasına da bakabiliyorsa, işte böyle bir durumda, zekâ ve vicdanları onları bu güvenilir ve sadık haberciyi tasdik etmeye sevk ederdi. Bu sebeple onlar da “evet inanırız” dediler.

d - İslâm’a davet ve eğitimde takip edilen hikmet dolu metod

Başlangıçtaki bu tabiî merhale tamamlanıp işitenlerin de şehadeti gerçekleşince, Resulullah (sav) şöyle buyurdu:

“Ben sizi şiddetli bir azaptan korkutan Allah elçisiyim.”

Bununla nübüvvet makamını tarif ediyordu ki, bu da sadece gayb âlemine ait gerçeklere dair bilgiden ve Allah tarafından bağışlanan ilimlerden, öğüt ve korkutmadan ibaretti. Bu davet peygamberler ve dinler tarihinde eşi-benzeri olmayan bir hikmet ve belâgat numûnesiydi. Dine davette bundan daha kısa bir yol, bu üslûptan daha açık bir üslûb gösterilemez.

Hz.Peygamber’in bu sözleri karşısında, bütün Kureyş büyük bir sessizlik içindeyken, Ebû Leheb şöyle diyordu: “Bütün gün her tuttuğum boşa gitsin, bunun için mi bizi buraya topladın?”

d - Kureyş'in Hz. Peygamber'e düşmanlığını açığa vurması ve Ebû Tâlib'in onu himayesi

Resulullah (sav) İslâm'a daveti açıktan yapmaya başlayınca ve hakikati Allah'ın emrettiği şekilde açıkça ilân edince, Kureyş ondan uzaklaşıp onu reddetmemişti. Ne zaman ki, putlarından söz etmeye ve onları ayıplamaya başladı, işte o zaman bu onların çok ağırına gitti ve onunla mücadeleye girdiler, ona düşmanlıkta ve muhalefette birleştiler.

Amcası Ebû Talib, Resulullah'a merhamet ederek onu müdafaa etti, arka çıktı. Resulullah (sav) da davetine ve hakkı açıkça tebliğ etmeye devam etti, hiçbir şey onu bundan vazgeçiremezdi. Ebû Tâlib de onu himayeden ve savunmaktan geri durmadı. Bu durum böyle uzun süre devam edince bazı Kureyşliler Ebû Tâlib'e gittiler ve: "Ey Ebû Tâlib! Kardeşinin oğlu bizim ilâhlarımızı sefih, atalarımızı sapık olarak ilân etti. Ya onu vazgeçirirsin, yahut da aramızdan çekilirsin. Sen de bizimle aynı din ve inançtasın" dediler.

Ebû Tâlib onlara güzel sözler söyleyip gönüllerini hoş ederek savdı, onlar da çekilip gittiler.

d - Hz. Peygamber (sav) ve Ebû Tâlib

Kureyş kabilesi kendi aralarında hep Resulullah'tan bahsedip, onun aleyhine birbirlerini kışkırtmaya devam ediyordu. Nihayet ikinci bir defa Ebû Tâlib'e gidip şöyle dediler: "Ey Ebû Tâlib! Sen bizim yaşlılarımızdansın, şerefli ve aramızda mevki sahibi bir zatsın. Yeğenini yaptıklarından vazgeçirmeni söyledik. Fakat sen bunu yapmadın. Allah'a andolsun ki, babalarımıza ve dedelerimize sövmesine, ilâhlarımızı kötülemesine artık daha fazla sabredemeyiz. Ya onu vazgeçirirsin, yahut da iki taraftan biri yok oluncaya kadar onunla da, seninle de dövüşürüz."

Ebû Tâlib kavminin kendinden ayrılıp düşman olmasına üzülmüşse de, Resulullah'ı onlara teslim etmeye de gönlü razı olmamış ve Resulullah'ı yanına çağırtıp kendisine şöyle demişti: "Bak ey kardeşimoğlu, kavminin adamları bana geldiler ve şöyle dediler, sen bu işi bırak, hem beni hem de kendini koru. Gücümün yetmeyeceği bir yükü de bana yükleme."

Bunları duyan Resulullah, Ebû Tâlib'in kendini koruma hususundaki düşüncesini değiştirdiğini, kendisine yardım edemeyeceğini ve kendisini korumaktan âciz kaldığını zannetmiş ve "Ey amcam! Allah'a yemin olsun ki, bu işten vazgeçmem için güneşi sağ, ayı da sol elime koysalar dahi, Allah'ın dinini üstün kılıncaya veya bu uğurda ölünceye kadar bu davadan vazgeçmeyeceğim" demiş ve göz yaşlarını tutamayarak ağlamıştı. Sonra da ayağa kalkmış, arkasını dönüp yürüyünce Ebû Tâlib "Gel ey kardeşimoğlu" diye onu çağırmış, Resulullah da dönüp gelince, Ebû Tâlib ona "Ey kardeşimin oğlu, git ve dilediğini söyle, Allah'a andolsun ki, seni hiçbir zaman onlara teslim etmeyeceğim" demiştir.

d - Kureyş’in müslümanlara işkencesi

Resulullah, halkı Allah’ın dinine davete devam etti. Kureyş ondan ve Ebû Tâlib’den ümit kesmişti. Bu sebeple öfkelerini; kendi kabilelerinden İslâm’ı kabul edenler üzerine çevirdiler. Çünkü onların kendilerini savunacak kimseleri yoktu.

Kureyş kabilesinin her boyu aralarında müslüman olanlara hücuma geçti, onları hapsetmeye, döverek aç ve susuz bırakarak, sıcak şiddetlenince kızgın kumlar üzerine yatırarak işkence etmeye başladılar.

Bilâl-i Habeşî de müslüman olmuştu. Efendisi Ümeyye b. Halef, öğle vakti kızgın güneş altında onu götürüp Mekke vadisinde sırtüstü yatırır, sonra büyük bir kaya parçasını onun göğsü üzerine koydururdu. Sonra Bilâl’e dönüp “Allah’a andolsun ki ya ölünceye kadar böyle kalır, ya da Muhammed’i inkâr eder, Lât ve Uzzâ’ya taparsın” derdi. Bilâl ise bu işkence altında (Allah) “birdir”, (Allah) “birdir” derdi.

Hz. Ebû Bekr-i Sıddîk, yine böyle bir işkence sırasında ona rastlamış; Ümeyye’ye Bilâl’den daha güçlü ve kuvvetli bir köle vermiş, Bilâl’i ondan alıp âzâd etmişti.

Mahzum oğulları, müslüman bir âile teşkil eden Ammâr b. Yâsir ile babasını ve annesini öğle sıcağı şiddetlendiği zaman götürür, Mekke’nin sıcak kumları üzerinde onlara işkence ederdi. Resulullah onlara rastlar ve kendilerine “Ey Yâsir âilesi! Sabredin, size va’dedilen yer cennettir” derdi. Müşrikler Ammâr’ın annesini, İslâm’dan başka bir din kabul etmediği için öldürmüşlerdi.

Mus’ab b. Umeyr Mekke’nin genç, yakışıklı ve mağrur bir delikanlısıydı. Anne ve babası onu çok severdi. Annesi çok zengindi. Onu en güzel şekilde giyindirirdi. Mus’ab, Mekke’de en güzel koku sürünen kimseydi. Sivri uçlu kaliteli ayakkabı giyerdi. Resulullah ondan söz ederken şöyle derdi:

“Mekke’de Mus’ab b. Umeyr’den daha yakışıklı (güzel saçlı), daha güzel giyinen ve daha müreffeh bir hayat yaşayan kimse görmedim.”

Resulullah’ın Erkam b. Ebu’l-Erkam’ın evinde İslâm’a davette bulunduğunu duyan Mus’ab b. Umeyr, hemen huzura girdi ve müslüman

oldu, Resulullah'ı tasdik etti. Mus'ab annesi ve kavminden korktuğu için müslümanlığını gizler, Hz. Peygamber'in yanına da gizlice gider gelirdi. Mus'ab'ı namaz kılarken gören Osman b. Talha, onu hemen annesine ve kavmine haber verdi. Onlar da Mus'ab'ı yakalayıp hapsettiler. Mus'ab, birinci Habeşistan hicretine kadar hapiste kaldı. Daha sonra ilk kafileyle o da Habeşistan'a göç etti ve muhacir müslümanlar Mekke'ye dönünce, o da döndü. Annesi de artık onunla uğraşmaktan vazgeçti.

Bir kısım müslümanlar Kureyş eşrafının koruması altındaydı. Bu müşrikler himayelerindeki müslümanları korur, gözetirlerdi. Osman b. Maz'ûn da Velîd b. Muğîre'nin himayesindeydi. Müşrik birinin himayesinde olmak; Osman'ın çok ağırına gidiyordu. Nihayet dayanamayıp onun himayesinden çıktı. Osman, Velid'in himayesini niçin reddettiğini soranlara "Allah'tan başkasına sığınmak istemiyorum" derdi. Bu sözü duyan bir müşrik öfkelendi ve kalkıp Osman'ın gözüne vurdu. Vefâkâr bir insan olan Velid de, bu olayın cereyan ettiği yere yakın bir yerde bulunuyordu. Osman'ın başına gelenleri görüp: "Ey kardeşimin oğlu! Eğer sen benim himayemi reddetmeseydin başına bu felâketler gelmezdi" dedi. Bunun üzerine Osman: "Hayır, hayır! Andolsun ki, Allah yolunda diğer gözümü de feda etmekten çekinmem. Ey Abdu'ş-Şems! Ben şimdi senden daha yüce ve senden daha güçlü bir varlığın himayesindeyim" diye cevap verdi.

Osman b. Affan müslüman olunca, amcası Hakem b. Ebu'l-Âs b. Ümeyye onun elini ayağını bağlamış ve şöyle demişti: "Atalarının dininden vazgeçip de yeni dine mi giriyorsun? And olsun ki, bu dini terkedinceye kadar seni salmayacağım." Hz. Osman da: "Allah'a yemin ederim ki, bu dini ebediyyen terketmeyeceğim." diye karşılık verdi. Hakem, Osman'ın yeni dine bağlılığını anlayınca onu kendi haline bıraktı.

Habbâb b. Eret de şöyle diyordu: "Müşrikler bir gün beni tuttular ve hususî olarak yaktıkları ateşe sırtüstü attılar. Biri de ayağını göğsümün üzerine bastırıp, toprak soğuyuncaya kadar kımıldatmadı." Sonra da sırtını açtı ve ateş yanıklarını gösterdi.

d - Kureyş'in Resulullah'a karşı savaşa kalkması ve çeşitli işkenceleri

Kureyş, müslüman olan bu gençleri dinlerinden çevirmek için yaptığı çalışmalarda başarı sağlayamadı. Resulullah da onlara taviz vermedi ve onlarla asla dost olmadı. Bu ise onlara çok ağır geldi ve ayak takımlarını Resulullah'a karşı kışkırttılar. Ona işkence yaptılar. Sihirbaz, şâir, kâhin ve deli diye iftira ettiler. Resulullah'a çeşitli eziyetlerde bulundular, bunun için her yola başvurdular.

Bir gün Kureyş eşrafının Hicr'de toplandığı sırada birden Resulullah göründü ve Kâbe'yi tavaf etmek için onların yanından geçti. Resulullah onların yanlarından geçerken ona lâf attılar. Bunu üç defa tekrar ettiler. Resûl-i Ekrem durdu ve "Ey Kureyş topluluğu, sözlerimi duyuyor musunuz? Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, başınıza bir felâket gelecektir" dedi. Bunun üzerine Kureyşliler seslerini kesip oldukları yerde kaldılar ve iyi sözlerle onun gönlünü aldılar.

Ertesi gün, yine aynı yerde toplanmışlardı ki, Resulullah göründü. Hep birden onun üzerine hücum edip çepeçevre kuşattılar. İçlerinden biri Resulullah'ın yakasına yapıştı. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir (ra) Resulullah'ı korumak için onların önünde durdu ve ağlayarak "Bir insanı, Rabbim Allah dediği için nasıl öldürürsünüz?" dedi. Bundan sonra onlar da çekip gittiler. Kureyşliler o gün Hz. Ebu Bekir'in saçından sakalından tutup çektiklerinden dolayı, Hz. Ebu Bekir yaralandı.

Bir gün yine Resulullah sokağa çıkmıştı. Sokakta karşılaştığı hür veya köle herkes kendisini yalanlayıp eziyet etmişti. Resûl-i Ekrem başına gelenlerden müteessir olarak evine kapanmış ve örtülere bürünmüştü. Bu hâdise üzerine Cenab-ı Hak şu âyetleri indirdi.

"Ey örtüsüne bürünüp sarınan habîbim, kalk, artık (kâfirleri azâb) ile korkut, Rabbini büyük tanı."

d - Kureyş kâfirlerinin Hz. Ebû Bekir'e yaptıkları

Hz. Ebû Bekir (ra) bir gün Allah ve Resulü'ne imana davette bulunuyordu. Müşrikler ayaklanıp onu yere yıktılar ve fecî bir şekilde dövdüler. Utbe b. Rebî'a da yüzü gözü farkedilmeyecek bir hale gelinceye kadar ayakkabılarıyla vurmaya başladı. Teym oğulları Ebû Bekir'in yanına koştular. Onlar Hz. Ebû Bekir'in öldüğünü zannediyorlardı. Nihayet akşam üzeri konuşabildi ve "Resulullah ne yaptı, nasıl oldu?" diye sordu. Oradakiler bu söze kızdı ve ona dil uzattı, hakaret ettiler. İslâmı kabul etmiş olan Ümmü Cemil Hz. Ebû Bekir'in yanına gelince, o hemen yeniden Resulullah'ı sordu. Ümmü Cemil: "Anneniz burada, işitir." dedi. Hz. Ebû Bekir: "Ondan sana bir zarar gelmez" deyince, Ümmü Cemil "İyidir, selâmettedir." diye cevap verdi. Hz. Ebû Bekir: "Allah'a yemin olsun ki; gidip Resulullah'ı görmedikçe ne birşey yer, ne de içerim." dedi.

Annesi ve Ümmü Cemil ortalık tenhalaşıp halk uykuya dalıncaya kadar beklediler. Herkes uyuyunca, ikisi onu yedeğine alıp Resulullah'a götürdüler. Resûl-i Ekrem onun bu halinden çok müteessir oldu. Resulullah Hz. Ebû Bekir'in annesine hayır duada bulundu ve İslâm'a davet etti. O da müslüman oldu.

d - Kureyş’in Resulullah’ı tavsifteki şaşkınlığı

Kureyş Resûlullah’ı tavsif etmek hususunda hayrete düşmüştü. Onu neyle tavsif edecekler ve uzaktan gelip onu dinlemek ve onunla görüşmek isteyen heyetlere nasıl engel olacaklardı? Hemen Velid b. Muğire’nin yanında toplandılar Velid yaşlı bir kimseydi. O sırada hac mevsimi de gelmişti. Velid, Kureyşlilere şöyle dedi: “Ey Kureyş topluluğu! İşte hac mevsimi geldi. Arapların temsilcileri bu mevsimde yurdumuza gelecekler. Bunlar Muhammed’in meselesini duymuşlardır. Bu konuda tek bir fikir etrafında toplanalım. İhtilafa düşmeyelim. Yoksa birbirimizi yalanlamış oluruz.” Bu minval üzere kabullü-redli uzun uzadıya konuştular.

Velid, Kureyş’in Resulullah hakkında söylediklerinden hiçbirini kabul etmedi. Bunun üzerine Kureyş ona dönüp: “Ey Abdü’ş-Şems! Peki, ya sen ne diyorsun?” dediler. Velid: “Onun hakkında söyleneceklerin en doğrusu, Muhammed’in bir büyücü olduğunu; sözleri evlâdı babasından, kardeşi kardeşten, eşi eşinden ve insanı âilesinden ayıran bir sihirbaz olduğunu söylemenizdir.” dedi.

Kureyş müşrikleri Velid’in bu sözlerini kabul edip oradan ayrıldılar. Bundan sonra Kureyşliler hacca gelen halkın yollarında oturup, oradan geçen herkese Muhammed’den sakınmasını söylemeye ve onun durumunu anlatmaya başladılar.

d - Kureyş’in Resulullah’a işkencedeki kabalığı ve bu husustaki aşırılığı

Kureyş, Resulullah’a büyük bir insafsızlıkla, akrabalık gözetmeden ve insanlık sınırını aşarak çok çeşitli işkencelerde bulunmuştur.

Bir gün, Resulullah Mescid’de secdeye varmıştı. Etrafında Kureyşliler vardı. Ukbe b. Ebû Muayt, getirdiği döl leşini Resulullah’ın sırtına attı. Resûl-i Ekrem başını bile kaldırmadı. Kızı Fatma (r.a) geldi de sırtından aldı ve bunu yapana beddua etti. Resulullah da onlara bedduada bulundu.

d - Hamza b. Abdülmuttalib'in müslüman olması

Ebû Cehil bir gün, Resulullah'ın Safa tepesi'nde bulunduğu bir sırada, ona uğrayıp işkence etmiş ve sövmüştü. Resulullah da ona hiç cevap vermeden oradan uzaklaşmıştı.

Çok geçmeden Hamza b. Abdülmuttalib kılıcını kuşanmış bir vaziyette avdan döndü. Hz. Hamza Kureyş yiğitlerinin en şereflisi ve zulme, haksızlığa şiddetle karşı çıkanıydı. Abdullah b. Cud'ân'ın azadlısı, Resulullah'a yapılanları ona haber verdi. Hz. Hamza çok öfkelendi ve hemen Harem-i Şerif'e girdi. Ebû Cehil'in kavmi arasında oturduğunu gördü. Yanına gitti ve yayını kaldırıp kafasına indirdi. Başını fena bir şekilde yardı. Sonra da: "Sen misin ona sövüp sayan, işte ben de onun dinine giriyorum, onun söylediğini söylüyorum." dedi. Ebû Cehil hiçbir şey diyemedi. Artık Hz. Hamza da müslüman olmuştu. Cesareti, kahramanlığı ve mevkii dolayısıyla onun müslüman olması, Kureyş'e çok pahalıya mal oldu.

d - Hz. Peygamber ile Utbe b. Rebî'a arasında geçenler

Kureyş, Resulullah'ın ashabının giderek çoğaldığını düşünürken Utbe b. Rebî'a, Resulullah'a gidip onunla konuşmak, ona belki de kabul edebileceği bazı tekliflerde bulunmak ve dilediklerini vermek, böylece onun da yaptığı işlerden vazgeçmesini sağlamak üzere, görüşmek için izin istedi. Kureyş de bunu kabul edip ona yetki verdi.

Utbe, Resulullah'a gelip yanına oturdu ve "Ey kardeşimin oğlu! Sen aramızda, kabile içindeki şeref ve neseb bakımından bildiğin derecedesin. Sen kavminin başına büyük bir iş açtın. Bununla onların birliğini dağıttın, akılsız olduklarını söyledin, onların tanrılarını ve dinlerini kötüledin. Onların göçüp gitmiş olan babalarını kâfir saydın. Beni dinle, sana bazı teklifler arzedeceğim. Bunları gözden geçir, belki bazılarını kabul edersin." dedi.

Resulullah (sav) "Söyle! Ey Ebu'l-Velid, seni dinliyorum." dedi. O da: "Ey kardeşimin oğlu! Sen ortaya koyduğun bu meseleyle eğer mal istiyorsan, senin için mal toplayalım da hepimizin en zengini olasın, eğer şeref peşindeysen seni kendimize reis yapalım, sensiz hiçbir işe karar vermeyelim. Eğer krallık istiyorsan seni kendimize hükümdar yapalım. Yok, şu anda gelen cinni kendinden uzaklaştıramıyorsan, seni doktorlara götürelim, bu uğurda seni kurtarıncaya kadar mallarımızı harcayalım."

Utbe sözlerini tamamladıktan sonra, Resulullah (sav) : "Söyleyeceklerin bitti mi?" dedi. O da "Evet!" cevabını verdi.

Resulullah: "O halde beni dinle!" deyince, Utbe de "Evet dinliyorum." dedi.

Resulullah, "Fussılet" sûresinden "secde" âyetine kadar olan kısmını okudu. Utbe Resulullah'ı büyük bir dikkat ve sessizlik içinde, iki elini arkasına yere dayayıp dinlemişti. Hz. Peygamber secde âyetine gelince secdeye varmış, sonra da Utbe'ye dönüp "Ey Ebu'l-Velid, okunanları dinledin, bundan sonrası için karar senindir." buyurdu.

Utbe kalkıp arkadaşlarının yanına dönünce onlar: "Allah'a yemin ederiz ki, Ebu'l-Velid gittiği gibi değil, çehresi değişmiş olarak dönüyor." diye konuştular. Utbe gelip yanlarına oturunca da "Ey Ebu'l-Velid, ne haber getirdin, söyle bakalım!" dediler.

Utbe onlara “Anlatayım; Allah’a yemin ederim ki, bugüne kadar benzerini asla duymadığım bir söz işittim. Allah’a andolsun ki, bu ne şiir, ne sihir ve ne de kehanettir. Ey Kureyş topluluğu! Beni dinleyin de bu işin ardına düşmeyin. Ondan uzak durun, onu rahat bırakın.” dedi. Bunun üzerine Kureyşliler, Utbe’ye: “Ey Ebu’l-Velid, andolsun ki o diliyle seni büyülemiş.” dediler. O da, “Evet, ben de aynı görüşteyim; siz nasıl isterseniz öyle yapın.” cevabını verdi.

d - Müslümanların Habeşistan’a hicreti

Resulullah (sav) ashabının başına gelen musibetleri görüp buna karşı onları koruyamayacağını anlayınca onlara: “Allah sizi içinde bulunduğunuz sıkıntıdan kurtarıncaya kadar Habeş ülkesine göç etseniz iyi olur, çünkü orada, yanındakilerin hiçbirinin zulüm görmediği bir hükümdar vardır. Üstelik orası doğruluk ülkesidir.” buyurdu.

Bunun üzerine müslümanlardan bir topluluk Habeşistan’a hicret etti. Bu İslâm tarihindeki ilk hicret idi. Hepsi 10 kişiydi. Bunların başkanlığına Osman b. Maz’ûn getirilmişti.

Daha sonra, Cafer b. Ebû Tâlib de Habeşistan’a hicret etti. Diğer müslümanlar birbirini takiben göç ettiler ve orada toplandılar. Bu müslümanlardan bir kısmı âileleriyle bir kısmı da yalnız başlarına gitmişlerdi. Habeşistan’a hicret edenlerin tamamı 83 kişiydi.

d - Kureyş’in müslümanların peşine düşmesi

Kureyş müşrikleri bu muhacirlerin Habeş ülkesinde emniyet ve huzura kavuştuklarını görünce, Abdullah b. Ebû Rebîa ve Amr b. Âs b. Vâil’i, Necâşî ve ileri gelen kumandanlara verilmek üzere topladıkları değerli hediyelerle gönderdiler. Bunlar Necâşî ile görüşmeden önce, kumandanlarıyla görüşüp hediyelerle onların gönlünü aldılar ve sonra da onlara şöyle dediler: “Bizden birkaç tane sefih insan, hükümdarınızın ülkesine sığındılar, bunlar kendi kavimlerinin dininden ayrıldılar, fakat sizin dininize de girmediler. Onlar ne bizim ne de sizin bildiğiniz yeni bir dinle ortaya çıktılar. Bunların kavimlerinin eşrafından olan babaları, amcaları ve âileleri kendilerine geri vermesi için bizi hükümdarınıza yolladılar. Bunları bize teslim etmesini ve onların söyleyecekleri sözlere itibar etmemesini ona tavsiye edin, zira bunların kavmi, onları daha iyi bilir ve onları daha yakînen tanırlar.” şeklinde sözler söylediler. Komutanlar da: “Ey hükümdarımız, bunlar doğru söylüyorlar, onları teslim ediniz.” dediler.

Necâşî bu sözlere çok öfkelendi ve onların dediklerini; yani kendisine sığınanların teslim edilmesine dair teklifi kabul etmek istemedi. Müslümanlara haber gönderdi, onları ve kendi papazlarını çağırttı ve müslümanlara “Kavminizden ayrıldınız, fakat benim veya başka bir milletin dinine de girmediniz; peki, sizin dininiz nedir?” diye sordu.

Resulullah’ın amcası oğlu olan Cafer b. Ebû Tâlib ayağa kalkıp Necâşî’ye:

“Ey hükümdar! Biz, cahil bir kavim idik. Putlara tapar, murdar et yer, fuhuş yapar, akrabalık bağlarını koparır, komşuluk haklarını çiğnerdik. Kuvvetlimiz zayıfımızı ezerdi. Cenab-ı Hak bize, aramızdan soyunu, doğruluğunu, eminliğini ve namusluluğunu bildiğimiz bir peygamber gönderinceye kadar bu halde yaşadık. Bu peygamber bizi, Allah’ı bir bilmeye, ona kulluk etmeye, bizim ve atalarımızın ilâh yerine taptığımız taşları ve putları terketmeye davet etti. Bize doğru söylemeyi, emaneti sahibine vermeyi, akrabalık bağlarına riayet etmeyi, komşuya iyi davranmayı, cinayet ve kan dökmekten vazgeçmeyi emretti. Fuhuş ve ahlaksızlığı, yalancı şahitliği, yetim malı yemeyi, namuslu kadınlara iftira etmeyi yasakladı. Yalnızca Allah’a ibadet etmeyi, O’na ortak koşmamayı,

namaz kılmayı, zekât vermeyi ve oruç tutmayı emretti. –Necâşî'ye İslâm'ın esaslarını saydı.– Biz bu Peygamberi tasdik ettik, O'na inandık. Allah katından getirdiklerine uyduk, yalnızca Allah'a taptık, hiçbir şeyi O'na ortak koşmadık. Bize yasakladıklarını haram, bize helâl kıldıklarını da helâl saydık. Fakat kavmimiz bize saldırıp işkence etti. Allah'a ibadet etmekten vazgeçip tekrar putlara tapmamız için, bizi dinimizden uzaklaştırmaya, daha önce helâl saydığımız kötülükleri yine helâl saymaya zorladılar. Böylece, bize zorbalık ve zulümle baskı yapıp dinimize engel olmaya başladıklarında, biz senin ülkene hicret ettik. Seni başkalarına üstün tutup tercih ettik, senin bizi himaye etmeni istedik ve ey hükümdar senin yanında bize zulüm yapılmayacağını umduk" dedi.

Necâşî, bütün bunları sükûn ve vakar içinde dinledikten sonra: "Onun Allah katından getirdiği şeylerden senin yanında birşey var mı?" diye sordu.

Cafer: "Evet!" cevabını verdi.

Necâşî de: "Öyle ise onu bana oku!" dedi.

Cafer de Meryem sûresinden bir bölüm okudu. Bunu dinleyen Necâşî, sakalı ıslanıncaya kadar ağladı. Onun din adamları da ellerindeki kitaplar ıslanıncaya kadar ağladılar.

Sonra Necâşî, bu iki Kureyş temsilcisine dönerek: "Allah'a yemin ederim ki, bu Kur'ân ile Îsâ'nın getirdiği şey aynı kaynaktan geliyor, hadi gidin, Allah'a andolsun ki, onları size teslim etmeyeceğim." dedi.

Amr b. Âs, zehirli olan en son okunu da kullandı ve ertesi gün Necâşî'ye gidip: "Ey hükümdar! Bu müslümanlar Meryem oğlu İsâ hakkında çok kötü şeyler söylüyorlar." dedi. Necâşî de müslümanlara dönüp "Meryem oğlu İsâ hakkında ne diyorsunuz?" dedi.

Cafer b. Ebû Tâlib cevaben: "Biz onun hakkında peygamberimizin bize söylediğini söyleriz; Resulullah İsa hakkında: 'O, Allah'ın kulu ve resûlu, ruhu ve O'nun iffetli bâkire Hz. Meryem'e verdiği (ol) emri ve (kelimesi)'dir." Bu sözler üzerine Necâşî yere eğilip bir çöp aldı ve "Allah'a andolsun ki, senin Meryem oğlu İsa hakkında dediklerin şu çöp kadar onun hakikatından farklı değildir." dedi ve müslümanların gönlünü alarak geri gönderdi, onlara eman verdi. Kureyş'in temsilcileri de çok fena halde bozularak onun yanından ayrıldılar. Müslümanlar güzel bir beldede iyi bir komşunun yanında ikamet ettiler.

d - Ömer b. Hattab’ın müslüman oluşu

Allah Teâlâ, Kureyşli Hattab oğlu Ömer’in müslüman olmasıyla, İslâmiyet’i ve müslümanları güçlendirdi. Hz. Ömer, heybetli, kuvvet ve cesaret sahibi bir insandı. Resulullah onun müslüman olmasını çok arzular ve bunun için de Allah’a dua ve niyazda bulunurdu.

d - Hz. Ömer’in İslâm’ı kabulünün hikâyesi

Hz. Ömer’in kız kardeşi Fatıma ve kocası Saîd b. Zeyd müslüman olmuşlardı. Ancak, bu durumu müslümanlardan ve İslâm’a şiddetle karşı çıktığından dolayı Hz. Ömer’den gizliyorlardı. Habbâb b. Eret, Fatıma’nın evine gidip gelir ve ona Kur’ân okuturdu.

Ömer b. Hattab, bir gün kılıcını kuşanmış, Resulullah (sav) ve ashâbından bir grubu hedef alarak yola çıkmıştı. Ona, müslümanların Safâ Tepesi’nin yanındaki bir evde oldukları söylenmişti. Adiy oğullarından müslüman olan Nuaym b. Abdullah yolda ona rastladı ve : “Nereye gidiyorsun Ey Ömer?” diye sordu. Hz. Ömer de: “Muhammed’i öldürmeye gidiyorum, dinimizden çıkan bu adam Kureyş’in birliğini bozdu, atalarımızı sefih gösterdi, dinimizi ayıpladı, ilâhlarımıza küfretti, onu öldüreceğim.” cevabını verdi.

Nuaym ona: “Allah’a andolsun ki, nefsin seni yanıltmış. Ey Ömer! Sen kendi âilene dönüp onları yola getirsen daha iyi olmaz mı?” dedi.

Ömer cevaben: “Âilemden kimi kasdediyorsun?” diye sordu.

Nuaym: “Enişten ve amcan oğlu Saîd b. Zeyd ile kız kardeşin Fatıma’yı kasdediyorum. Allah’a yemin olsun ki, ikisi de İslâm’ı kabul edip Muhammed’in dinine girdiler, senin önce onların yanına gitmen gerekir.” deyince, Ömer hemen kız kardeşi ve eniştesine gitmek niyetiyle geri döndü. Bu sırada Habbâb b. Eret de onlarla birlikteydi ve yanındaki sahifeden “Tâ-hâ” sûresini onlara okuyordu. Hz. Ömer’in ayak seslerini işitince, Habbâb içerdeki küçük odaya saklandı. Fatıma ise Kur’ân sahifesini alıp dizinin altına gizledi. Ömer, eve yaklaşınca Habbâb’ın okuduklarını duymuştu. İçeri girer girmez “Bu mırıltılar nedir?” diye sordu. Onlar da “Biz birşey duymadık.” dediler. Ömer: “Hayır, duydum, Allah’a andolsun ki, sizin Muhammed’in dinini kabul ederek ona tâbi olduğunuzu öğrendim.” diye ısrar etti ve eniştesi Saîd b. Zeyd’e bir tokat vurdu. Bunun üzerine kızkardeşi Fatıma, ona mâni olup kocasından uzaklaştırmak istedi. Ömer bu defa kız kardeşine vurup başını yardı.

Ömer’in bu haşin tavrı karşısında daha fazla sabredemeyen kızkardeşi ve eniştesi ona: “Evet müslüman olduk, Allah’a ve Resûlüne inandık, ne yapacaksan yap!” dediler.

Ömer, kızkardeşinin yüzünden akan kanları görünce yaptığına pişman oldu, kendisine gelerek kızkardeşine dönüp “Demin okuduğunuzu işittiğim şeylerin yazılı olduğu kâğıdı bana verin bakayım. Muhammed’in getirdiği şeyler ne imiş göreyim?” dedi. Ömer okuma yazma biliyordu. Ömer’in bu sözleri üzerine kız kardeşi Fatıma: “O kâğıdı yok etmenden korkarız.” dedi. Ömer: “Hayır korkmayın!” dedi ve yemin etti. Ömer böyle deyince Fatıma, onun müslüman olacağını umarak kendisine “Ey kardeşim! Sen Allah’a ortak koştuğun müddetçe necissin. Halbuki buna ancak temiz olanlar dokunabilir.” dedi. Bunun üzerine Ömer kalkıp yıkandı. Fatıma da içinde “Tâ-hâ” suresinin yazılı olduğu kâğıdı verdi. Ömer ondan bir bölümü okuyunca “Bu sözler ne kadar güzel ve ne kadar kıymetli!” dedi.

Habbâb bunları duyunca, Ömer’in yanına yaklaşıp “Ey Ömer!” Allah’ın, kendi peygamberinin duasını sana nasib edeceğini ümid ediyorum. Çünkü Resulullah’ın dün, ‘Ya Rabbi! İslâm’ı Ebu’l-Hakem b. Hişam (Ebû Cehil) veya Ömer b. Hattab ile kuvvetlendir.” diye dua ettiğini duydum. Ey Ömer artık, Allah’tan kork, Allah’tan!” dedi. Ömer de Habbâb’a “Ey Habbâb, Muhammed’in bulunduğu yeri bana göster de yanına gideyim, müslüman olayım” dedi. Habbâb “Resulullah bazı ashabıyla Safâ Tepesi’nin yanındaki bir evdedir.” dedi. Ömer kılıcını kuşandıktan sonra Resulullah ve ashabının bulunduğu yere geldi, kapıyı vurdu. İçerdekiler Ömer’in sesini işittikleri zaman, Resulullah’ın ashabından biri kalkıp, kapı aralığından baktı ve Ömer’i kılıcını kuşanmış vaziyette gördü. Hz. Hamza, Hz. Peygamber’e “Ona müsaade et, eğer iyilik için gelmişse bu iyiliği kendisinden esirgemeyiz. Yok eğer kötülük için geldiyse, onu kendi kılıcıyla öldürürüz.” dedi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem “İzin verin girsin!” dedi. Sahabî de onu içeri aldı.

Resulullah (sav) kalkıp onu avluda karşıladı ve yakasından ya da kemerinden tutarak kendisine doğru şiddetle çekti “Ey Hattaboğlu buraya ne maksatla geldin? Allah’a andolsun ki, başına bir musibet gelmeden uslanmayacağa benziyorsun.” dedi. Ömer: “Ya Rasulallah! Allah’a, Peygamberine ve onun Allah katından getirdiklerine inanmak için senin huzuruna geldim.” diye cevap verdi. Bunu duyan Resulullah tekbir getirdi, ashab-ı kiramdan orada bulunanlar, tekbir seslerini işitince Ömer’in müslüman olduğunu anladılar.

Hamza’dan sonra Ömer’in de müslüman olması ile müslümanların kendilerine olan güvenleri arttı. Bunun Kureyş kâfirleri üzerindeki etkisini ve Mekke hayatındaki tesirini gayet iyi biliyorlardı. Müşrikler Ömer’in

müslüman olduğu zaman yaptıkları kadar yanlış hesap yapmamışlardı ve hiçbirinin müslüman olması Ömer'inki kadar onlara ağır gelmemişti. Ömer, müslümanlığını açıkça ilân etti. Kureyş müşrikleri başa çıkamayacaklarını anlayıncaya kadar Ömer'le savaştılar, o da onlara karşı koydu.

d - Kureyş’in Benî Haşim’le alâkayı kesmesi ve onları boykotu

Müslümanlık kabileler arasında yayılmaya başlayınca, Kureyşliler bunu önlemek için bir araya toplandılar. Muttalib oğullarıyla Haşim oğullarına karşı anlaşıp, onlara kız vermemeyi ve onlardan kız almamayı, onlara birşey satmamayı ve onlardan birşey almamayı kararlaştırdılar. Kureyşliler bu meseleyi müzakere ettikten sonra, bu anlaşma maddelerini bir kâğıda yazdılar. Sonra da karşılıklı olarak and içerek birbirlerine söz verdiler. Buna bağlı kalacaklarını te’kiden anlaşma kâğıdını Kâbe’nin içine astılar.

Kureyş böyle yapınca Haşim ve Muttalib oğulları, Ebû Tâlib’in mahallesine gidip orada toplandılar. Haşimîlerden sadece Ebû Leheb b. Abdülmuttalib, Kureyşliler tarafına geçti ve onlarla birlik oldu.

Haşim oğulları, muhasaranın şiddetinden sıkıntılı bir hayat sürüyorlar, ağaç yapraklarını yiyorlardı. Çocukları ise açlıktan feryad ediyor ve bu feryatları uzaklardan işitiliyordu. Kureyş müşrikleri tüccarla müslümanlar arasına girerek, fiyatları onların alamayacağı kadar kat kat arttırıyorlardı.

Bu vaziyet üç yıl devam etti. Ellerine Kureyş’ten kendilerine gizlice ulaştırılanlardan başka hiçbir şey geçmiyordu. Bu durumda bile Resûl-i Ekrem (sav) gece gündüz, gizli açık demeden kavmini İslâm’a davet ediyordu. Haşim oğulları da sevabını Allah’tan bekleyerek buna sabrediyorlardı.

d - Anlaşmanın bozulması ve boykota son verilmesi

Kureyş'ten insaf ve vicdan sahibi birkaç mert insan, Hişam b. Amr b. Rebîa'nın önderliğinde ayaklanıp, bu zalimane anlaşmaya karşı çıktılar ve onu iğrenç buldular.

Hişam, akrabalığı gözeten bir insandı. Kavmi içinde şeref ve itibar sahibiydi. Kureyş'ten birkaç adamın yanına gidip onlara merhamet ve insanlıktan bahsetti. Bu zalim sözleşmeye karşı çıkmak ve anlaşma metnini parçalamak için onların insanlık ve hamiyet duygularını tahrik etti. Beş kişi oldukları zaman, bir araya gelip anlaşma metnini yırtmak için sözleştiler.

Ertesi günkü Kureyş toplantısında Züheyr b. Ebû Ümeyye –Annesi Atike Abdülmuttalib'in kızıydı– ayağa kalktı ve halka dönerek: "Ey Mekke halkı! Haşim oğulları ölümle karşı karşıya iken bizler rahatça yiyoruz, içiyoruz ve giyiniyoruz. Onlar alış veriş bile yapamıyorlar. Allah'a yemin ederim ki, şu zalim anlaşma parçalanmadıkça rahat etmeyeceğim." dedi. Ebû Cehil bu sözlere itiraz ettiyse de fayda vermedi. Mut'îm b. Adiy bu anlaşma metnini parçalamak üzere yürüdü. Fakat metnin "Bismike Allahumme (Allah'ım senin adınla) ibaresi hariç tamamen böcekler tarafından yendiğini gördü. Hz. Peygamber bu durumu Ebû Tâlib'e daha önce bildirmişti. Anlaşma metni parçalandı ve içindekiler de geçersiz oldu.

d - Hz. Hatice ve Ebû Tâlib’in vefatı

Hz. Hatice ve Ebû Tâlib aynı yılda nübüvvetin 10. yılında vefat ettiler. Her ikisi de tatlı sözleri, vefakârlığı, yardım ve destekleriyle tanınan insanlardı. Ebû Tâlib müslüman olmamıştı.

d - Kur’ân’ın temiz kalbleri etkilemesi

Akıllı bir şâir, şerefli bir insan olan Tufeyl b. Amr ed-Devsî, Mekke’ye gelmişti. Kureyş hemen Tufeyl ile Resulullah arasına girip, onu Resûl-i Ekrem’e yaklaşmaktan ve onu dinlemekten alıkoymaya çalışarak şöyle dediler: “Biz, başımıza gelenlerin, senin ve kavminin de başına gelmesinden korkuyoruz. Sakın onunla konuşmayasın ve ondan birşey dinlemeyesin.”

Tufeyl der ki: “Vallahi, bu sözleri bana o kadar çok söylediler ki, onun sözünü dinlememeye ve onunla konuşmamaya karar verdim. Hatta sözlerini duymayayım diye kulaklarıma pamuk tıkadım. Ertesi gün sabahleyin mescide gittiğimde Resulullah Kâbe’nin yanında namaz kılıyordu. Ben de ona yakın bir yerde durdum. Allah bana onun sözlerinden bir kısmını duyurdu, onları güzel buldum ve kendi kendime şöyle dedim:

“Vallahi ben akıllı ve şâir bir adamım. Sözün iyisini kötüsünden ayırmak benim için mesele değildir. Bu adamın sözlerini dinlemekten beni men eden nedir? Eğer söyledikleri hoşuma giderse onu kabul ederim, hoşuma gitmezse de reddederim.”

Resulullah evine gidince Tufeyl de peşinden gitti. Huzura varıp hakkında söylenenleri Resulullah’a anlattı. Hz. Peygamber de ona İslâmiyet’i anlattı ve Kur’ân okudu. Tufeyl de İslâmiyet’i kabul etti. Kavmini İslâm’a davet etmek için geri döndü. Âilesi müslüman oluncaya kadar onlarla birlikte oturmak istemedi. Onlar da toptan İslâm’a girdiler. Tufeyl, Devs kabilesini İslâm’a çağırdı ve müslümanlık onlar arasında da yayıldı.

Hz. Ebû Bekir, ilk zamanlar evinde Rabbine gizlice ibadet eder ve alenen namaz kılmazdı. Daha sonra evinin avlusunda bir mescid yaptırdı ve orada namaz kılıp Kur’ân okumaya başladı. Bunun üzerine Kureyş kadınları ve çocukları, birbirlerinin üzerlerine basarcasına onun etrafına üşüşerek hayret ve şaşkınlık içinde ona bakmaya başladılar. Hz. Ebû Bekir çok ağlardı, hele Kur’ân okuduğunda gözyaşlarını hiç tutamazdı.

Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri bundan endişeye düştüler. Hz. Ebû Bekir’i himayesine alan İbn Dağınne’ye haber gönderdiler. İbn Dağınne gelince ona: “Biz, senin Ebû Bekir’i himaye etmene, Rabbine ibadetini evinde yapması şartıyla müsaade etmiştik. Halbuki o, bu sınırı aştı. Evinin

önünde bir mescid yaptı. Orada açıktan namaz kılmaya ve Kur'ân okumaya başladı. Biz onun, kadın ve çocuklarımızı aldatmasından korkuyoruz. Sen onu böyle yapmaktan men et. Eğer Rabbine ibadetini yalnızca evinde yapmak isterse, yapsın. Eğer bunu reddeder de alenen yapmakta ısrar ederse, onu himaye edeceğine dair vermiş olduğun sözü iade etmesini iste. Biz sana vermiş olduğumuz sözden caymak da istemiyoruz. Fakat ibadetini açıkça yapması hususunda, Ebû Bekir'e bir ikrarda bulunmuş da değiliz." İbn Dağınne, Kureyş'in dediklerini Hz. Ebû Bekir'e haber verince o: "Ben senin himayeni iade ediyorum, Allah Teâlâ'nın himayesinde olmaya razıyım." diye cevap verdi.

d - Tâif yolculuğu ve orada karşılaşılan işkenceler

Ebû Tâlib vefât edince, Resûl-i Ekrem Kureyş'in, Ebû Tâlib hayattayken cesaret edemediği işkencelerine maruz kaldı. Hatta, Kureyş sefihlerinden biri, Resulullah'ın önüne çıkarak başına toprak attı.

Kureyş, Resulullah'a yaptığı işkenceleri arttırıp İslâmiyetten yüz çevirerek ondan uzaklaşınca, Hz. Peygamber, Sakif kabilesinden yardım sağlamak ve onların İslâm'a girmelerini temin etmek düşüncesiyle, Taif'e hareket etti. Resûl-i Ekrem Taif halkı tarafından destekleneceğini umuyordu. Bunda şaşılacak bir şey yoktur. Çünki o, Sa'd oğulları içinde emzirilmişti. Bunlar da Taiflilerin yakınıydı ve aralarında Resulullah'ın süt anneleri ve dadıları vardı.

Taif, önem itibarıyla olduğu gibi, medeniyetin yaygınlığı ve halkının refah seviyesi açısından da Mekke'den sonra ikinci sırayı alırdı. Kur'ân, Kureyş müşriklerinin düşmanca sözlerini naklederken şöyle buyurur: "Şu Kur'ân iki şehrin birindeki büyük bir adama indirilmeli değil miydi, dediler"

Taif, Lât'ın ibadet merkeziydi. Burada ona tapılır ve tavâf edilirdi. Bu haliyle, Kureyş'in en büyük putu Hubel'in ibadet merkezi olan Mekke'ye benziyordu. Burası zenginlerin yazlığıydı. Taif'in bu durumu İslâmî devire kadar, hatta ondan sonra da devam etmiştir.

Emevî şâiri Ömer b. Ebû Rebîa şöyle der:

"Mekke'de kışlamak bir nimetti. O'nun yazlığı da Taif'tedir."

Taif halkı kendilerine kibir ve gururu miras bırakan emlâke, bahçelere ve pek çok mala sahip zengin kişilerdi. Onların bu halleri Kur'ân'ın şu tasvirine de uygun düşer:

"Biz hangi ülkeye bir uyarıcı (Peygamber) göndermişsek, oranın varlıklı ve şımarık kişileri 'Biz size gönderilenleri inkâr ediyoruz' dediler ve ilâve ettiler: 'Biz mal ve evlât itibarıyla daha çoğuz. Azaba uğratılacak da değiliz.'"

Resulullah, Taif'e gelince, Sakif kabilesinin ulularından ve eşrafından birkaç kişiye gitti. Onların yanında oturup İslâm'a davet etti. Fakat onlar bunu çok fena bir şekilde reddettiler ve onunla alay ettiler. Ayak takımlarını

ve kölelerini Resûl-i Ekrem’e musallat ettiler. Bunlar sövüp sayarak Resulullah’ı taş yağmuruna tuttular. Hz. Peygamber üzgün bir halde bir ormanın gölgesine gitti ve orada oturdu. Taif’te karşılaştığı bu muamele, müşriklerden gördüğünden çok daha kötüydü. Resulullah’ın yolu üzerine iki sıra halinde oturan Taifliler, Hz. Peygamber oradan geçerken her adım atışında ayaklarına taş yağdırdılar, o kadar ki, Resulullah’ın ayakkabısı ayaklarından akan kanlarla dolmuştu. Hz. Peygamberin kalbi ve dili, kuvvetinin zayıflığından, çaresizliğinden, halk nazarında hor görülmesinden dolayı Allah’a şikâyet arzeden bir dua ile dolup taştı. Cenab-ı Hakk’a, O’nun yardım ve desteğine sığınarak şöyle dedi:

“Allah’ım! kuvvetimin zaafını ve çaresizliğimi, halk nazarında hor görüldüğümü ancak sana arz ve şikâyet ederim. Ey merhametlilerin en merhametlisi! Herkesin hor görüp de dalına bindiğ bîçarelerin Rabbi sensin. Sen benim Rabbimsin. Beni kime bırakıyorsun? Beni reddeden uzağa mı, yoksa işimi eline verdiğin düşmana mı? Senin gazabına uğramadıysam çektiğim mihnet ve belâlara aldırış etmem. Fakat senin lutuf ve merhametin, bana bunları da göstermeyecek kadar geniştir. Allah’ım! Gazabına uğramaktan, senin hoşnutluğundan uzak kalmaktan, senin o karanlıkları aydınlatan, dünya ve âhiret işlerini nizama koyan zatının nuruna sığınırım.

Allah’ım sen razı oluncaya kadar affımı diliyorum. Her kuvvet ve kudret ancak seninle kâimdir.”

Allah Teâlâ, Hz. Peygamber’e bir meleğini gönderdi ve aralarında Taif’in bulunduğu iki dağın (Taif üzerine kapanırcasına) birbirlerine kavuşturulmasını arzu edip etmediğini sordu. Resulullah (sav) ise “Hayır, bilâkis Cenab-ı Hakk’ın onların neslinden yalnızca Allah’a ibadet eden ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmayan bir kavim çıkarmasını isterim.” buyurdu.

Resulullah’ı ve ona yapılanları gören Utbe b. Rebîa ve Şeybe b. Rebîa’nın insanî duyguları harekete geçmiş ve Addâs isimli hıristiyan kölelerini çağırarak ona “Bir salkım üzüm al; tabağa koy ve onu şu adama götür. Ona bundan yemesini söyle.” demişlerdi. O da emredileni yaptı. Addâs, Resûl-i Ekrem’den duyduğu sözlerin ve gördüğü güzel ahlâkın tesiriyle müslüman oldu.

Resulullah Taif’ten Mekke’ye gitti. Kavmi ise yapmakta oldukları muhalefet ve düşmanlığı, alay ve istihzayı daha da arttırdılar.

d - İsra ve Mi’rac:

Sonra Cenab-ı Hak, göklerde seyrederek âyetlerini müşahede etmesi ve diğer peygamberlerle görüşmesi için, bir gece Resulullah’ı, Mescid-i Harâm’dan Mescid-i Aksâ’ya, oradan da dilediği kadar yakınına götürdü.

“(Peygamberin) gözü (gördüğünden) şaşmadı, kamaşmadı. Andolsun ki, o, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını gördü.”

Bu, Allah katından büyük bir ziyafetti. Onun kırılan kalbini düzeltmek, gönlünü almak ve Taif’te gördüğü hakarete, çirkin davranışlara ve inkâra bir karşılıktı.

Ertesi gün sabahleyin bu haber müşriklere ulaşınca, bunu inkâr ettiler, olmayacak şey dediler, yalanlayıp alay ettiler.

Fakat Hz. Ebu Bekir: “Allah’a yemin ederim ki, eğer bunu o söylediyse, şüphesiz ki doğrudur. Siz buna niçin şaşıyorsunuz? Vallahi, onun gökten yere, gece gündüz her saat, Allah’tan telâkki edip getirdiği ve bana bildirdiği haberler (vahiy), bundan daha fazla hayret edilecek şeyler olduğu halde, ben onları da tereddütsüz tasdik ederim.” dedi.

d - İsrâ ve Mirac'ın derin manaları ve anlatmak istedikleri

İsrâ, mücerred, ferdî ve basit bir hâdise değildi. Resulullah mi'racta Cenab-ı Hakk'ın büyük âyetlerini gördü. Göklerin ve yerlerin melekûtunu ayne'l-yakîn hatta bundan da öte müşahede etti.

Hz. Peygamber'in gayb âlemine yaptığı bu seyahat, çok dakik ve derin manaları, hikmetli işaretleri ihtiva eder.

İsrâ hâdisesi hakkında nazil olan ve bu hâdisenin hikâyesini anlatan iki sûre-i celîle vardır. "İsrâ" ve "Necm" adını alan bu sûreler Hz. Muhammed'in, iki kıblenin peygamberi, doğunun ve batının imamı, kendisinden önceki peygamberlerin vârisi ve kendisinden sonraki nesillerin de önderi olduğunu ilân etmiştir. Onun şahsında ve miracında Mekke ile Kudüs, Kâbe ile Mescid-i Aksâ karşı karşıya geldi. Peygamberler onun arkasında namaz kıldı. Bu onun risâletinin umumîliğini, imametinin ebedîliğini, öğretilerinin insanîliğini ifade eder. Bu sûre Hz. Peygamber'in şahsiyetini, önderlik ve kumandanlık vasıflarını, onun peygamber olarak gönderildiği ümmetin, diğer ümmetler arasındaki mevkiini de ortaya koymaktadır.

İsrâ, muvakkat ve dar bir bölgeyle, evrensel ve ebedî şahsiyyet-i nebeviyyeyi birbirinden ayıran bir hattır. Eğer Hz. Peygamber bir ümmetin lideri, bir bölgenin kumandanı, bir asrın kurtarıcısı veya bir hanedanın kurucusu olsaydı, isrâ ve miraca, melekût âleminde bir seyahata ve onun vasıtasıyla yerle göğün yeniden birleşmesine ihtiyaç olmazdı. Hiç şüphesiz ki, yaşadığı yerde ve içiçe olduğu muhitte, kendini muvaffak etmek için çalışan bir toplumda refah ve zenginliğe sahip bir insan olacaktı. O kendinden başkasını düşünmeyecek, yüce gökler ve sidre-i mühtehâ, kuvvetli Rûm hükümetinin ve hıristiyanlığın hakim olduğu bir vilâyette ve kendi beldesinden çok uzaklarda bulunan Mescid-i Aksâ şöyle dursun, yeryüzünün herhangi bir parçasına bile geçmeyecekti.

İsrâ hâdisesi, Hz. Muhammed'in, büyüdükleri çevreden ve içinde doğdukları milletlerden başka bir yerde kendilerini mutlu hissetmeyen, bağışları, çabaları ve savaş bölgeleri diğer milletlerin ve ülkelerin sınırını aşmayan lider ve kumandanlara benzemediğini açıkça ilân etmiştir.

d - Namazın farz oluşu

Allah Teâlâ Hz. Muhammed'e ve ümmetine günde 50 vakit namazı farz kıldı. Resûl-i Ekrem bunun hafifletilmesi için Cenab-ı Hakk'a sürekli duada bulunuyordu. Allah Teâlâ da bunu günde 5 vakte indirdi. Her kim beş vakit namazı inanarak ve sevabını Allah'tan bekleyerek eda ederse, kendisine 50 vakit namaz kılmış gibi sevab verilecektir.48

d - Resulullah’ın kendini kabilelere tanıtması

Hz. Peygamber, hac mevsiminde kendini Arap kabilelerine tanıtmaya, onları İslâmiyet’e ve düşmanlara karşı kendini müdafaaya davet etti. Resulullah şöyle diyordu:

“Ey falan oğulları! Ben, Allah’ın size gönderdiği bir peygamberim. Yalnızca Allah’a ibadet etmenizi, ona hiçbir şeyi ortak koşmamanızı, Allah’tan başka, mabûd edindiğiniz ve ortak koştuğunuz bu putlardan vazgeçmenizi, Allah’a iman edip O’nu tasdik etmenizi istiyorum.”

Resulullah sözünü bitirince Ebû Leheb ayağa kalkarak: “Ey filan oğulları! Bu, sizi Lât ve Uzzâ’dan, cinlerden olan dostlarınızdan uzaklaşmaya ve getirdiği bid’at ve sapıklığa çağırıyor. Sakın ona uymayın ve onu dinlemeyin!” dedi.

d - İslâm’a giden yol

İslâmiyet’e ve Resulullah’a giden yol dikenlerle, korku ve tehlikelerle doludur. Hakkı arayan, kendi hayatını tehlikeye atmadıkça ona ulaşamaz. Ebu Zerr-i Gıfârî’nin Mekke’ye gelişi ve Resulullah ile karşılaşarak müslüman olmasına dair İbn Abbâs’ın anlattığı hikâye buna delâlet eder: İbn Abbas’tan (Allah her ikisinden de razı olsun) rivâyet edilmiştir: “Resûl-i Ekrem’in peygamberliğine dair haberler Ebû Zerr’e ulaşınca, kardeşine ‘Şu vadiye git, kendisinin semadan haber getiren bir peygamber olduğunu söyleyen bu adam hakkında, benim için bilgi topla ve onu dinledikten sonra geri gel!’ dedi. Kardeşi de yola çıktı, gelip Resulullah’ı dinledi. Ebu Zerr’in yanına dönüp ‘Onun güzel ahlâkı emrettiğini ve şiire benzemeyen sözler söylediğini gördüm.’ dedi. Buna karşılık Ebû Zerr anlatılanların kendisini tatmin etmediğini söyledi. Azığını ve su tulumunu yanına alıp yola koyuldu.

“Mekke’ye vardığında doğruca Mescid’e gitti. Resulullah’ı arıyor, fakat onu tanımadığı gibi kimseye sormak da istemiyordu. Geceleyin saatler epeyce ilerlemişti ki, Hz. Ali onu gördü ve yabancı olduğunu anladı. Fakat birbirlerine hiçbir şey sormadılar. Sabah olunca dağarcığını alıp Mescid’e gitti. Öğle oldu, fakat henüz Hz. Peygamber’i görmemişti. Akşam olunca Ebu Zerr yatağına çekildi. Hz. Ali onun yanına gelerek: ‘Bu adama hâlâ yerini öğrenmek zamanı gelmedi mi ki?’ dedi ve onu kaldırıp beraberinde götürdü. Yine birbirlerine birşey sormadılar.

“Üçüncü gün olunca, Ebû Zerr aynı şekilde döndü ve Ali ile birlikte oturdular. Hz. Ali: ‘Niçin geldiğinden bahsetmeyecek misin?’ dedi. Ebû Zerr: ‘Eğer bana doğru yolu göstereceğine söz verir, yemin edersen söylerim.’ dedi. Hz. Ali de olur deyince onu takiben yola çıktı ve Hz. Peygamber’in huzuruna girdi. Onu dinledi ve hemen orada müslüman oldu. Hz. Peygamber ona şöyle buyurdu: ‘Kavmine dön, ben daveti açığa vurduğum zaman sen de onlara anlat!’ Ebû Zerr ise ‘Nefsim elinde olan Allah’a yemin ederim ki, bunları onların gözleri önünde haykırarak açıklayacağım.’ dedi ve çıkıp Mescid-i Harâm’a gitti. En yüksek sesle: ‘Ben şehadet ederim ki, Allah’tan başka ilâh yoktur ve Muhammed O’nun peygamberidir.’ dedi. Bunun üzerine halk ayağa kalkıp onu yere yığılıncaya kadar dövdüler. Abbâs yetişip üzerine kapandı ve halka dönüp: ‘Yazıklar

olsun size! Onun Gıfâr kabilesinden olduğunu ve Şam’a giden tüccarlarınızın onlara uğradığını bilmiyor musunuz?’ diyerek Ebu Zerr’i kurtardı. O ertesi gün de aynı şeyi yapınca, yine dövdüler ve üzerine yürüdüler. Abbas yine üzerine kapanarak onu kurtardı.”

d - Ensâr'ın İslâm'ı kabule başlaması

Resûl-i Ekrem, hac mevsiminde kabileler arasında dolaşmak üzere çıkmıştı ki, Akabe yakınlarında ensardan Hazrec kabilesine mensup bir kafileye rastladı. Onları Azîz ve Celîl olan Allah'a davet etti, kendilerine İslâmiyet'i anlattı ve Kur'ân okudu.

Bu kabile Medine'de yahudilerin komşusuydu. Onların yakında bir peygamberin geleceğine dair sözlerini duymuşlardı. Birbirlerine "Ey kavim! İyi biliniz ki, o, yahudilerin sizi kendisiyle korkuttuğu peygamberdir. Sakın yahudiler ona inanmakta sizi geçmesinler." diyerek Hz. Peygamber'in davetini kabul edip onu tasdik ettiler.

Resulullah'a: "Biz başka hiçbir kavimde bulunmayacak derecede düşmanlık ve kötülük içinde olan kavmimizi geride bıraktık da geldik." dediler. "Umulur ki, Allah Teâlâ senin sayende onları da bir araya getirir. Biz şimdi gidip onları da senin emrine davet edeceğiz, bu dinin kabul ettiğimiz esaslarını onlara da tanıtacağız. Eğer Cenab-ı Hak, onları bu din üzerinde toplarsa senden daha aziz ve şerefli bir insan olamaz."

Bunlar memleketlerine dönmek üzere oradan ayrıldılar. Allah ve Resulü'ne iman edip tasdik ettiler. Medine'ye geldiklerinde kardeşlerine Resulullah'ı anlattılar, onları da İslâm'a davet ettiler. Bu husus aralarında öylesine yayıldı ki, içinde Peygamber Efendimiz'den bahsedilmeyen hiçbir Ensar evi kalmadı.

d - Birinci Akabe Bey’atı

Ertesi yıl hac mevsiminde ensardan 12 kişi geldi ve Akabe’de Hz. Peygamber’le buluşarak, yalnızca Allah’a ibadet etmek, hırsızlık etmemek, zina yapmamak, çocuklarını öldürmemek, doğrulukta ve iyilikte Hz. Peygamber’e itaat etmek üzere bey’at ettiler.

Bu kafile beldelerine dönmek isteyince Resulullah, Mus’ab b. Umeyr’i onlarla beraber gönderdi. Onlara Kur’ân okumasını, İslâm’ı öğretmesini, dinî konularda bilgi vermesini emretti. Mus’ab’a Medine’de “el-Mukri” (Kur’ân okuyan, öğreten) denirdi. Es’ad b. Zürâre’nin evine misafir olmuştu ve onlara namaz kıldırıyordu.

d - Ensarın İslâm’a girmek için hazır olmasının sebebi

Başta Kureyş olmak üzere Arap kabilelerinin İslâmiyet’e düşman kesildikleri bir dönemde, Cenab-ı Hakk’ın Yesrib şehrinin iki büyük kabilesi Evs ve Hazrec’i, daha büyüğü olmayan İslâm nimetini takdir etmeye, ona gönül verip girmekte çağdaşlarını ve yarımada halkını geride bırakmaya sevketmesi, O’nun İslâm’a ve Resûlü’ne bir lutfudur. “Allah, dilediğini doğru yola iletir.”

Şüphesiz bunun bazı sebepleri vardı. Kureyş ve Mekke, hatta Yesrib’deki Arap kabileleri arasında, Cenab-ı Hakk’ın yaratışındaki hikmet ve incelikten doğan ayrılık vardı. Bu fark Allah Teâlâ’nın onları ince ve yumuşak huylu, hakkı inkârda ve böbürlenmede aşırı gitmeyen bir tabiatta yaratmasındandı. Bu Resulullah’ın da, Yemen elçisi geldiğinde “Yemen halkı yufka yürekli ve yumuşak kalbli oldukları halde size geldi.” şeklinde buyurduğu gibi, kandan ve soydan gelen özelliklerle alâkalıydı. Ataları çok eski tarihlerde oradan ayrılmışlardı.

Kur’ân onları överek şöyle buyurur:

“Onlardan önce (Medine’yi) yurt edinmiş ve kalblerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine hicret edenlere sevgi beslerler. Onlara verilen şeylerden dolayı içlerinde bir kaygı duymazlar. Kendileri de fakr u zarûret içinde bulunsalar bile, onları öz canlarından üstün tutarlar. Kim nefsinin cimriliğinden ve hırsından korunursa, işte muradına erenler, onların ta kendileridir.”

Yine iç savaşlar onları tâkatsız düşürmüştü. Yevm-i Buâs’ın üzerinden de pek fazla zaman geçmiş değildi. Bu savaşın ateşiyle dağlanmışlar ve onun acısını tatmışlardı. Şimdi ondan kurtulmuşlar, aralarında dirlik ve düzeni sağlamaya ve savaşlardan kaçınmaya yönelik gayretleri artmıştı. Onlar: “Biz, başka hiçbir kavimde bulunması imkânsız derecede olan düşmanlık ve kötülük içinde bulunan kavmimizi geride bırakıp da geldik. Umulur ki, Allah Teâlâ senin sayende onları da bir araya getirir. Eğer Allah, onları senin sayende bir araya getirirse senden daha aziz ve şerefli bir insan olamaz.” diyerek bu düşüncelerini ifade ediyorlardı.

Hz. Âişe (ra) “Yevm-i Buâs, Allah Teâlâ’nın Resûlüne önceden hazırlayıp hediye ettiği bir gündü.” der.

Yine, Kureyş ve diğer Arap kabileleri, peygamberlikten ve peygamberlerden uzun zaman uzak kalmışlar, zamanın uzaması, ümmîlik, putperestlikte aşırı gitmeleri, peygamberlere mensup ve semavî kitaplara sahip olan ümmetlerden uzak bulunmaları sebebiyle, nübüvvet mefhumunu unutmaya başlamışlardı. Kur’ân-ı Kerîm de şu âyet-i kerîme ile buna işaret ediyor: “(O kitap sana) ataları uyarılmamış, bu yüzden kendileri gaflet içinde kalmış bir kavmi uyarman için indirilmiştir.

Evs ve Hazrec’e gelince, bunlar nübüvvet ve peygamberlerden bahseden, Tevrat sahifelerini okuyup tefsir eden yahudileri dinliyorlardı. Hatta yahudiler “Yakın zamanda bir peygamber gelecek; onunla birlik olup Âd ve İrem kavimlerinin katli gibi biz de sizleri katledeceğiz.” derlerdi. Allah Teâlâ bu hususta şöyle buyuruyor: “Vaktâki onlara Allah katından nezdlerinde bulunan (Tevrat)’ı tasdik edici bir kitap (Kur’ân) geldi, ki daha önce küfredenlerin aleyhine (Allah’tan böyle bir) fetih istiyorlardı. İşte (Tevrat’ın şehadetiyle) tanıdıkları o Kur’ân kendilerine gelince, onu (hasedlerinden ve hırslarından dolayı) inkâr ettiler. Artık Allah’ın lâ’neti o kâfirlerin üzerinedir.”

Bu sebeple, Mekke halkı ile komşu Arap kabileleri arasında mevcut olduğu halde Evs ve Hazrecliler ile Medine’de di-nî mefhumlara (ve ilâhî kanunlara) karşı duyulan nefretten doğan, böylesine geniş ve derin bir boşluk yoktu. Hatta bunlar yahudilerle aynı beldede oturdukları ve komşuluk yaptıkları için, kendileriyle karışmış olan Ehl-i kitap vasıtasıyla, dini meseleler hakkında bilgi sahibi olmuşlardı. Hac mevsiminde Resulullah hakkında bilgi edinmek için araştırma yaptıkları sırada, Hz. Peygamber onları İslâm’a davet edince, gözlerinden perde kalktı. Sanki onlar bu davetin yapılacağı zamanı bekliyorlardı.

d - Yesrib şehrinin özellikleri

Cenab-ı Hakk'ın hicret yurdu ve davet merkezi olarak Medine'yi seçmesinde, Allah'ın o belde halkına lütufta bulunma arzusundan ve Allah'tan başkasının bilmeyeceği sırlardan başka hikmetler de vardı. Çünkü Medine, savaşa karşı tabiî bir sipere (kaleye) sahipti. Arap Yarımadası'ndaki hiçbir yakın şehir, bu hususta onunla mukâyese edilemezdi. Batı tarafından Harretu'l-Vebre ile, doğudan da Harretu'l-Vakım ile kaplı bulunan şehrin, sadece kuzey tarafı açıktı. (Resulullah H. 5. yıldaki Ahzâb muharebesinde burayı hendek kazarak korumuştu.) Medine'nin diğer tarafları ise hurma ağaçları ve yoğun bitki örtüsüyle çevrilidir. Ordular buradan ancak dar yollardan istifade ederek geçebilir. Fakat bu şekilde bir geçiş, askerî düzen ve usûllerle bağdaşmaz. Küçük bir askerî birlik buradan geçerken askerin nizamını bozmaya ve ilerlemesine engel olmaya kâfi idi. İbn İshak şöyle der. "Medine'nin bir tarafı açıktır. Diğer tarafları ise binalarla ve hurma ağaçlarıyla kaplıdır. Düşmanın buradan geçmeye gücü yetmez."

Umulur ki, Hz. Peygamber, Medine'nin seçilmesindeki ilâhî hikmete, hicretten önce ashabına söylediği şu hadis-i şerifle işaret ediyordu: "Sizin hicret edeceğiniz yurdun iki kara taşlık arasında hurmalık bir şehir olduğunu gördüm."

Evs ve Hazrec kabilelerine mensup olan Medine halkı, izzet-i nefis, gurur ve cesaret sahibi kişilerdi. Hürriyete âşıktılar. Kimseye boyun eğmezler, hiçbir kabile ve hükûmete vergi ve haraç vermezlerdi. Bu husus Evs kabilesinin reisi Sa'd b. Muaz'ın Resulullah'a söylediği şu sözde açıkça belirmektedir:

"Biz ve bu kavim, Allah'a şirk koşar ve putlara tapardık. Allah'ı tanımaz ve ibadet etmezdik." Onlar bir hurma tanesini bile ancak ikram olarak ya da ücretini ödeyerek değilse, yemek istemezlerdi.

İbn Haldûn da şöyle der:

"Bu iki kabile Yesrib'de yahudilere galip geldi. Şehrin savunmaya elverişli olması da, onlara bu hususta yardımcı oluyordu. Mudar kabilelerinden olup o civarda oturanlar da onların câmiasına girerdi."

İkdu'l-Ferid'de de şöyle denilmektedir: "Ensâr, Ezd kabilesine mensuptur. Evs ve Hazrec adındaki bu iki kabile Hârise b. Amr b. Âmir'in

oğullarıdır. Bunlar halkın en yüce ruhlu ve en gayretli kişileriydi. Hükümdarlardan hiçbirine haraç vermemişlerdir."

Adiy b. Neccâr oğulları Hz. Peygamber'in dayılarıydı. Abdülmuttalib b. Hâşim'in annesi bu kabiledendi. Hâşim, Adiy b. Neccâr oğullarından Selmâ binti Amr ile evlenmişti. Hâşim'in bundan Abdülmuttalib adında bir oğlu olmuş ve Hâşim, oğlunu anasının yanında bırakmıştı. Bülûğ çağına erişince amcası Muttalib onun yanına gitti ve beraberinde Mekke'ye getirdi. Akrabalığın Arapların ictimaî hayatında büyük bir yeri vardı. Resulullah'ın evine misafir olduğu Ebû Eyyûb el-Ensarî de onlardandı.

Evs ve Hazrec Kahtânîlerdendi. Muhacirlerle Mekke ve çevresinde daha önce müslüman olanlar ise Adnânîlerdendi. Hz. Peygamber Medine'ye hicret edince, Ensar ona yardım için seferber oldu. Bu sebeple Adnânîler ve Kahtânîler İslâm sancağı altında toplandılar. Tek bir vücut gibi oldular. Cahiliye çağında aralarında yarışma ve çekişme oluduğu halde, müslüman olduklarından dolayı, şeytan bu fitneyi; Adnânîlere ya da Kahtânîlere mensup olmak şeklindeki cahiliye taassubunu, onların kalbine sokacak bir yol bulamadı.

Bütün bu sebeplerden dolayı Yesrib şehri Resulullah'ın ve ashabının hicretine en müsait yer, İslâmiyet'in kuvvetlenmesine, Arap Yarımadası'na ve medenî âleme yayılmasına, müslümanların yurt ve merkez edinmelerine en uygun şehirdi.

İslâmiyet Ensar (Evs ve Hazrec)'in evlerinde yayılmaya başladı. Mus'ab b. Umeyr'in güzel davetinin, onların nezaketinin ve kendilerinden önce müslüman olanların tesiriyle, Evs kabilesinin reisleri Useyd b. Hudayr ile Sa'd b. Muaz da İslâmiyet'i kabul etti. Onların ardından Abdü'l-Eşhel oğulları da müslüman oldu. Böylece içinde müslüman kadını ve erkeği olmayan hiçbir Ensar evi kalmadı.

d - İkinci Akabe Bey'atı

Mus'ab b. Umeyr ertesi yıl Mekke'ye döndü. Ensardan müslümanlığı kabul edenlerin bir kısmı da, kendi kavimlerinden olan müşrik hacılarla beraber Medine'den yola çıkıp Mekke'ye geldiler. Resûlullah ile Akabe'de buluşmak üzere söz verdiler. Haccı ifa etmelerinden sonra, gecenin üçte biri geçmişti ki, Akabe yakınlarındaki yerde toplandılar. Toplam 73 erkek ve 2 kadından ibarettiler. Resûl-i Ekrem Akabe'ye o sırada henüz İslâm'a girmemiş olan Abbâs b. Abdülmuttalib ile birlikte geldi.

Resulullah onlarla konuştu. Kur'ân okudu ve İslâm'a davet etti. Müslümanlığa teşvik etti ve sonra: "Kadınlarınız ve çocuklarınızı koruduğunuz şeylerden beni de korumanız şartıyla bey'atınızı kabul ederim." dedi. Onlar da hemen bey'at ettiler ve kendilerini terkederek kavmine dönmeyeceğine dair teminat istediler. Resulullah bu konuda onlara söz verdi ve şöyle dedi. "Ben sizdenim, siz de bendensiniz, sizin harbettiklerinizle ben de harbederim, sizin sulh halinde olduklarınızla ben de sulh halinde bulunurum."

Resûl-i Ekrem daha sonra 9'u Hazrec'ten 3'ü de Evs'ten olmak üzere 12 kişiyi nakib seçti.

d - Medine’ye Hicrete izin verilmesi

Ensara mensup olan bu kabile müslüman olmak, kendisine ve ona tâbi olanlara yardım etmek üzere Resulullah’a bey’at edince, müslümanlardan bir kısmı onlara sığındı. Hz. Peygamber, ashabına ve Mekke’de kendisiyle birlikte olan müslümanlara, Medine’ye hicret etmelerini, ensardan olan kardeşlerine iltihak etmelerini emretti ve “Aziz ve Celil olan Allah Teâlâ sizin için kardeşler ve güven içinde yaşayacağınız bir yurt yarattı” buyurdu. Bunun üzerine bölük bölük Medine’ye doğru yola çıktılar.

Hz. Peygamber, Mekke’den çıkmak ve Medine’ye hicret etmek için Cenab-ı Hak’tan izin gelinceye kadar Mekke’de bekledi.

Müslümanların Mekke’den hicretleri öyle rahat ve kolay olmadı. Kureyş bunları duyuyor ve gönül hoşnutluğuyla muvâfakat etmiyordu. Bilâkis Medine’ye hicret ederken yolda onlara büyük zorluklar çıkarıyor ve muhacirleri birçok meşakkatlere tâbi tutuyorlardı. Buna rağmen muhacirler fikirlerinden vazgeçmiyorlar ve Mekke’de kalmak istemiyorlardı. Bir kısmı da Ebû Seleme’nin yaptığı gibi, karısını ve çocuklarını Mekke’de bırakıp tek başına yolculuğa çıkmak, bir kısmı da Suheyb gibi hayatı boyunca biriktirdiği malı orada bırakmak zorunda kalıyordu.

Ümmü Seleme şöyle der: “Ebû Seleme, Mekke’den çıkmaya karar verdiği zaman beni deveye bindirdi, oğlum Seleme’yi de kucağıma verdi. Sonra da beni yedeğine alarak yola koyuldu. Muğire oğulları onu görünce yanıma gelip “Hadi sen kendin gidiyorsun, ya akrabamız olan bu kadını başka beldelere götürmene nasıl müsaade ederiz?” dediler.

Ümmü Seleme diyor ki: “Bunun üzerine Ebû Seleme’nin kabilesi Abdülesed oğulları ise öfkelendi ve “Allah’a yemin ederiz ki, eğer siz onu arkadaşımızdan ayıracak olursanız, biz de oğlumuzu onun yanında bırakamayız.” dediler. Elini kurtarıncaya kadar oğlum Seleme’yi çekmeye başladılar. Nihayet Abdülesed oğulları oğlumu götürdü. Muğîre oğulları ise beni yanlarında alıkoydu. Kocam Ebû Seleme de Medine’ye gitti. Kocamdan ve oğlumdan ayrı kaldım. Her sabah çıkar, kumlar ve çakıl taşlarının üzerinde otururdum. Bir sene veya ona yakın bir süre ağlayıp durdum. Bir gün Muğîre oğullarının bir koluna mensup olan bir şahıs bana uğradı. Benim halimi görüp acıdı ve Muğîre oğullarına “Bu zavallı kadını hâlâ salıvermeyecek misiniz? Onu kocasından ve oğlundan ayırdınız.” dedi.

Bunun üzerine bana “Dilersen kocanın yanına gidebilirsin.” dediler. Esed oğulları da oğlumu bana iade etti. Deveme bindim, oğlumu da kucağıma aldım. Medine’de bulunan kocamın yanına gitmek üzere yola çıktım. Yanımda Allah’ın bir kulu bile yoktu. Tan’im’de iken Osman b. Ebû Talha ile karşılaştım. Osman bana: “Ey Ebû Ümeyye’nin kızı, nereye gidiyorsun?” dedi. Ben de “Medine’deki kocamın yanına,” diye cevap verdim. “Yanında kimse var mı?” dedi. Ben “Şu oğlum ve Allah’tan başka kimse yoktur.” dedim. Osman “Andolsun ki, seni yalnız başına göndermem.” dedi ve devemin yularından tutup benimle beraber yola çıktı. Ben Araplar arasından bundan daha cömert ve daha iyi bir insanla arkadaşlık etmedim. Konak yerine geldiğimizde deveyi çökertir, benim inmem için geride beklerdi. Ben indikten sonra gelir, deveden yükleri indirirdi. Deveyi ağaca bağlayıp bir ağacın yanına çekilir ve yatardı. Gideceğimiz zaman devemin yanına gelir ve yükleri vurup binmem için biraz geride beklerdi. Deveye binip üzerine oturduğumuz zaman gelir ve devenin yularını tutup bana rehberlik ederdi. Medine’ye varıncaya kadar hep böyle yaptı. Amr b. Avf oğullarının Kuba’daki köyünü görünce “Kocan bu köydedir. Ebû Seleme burada bulunuyordu. Allah’ın inayetiyle bu köye gir.” dedi ve sonra Mekke’ye dönmek üzere ayrıldı. Ümmü Seleme şöyle derdi: “Ebû Seleme âilesinin başına gelenlerin, hiçbir müslüman âilenin başına geldiğini duymadım. Osman b. Talha’dan daha iyi bir dost da görmedim.”

Suheyb, hicret etmek istediği zaman Kureyş kâfirleri ona “Sen aramıza fakir ve hakir bir vaziyette gelmiştin. Bizim yanımızda malın çoğaldı ve bugünkü seviyeye ulaştın. Allah’a andolsun ki, bunu yapamazsın.” demişlerdi. Bunun üzerine Suheyb onlara: “Malımı size bıraksam, gitmeme müsaade eder misiniz?” dedi. Hepsi “Evet!” diye cevap verdiler. Suheyb “O halde ben de malımı size veriyorum.” dedi. Bu durum Resulullah’a anlatılınca “Suheyb kazandı, Suheyb kazandı.” buyurmuştur.

Ömer b. Hattab, Hamza, Zeyd b. Hârise, Abdurrahman b. Avf, Zübeyr b. Avvâm, Ebû Huzeyfe, Osman b. Affân ve diğerleri (Allah hepsinden razı olsun) hicret ettiler. Hicret aralıksız devam ediyordu. Mekke’de Resûl-i Ekrem’in yanında hapiste işkenceye tâbi tutulanlardan başka, yalnızca Ali b. Ebû Tâlib ve Ebû Bekir b. Ebû Kuhâfe kalmıştı (Allah her ikisinden de razı olsun).

ALTINCI BÖLÜM

Kureyş’in Resûl-i Ekrem’e Karşı Hazırladığı Son Plan ve Başarısızlığa Uğramaları Cc

Kureyş müşrikleri Resulullah’ın Medine’de dost ve yardımcılar edindiğini öğrenince, Resûl-i Ekrem’in Medine’ye gidip onların başına geçmesinden korktular. Biliyorlardı ki, eğer bu gerçekleşirse, kendileri için çıkar bir yol ve yapabilecekleri başka birşey yoktu. Bu sebeple Kureyş eşrafı hemen Dâru’n-Nedve’de –ki burası Kusay b. Kilâb’ın eviydi ve Kureyş her türlü kararı burada alırdı– toplandılar ve Resulullah hakkında neler yapabileceklerini görüştüler.

Sonunda her kabileden yiğit ve cesur bir genç seçilmesi, bunların hep birlikte Resulullah’a hücum ederek onu öldürmeleri şeklinde bir görüşü benimsediler. Böylece akıtılacak bu kanın mesuliyeti, bütün kabilelere dağılır ve Abdu Menâf oğulları da bütün bu kavimlerle savaşı göze alamazdı. Meclis bu kararı aldıktan sonra dağıldı.

Resulullah bu karardan haberdar olunca, Ali b. Ebû Tâlib’e kendi hırkasına bürünerek yatağında yatmasını emretti ve “Sana bir zarar gelmeyecektir.” buyurdu.

Kureyş müşrikleri Resulullah’ın evinin kapısında toplanmışlar ve hücuma hazır bekliyorlardı. Resûl-i Ekrem bir avuç toprak aldı ve üzerlerine serpti. Cenab-ı Hak Hz. Peygamber’i onların gözünden sakladı ve onu göremediler. Hz. Peygamber Yâsîn sûresinin başından “Biz hem önlerinden bir sed hem de arkalarından bir sed çektik, böylece onları sarıverdik. Onlar artık görmezler.” meâlindeki dokuzuncu âyetine kadar okuyarak aralarından geçti.

Bir süre sonra bir müşrik gelip onlara: “Burada ne bekliyorsunuz? dedi. Onlar: “Muhammed’i!” diye cevap verdiler. Adam: “Allah umutlarınızı boşa çıkarsın. And olsun ki, o çıkıp gitti.” dedi. Araştırıp baktıklarında Hz. Ali’nin yatakta uyuduğunu gördüler ve Hz. Peygamber’in gittiğine kesin olarak inandılar. Sabah olup Hz. Ali’nin yataktan kalktığını gören müşrikler, büyük bir mahcubiyet içinde elleri boş olarak döndüler.

d - Hz. Peygamber’in Medine’ye Hicreti

Hz. Peygamber Hz. Ebû Bekir’in yanına geldi ve ona: “Allah Teâlâ Mekke’den çıkıp Medine’ye hicret etmeme izin verdi.” buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir: “Ya Rasulallah, ben de size refakat edecek miyim?” diye sordu. Resûl-i Ekrem de “Evet!” dedi. Hz. Ebû Bekir sevincinden ağladı. Hz. Ebu Bekir, bu yolculuk için hazırladığı iki deveyi getirdi. Abdullah b. Uraykıt’ı da ücretli kılavuz tuttular.

d - Garip bir çelişki:

Kureyş, Resulullah’a olan bunca düşmanlığına rağmen, onun güvenilir, doğru ve mert bir insan olduğuna sonsuz güven beslerdi. Mekke’de herkes, bir zarar gelmesinden korktuğu eşyasını güvenlerinden ötürü Resulullah’a emanet ederdi. Bu tür emanetler Resûl-i Ekrem’in yanında oldukça çoktu. Bundan dolayı Hz. Ali’ye bu emanetleri sahiplerine verinceye kadar Mekke’de kalmasını emretmişti.

Yüce Allah buyuruyor:

“(Habibim) şu hakikatı çok iyi biliyoruz ki, onların söyleyegeldikleri (sözler) seni herhalde tasaya düşürüyor. Onlar hakikatte seni yalanlamıyorlar. Fakat o zalimler, bile bile Allah’ın âyetlerini inkâr ediyorlar.”

d - Hicret’ten alınacak ders:

Hz. Peygamber’in hicreti, insanoğlunun İslâm’a davet ve iman uğruna her çeşit sevgiliden, dosttan ve arkadaştan ayrılabileceğini, yaratılış itibariyle sevmeye, bağlanmaya mütemayil olduğu herşeyden vazgeçebileceğini, fakat davet ve imanın hiçbir şeye feda edilemeyeceğini isbat etmişti.

Mekke, Resulullah’ın ve ashabının doğup büyüdüğü bir yer olmaktan öte, gönüllerin arzuladığı bir mekân ve kalblerin mıknatısıydı. Burada Kâbe’nin, Mescid-i Harâm’ın sevgisi onların ruhlarına ve damarlarına işlemişti. Fakat yeryüzü bu davet ve imana dar gelip, halkı onlara karşı çıkınca, hiçbir şey onu ve ashabını, vatanını terketmekten, âilesinden ve sevdiklerinden ayrılmaktan alıkoyamadı.

Bu iki yönlü sevgi; insanî sevgi hissiyle iman sevgisi Hz. Peygamber’in Mekke için söylediği şu sözde açıkça görülür: “Bana senden daha güzel ve senden daha sevgili bir belde yoktur. Eğer kavmim beni, senden çıkarmamış olsaydı senden başka bir yerde ikâmet etmezdim.”

Cenab-ı Hak da şöyle buyurur:

“Ey ibadet eden kullarım! Şüphesiz ki, benim arzım geniştir. O halde ancak bana ibadet edin.”

Resulullah (sav) ve Ebû Bekir gizlice Mekke’den çıktılar. Ebû Bekir oğlu Abdullah’a, Mekke’de halkın kendileri için neler söylediğini öğrenmesini söyledi. Ayrıca azadlısı Âmir b. Fuheyre’ye de gündüz sürüyü otlatmasını ve geceleyin yanlarına gelmesini, kızı Esmâ’ya da kendilerine yemek getirmesini emretmişti.

d - Sevgi parıltıları

Sevgi; Allah Teâlâ'nın insanı yarattığı günden beri, hayret verici inceliklere ilham kaynağı, kalbin ilgi duyduğu ve ruhun sevdiği şeylere de şefkat vesilesi olarak devamlı var olmuştu. Bu yolculukta Hz. Ebû Bekir'in Resulullah'a gösterdiği alâka da bundan farklı değildi. Rivâyete göre: Hz. Peygamber Hz. Ebû Bekir'le mağaraya giderken, Hz. Ebû Bekir bazan Resulullah'ın önünde gidiyor, bazan da arkada kalıyordu. Bunu gören Hz. Peygamber: "Ey Ebû Bekir sana ne oluyor, bazan önde gidiyor, bazan geride kalıyorsun?" dedi. Ebû Bekir: "Ya Rasulallah! Sizi kollamak için arkada kalıyor, ileriyi gözetlemek için de önden gidiyorum." diye cevap verdi. Mağaraya vardıklarında, Hz. Ebû Bekir: "Ya Rasulallah, mağarayı zararlı şeylerden temizleyinceye kadar girme!" dedi. Mağaraya girip her tarafı yokladı. Ancak bir delik kalmıştı. Hz. Peygamber'e tekrar: "Ya Rasulallah biraz bekle!" dedi ve içeri girip orayı kapadıktan sonra "Buyur Ya Resulallah!" dedi ve Resûl-i Ekrem içeri girdi.

Bu sırada Allah Teâlâ'nın gönderdiği örümcek, mağaranın önündeki ağaçla mağara arasını ağıyla ördü. Resulullah ve Ebû Bekir'i gizledi. Cenab-ı Hak iki yabanî güvercine emretti, onlar da ağaçla örümcek arasına yuva yaptılar.

Yerdeki ve göklerdeki ordular Allah'ındır.

d - İnsanlık tarihindeki en nazik anlardan biri

Müşrikler Resulullah'ın izini takip ediyordu. Bu, insanlığın yıllardır devam eden yolculuğunda karşılaştığı en dakik an idi. Bu, nefes kesen bir andı. Ya sonu gelmeyen kötülükler devam edecek ya da ebedî saâdet başlayacaktı. Müşrikler mağaranın ağzına geldiğinde, insanlık nefeslerini içine çekmiş korku içinde bekliyordu. Kendilerini arayan müşriklerle aralarında hiçbir şey kalmamıştı. Onlardan birinin, ayaklarının altına bakması kâfiydi.

Fakat aralarına Allah girdi de, durum onların aleyhine bozuldu. Mağaranın önünde örümcek ağı gördüler. Cenab-ı Hak şu âyet-i celîleyle buna işaret ediyor: "O zaman onlar (Sevr dağındaki) mağaradaydılar. (Resulullah ancak) ikinin ikincisinden ibaretti. Peygamber o vakit arkadaşına 'Tasalanma, Allah hiç şüphesiz bizimle beraberdir." diyordu."

İkisi mağaradayken, Hz. Ebû Bekir, müşriklerin izlerini görünce: "Ya Rasulalllah! Eğer biri ayağını kaldırsa, bizi görürdü." dedi. Bunun üzerine Resulullah "Üçüncüleri Allah olan iki kişiyi ne zannediyorsun?" buyurdu. Bu konuda Cenab-ı Hak da şöyle buyuruyor: "Eğer siz ona yardım etmezseniz, (iyi bilin ki,) iki kişiden biri olarak kâfirler onu Mekke'den çıkardıkları zaman, Allah ona yardım etmişti. Mağarada bulundukları sırada (Resulullah) arkadaşı (Hz. Ebu Bekir)'na: "Üzülme, Allah bizimle beraberdir." diyordu.

d - Surâka’nın Resulullah’ın takibi ve başına gelenler

Kureyş, Resulullah’ı elinden kaçırınca onu yakalayıp geri getirene yüz deve vermeyi vaadetmişti. Resulullah ve Hz. Ebû Bekir mağarada üç gece kaldıktan sonra ayrılmışlardı. Yanlarında Âmir b. Fuheyre ve müşrik kılavuzları vardı. Resulullah’ın ücretle tutmuş olduğu rehber onları sahil yolundan götürdü.

Surâka b. Mâlik, Resulullah’a ulaşmak ve onu geri Kureyş’e götürmek, böylece de onlardan yüz deveyi almak düşüncesiyle atına bindi ve Hz. Peygamber’in izinden süratle giderken, atının ayağı tökezleyip onu düşürdü. Yine Hz. Peygamber’in izini takip ederek atını sürdüyse de, atı yeniden tökezleyip onu üzerinden attı. Tekrar atına binip Resulullah’ın izine koyuldu. Onları görünce atı üçüncü defa tökezledi ve Surâka’yı da yere attı. Toz gibi bir duman sarmıştı onları.

Surâka bunlara şahit olunca, O’nun Allah’ın himayesindeki bir peygamber olduğunu anladı. Hem de şüpheye yer kalmayacak kadar açık bir şekilde. Hemen Hz. Peygamber ve yanındakilere seslenip “Ben Surâka b. Cu’şüm’üm, bana bakın size diyorum! Andolsun ki, benden size bir zarar gelmeyecektir.” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir’e: “Söyle ona, bizden ne istiyormuş?” dedi. Surâka: “Bana, aramızda emannâme olacak bir yazı yazmanızı.” diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem’in emriyle, Âmir b. Fuheyre tarafından bir kemik veya deri parçasına yazılan berât Surâka’ya verildi.

d - Aklın kolay kavrayamayacağı nübüvvet

Şartların Allah'ın peygamberini Mekke'den çıkmaya ve Medine'ye hicrete zorladığı, kavminin de onu kovalayıp izini takip ettiği bir sırada Resulullah, ümmetinin Kisrâ'nın tacına, Kayser'in tahtına ve yeryüzünün hazinelerine sahip olacağı ilerdeki günleri düşünüyor ve müjdeliyordu. Bu korkunç karanlıkta, göz kamaştırıcı bir aydınlık içinde Surâka'ya: "Kisrâ'nın bileziklerini takındığın gün kim bilir nasıl olacaksın?" diyordu.

Muhakkak ki, Allah, Peygamberine zafer ve feth-i mübîni, dinine de tam bir fetih ve evrensel bir muzafferiyet va'detmişti.

"O, Resulünü hidayetle hak din ile (sırf) dinini bütün dinlere üstün kılmak için gönderendir, isterse kâfirler hoş görmesin."

Kısır görüşlü ve zayıf akıllılar bunu inkâr etmiş, Kureyş de buna olmayacak şey nazarıyla bakmıştı. Fakat nübüvvet gözü, uzağı yakînen görebilir. "Allah va'dinden dönmez." Nitekim böyle de olmuş ve Hz. Ömer, Kisrâ'nın tacını, kemer ve bileziklerini getirince Surâka b. Mâlik'i çağırmış ve bilezikleri ona takmıştı.

Surâka Hz. Peygamber'e yiyecek ve diğer bazı şeyler vermek istediyse de, Resûl-i Ekrem kabul etmedi ve sadece: "Bizi gördüğünü söyleme!" dedi.

d - Mübarek bir insan

Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir, yolda Huzâa kabilesinden Ümmü Ma'bed'e uğradılar. Ümmü Ma'bed'in yanında dermansızlıktan sürüden geri kalmış bir koyun vardı. Resulullah eliyle onun memesine dokunup Allah'a dua ve niyazda bulundu. Bunun üzerine koyunun sütü birden çoğaldı. Resûl-i Ekrem hem Ümmü Ma'bed'e, hem de arkadaşlarına doyuncaya kadar süt verdi. Sonra da kendi içti. İkinci defa sağıp bütün kapları doldurdu. Kocası Ebu Ma'bed eve dönüp kapların sütle dolu olduğunu görünce karısına; "Bunları nereden aldın?" diye sordu. Ümmü Ma'bed: "Yok; vallahi bize mübarek bir insan geldi, şöyle şöyle dedi," diye anlatıp onu güzelce tasvir edince kocası: "Vallahi ben onu mutlaka görmeliyim, o Kureyş'in aradığı adamdır." dedi.

Rehberleri, onları Medine yakınlarındaki Kuba'ya kadar getirdi. Bu tarih 12 Rebîü'l-evvel pazartesi gününe rastlar. Bu tarih daha sonra İslâmî takvimin başlangıcı olacaktır.

YEDİNCİ BÖLÜM

Medine’nin Hicret Sırasındaki Durumu Cc

Mekke toplumuyla Medine toplumu arasındaki fark

Allah Teâlâ’nın Resûl-i Ekrem için hicret yurdu, İslâmî davetin cihana yayıldığı merkez ve müslümanlığın zuhurundan sonra canlanan İslâm birliğinin ilk beşiği olarak seçtiği Yesrib şehri hakkında doğru ve özlü bir fikir edinmek için, onun medenî, içtimaî, iktisadî vaziyetini orada yaşayan kabilelerin birbirleriyle olan yakınlıklarını, oradaki yahudi merkezinin içtimaî, iktisadî yapısını, savaş güçlerini ve yaşadıkları bu bereketli ve zengin şehrin gerçek durumunu bilmemiz gerekir. Tek bir karaktere, tek bir yaratıcıya ve müşterek bir dine sahip olan Mekke’nin hilâfına Yesrib, çeşitli dinlerin, kültürlerin ve değişik toplulukların bir arada yaşadığı bir şehirdi.

Yahudiler

Tarihin ışığında kabul edilen görüşe göre; Yahudilerin çoğu, genelde Arap Yarımadası'na, özelde Medine'ye milâdî birinci asırda gelmişlerdir.

Dr. İsrail şöyle der: "M. 70 yılında yahudilerle Romalılar arasında cereyan eden ve Filistin'in tahribiyle Mescid-i Aksâ'nın mihrabının yıkılması ve yahudilerin dünyanın çeşitli bölgelerine dağılmasıyla sonuçlanan savaştan sonra, yahudilerin büyük bir kısmı Arap beldelerine gittiler. Bu harblere şahid olan ve bazı birliklere komuta eden yahudi tarihi Yûsa Fûs (?) da bu hadiseden bahseder. Arapça kaynaklar da bütün bunları teyid eder."

Medine'de üç yahudi kabilesi vardı. Mensuplarının sayısı ikibini geçmişti. Bunlar; Kaynuka, Nadîr, Kureyza kabileleriydi. Kaynukalılar savaşçı kişiler olarak bilinirdi ve sayıları 700'ü bulurdu. Nadîr kabilesi de yaklaşık bu kadardı. Kureyza ise 700-900 erkek nüfusa sahipti.

Bu üç kabile arasındaki ilişkiler bozuk ve oldukça gergindi. Bir kısmı diğerleriyle harbederdi. Müellif Dr. İsrail diyor ki: "Beni Kaynuka ile diğer yahudi kabileleri arasında düşmanlık vardı. Bu düşmanlığın sebebi; Buâs harbinde Beni Kaynuka'nın Benî Hazrec ile işbirliği yapmasıydı. Bu olaydan dolayı Benî Nadîr ve Benî Kureyza, Benî Kaynuka'ya kin bağlamış ve öldürülen yahudilerin fidyelerinin verilmesine rağmen, bu düşmanlık Buâs harbinden sonra yahudi kabileleri arasında devam etmiş ve Ensâr ile Benî Kaynuka arasında savaş olunca, Yahudilerden hiçbiri Ensâr'a karşı savaşa katılmamıştır."

Kur'ân-ı Azîmu'şşân yahudiler arasındaki düşmanlığa işaretle şöyle buyurur:

«(Ey İsrail oğulları!) Birbirinizin kanını dökmeyeceksiniz, birbirinizi yurtlarınızdan çıkarmayacaksınız" diye sizden söz almıştık? Her şeyi görerek bunları kabul etmiştiniz."

"(Ancak) bir süre sonra (verdiğiniz sözün tam tersine) birbirlerinizi öldürmeye, aranızdan bir zümreyi yurtlarından çıkarmaya, kötülük ve düşmanlıkta onlara karşı birleşmeye başladınız. Eğer onlar size esir olarak getirilirse, onları esirlikten çıkarmak size haram kılınmışken, esir

mübadelesi yapıyordunuz. Yoksa siz Kitab'ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden öyle davrananların cezası, ancak dünya hayatında rüsvaylıktır. Kıyamet gününde ise en şiddetli azaba itilmektir. Allah sizin yapmakta olduklarınızdan asla gafil değildir."

Yahudiler kendilerine mahsus köy ve mahallelerde yaşıyorlardı. Benî Kaynuka, Medine dahilinde kendilerine ait mahallede otururdu. Bunlar soydaşları, Benî Nadîr ve Kureyza tarafından Medine haricindeki yurtlarından kovulunca buraya gelmişlerdi.

Benî Nadîr'in evleri Medine'den iki-üç mil uzakta Buthân vadisinin yukarı kısmındaydı. Hurmalık ve ekinlerle kaplı bir yerdi. Benî Kureyza ise Medine'nin birkaç mil güneyindeki Mehzûr bölgesinde oturuyordu. Kendilerine ait hisar ve kaleleri, köyleri vardı. Buralarda birlik halinde ve müstakil olarak yaşıyorlardı.

Yahudiler kendi hakimiyetlerinde bir hükümet kuramamışlardı. Çeşitli kabile şeflerinin ve reislerinin himayesinde bağımsız olarak yaşıyorlar ve kendilerini savunmalarına ve Arap tecavüzünden korunmalarına karşılık olmak üzere, onlara her yıl vergi veriyorlardı. Kendileriyle yapılan antlaşmalardan medet umuyorlardı. Her yahudi liderinin, bedevilerden ve Arap kabile şeflerinden bir müttefiki vardı.

Yahudiler kendilerini ilim, din ve şeriat erbabı kişiler olarak tavsif ederlerdi. Dinlerine dair hükümleri, tarihlerini, peygamberlerine ait kıssaları okuttukları okulları vardı. Dinî esasları ve ibadetlerini yerine getirdikleri hususî yerleri de vardı. Bunlara "el-Midrâs" derlerdi.

Yahudilerin dinî ve dünyevî meseleler hakkında görüş alış-verişinde bulunmak için toplandığı yerler de mevcuttu. Kendilerine has yasaları ve nizamları vardı. Bunların bir kısmını kitaplarından almışlar, bir kısmını da kâhinleri ve bilginleri kendiliklerinden icat etmişlerdi. Kendilerine mahsus bayramları ve aşure gibi oruç tuttukları özel günleri vardı.

Yabancılarla yaptıkları işlerin çoğu rehin ve faiz alışverişine dayanırdı. Sahip oldukları mıntıkanın ziraî yapısı buna imkân tanıyordu. Çünkü çiftçiler hasad zamanına kadar borç almak zorundaydılar.

Bu rehin koyma işi, sadece mala inhisar etmezdi. Bilâkis kadınlar ve çocuklar da rehine mevzu teşkil ederdi. İmam Buhârî'nin de rivayet ettiği gibi, Kâ'b b. Eşref en-Nadrî'nin katline dair kıssada da bu açıkça görülmektedir. Muhammed b Mesleme, Kâ'b b. Eşrefe giderek "Biz senin

bir veya iki vesk ödünç (hurma) vermeni istiyoruz.” dedi. Bunun üzerine Kâ’b: — Olur! Siz bana rehin veriniz!” dedi. İbn Mesleme:

– Rehin olarak ne istersin? diye sordu. Kâ’b:

– Kadınlarınızı, dedi. Onlar:

– Kadınlarımızı sana nasıl rehin verebiliriz. Bugün sen Arabın en güzel simasısın! dediler. Kâ’b:

– Öyleyse oğullarınızı rehin veriniz! dedi. Onlar:

– Oğullarımızı nasıl rehin verebiliriz. Sonra bunların biri hakkında: “Bir iki deve yükü hurmaya rehin verildi.” diye sövülür ki, bu bizim için silinmez bir lekedir. Fakat biz sana silâhımızı ve zırhımızı rehin verelim.” dediler.

Özellikle kadınlar ve çocuklar söz konusu olunca bu rehin alıp vermenin, alan ile veren arasında kin ve dargınlık meydana getirmesi tabiî idi. Özellikle Arap halkı kadınlarını kıskanmakla ve izzet-i nefislerine düşkünlükleriyle şöhret bulmuştu.

Yahudilerin Medine ve Medine dışındaki iktisadî sahalarda hakimiyeti ele geçirmeleri, mâlî nüfuzlarının artmasına sebep oldu. Böylece çarşı ve pazarlara fahiş bir şekilde tahakküm etmeye ve kendi menfaat ve çıkarları için ihtikâr yapmaya başladılar.

Halkın çok büyük bir kısmı yahudilerden iğrenirdi. Çünkü onlar faizcilik yaparak servet ve zenginliğe kavuşmuşlardı. Araplar ise böyle şeylerle uğraşmaktan tiksinirlerdi. Tamahkârlık, ihtiras ve genişleme politikalarını prensip edinen yahudilerle ilgili olarak, Arabia Before Mohammad adlı eserin müellifi şöyle der:

“Bu şehirli bedevilerle müreffeh yahudiler arasındaki ilişkiler, M. VII. asırda giderek kötüleşti. Çünkü onlar ekilen bölgelerini bu bedevilerin otlaklarına kadar genişletmişlerdi.

Yahudilerin Medine’de sakin olan Evs ve Hazrec kabileleriyle olan ilişkileri, şahsî çıkar ve maddi kazanca istinad ederdi. Yahudiler eğer menfaatlarına olacaksa bu iki kabile arasında savaş çıkarmaya uğraşırlardı. Nitekim Evs ve Hazrec’i birbirine düşüren birçok savaşta bu açıkça görülür. Onlar için mühim olan Medine’nin iktisadî hayatını ellerinde bulundurmaktı. Onların beklenen Peygamber hakkındaki sözleri, Evs ve Hazrec’i İslâm’a girmeye teşvik etmiştir.

Yahudilerin diline gelince, tabiatıyla bu Arapçaydı. Fakat halis bir Arapça değildi. Bilâkis ona İbranice sözler karıştırıyorlardı. Çünkü onlar İbranice'yi büsbütün bırakmamışlardı. Dualarında ve öğretimlerinde onu kullanıyorlardı.

Din ve propaganda konusuna gelince: Dr. İsrail diyor ki: "Şüphesiz ki, eğer yahudiler kendi dinlerini yayma işini bizzat ele almaya niyet etselerdi, bulundukları mevkiden daha yükseğine ulaşıncaya kadar, Araplar arasındaki dinî nüfuzlarını yaygınlaştırabilirlerdi. Fakat bilindiği gibi Yahudilik; İsrail oğullarını diğer milletleri kendi dinlerine çekmek için zorlamamıştır. Üstelik dinî davette bulunmak bazı sebeplerden dolayı yahudilere yasaklanmıştır."

Fakat şurası muhakkak ki, Evs ve Hazrec ile diğer kabilelere mensup olup, aslen Arap olanlardan bir kısmı, gördükleri rağbet, evlilik ve kız alıp vermenin tesiriyle, veya Yahudi bir çevrede yetiştiklerinden dolayı yahudilerle birbirlerine yaklaştılar.

Bütün bunlar yahudi Araplar arasında olmuştur. Yahudi Nadîr kabilesine mensup olarak bilinen büyük yahudi tüccar ve meşhur Kâ'b b. Eşref, aslen Tay kabilesindendi. Babası Beni Nadir'den bir kızla evlenmişti. Kâ'b b. Eşref de dinine bağlı bir yahudi olarak yetişti. İbn Hişam onun Tay kabilesinden, annesinin de Nadîr oğullarından olduğunu söyler. Araplardan çocukları yaşamayanların bir kısmı eğer çocukları olur ve yaşarsa, onu yahudi yapmayı nezrederlerdi. Medine'de bu şekilde yahudi olan vardı. Ebû Dâvud es-Sicistânî İbn Abbas'tan şöyle bir rivayet nakleder: "Erkek çocuğu yaşamayan bir kadın, çocuğu yaşadığı takdirde onu yahudileştirmeyi va'dederdi. Nadîr oğulları şehirden kovuldukları zaman, içlerinde Ensârın çocukları da vardı. Ensâr biz çocuklarımızı yahudilere bırakmayız." diyorlardı. Bu sebeple Allah Teâlâ şu âyeti indirmişti. "Dinde zorlama yoktur. Çünkü doğruluk, eğrilikten ve sapıklıktan ayrılmıştır.

d - Evs ve Hazrec

Medine'de yaşayan Evs ve Hazrec kabileleri, Yemen asıllı Ezd kabilelerine mensuptur. Yemen'den Yesrib'e gelen bu göç dalgaları değişik zamanlarda olmuştu. Bu göçün, Yemen'deki vaziyetin giderek kötüleşmesi, Habeşlilerle savaşlar, Ma'rib seddinin yıkılmasıyla, sulama işlerinin yüzüstü bırakılması gibi birçok sebepleri vardı. O halde Evs ve Hazrec kabileleri, Medine'ye yahudilerden daha sonraki bir tarihte gelmişlerdir.

Evs kabilesi Yesrib'in yukarısında, güney ve doğu bölgesinde; Hazrec boyu ise Medine'nin aşağı tarafında kuzeydeki bölgede yerleşmişlerdi. Batıda ise Harretu'l-Vebre boşluğuna hiç bir şey yoktu.

Hazrec daha sonra dört kola ayrıldı. Bunlar, Malik, Adiy Mazin ve Dinar kolları olup "Teym el-Lât" diye meşhur olan Neccâr oğullarındandır. Benî Neccâr'ın bütün kolları Mescid-i Nebî'nin çevresindeki orta mıntıkada yerleşmişti.

Evs kabilesi Medine'deki zengin tarım alanlarına yerleşmiş ve en mühim yahudi kabile ve topluluklarına komşu olmuştu. Hazrec ise daha az verimli bölgelere yerleşmiş ve büyük yahudi kabilesi Kaynuka ile komşu olmuştu.

Bugün, Evs ve Hazrec kabilelerine mensup erkeklerin sayısı hakkında bir istatistik yapmak kolay değildir. Fakat hadiseleri iyiden iyiye tedkik eden bir araştırmacı, hicretten sonra katılmış oldukları savaşlara bakarak, onların savaş güçleri hakkında bir fikir verebilir. Mekke fethinde Evs ve Hazrec'e mensup muhariplerin sayısı 4 bine baliğ olmuştu.

Resulullah'ın hicret ettiği sırada Medine'de söz sahibi olanlar Araplardı, idare de onların elindeydi. Buna karşılık yahudiler bir araya gelemediler, düşmanlarının karşısında tek bir saf halinde duramadılar ve dağıldılar. Bir kısmı Evs'le, bir kısmı da Hazrec'le müttefik oldular. Arap kabilelerinden çok daha fazla kendileriyle savaş halindeydiler. Benî Kaynuka, Benî Nadîr ve Benî Kureyza arasındaki düşmanlık son derece kuvvetliydi. Benî Kaynuka, arazilerini ve ekinlerini terkedip sadece sanatla uğraşmaya başlamıştı.

Aynı şekilde Evs ve Hazrec arasında da pek çok savaş olmuştur. Bunların ilki "Sümeyr" sonuncusu da hicretten beş yıl önceki "Buâs" harbiydi. Yahudiler de onların yanı başında, Evs ve Hazrec arasında

koğuculuk yapar, ayrılık sebeplerini tahrik eder ve aralarındaki kıskançlık ruhunu alevlendirirdi. Böylece onları birbirlerine düşürür ve kendileriyle meşgul olmalarını fırsat vermezlerdi. Bunun farkına varan Araplar onlara “es-Seâlib” lâkabını vermişti.

d - Tabiî vaziyet

Hz. Peygamber'in hicreti sırasında Yesrib, Arap ve yahudi kabilelerinin oturduğu birkaç bölgeye ayrılmıştı. Her bölge bir kabileye aitti ve ikiye ayrılmıştı. Birinci kısım evleri ve sakinleriyle birlikte ziraî araziyi kapsar. İkinci kısım ise kale ve hisarlardan meydana gelirdi.

Yesrib'deki yahudi kalelerinin sayısı 59'a ulaşmıştı. Dr. İsrail, bu kalelerin tasviriyle ilgili olarak şöyle der: "Yesrib'de kalelerin büyük ehemmiyeti vardı. Düşman hücumu sırasında kabile fertleri buralara çekilir, erkekler düşmanla savaşa gidince kadın ve çocuklar buraya sığınırdı. Bu kaleler hububat ve meyvelerin toplandığı birer mahzen olarak da kullanılırdı. Çünkü açık yerlerde yağma ve soygun ihtimali vardı. Kale malların ve silahların depo edilmesi için dört köşe yapılmıştı. Kalenin kapılarında pazar yerleri kurulduğu gibi, ticarî eşya yüklü kervanlar da buraya yakın bir yerde konaklayabilirdi. Kalelerin içinde mabedler ve okullar da vardı. Kutsal kitapları, kıymetli eşyalar ve pek çok malzeme burada muhafaza edilirdi.

Liderler, kabile şefleri çeşitli meseleleri müzakere etmek ve istişarede bulunmak için burada toplanır, anlaşmalar ve ittifakları teyid etmek hususunda vehme kapılırlarsa, mukaddes kitaplara burada yemin ederlerdi.

Yesrib şehri, bu tahkim edilmiş bölge ve mahallelerden oluşmaktaydı. Aslında, Yesrib bu birbirlerine yakın ve bir araya gelmiş, sonra da bir şehir teşkil etmiş olan köylerin heyet-i mecmuasından ibaretti. Kur'ân-ı Kerim de şu âyet-i celîleyle buna işaret eder:

"Allah'ın fethedilen ülkeler (köyler) halkının mallarından peygamberine verdiği ganimetler, Allah, Peygamber, yakınlar, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Onlar müstahkem şehirlerde veya duvarlar arkasında bulunmaksızın, sizinle toplu halde savaşamazlar. Kendi aralarındaki savaşları ise çetindir. Sen onları derli toplu sanırsın, halbuki kalbleri darma dağınıktır. Çünkü onlar aklını kullanmayan bir topluluktur."

Medine'nin doğu tarafını kaplayan Harretü Vâkım, Vebre'den çok daha ma'mûrdu. Resulullah Yesrib'e hicret ettiği sırada Harretü Vâkım en önemli yahudi kabileleri, Benî Nadîr, Benî Kureyza ve diğer yahudi aşiretleriyle

meskûndu. Evs kabilesinin en önemli kolları olan, Benî Abdüleşhel, Benî Zafer ve Benî Eşhel'in kalesi Vâkım kendi evleri arasında yer alıyordu ve Harre'de bu kalenin adıyla anılıyordu.

d - Dinî vaziyet ve içtimaî seviye

Araplar Kureyş'e tâbi idi. Mekke halkı da dinî ve itikadı hususlarda, Kabe perdedarları, dinde önderlik vasıflarını haiz kişiler, ibadet ve itikadda örnek alınan şahıslar olarak Kureyş kabilesini görüyordu. Arap Yarımadası'na hâkim olan putperestliğe boyun eğmiş vaziyette, Kureyş'in ve Hicaz halkının taptığı putlara ibadet ediyorlardı. Ancak bazı putlara diğerlerinden daha fazla ilgi gösterirlerdi. Meselâ Menât, Medine halkının putuydu. Bu en eski puta Evs ve Hazrec kabilesi çok daha fazla alâka duyar, Allah'a şirk koşarak ona kurban keser, telbiye de bulunurlardı. Menât sahil şeridinde Mekke ile Medine asındaki Kadid Dağı hizasındaydı. Uzzâ Mekkelilerin, Lât da Taif halkının putuydu. Bu iki şehir halkı, adı geçen putlara diğerlerinden çok daha fazla bağlılık ve taassub gösteriyordu. Medine halkından evlerinde ağaçtan veya bir başka şeyden yapılmış put bulunduranlar; Benî Selime'nin ileri gelenlerinden Amr b. el-Cemûh'un İslâm'dan önce yaptığı gibi, evlerindeki bu putlara da Menât adını verirlerdi. İmam Ahmed'in Urve ve Hz. Âişe'den rivayet ettiği bir hadis-i şerifte, Bakara sûresinin 158. âyetinin tefsiriyle ilgili olarak şöyle denilmektedir:

Ensar, müslüman olmadan önce Menât adına kurban keser ve telbiyede bulunurdu. Müşellel Dağı yakınındaki bu puta ibadet ederlerdi. Menât adına kurban kesenler Safa ve Merve'yi tavaf etmekten çekinirlerdi. Bu konuyu Resulullah'dan sordular ve "Ya Rasulallah biz cahiliye çağında Safa ve Merve'yi tavaf etmekten çekinirdik." dediler. Bunun üzerine Allah Teâlâ "Muhakkak ki, Safa ve Merve Allah'ın alâmetlerindendir. Kim hacceder veya umre yaparsa o ikisini tavaf etmesi günah değildir." âyeti kerimesini indirdi.

Medine'de Ensâr'a mahsûs, Lât, Menât ve Uzza veya Hubel gibi meşhur olmuş putların bulunduğuna ve ona devamlı ibadet ettiklerine, Medine dışından onu ziyarete geldiklerine dair bir malumata sahip değiliz. O halde şu husus apaçık ortaya çıkıyor ki, Medine'de putlar Mekke'de olduğu gibi yaygın değildi. Mekke'deki her evde hususî bir put vardı. Putlar

orada tavaf edilir ve satılırdı. Putperestlikte herkes Mekke halkına göre daha aşağı bir mevkideydi ve onlara tâbi idi.

Medinelilerin oynayıp eğlendikleri iki günleri vardı. Resûlullah (sav) Medine'ye gelince onlara "Allah Teâlâ o iki günü onlardan daha hayırlılarıyla, Ramazan ve Kurban bayramlarıyla değiştirirdi." buyurmuştur. Bazı hadis şârihleri bu iki günün Nevruz ve Mihricân olduğunu ve muhtemelen İranlılardan alındığını ifade ederler.

Kureyş, Evs ve Hazrec'in şerefini itiraf ederdi. Evs ve Hazrec Arab-ı Âribe'den Kahtânîler'e mensuptu. Kureyş bunlardan kız alıp verirdi. Kureyş'in ulusu Haşim b. Abdi Menâf Beni Neccâr'dan evliydi. Haşim (Hazrec'e mensup olan Beni Adîy b. Neccar'dan) Selmâ binti Amr b. Zeyd ile evlenmişti. Ancak, Kureyşliler kendilerini onlardan üstün görürlerdi. Utbe b. Rebia, Şeybe b. Rebia ve Velid b. Utbe, Bedir savaşında mübarezeye çıkmışlar ve karşılarında Ensarlı gençleri görünce onlara: "Siz kimsiniz?" diye sormuşlar, onlar da "Ensardan bir grubuz." diye cevap vermişlerdi. Bunun üzerine onlar "Bizim sizinle bir işimiz yoktur." demişler, münâdileri de "Yâ Muhammed! Karşımıza kavminizden bizim dengimiz olanları çıkar." diye seslenmişti. Daha sonra Resul-i Ekrem "Kalk ey Ubeyde b. Haris, kalk ey Hamza, kalk ey Ali!" dedi. Onlar da kalkıp müşriklere yaklaştı ve kendilerini tanıttılar. Bunun üzerine müşrikler "Evet siz bizim dengimizsiniz." dediler. Kureyşliler, Medinelilerin, bulundukları yerin tabiat şartları dolayısıyla çiftçilikle uğraştıklarını ve rızıklarını ondan sağladıklarını bildikleri için, çiftçiliği hor ve hakir görürlerdi.

Afrâ'nın iki oğlu tarafından öldürülen Ebû Cehil'in yaralıyken söylediği ve Abdullah b. Mes'ûd'un işittiği şu sözlerde de durum aynen vârid olmuştur. Ebû Cehil ölümüne ramak kalmışken «"Bir çiftçinin elinden ölümü tatmasaydım, üzülmezdim" diyordu.

d - Medenî ve iktisadî durum

Yesrib şehri tabiat şartlan itibarıyla bir tarım alanıydı. Halkın en büyük geçim kaynağı çiftçilik ve bağcılıktı. Ürünlerinin başında hurma ve üzüm gelirdi. Medine’de hurma ve asma bahçeleri, hububat ve sebze ekimi yapılan yerler vardı. Özellikle kurak geçen zamanlarda ve yağmurun uzun müddet yağmadığı dönemlerde hurma, halkın gıda ihtiyacının büyük bir bölümünü karşılardı ve adeta halkın ihtiyaç anında kullandığı para rolünü oynardı. Hurma onların yaşantılarında pek çok faydalı şeyin kaynağıydı. Araplar ondan gıda olarak, yapı ve sanat malzemesi, yakacak ve hayvan yemi olarak istifade ederlerdi. Medine hurmasının pek çok çeşitleri vardı. Medineliler hurma üretiminde ve onu kaliteli hale getirmek hususunda, uzun yıllar meşgul olmalarından doğan tecrübe ve metodlara sahiptiler. Meselâ hurmayı aşılama ve ıslah etmeyi burada zikredebiliriz.

Bu, Medine’de ticarî faaliyetin olmadığını göstermez. Fakat Mekke’deki ticarî hareket kadar da yaygın ve kuvvetli olamamıştır. Çünkü ekinsiz ve suları az olan Mekke vadisinde yaşayanların geçim kaynağı, büyük çapta ticarete ve yaz-kış yaptıkları seferlere dayanıyordu.

Medine’de, çoğunlukla yahudilerin meşgul olduğu bazı sanat dalları da vardı. Muhtemelen bunları Yemen’de öğrenip getirmişlerdi. Mütehassısı oldukları bu işleri son zamanlara kadar devam ettirdiler.

Beni Kaynuka’nın tamamı sanatla uğraşırdı. Yesrib şehrindeki yahudi topluluklarının en zengini olmuşlardı. Evlerinde epeyce mal ve sayısı çok olmamakla beraber altın ve gümüşten yapılmış kıymetli ziynet eşyaları vardı.

Medine, tabiatı itibarıyla bereketli bir toprağa sahipti. Arazisi çok münbitti. Hurma ve ekinlere su veren, tarlaları sulayan, sel sularının dolup taştığı birçok vadilere sahipti. Bunlardan Akik vadisi çok meşhurdu ve Medine’nin gezinti yeriydi. Her taraftan sular fışkırır ve bahçelere hayat verirdi. Toprak, kuyu kazmaya elverişliydi. Bahçelerde epeyce kuyu vardı. Kuyusu olan ve etrafı duvarlarla çevrili bu bahçelere Medineliler “el-Hâit” derdi. Pek çok kuyu bol ve tatlı sularıyla meşhur olmuştu. Su akıttıkları arkları vardı. Suyu düz yerlerden bahçelerine kadar getirirlerdi.

Başlıca hububat bitkileri, arpa ve buğdaydı. Sebze ve yeşil bitkiler de çoktu. Ortakçılık ve kiracılıkta çok çeşitli usuller kullanılırdı. Müzâbene,

münâkale, muhabere, muâveme gibi. bunlardan bir kısmını kabul etmiş, bir kısmını yasaklamış, bir kısmını da ıslâh etmiştir.

Mekke ve Medine'de kullanılan para birimi daha önce acıkladığımız gibi tek idi. Halkının geçim kaynağı hububat ve meyveye dayandığından Medine, Mekke'den daha fazla ölçü aletlerine muhtaçtı. Medine'de kullanılan ölçü aletleri şunlardı. Müd, sâ', vesk. Kullanılan ağırlık ölçüleri ise; dirhem, sikaf. dânik, kırat, rıtl, kantar, nevvât ve ukıyyeden ibarettir.

Medine münbit bir yer olmasına rağmen, gıda açısından yeterli değildi ve halk bir kısım gıda maddelerini dışarıdan ithal ederdi. Birinci kalite halis buğday ununu, yağ ve balı Suriye'den getiriyorlardı. Tirmizi'nin Katâde b. Nu'man'dan rivayet ettiği bir hadis-i şerifte şöyle buyuruluyor: "İnsanların yiyecekleri, hurma ve arpa Medine'dedir." Eğer adamın imkânı varsa Zâfita'nın Suriye'den getirdiği buğday ununu satın alır; fakat bundan sadece kendi istifade ederdi. Çoluk çocuğuna gelince, onların yiyecekleri hurma ve arpadan ibaretti. Bu hikâye Medine'deki gıda durumu — ki bu durum hicretten sonra birden bire zuhur etmemişti— ve halkın değişik geçinme seviyeleri hakkında aydınlatıcı bilgiler veriyor.

Yahudiler –tabiatları ve tarihlerinden de anlaşıldığı gibi– her şehirde Araplardan daha zengindi. Araplar da bedevi tabiatları itibarıyla, istikbali fazla düşünmezler ve onun için mal biriktirmezlerdi. Ayrıca, Araplar ziyafet ve ikramdan hoşlanan kişilerdi. Yahudilerden borç almak zorunda kalırlardı. Bu borç alma işi de, çoğu zaman faiz ve rehin karşılığında olurdu.

Medine halkının deve, inek ve sürülerden ibaret servetleri vardı. Develeri arazi sulamada kullanırlardı ve onlara "el-İbil en-Nevâdıh" derlerdi. Zeğâb ve el-Gâbe gibi meşhur mer'âları vardı.

Halk oradan odun alır ve hayvanlarını orada otlatırdı. Mekke'ye nisbetle az olmakla beraber savaşlarda kullandıkları atları da vardı. Benî Süleym sahip olduğu atlarla meşhur olmuştu. Onlar bu atları Medine dışından getiriyorlardı.

Medine'de birkaç tane çarşı vardı. Bunların en önemlisi Benî Kaynuka çarşısı olup mücevherat ve altın eşyaların satış merkeziydi. Ayrıca Bezzazlar çarşısı da vardı. Medine'de ipekli ve pamuklu dokumalar, renkli yastıklar ve resimli perdeler bulunurdu. Çeşitli koku ve misk satan attarlar, civa54 ve anber ticareti yapanlar da mevcuttu. Çeşitli alışveriş usulleri vardı. Bunlardan bir kısmını İslâmiyet kabul etmiş, bazılarını da yasaklamıştı.

Evs ve Hazrec'ten de, Yahudilere göre daha az olsa da, faizle uğraşanlar vardı.

Medine'de hayat bir ölçüde gelişmişti. Halkın tabiatı mülayimdi. Evler kat kattı. Bazı evlerin bahçeleri vardı. Tatlı suyu severlerdi ve uzaktan getirirlerdi. Bazı evlerde de sandalyeler mevcuttu. Cam veya taş kadehler ve çeşitli Iâmbalar kullanırlardı. Zembil ve küfeleri tarımda ve ev işlerinde kullanırlardı. Zenginlerin, özellikle yahudilerin evlerinde pek çok eşyaları vardı. Bilezik, pazubent, halhal, küpe, yüzük, altından veya Yemen elmasından yapılmış gerdanlıklar gibi, çeşitli mücevherler vardı. İp eğirme ve dokumacılık kadınlar arasında yaygındı. Terzilik, deri tabaklama, ev inşası, tuğla dökme ve taş yontmacılığı Medine'de hicretten önce de bilinen zanâatlardandı.

d - Resulullah’ın Yesrib şehrinde karşılaştığı çözümü zor durum

Görüldüğü gibi, Resulullah ve muhacirler Mekke şehrinden Yesrib köyüne değil, bilâkis —birçok hayat tarzında birinciden farklı ve nisbeten daha küçük olmasına rağmen— bir şehirden diğerine göç etmişlerdi. Fakat buradaki hayat çok daha karmaşık ve Resulullah’ın karşı karşıya kalacağı meseleler çok daha çeşitliydi. Çünkü burada değişik dinler, çevreler ve kültürler vardı. Te’yid-i ilâhiye mazhar olmuş, Allah Teâlâ’nın hikmet, hakkı batıldan ayırma, çok çeşitli beşerî toplulukları, zıt kuvvetleri ve çatışan arzulan bir araya getirme gücü verdiği ve kendinden sevgi ilham ettiği bir peygamberden başkası, burayı ele geçiremez ve bütün şehri tek bir iman potasında eritemezdi.

Allah Teâlâ Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyuruyor:

“«Eğer sana hile yapmak isterlerse şunu bu ki, Allah sana kâfidir. O seni yardımıyla ve müminleri destekleyen ve onların kalblerinin arasını uzlaştırandır. Sen, yeryüzündeki her şeyi verseydin, yine onların gönüllerini birleştiremezdin. Fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı. Çünkü O mutlak galibdir, hikmet sahibidir.”

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Hz. Peygamber Medine’de Cc

Medine Resulullah (sav)'ı nasıl karşıladı?

Ensâr, Resûl-i Ekrem'in Mekke'den yola çıktığını duymuştu. Her gün, sabah namazını müteakip Medine haricine çıkıyor ve Resulullah'ı bekliyorlardı. Güneş onları gölgeye gitmeye zorlayıncaya kadar orada bekliyorlar ve sonra evlerine giriyorlardı. Mevsim yaz ve sıcaktı.

Hz. Peygamber, halkın evlerine çekildiği bir sırada geldi. Yahudiler, ensarın yaptıklarını görüyordu. Resulullah'ı ilk gören de bir yahudiydi. O, avazının çıktığı kadar yüksek sesle bağırarak Resul-i Ekrem'in geldiğini Ensâr'a haber verdi. Ensâr hemen Hz. Peygamber'i karşılamaya çıktı. O, yanında Hz. Ebû Bekir —Peygamber efendimizle aynı yaştaydı— olduğu halde bir hurma ağacının gölgesinde oturuyordu. Halkın çoğu Resulullah'ı ilk defa görüyordu ve onu görmek için itişip kakışıyorlar, fakat Hz. Ebu Bekir ile Hz. Peygamberi birbirinden tefrik edemiyorlardı. Hz. Ebû Bekir durumu hemen sezdi ve ayağa kalkıp gömleğiyle Resulullah'a gölge yaptı, halk da Resulûllah'ı tanıdı.

Ensâr'dan yaklaşık 500 kişi Resûl-i Ekrem ve Hz. Ebu Bekir'i karşılamaya çıkmıştı. Hurma ağacının yanına geldiklerinde Ensar "Buyurunuz emniyet ve huzur içinde gidelim." dediler. Resulullah ve Hz. Ebû Bekir Ensâr'ın arasında yola koyuldu.

Medine halkı onu karşılamaya çıkmıştı. Hatta küçük kızlar bile evlerin damlarında Resulullah'ı görünce: "Hangisi o hangisi o?" diye bağrışıyorlardı. Enes b. Malik diyor ki, ''Böylesine bir manzarayı ilk defa görüyorduk."

İki dost Medine'ye varınca, halkı yollara ve sokaklara dökülmüş buldular. Çocuklar ve hizmetçiler sevinç içerisinde "Allahu. ekber, Resulullah geldi, Allahu ekber, Muhammed geldi, Allahu ekber, Muhammed geldi, Allahu ekber, Resulullah geldi." diyorlardı.

Berâ b. Âzib "Resulullah Medine'ye gelince Medine halkının Resulullah'ın teşrifine sevindiği kadar, başka bir şeye sevindiği görmedim." diyor.

Müslümanlar onun teşrifinden sevinerek tekbir getiriyorlardı. Gerçekten de mü'minler Resulullah'ın teşrifinden duydukları sevinci hayatlarının hiçbir anında duymadılar.

Medine coşkun bir sevince boğulmuştu. Ensar kızları sevinç ve neş'e içerisinde şiirler söylüyorlardı.

"Ayın ondördü üzerimize Veda Dağı'nın tepelerinden doğdu ne mutlu! Artık Allah'a dua ve niyaz eden bulundukça bize de şükretmek vacip oldu. Ey bize gönderilen aziz Peygamber! Sen bize itaat edilmesi vacip bir emirle peygamber geldin!"

O günlerde henüz bir çocuk olan Enes b. Malik el- Ensârî diyor ki: "Resulullah'ın Medine'yi teşrifine şahit oldum. Resulullah'ın bizim yanımıza, Medine'ye geldiği o gün kadar güzel ve parlak bir gün görmedim."

d - Mescid-i Küba ve Medine’deki ilk Cuma

Resul-i Ekrem (sav) Küba’da dört gün kaldı ve burada bir mescid inşa etti. Cuma günü yola çıktı ve Beni Salim b. Avf’in bulunduğu yere varınca Cuma vakti geldi. Resulullah onların mescidinde namazını kıldı. Bu, Resul-i Ekrem’in Medine’de kıldırdığı ilk Cuma namazıydı.

d - Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin evinde

Resulullah Medine'ye doğru yola koyuldu. Halk bölük bölük yolda onu karşılıyor ve kendi evlerinde kalmasını istiyorlar, 'Ya Rasulallah bize buyur, sayıca çokluk, mal ve silahça hazırlık, seni düşmana karşı koruyacak güç ve kuvvet bizde var." diyorlar ve devenin yularına yapışıyorlardı. Hz. Peygamber de "Devenin yolunu açınız, o emredildiği yerde duracaktır." diyordu. Bu samimi davetler birçok defa tekrarlandı. Resulullah Neccâr oğullarını mahallesine geldiğinde küçük kızlar defler çalarak "Biz Neccar oğullarının kızlarıyız, ne mutlu bize Muhammed'in komşularıyız" diyorlardı.

Hz. Peygamber Mâlik b. Neccâr oğullarının evlerine gelince, devesi bugün Mescid-i Nebevî'nin kapısının bulunduğu yere çöktü. O günlerde burası, Hz. Peygamberin dayıları olan Neccar oğulllarına mensup iki yetimin hurma kurutma yeriydi.

Resulullah devesinden indi. Ebu Eyyûb Halid b. Zeyd en-Neccari el-Hazrecî de yükleri indirip kendi evine götürdü. Resul-i Ekrem ona misafir oldu. Ebu Eyyûb Hz. Peygamber'e çok güzel hizmet etti ve ikramda bulundu. Resulullah evin alt katında kalıyordu. Ebû Eyyûb bunu hoş görmedi ve Resulullah'a üst kata çıkması için ısrar etti. Kendisi ve ailesinin aşağıda kalabileceğini söyledi. Hz. Peygamber: "Ey Ebû Eyyûb! Bize, bizim yânımızdakilere ve bize gelenlere alt katta kalmak daha uygun ve elverişlidir." buyurdu.

Ebu Eyyûb el-Ensârî zengin bir insan değildi. Fakat Resulullah'ı evinde ağırlamaktan büyük sevinç duyuyordu. Cenab-ı Hakk'ın bahşettiği bu şerefe lâyık olmaya ve şükrünü ifaya, Resullullah'a hizmet yolundan başka hiçbir şekilde kazanılmayacak olan sevgiye büyük bir ehemmiyet veriyordu.

Ebû Eyyûb diyor ki; "Resulullah'a akşam yemeği yapar ve gönderirdik. Artan kısmını bize geri verince, ben ve Ümmü Eyyûb O'nun elinin değdiği yerlere teberrüken elimizi sürerdik ve onu yerdik. Resulullah evin alt katında, biz de üst katında otururduk. İçinde su bulunan bir testimiz kırıldı. Resulullah'ın üzerine damlayıp onu rahatsız etmesinden korkarak, ben ve Ümmü Eyyûb biricik kadife yorganımızı su üzerine bastırarak orayı kuruttuk."

Mescid-i Nebevî’nin ve Hz. Peygamber’e ait evlerin inşası

Resulullah, hurma kurutma yerinin sahibi olan iki yetim çocuğu çağırmış ve mescid yapılmak üzere buranın satılmasını istemiştir. Bu iki yetim: “Ya Rasulallah biz orayı size bağışlıyoruz.” demişlerse de Hz. Peygamber onların hibe arzularını kabul etmemiş ve parasını ödeyerek aldığı bu sahada bir mescid yaptırmıştır.”

Mescidin inşasında Resulullah bir işçi gibi çalışmış ve kerpiç taşımıştı. Bunu gören müslümanlar da aynı şekilde çalışmışlardı. Resul-i Ekrem: “Allah’ım, gerçek mükâfat ahiret mükâfatıdır. Ensâr ve muhacirlere merhamet et!” buyuruyordu.

Müslümanlar sevinç ve mutluluk içindeydiler. Şiir söylüyorlar ve Allah’a hamd ediyorlardı. Resulullah, Ebû Eyyûb’un evinde yedi ay kaldı. Sonra Mescid ve evleri yapılınca kendi evine taşındı.

Muhacirler de Medine’ye gelerek Resulullah’a katılmışlardı. Mekke’de, hapis yatanların ve işkence altında tutulanların dışında hiçbir mümin kalmamıştı. Ensârdan da müslüman olmayan aile yoktu.

d - Muhacirlerle Ensâr arasındaki kardeşlik

Resûlullah Ensâr ile muhacirler arasında olduğu gibi bizzat ensâr arasında da, eşitlik üzere kardeşlik tesis etmişti.

Ensâr, muhacirlerle kardeş olabilmek için birbirleriyle yarış halindeydi, sonunda iş kur'aya bağlandı. Ensâr bu kardeşliği evlerinde, eşyalarında, mallarında, silâh ve atlarında da uyguluyor ve onları kendi nefislerine tercih ediyorlardı.

Ensârdan biri bir muhacire şöyle diyordu: "Malımın yarısını sen al. Nikâhım altında iki kadın var. Bir bak, hangisi hoşuna giderse onu boşayayım." Buna karşılık muhacir de, "Allah, aileni ve malını sana mübarek etsin. Sen bana çarşının yolunu göster, çalışır, kazanırım." cevabını veriyordu.

Ensâr ne kadar cömert davranıyorduysa, muhacirler de o derece iffet ve izzet-i nefis sahibiydi.

d - Hz. Peygamberdin Ensâr ve Muhacirler arasında uyulacak esasları tesbiti ve Yahudilerle anlaşma yapması

Resûlullah, Ensâr ile Muhacirlerin uyması gerekli ilkeleri tesbit ettiği metinde yahudilerle de anlaşmış, onlarla muahede yapmış; onları kendi dinlerinde ve mallarında serbest bırakmış müslümanların ve yahudilerin uyması gereken bazı esaslar koymuştu.

d - Ezan

Resûlullah Medine’ye yerleşip İslâmiyet’in durumu sağlamlaşınca, müslümanlar namaz vakitlerinde herhangi bir davet yapılmadan, namaz kılmak için Resulullah’ın yanına geliyorlardı. Hz. Peygamber boru, çan ve ateş gibi yahudi ve hristiyanların kullandıkları bir takım usullerle namaz vakitlerini ilân etmeyi uygun görmedi. Cenâb-ı Hak müslümanları ezanla şereflendirdi ve bir kısmına rüyalarında ezanı gösterdi. Resûlullah da bunu kabul edip, müslümanlara ezan okumalarını emretti. Bilâl b. Rebah el-Habeşî’yi de müezzin seçti. Böylece Bilâl, Resulullah’ın müezzini ve kıyamete kadar gelecek bütün müezzinlerin de pîri oldu.

d - Medine’de nifak ve münafıkların ortaya çıkması

Mekke’de nifak yoktu. Çünkü Mekke’de müslümanlık hakim durumda değildi. Maddî imkân ve kuvveti de yoktu. Bir kimseye ne zarar verebilir, ne de fayda sağlayabilirdi. İslam’a giren herkes kendini tehlike ve zararla karşı karşıya bırakıyordu. Kendine karşı düşmanlığı körüklüyor, düşmanları tahrik ediyordu. Hayatını ve geleceğini tehlikeye atmayan, kuvvetli bir imana ve azme sahip olmayan bir insan müslüman olmak istemezdi. Üstelik buradaki kuvvetler denk değildi. Müşrikler güçlü ve kuvvetliydiler. Müminler ise güçsüz ve mazlum insanlardı. Kur’ân-ı Kerim bu durumu şu beliğ ayetiyle dile getiriyor:

“Hatırlayın ki, bir zaman siz yeryüzünde âciz tanınan küçük (bir toplum) idiniz. İnsanların sizi kapıp götürmesinden korkuyordunuz da, Allah sizi barındırdı (ev bark sahibi yaptı), yardımıyla sizi destekledi ve size en temiz ve en güzel şeylerden rızık verdi. Ta ki şükredesiniz.”

Ne zaman ki İslâmiyet Medine’ye intikal etti, Hz. Peygamber ve ashabı orada yerleşti, İslâmiyet yayılmaya, yükselmeye ve İslâm toplumu bütün unsurlarıyla teşekkül etmeye başladı; işte o zaman vaziyet değişti, nifak meydana gelip baş kaldırdı. Bu görünen ve bilinen şeytanî birşeydi, mutlaka olacaktı. Ancak “nifak” sözü iki zıt davetin ve iki karşı gücün bir arada bulunduğu bir çevrede meydana geliyordu.

Burada bu iki davetten birini diğerine tercih etmek hususunda bir kararsızlığın mevcut olduğu görülüyor. Eğer biri bu davetlerden birini kabul ederse onun saflarında yer alır, bütün şefkat ve yakınlığını ona gösterirdi. Ancak onun maddî çıkarları ve karşı davetin yayılarak zafer kazanması, hem bulunduğu tarafı açıklamasına, hem de birinci daveti kabul edip, kendini içinde bulunduğu topluma bağlayan bağları koparmasına imkân vermiyordu. Kur’ân, bu kararsız tutumu çok güzel tasvir ediyor:

“İnsanlardan bir kısmı Allah’ın (dinini) yalnız bir yönünden tutup ibadet eder. Eğer kendisine bir iyilik dokunursa buna pek memnun olur. Bir de

musibete uğrarsa çehresi değişir. Dünyada da ahirette de hüsrana uğramıştır o. İşte bu apaçık ziyanın ta kendisidir.

“Bunların arasında bocalayıp durmaktalar, ne onlara bağlanıyorlar, ne de bunlara. Allah’ın şaşırttığı kimseye asla bir (çıkar) yol bulamazsın.”

Yahudi, Hazrec ve Evs kabilelerine mensup olan bu münafıkların başında; Abdullah b. Ubey b. Selûl vardı. Buâs Harbi’nden sonra onu başkanlığa getirmeye karar yermişlerdi. İslâmiyet gelince bütün bunlar olup bitmişti. Halkın bölük bölük İslâmiyet’e girmeye başlaması, Abdullah b. Ubey’in zoruna gitti ve bunu hiç istemedi. İbn Hişam da “Resulullah Medine’ye gelince halkın reisi Abdullah b. Ubey el-Aviî idi.” diyor.

Evs ve Hazrec kabileleri İslâmiyet gelinceye kadar Abdullah’tan önce ve sonra, ondan başka hiçbir kimsenin etrafında toplanmamıştı. Kavmi onun işlerini sağlama bağlamak ve sonra da kendilerine başkan yapmak istiyordu. İşte onlar bu haldeyken Allah Teâlâ peygamberini gönderdi. Evs ve Hazrec, Abdullah b. Ubey’den yüz çevirip İslâm’a girince, kızıp öfkelendi ve Resulullah’ın kendi yerine melik olmak istediğini zannetti.

Kavminin İslâm’dan başka bir şeyi kabul etmediğini görünce de (kin ve nifakta ısrarlı olduğu halde) istemeyerek İslam’a girdi.

Kalbinde hastalık bulunanlar ve liderlikte gözü olanlar, bu ilerleyen dine gücü yetmeyenler, İslam’a düşman kesilmişti. İslâmiyet onların yaptığı her şeyi yıkmış, onların te’yid ettiği her şeyi bozmuş, Medine’ye başka bir şeref bahşetmiş, kalblerini birbirlerine ısındırarak Ensar ve Muhacirlerden müteşekkil, yeni bir millet meydana getirmişti. Bunlar nefislerini Resulullah’a adamış ve ona olan sevgilerini kadınlarına, çocuklarına ve atalarına olan muhabbetlerine tercih etmişlerdi. İşte bundan dolayı münafıkların kalbleri kin ve hasedle dolmuştu. Resulullah’a tuzak kurmayı, onun başına gelecekleri beklemeye ve onun için bir takım plânlar çevirmeye başlamışlardı. İslâm toplumu içinde bir düşmanlık cephesi teşekkül etmişti. Müslümanların bu tehlikeye karşı daima uyanık bulunmaları gerekiyordu. Bunlar, açıkça İslâm düşmanı olanlardan çok daha zararlıydı. Bu sebepledir ki, Kur’ân birçok yerde onlardan bahseder ve onların yüzlerindeki perdeyi kaldırır. Onların İslâmiyet’e, İslâmiyet’in de onlara karşı takındığı bir tavır vardır. Bu sebeple gerek bu kitapta ve gerekse diğer kitaplarda onlardan sık sık bahsedilecektir.

d - Yahudilerin İslâm düşmanlığının sebepleri

Yahudiler İslâm’a ve müslümanlara mütemayil olmalarına rağmen; Mekke ve Medine müşriklerine ve müminlere karşı tarafsız bir duruma geldikten sonra, İslâm’a düşman olmaya başladılar. Halbuki yahudiler tafsilâta dair bazı konularda ayrı düşünmelerine rağmen, peygamberliğe ve öldükten sonra dirilmeye inanıyorlardı. Daha önce M. VI. asırda yahudilerin dinî durumu başlığı altında açıklamalarda bulunduğumuz gibi, cahiliye çağında komşu oldukları milletlerin ve uzun sürgün döneminde yurtlarından uzakta, kaldıkları putperest beldelerin tesiriyle, bu inançlarında biraz zayıflama olmuş ve bazı peygamberleri takdis etmekte aşırı gitmişlerse de, onlar Allah’ın vahdaniyyeti ve sıfatları konusunda müslümanlara en yakın milletti.

Bütün karineler, yahudilerin kendi kitaplarını tasdik eden İslâmiyet’e ve İsrail oğullarının peygamberlerine imana davet eden bir peygambere tâbi olmamakla beraber, tarafsızlıklarını muhafaza ettiklerine delâlet ediyor. Kur’ân-ı Kerim de müslümanların ağzından bu gerçeği açıkça ilân ediyor ve diyor ki:

“Peygamber, Rabbi tarafindan kendisine indirilene iman etti. Müminler de iman ettiler. Onlardan her biri Allah’a, O’nun meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. Biz Allah’ın peygamberleri arasında hiçbir ayrım gözetmeyiz (hepsine iman ederiz).

Eğer böyle olsaydı, bu yalnız İslâm tarihinin değil, beşer tarihinin seyrini değiştirecek müstesna bir hadise olurdu. İslâmiyet de pek çok probleme, Yahudilikle Müslümanlık arasındaki çekişmelere, henüz gelişme çağında olan müslümanlarla kuvvetli, zengin ve kültürlü yahudiler arasındaki mücadelenin sebep olduğu birçok meseleye rahat bir çözüm getirirdi. Fakat bu, başlıca iki sebepten dolayı gerçekleşmemiştir. Birincisi, yahudilerin fıtraten çekemez, başkalarının iyiliğini istemez ve cimri insanlar olmalarıydı. İkincisi de, Kur’ân’ın yahudilerin batıl inançlarını, kötü ahlâklarını, çirkin adetlerini tenkid etmeye başlaması ve onların hadiselerle dolu tarihinde, peygamberlerine ve davet ettiği esaslara karşı verdikleri savaştan, onları öldürmeye cüret etmelerinden, inatlarından, Allah’ın

yolundan sapıp Allah’a iftira etmelerinden, mala düşkünlüklerinden, yasaklanmasına rağmen faiz almalarından, halkın malına haksızca el uzatmalarından, haram şeyleri yemelerinden, Tevrat’ı tahrif etmelerinden, dünyaya aşırı düşkünlüklerinden ve buna benzer şeylerden bahsetmesiydi.

Resulullah siyasî liderlik mevkiine geçince, Medine’nin içinde bulunduğu bu çözümü zor ve karmakarışık vaziyetin hakkından geldi. Resul-i Ekrem yahudilerin düşmanlığına ve öfkesine sebep olacak şeylerden uzak durdu. Fakat bunu yaparken hiçbir zaman onlara yaranmaya çalışmadı. Çünkü o, risaleti tebliğ etmekle, emrolunduğu şeyleri açıkça söylemekle, hakkı batıldan ayırmakla, fesat ve sapıklığa karşı çıkmakla görevliydi. Her ne kadar para ve mal gerektiriyorsa da, çeşitli kavimlerin ve milletlerin —ki bunların içinde ehl-i kitab olan Yahudiler ve Hıristiyanlar da vardı— hepsini İslâmiyet’e davet etmekle mükellefti. Bu kendinden önceki peygamberlerin de takip ettiği nübüvvet yolu, doğru yoldu. Siyasetle nübüvvet ve Allah katından gönderilen peygamberlerle kavimlerin liderleri arasındaki fark da buradadır.

Yahudilerin inanç sistemlerine, hayat ve ahlâkına karşı yapılan bu taarruz, yahudileri İslâm’a ve müslümanlara karşı tahrik etti. Bu sebeple müslümanlar karşısındaki tavırlarını değiştirdiler. İslâm’a gizli veya açıkça düşmanlık ilân ederek ortaya atıldılar. Yahudi yazar Dr. İsrail, bu çekişmenin sebeplerini tahlil ederken dikkat ve insafla şöyle der:

“Eğer Resulullah’ın öğretileri, yalnızca putperestlik inancına karşı savaş açmakla kalsaydı ve yahudileri peygamberliğini tanımaya çağırmasaydı, yahudilerle müslümanlar arasında böyle bir çekişme olmayacaktı. Yahudiler, müslümanlarla aralarında meydana gelen çekişmeden dolayı, Hz. Muhammed’in peygamberliğini kabul etmediler. Şayet böyle bir çekişme olmasaydı, yahudiler Resulullah’ın öğretilerine saygı ve takdir dolu nazarlarla bakarlardı; (putları kırıp, putperestliğe son verinceye kadar) malları ve canlarıyla İslâm’ı destekler ve yardım ederlerdi.

Ancak bunu, kendilerine ve dinlerine dokunulmamak, yeni risaleti tanımaya zorlanmamak şartıyla yapacaklardı. Çünkü yahudi düşünce, kendini dininden uzaklaştıracak bir şeye boyun eğemezdi ve Beni İsrail dışında bir peygamberin mevcudiyetini kabul etmek istemezdi.”

Abdullah b. Sellâm gibi bazı yahudi bilginlerinin müslüman olması, yahudilerin kin ve öfkesini iyice arttırmıştı. Çünkü Abdullah b. Sellâm'ın onların yanında yüce bir mevkii vardı. Onun gibi birinin müslüman olmasını beklemiyorlardı. Bu hadise onların kalblerinde gizledikleri kini tahrik ediyordu.

Yahudiler İslâm'a muhalefet etmekle ve ondan uzak durmakla yetinmediler, bilâkis putperest müşrikleri, kendileri gibi her çeşit putu bir kenara bırakıp tek bir Allah'a ibadet eden müslümanlara tercih edip üstün tuttular. Halbuki onlardan beklenen makul davranış, Kureyş'in diniyle Muhammed'in davet ettiği din arasında bir üstünlük tercihi yapmaları istendiğinde —müslümanlarla ihtilâf halinde olsalar bile— İslâmiyet'in putperestlikten üstün olduğuna şehadet etmeleriydi. Fakat İslâm düşmanlığı onlara bu imkânı vermedi. Rivayete göre. Kureyş müşrikleri Mekke'de ziyaret ettikleri yahudilere: "Ey yahudi topluluğu! Siz ilk ehl-i kitapsınız, bizimle Muhammed'in ihtilâfa düştüğümüz konuda bilgi sahibisiniz. Bizim dinimiz mi, yoksa onun dini mi daha hayırlıdır?" dediler. Yahudiler de "Sizin dininiz daha hayırlıdır, siz de hakka onlardan daha lâyıksınız." diye cevap verdiler.

Yahudi bilgini Dr. İsrail bu hadiseyle ilgili olarak şöyle diyor:

"Bunlar gerçekten kınanmayı gerektirecek ve yahudi olsun, müslüman olsun tek bir Allah'a iman eden herkesi üzecek bir iş yapmışlardı. Ancak yahudilerden bir grupla, putperest Kureyşliler arasında geçen konuşmada bu yahudi grup, Kureyş dinini İslâm peygamberinin dinine üstün tutmuşlardı."

Dr. İsrail sözüne devamla:

"Savaş zaruretleri, düşmana galip gelmek için milletlerin yalan ve diğer çarelerle başvurmalarını, hile ve desiseye tevessül etmelerini mubah kılmıştı. Bununla beraber yahudilerin böylesine fahiş bir hataya düşmemeleri ve Kureyş liderlerinin huzurunda şartlar onların arzularına icabete sevketse bile 'Putlara ibadet etmek İslâm inancından daha iyidir.' diye beyanatta bulunmamaları gerekirdi."

Çünkü İsrailoğulları, putperest milletlere karşı dünyada tevhid sancağını atalarının adıyla uzun yıllar taşımıştı. Tarihin çeşitli devirlerinde sadece Allah'a imanlarından dolayı zulüm ve işkenceye maruz kalmışlar, öldürülmüşler ve buna benzer birçok musibetlere duçar olmuşlardı.

Kendilerini kurban etmek ve sevdiklerini müşrikler uğrunda hor ve zelil halde bırakmak zorunda kalmışlardı.

Kur’ân-ı Kerim de şu âyetiyle buna işaret ediyor:

“Kendilerine kitaptan bir pay verilenleri görmedin mi? Putlara ve batıl (tanrılar)a iman ediyorlar, sonra da kâfirler için ‘Bunlar, Allah’a iman edenlerden daha doğru yoldadır’ diyorlar.”

d - Kıblenin değiştirilmesi

Resulullah ve ashabı Kudüs'e doğru namaz kılıyordu. Hz. Peygamber Medine'ye geldikten sonra da 16 ay müddetle aynı şekilde Kudüs'e mütevveccihen namaz kıldı.

Hz. Peygamber kıblenin Kabe'ye çevirilmesini arzu ediyordu. Müslüman Araplar Kabe saygısı ve sevgisiyle doluydu. Bu sevgi onların kanlarına ve iliklerine işlemişti. Hiçbir yeri Kabe'ye, hiçbir kıbleyi de Hz. İbrahim ve İsmail'in kıblesine denk saymıyorlardı. Onlar da kıblenin Kabe'ye tahvilini istiyorlardı.

Kıblenin Kudüs'e doğru çevrilmiş olmasında Müslümanlar için bazı meşakkatler vardı. Fakat onlar: "İşittik ve itaat ettik." "Biz Allah'a iman ettik, hepsi Rabbimiz katındandır." dediler (Arzularına uygun düşsün ya da düşmesin, âdetleriyle bağdaşsın veya bağdaşmasın) Resulullah'a itâattan ve Allah'ın emirlerine boyun eğmekten başka bir şey bilmiyorlardı.

Allah onların kalblerini takva ve kendi emrine teslimiyetle imtihan ettikten sonra, Resulünü ve müslümanları Kabe'ye çevirdi. Kur'ân şöyle buyuruyor:

"İşte böylece, sizin insanlar üzerinde şahitler olmanız, Resulün de sizin üzerinizde bir şahit olması için, sizi orta (dengeli bir millet) kıldık. Senin arzulayıp da şu anda üzerinde bulunduğun kıbleyi biz ancak Peygambere uyarı, ökçesi üzerinden geri dönenden (münafıktan) ayırt etmemiz için kıble yaptık. Bu şekilde kıblenin (Kudüs'ten Kabe'ye) çevrilmesi Allah'ın yol gösterdiği kimselerden başkasına elbette ağır gelir. Allah sizin imanınızı asla zayi edecek değildir. Şüphesiz Allah insanlara şefkatli ve merhametlidir."

Müslümanlar Allah'a ve Resulüne itaatkâr olarak Kabe'ye yöneldiler. Böylece Kabe kıyamete kadar müminlerin kıblesi oldu ve her nerede olurlarsa olsunlar yüzlerini Kabe'ye çevirdiler:

d - Kureyş'in Medine'de müslümanlara karşı taarruza geçmesi

İslâmiyet Medine'de yerleşince, Kureyş, müslümanlığın giderek geliştiğini ve kuvvetlendiğini, her geçen gün daha çok yayıldığını, eğer vaziyet böyle olursa müslümanların idareyi kendi ellerinden alacağını, yiğitliği ve gücü artarak gelişmesini tamamlayan bir genç gibi olacağını ve bu durumda ona karşı duramayacaklarını anladı.

Bunun üzerine müslümanlara karşı savaş ve düşmanlık paçasını sıvadılar. Her taraftan müslümanları rahatsız etmeye başladılar. Cenab-ı Hak, müslümanlara sabrı, bağışlamayı ve affı emrediyor; onlara "Kendinize hakim olun ve namaz kılın!" diyordu. Tâ ki dünya hayatı ve lezzeti müslümanlar nazarında hor ve hakir olsun, nefsin arzularına karşı çıkmak ve Allah'a itaat etmek ve başkalarını kendine tercih etmek kolay olsun.

d - Savaşa izin verilmesi

Müslümanlara yapılan zulüm ve işkenceler şiddetlenince, Allah Teâlâ müşriklerle savaşmaya izin verdi. Fakat bunu onlara farz kılmadı.

“Kendileriyle savaşılanlara (müminlere) zulme uğramış olmaları sebebiyle (savaş konusunda) izin verildi. Şüphe yok ki Allah, onlara yardıma mutlak surette kadirdir .”

d - Abdullah b. Cahş seriyyesi ve Ebvâ Gazvesi

Resulullah, bazı kabile ve yörelere seriyyeler ve müfrezeler göndermeye başladı. Bunlarda çoğu zaman savaş olmazdı, ancak bazı küçük çatışmalar olurdu. Müşriklerin kalblerine korku salmak ve müslümanların heybet ve canlılıklarını göstermek düşüncesiyle yapılıyordu.

Bu seriyyelerden, Abdullah b. Cahş seriyyesini özellikle anlatacağız. Çünkü bu seriyye hakkında âyet nazil olmuş ve Kur'ân-ın, müslümanların yaptığı her türlü hata ve ihmalde onlarla beraber olmayacağını ortaya koymuştur. Kur'ân bütün milletler ve topluluklar hakkında verilecek hükümde şaşmaz bir ölçüdür. Okuyucuya bu seriyyenin hikâyesini özetleyeceğiz:

Resulullah, Abdullah b. Cahş el-Esedî'yi hicretin ikinci yılının Receb ayında (Ocak 624) muhacirlerden sekiz kişiyle birlikte gönderdi. Ona bir mektup verip iki gün gitmedikçe mektubu açmamasını, bundan sonra da mektupta emredildiği şekilde hareket etmesini ve arkadaşlarından hiçbirini kendisiyle gitmeye zorlamamasını söylemişti.

Abdullah b. Cahş iki gün gittikten sonra mektubu açıp okudu. Mektupta "Bu mektubumu açıp okuduğun zaman Mekke ile Taif arasındaki Nahle'ye varıncaya kadar git. Orada durup Kureyş'i gözetle ve onlar hakkında bilgi topla!" deniliyordu.

Abdullah b. Cahş mektubu okuduktan sonra "işittik ve itaat ettik." dedi. Ve arkadaşlarına dönüp: "Resulullah, Nahle'ye kadar gidip, Kureyş hakkında bir haber edininceye kadar onları gözetlememi, sizden hiçbirinizi birlikte gitmeye zorlamamamı emretti. Sizden şehit olmayı isteyen ve onu arzulayan varsa gelsin. İstemeyen de dönüp gitsin. Bana gelince, ben Resulullah'ın emrine uyarak yola devam edeceğim." dedi ve yola çıktı. Hiçbir arkadaşı da ondan ayrılmadı. Abdullah b. Cahş ve arkadaşları Nahle'ye kadar gittiler. Bir Kureyş kafilesine rastladılar. Aralarında Amr b. el-Hadramî vardı. Müslümanları görünce telâşa kapıldı. Bunlar Abdullah ve arkadaşlarının yanına gelip konakladılar. Saçlarını tıraş etmiş olan Ukkâşe b. Mihsan onlara yaklaştı. Onu görünce güvenlikte olduklarına inandılar ve birbirlerine, "Bunlar umre yapmaya gelmişler, onlardan size bir zarar gelmez." dediler. Bu olay Receb'in son gününde (27 Ocak 624) olmuştu.

Müslümanlar da kendi aralarında: “Vallahi eğer siz bunlara bu gece saldırmazsanız, Harem-i Şerife gireceklerdir, bundan istifadeyle sizden kurtulacaklardır. Eğer öldürecek olursanız haram aylarda insan öldürmüş olursunuz.” diyorlardı. Müslümanlar bir süre tereddütte kaldılar, onlara saldırmaktan çekiniyorlardı. Sonra cesaretlendiler. Yakalayabildiklerini öldürmek, bulabildikleri malları almak hususunda anlaştılar. Vakıd b. Abdullah et-Temîmî, okla Abdullah b. el-Hadramî’yi öldürdü. İki müşriği de esir aldı. Abdullah b. Cahş ve arkadaşları ele geçirdikleri ganimet ve iki esirle döndüler.

Medine’ye gelip Resulullah’ın huzuruna çıktıkları zaman, Resul-i Ekrem onlara: “Ben size, haram olan ayda çarpışmayı emretmedim.” dedi. Ne ganimetlerle ne de esirlerle ilgilendi. Ganimetten hisse almaktan çekindi. Resulullah böyle deyince, Abdullah ve arkadaşlan çaresizlik içinde kıvrandılar ve helak olacaklarını sandılar. Müslüman kardeşleri de bu davranışlarından dolayı onları kınadı. Bu arada Kureyş de “Muhammed ve adamları haram ayları helâl kıldı, o aylarda kan döktü.” diyordu. Bunun üzerine Cenab-ı Hak:

“Sana haram aydan ve onda savaşmanın doğru olup olmadığından soruyorlar. De ki, haram ayda savaşmak büyük bir günahtır. Ancak insanları Allah yolundan çevirmek, Allah’ı inkâr etmek, Mescid-i Haram’ın ziyaretine mani olmak ve halkını oradan çıkarmak, bunlar Allah katında daha büyük günahlardır...”

Allâme İbn Kayyım el-Cevziyye, Zâdül-Meâd adlı eserinde şöyle diyor:

“Bundan anlaşılan Allah Teâlâ’nın dostları ve düşmanları hakkında insaf ve adaletle hükmettiğidir. Haram aylarda savaşarak büyük günah işleyen dostlarını temize çıkarmadı, bilâkis bunun savaşmaktan çok daha büyük günahlar irtikâb ettiklerini, zemmedilmeye, ayıplanmaya ve cezaya çok daha lâyık olduklarını haber verdi. Savaşı başlatanların müslümanlar olması veya bir çeşit kusur işlemiş olmalarına rağmen, yalnızca Allah’a iman edip ona itaat arzettiklerinden ve Resulüyle beraber hicret ettiklerinden ve Allah katındaki sevabı tercih ettiklerinden dolayı Cenab-ı Hak onları bağışlayacaktır.

Resulullah Ebvâ gazvesine bizzat kendi çıktı. Bu gazveye Buvat da denilir. Bu Hz. Peygamberin ilk gazvesidir. Savaş olmadan dönmüştür.

Bunu diğer gazve ve seriyeler takib etmiştir.

d - Ramazan orucunun farz kılınması

Hicri ikinci yılda (M. 623/624) Ramazan orucu farz oldu. Oruç, müslümanların kalbinde iman iyice kök saldıktan, namaza alışıp ona iyice bağlandıktan, dinî hükümleri ve emirleri kabule hazır hale geldikten sonra farz kılınmıştı. Müslümanlar sanki orucun farz kılınmasını bekliyor gibiydiler. Bunun üzerine Allah Teâlâ şu âyet-i kerimeleri indirdi:

“Ey iman edenler! Oruç, sizden önceki milletlere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı. Umulur ki, (kötülüklerden) korunursunuz.”

“(O sayılı günler) Ramazan ayıdır ki, Kur’ân o ayda indirilmiştir. (O Kur’ân ki) insanlara hidayet kaynağı, doğru yolun ve hak ile bâtılı ayırt eden hükümlerin nice açık delilleridir.”

DOKUZUNCU BÖLÜM

Bedir Gazâsı Cc

Bedir savaşının önemi

Büyük Bedir gazvesi hicretin ikinci yılında olmuştur. Bir dönüm noktası olan bu savaş, İslâm ümmetinin ve insanlığın akıbetine te'sir edecek olan İslâmî da'vetin kaderini tayin eden bir savaştı.

Kazanılan zaferlerin ve yapılan fetihlerin, kurulan devlet ve hükümetlerin tamamı Bedir meydanındaki feth-i mübinin eseridir. İşte bundan dolayıdır ki, Cenâb-ı Hak bu savaşı "Yevmü'l-Furkan" (hak ile batılın birbirinden ayrıldığı gün) olarak isimlendiriyor:

"Eğer Allah'a ve hak ile batılın ayrıldığı, iki ordunun birbirleriyle karşılaştığı Bedir gününde kulumuza indirdiğimize inanmışsanız bilin ki...."

Resulullah (sav) Ebû Süfyan b. Harb'in ticârî mallar yüklü büyük bir Kureyş kervanıyla, Suriye'den dönmekte olduğunu duydu. Müslümanlarla Kureyş müşrikleri arasında savaş hali devam ediyordu. Kureyş, İslâm'a karşı savaşmak, insanları Allah'ın yolundan saptırmak, müslümanlara zorluklar çıkarmak için elinden geleni yapıyor, ellerindeki bütün malları, varını, yoğunu saldırmaya; İslâmiyet'le mücadele etmek için silâh ve malzeme almaya, müslümanları küçük düşürmeye sarfediyordu. Çapulcu süvarileri Medine sınırlarına ve otlaklarına kadar geliyorlardı.

Resulullah, İslâmiyet'in en büyük düşmanlarından Ebû Süfyan'ın, bu kervanın başında Suriye'den gelmekte olduğunu haber alınca, halkın onlara karşı harekete geçmesini emretti. Öyle fazlaca bir ihtimam da göstermedi. Çünkü karşılarındaki bir savaş birliği değil sadece bir ticaret kafilesiydi.

Ebû Süfyan Resulullah'ın kendilerini hedef alarak yola çıktığını duyunca, müslümanlara karşı kendini korumaları için, Kureyş'ten yardım istemek üzere adam gönderdi. Yardım talebine dair haber Mekke'ye gelince, meseleyi iyice büyüttüler ve süratle harekete geçtiler. Eşraftan hiçbir kimse geride kalmadı. Çevre kabilelerden de asker topladılar. Kureyş'e mensup kabilelerin pek az bir kısmı hariç, hepsi katıldı. Büyük bir kızgınlık, gazab ve öfkeyle dolmuş oldukları halde yola koyuldular.

d - Ensarın cevâbı ve bütün gücüyle Hz. Peygamber’in emrine koşması

Kureyş ordusunun hareketine dair haber Resulullah’a ulaşınca, ashabının bu konudaki görüşlerini öğrenmek istedi. Çünkü Ensar, Hz. Peygamber’i Medine’de bulunduğu sürece her türlü tehlikeye karşı korumaya söz vermişti. Resulullah Medine’den çıkmaya karar verince, ensarın bu konuda ne düşündüğünü anlamak istedi. Bunun üzerine muhacirler “Ya Rasulallah nasıl dilersen öyle hareket et, biz seninle beraberiz.” dediler. Resulullah bu soruyu ikinci defa sordu. Muhacirler aynı şekilde cevap verdi. Resûl-i Ekrem bu suali üçüncü defa sorunca, Ensar, Hz. Peygamberin kendilerini kasdettiğini anladı. Bunun üzerine Sa’d b. Muâz ayağa kalkarak şöyle dedi: “Ya Rasulallah! Sanırım bizi kasdediyorsunuz ve ensarın Medine dışında size yardım etmeyeceğinden korkuyorsunuz. Ben Ensar adına konuşuyor ve onlar adına size cevap veriyorum: Sen dilediğin gibi hareket et. Biz her zaman ve her yerde seninle beraber olacağız. Mallarımızdan dilediğin kadarını al, dilediğin kadarını bize ver. Bizden aldığın şey, bizim için bize bıraktığından daha sevimlidir. Bize neyi emredersen onu yapmaya hazırız. Allah’a yemin olsun ki, eğer sen Gımdan’a ulaşıncaya kadar gitsen, biz de seninle beraber gideriz. Eğer sen bize şu denizi gösterip dalsan biz de seninle beraber dalarız.”

Mikdâd da “Ya Rasulallah! Biz, İsrailoğullarının Hz. Musa’ya dediği gibi: ‘Sen ve Rabbin gidin onlarla savaşınız, biz burada oturacağız’ demeyiz. Biz senin sağında ve solunda, önünde ve arkanda her yerde seninle birlikte çarpışırız.” dedi.

Resulullah bunları duyunca yüzü neşeyle parladı, ashabının sözlerinden sevinç duydu ve “Yürüyünüz, sevininiz, zaferi müjdeleyiniz!” buyurdu.

d - Çocukların cihad ve şehidlik uğrunda birbirleriyle yarışmaları

Müslümanlar Bedir'e müteveccihen yola çıktıklarında; Umeyr b. Ebû Vakkas adlı bir çocuk da, 16 yaşında olmasına rağmen onlarla beraber yola koyulmuştu. Umeyr küçüklüğü sebebiyle Resulullah tarafından cihada katılmasına izin verilmemesinden korkuyor, kimseye görünmemeye çalışıyor ve gizleniyordu. Ağabeyi Sa'd b. Ebû Vakkas niçin gizlendiğini sorunca: "Resulullah'ın beni geri çevirmesinden korkuyorum. Halbuki ben cihada katılmak istiyorum. Belki de Allah Teâlâ bana şehitlik nasib eder." diye cevap verdi. Nitekim böyle olmuş ve Resûl-i Ekrem yaşı küçük olduğundan onu geri göndermek istemişti. Umeyr'in ağlaması üzerine Resulullah ona acıyıp müsaade etmişti. Umeyr bu gazada şehit oldu.

d - Müslümanlarla kâfirler arasındaki sayı ve silâh farkı

Resulullah 313 kişiyle yola çıkmıştı. Yanlarında 2 at ve 70 deve vardı. Bir deveye iki üç kişi nöbetleşe biniyordu. Bu konuda askerle komutan, liderle ona tabi olanlar arasında hiçbir fark yoktu. Resulullah, Ebû Bekir, Ömer ve ashabın diğer büyükleri de onlardan farksızdı.

Resulullah sancağını Mus'ab b. Umeyr'e, Muhacirlerin sancağını Ali b. Ebû Talib'e, Ensâr'ın sancağını da Sa'd b. Muâz'a verdi.

Ebû Süfyan, müslümanların yola çıktığını duyunca sahil yoluna saptı. Kendisinin ve kervanının kurtulduğunu anlayınca da Kureyş'e haber gönderip: "Siz kervanınızı kurtarmak için çıkmıştınız, maksad hasıl olduğuna göre dönünüz!" dedi. Onlar da bu düşünceyi paylaşarak dönmek istediler. Fakat Ebu Cehil itiraz etti ve savaşmadan dönmek istemedi. Kureyş ordusunun sayısı bin'den fazlaydı. İçlerinde Kureyş'in büyükleri, kahramanları, asilzâdeleri ve şöhretli binicileri de vardı. Resulullah onları görünce: "İşte Mekke, size ciğerparelerini fedâ etmiştir." buyurdu.

d - Onlar şûrâya ehemmiyet verirler

Kureyş ordusu Vadi tarafında, müslümanlar ise Bedir tarafında ordugâh kurdu. Hubâb b. Münzir Hz. Peygamber'in yanına geldi ve: “Ya Rasulallah buraya Allah'ın emriyle mi iniyorsunuz, yoksa mesele, düşünce, harb ve harb stratejisi meselesi midir?” dedi. Hz. Peygamber: “Mesele, düşünce, savaş ve savaş stratejisidir.” buyurunca, Hubâb b. Münzir: “O halde burası münasip bir yer değildir.” dedi ve savaşa uygun bir yer gösterdi. Bunun üzerine Resulullah (sav) “Doğru söylüyorsun.” dedi ve yanındakilerle birlikte kalkıp müşriklere en yakın kuyunun yanına geldi, oraya ordugâh kurdu. Resulullah ve ashâbı gece yarısı suyun yakınına giderek küçük havuzlar yaptılar. Hz. Peygamber müşriklerin de su almasına müsaade etmişti.

Allah Teâlâ o gece yağmur da indirmişti. Bu müşriklerin ilerlemelerini önleyen şiddetli bir yağmurdu. Müslümanlar içinse bir rahmetti. Çünkü bu yağmur toprağı düzeltmiş, kumu sertleştirmiş ve böylece müslümanların ayaklarını yere sağlamca basabilmelerini sağlamış, kalblerine cesaret vermişti.

Kur'ân-ı Kerîm'de bu vaziyet işaret edilerek şöyle buyurulur:

“Allah, o zaman katından bir güven olmak üzere sizi hafif bir uykuya daldırıyordu. Sizi temizlemek, şeytanın verdiği vesveseyi üzerinizden gidermek, kalblerinizi birbirine bağlamak ve savaşta sebat ettirmek için üzerinize gökten yağmur indiriyordu.”

d - Kumandan bir peygamber

Hz. Muhammed’in hidayet ve ilhamın kaynağı ve esası olan büyük risaleti yanında, askerî şahsiyet ve dehası da orduya kumanda etmesinde, askerî harbe hazırlamasında, hücum ve tehlike gelebilecek yerleri kapatmasında, düşmanın harb gücünü, sayısını ve karargâh yerlerini doğru olarak takdirinde açıkca ortaya çıkmıştır. Bu konuya dair geniş bilgiler siyer kitaplarında mevcuttur.

d - Savaşa hazırlık

Hz. Peygamber için savaş meydanına bakan tepe üzerinde, ağaçtan bir gölgelik yapılmıştı. Fakat o, harb sahasına giderek “İnşaallah, işte şurası falanın vurulup düşeceği yerdir, işte şurası falanın.” diye eliyle işaret etmeye başladı. Hiçbirisi de Resul-i Ekrem’in işaret ettiği yerden şaşmadı, orada vurulup öldü.

Müşrikler tepeden çıkıp iki ordu birbirini görünce, Resulullah (sav) “Allah’ım, işte bunlar Kureyş müşrikleri, bütün kibir ve gururlarıyla seninle savaşmaya geliyor ve Resûlünü yalanlıyorlar.” dedi.

17 Ramazan Cuma (13-14 Mart 624) gecesiydi, sabah olunca Kureyş müşrikleri askerleriyle İslâm ordusunun karşısına çıktı. İki ordu savaş nizamına girdi.

d - Dua ve niyaz, yalvarma ve şefaat

Resulullah safları düzeltti ve gölgeliğe dönüp içeri girdi. Yanında sadece Ebû Bekir vardı. Hz. Peygamber Allah'a yalvarıyor, pek çok dua ve niyazda bulunuyordu.

Resûl-i Ekrem biliyordu ki; eğer müslümanlar kendi güç ve kuvvetleriyle başbaşa bırakılacak olursa; netice –kuvvetli ve sayıca çok olanın önünde, güçsüz ve sayıca az olanın maruz kalacağı durum gibi– açıkça belliydi. Hz. Peygamber terazinin kefelerinin (müslümanlarla müşriklerin) denk olmadığını görünce, ağırlığı müslümanların bulunduğu kefeye koydu ve bu kefe belirgin şekilde ağır geldi.

Kararı reddedilemeyen ve hükmü bozulamayan Allah'tan yardım istedi. (Yardım ancak Allah'tandır). Sayıca az (ve silahca fakir) olan İslâm ordusu için şefâat diledi. İki elini ridâsı omuzlarından düşecek kadar yukarı kaldırmış; "Allahım şu bir avuç İslâm cemaatını helâk edersen, yeryüzünde artık sana hiç ibadet edilmez," "Allah'ım bana vaadettiğini yerine getirmeni diliyorum, Allah'ım yardımını ve zaferini diliyorum." diye dua ve niyazda bulundu.

Hz. Ebû Bekir (ra) de onu teselli etmeye çalışıyor, çok yalvarıp yakardığından dolayı ona acıyordu.

d - Hz. Muhammed'in ümmeti hakkında nazik bir tarif

Hz. Peygamber o nazik anda bu mü'min topluluk için güven ve ıstırabın, çaresizlikle gönül rahatlığının yan yana, iç içe olduğu o veciz ifadelerle şefaat talebinde bulundu. Öyle ki, bu ümmeti ondan daha güzel bir şekilde tarif etmek, onun merkezini ve diğer ümmetler arasındaki yerini, cihandaki kıymet ve değerini tesbit etmek, Allah'a ve O'na ibadete, dine samimiyetle gönül vermeye davet esasına bağlı olan sınırını tayin etmek mümkün değildir.

Hakikaten Resulullah'ın ifadelerini doğrulayan, her çeşit tecrübeyi geçersiz kılan, parlak ve mucizevî bir zafer gerçekleşmişti. Çünkü Hz. Peygamber'in sözleri bu ümmeti en doğru ve en güzel şekilde tasvir ediyordu.

"Şu iki zümre, kendi rableri hakkında tartışmaya girmişlerdir."

Resulullah, müslüman askerlerin yanına giderek onları savaşmaya teşvik etti. Müşriklerden Utbe b. Rebia ve kardeşi Şeybe ile oğlu Velid saflarından sıyrılıp meydana çıktılar ve mübareze için er dilediler. Bunun üzerine ensardan da üç genç onların karşısına çıktı. Müşrikler:

— Siz kimsiniz? diye sorunca, Onlar:

— Biz ensardanız, diye cevap verdiler. Müşrikler:

— Siz bizim dengimiz değilsiniz, bizim sizinle bir işimiz yok, bizim karşımıza amcamızın oğullarını çıkarınız, dediler. Resul-i Ekrem de: "Kalk ey Ubeyde b. Haris b. Abdulmuttalib b. Abdimenâf, kalk ey Hamza ve kalk ey Ali!" buyurdu. Karşılarında bu yiğitleri gören müşrikler: "Evet siz bizim dengimizsiniz." dediler. Hz. Ubeyde kavmin en yaşlısıydı o, Utbe ile, Hz. Hamza Şeybe ile, Hz. Ali de Velid b. Utbe ile karşı karşıya geldi. Hz. Hamza ve Hz. Ali hasımlarını derhal yere serdi ve öldürdüler. Ubeyde ve Utbe ise birbirleriyle mücadeleye devam ediyordu. Her ikisi de birbirlerine karşı koyabiliyordu. Bunun üzerine Hz. Hamza ve Hz. Ali kılıçlarıyla Utbe'ye saldırdılar ve hemen öldürdüler. Yaralı olan Ubeyde'yi de alıp götürdüler. Biraz sonra Hz. Ubeyde şehid oldu.

d - Harbin başlaması ve kızışması

Halk birbirine girmiş, bir kısmı diğerine, müşrikler de onlara yaklaşmıştı. Bunun üzerine Resulullah: “Kalkınız; genişliği gökler ve yer kadar olan cennete giriniz.” buyurdu.

d - İlk şehid

Resulullah'ın cennet hakkındaki sözlerini duyan Umeyr b. el-Humam el-Ensarî ayağa kalkıp: "Ya Rasulallah! Cennetin genişliği gökler ve yerler kadar mıdır?" dedi. Hz. Peygamber: "Evet!" deyince, Umeyr: "Oh ne kadar iyi, ne kadar iyi." dedi. Resul-i Ekrem: "Niçin böyle diyorsun?" buyurunca; Umeyr "Ya Rasulallah! Vallahi cennete girenlerden biri olmaktan başka bir maksatla sormadım." dedi. Bunun üzerine Resulullah: "Muhakkak ki sen cennete gireceksin." buyurdu. Umeyr çantasından birkaç hurma çıkarıp yemeye başladı. Sonra da: "Bu hurmaları yiyinceye kadar yaşasam bu çok uzun bir zaman olur." dedi ve yanındaki hurmaları atıp savaşa katıldı ve ilk şehit oldu.

Müminler sabrederek ve Allah'ı çok çok zikrederek savaşa devam ediyorlardı. Resulullah da bütün şiddetiyle savaşıyordu. Öyleki düşmana en yakın insan o idi. En büyük zorluklara katlanan da yine o idi. Cenab-ı Hak melekleri rahmet ve yardımla göndermiş, onlar da müşriklere karşı savaşmışlardır. Allah Teâlâ buna işaretle Kur'ân-ı Kerîminde şöyle buyuruyor:

"Hani Rabbin meleklere, muhakkak ben sizinle beraberim, haydi iman edenlere destek olun diye vahyediyor. Ben kâfirlerin yüreğine korku salacağım, siz hemen boyunlarının üstüne vurun, bütün parmaklarına vurun!"

(diye emrediyordu).

d - Allah ve Resulünün düşmanlarını öldürmek için öz kardeşlerin birbirleriyle yarışması

Gençlik şehitlik uğrunda ve saadete ulaşmak için yarışılıyordu. Bu dostlar, arkadaşlar ve öz kardeşler arasındaki bir müsabakaydı.

Abdurrahman b. Avf der ki; “Bedir günü savaş hattındaydım. Sağıma, soluma baktığım zaman genç yaşta iki delikanlı gözüme ilişti. Biri bana arkadaşından gizlice: “Ey amca, bana Ebû Cehil’i gösterir misin?” dedi. Ben de: “Ey kardeşimin oğlu ne yapacaksın onu?” dediğimde “Onu görürsem öldürmek ya da bu uğurda ölmek için Allah’a söz verdim.” diye cevap verdi. Diğeri de arkadaşından gizlice aynı şeyleri söyledi. Abdurrahman b. Avf sözüne devamla: “Onlara Ebû Cehl’i gösterdim. İkisi de derhal şahinler gibi onun üzerine atıldılar ve kılıçtan geçirdiler. Bunlar Afra’nın oğullarıydı.”

Ebû Cehil öldürüldüğü zaman Hz. Peygamber: “Ebû Cehil bu ümmetin Fir’avn’ıdır.” buyurmuştu.

d - Feth-i Mübin

Savaş müslümanların zaferi ve müşriklerin hezimetinden dolayı iyice kızışınca, Resulullah (sav) “Allahu ekber, vadinde doğru olan, kuluna zafer ihsan eden ve güçlü toplulukları tek başına hezimete uğratan Allah’a hamdolsun.” dedi.

Cenab-ı Hak da Kur’ân-ı Kerim’de şöyle buyuruyor:

“Andolsun ki, sizler güçsüzdünüz de Allah Bedir’de size yardım etmişti.
Öyle ise Allah’tan sakının ki, O’na şükretmiş olasınız.”

Hz.Peygamber müşriklerin cesetlerinin kuyuya atılmasını emretti, ashâb-ı kirâm da onları oraya götürüp attı. Onların yanıbaşında duran Resûl-i Ekrem: “Ey kuyudakiler, Rabbinizin va’dini gerçekleşmiş buldunuz mu? Ben Rabbimin bana olan va’dinin gerçekleştiğini gördüm.” dedi.

Bedir’de müşriklerin ileri gelenlerinden 70 kişi öldürüldü, 70 kişi de esir alındı. Muhacirlerden altı, Ensâr’dan da sekizkişi şehid oldu.

d - Bedir savaşının sonuçları

Resulullah (sav) muzaffer olarak Medine'ye yöneldi. Medine ve çevresindeki düşmanları ondan korkmaya başladı. Medine halkından birçok kişi müslüman oldu.

Resul-i Ekrem zafer haberini Medine'ye ulaştırmak üzere iki müjdeci gönderdi. Bunlardan biri Abdullah b. Revâha idi. Abdullah Medine'ye varınca halka: "Ey Ensar topluluğu! Resulullah'ın sağ salim olmasından, müşriklerin de esir edilip öldürülmesinden dolayı sevinin!" diyor ve müşriklerin Bedir'de öldürülen ileri gelenlerinden söz ediyordu. Abdullah b. Revâha ev ev dolaşıp müminleri müjdelerken, çocuklar da onunla birlikte sevinç ve şükran duygularıyla şiirler söylüyorlardı. Halk Abdullah'a inanmakta tereddüt ediyordu. Nihayet Resulullah Medine'ye dönmek üzere yola çıktı. Esirler de başlarında Resulullah'ın âzâdlısı Şukran olduğu halde getirildiler. Hz. Peygamber Ravha'da iken, O'nu Allah'ın lutfettiği zaferden dolayı tebrik etmeye çıkan müslümanlar, burada Resul-i Ekrem ile karşılaştılar.

Müşriklerin Mekke'deki evlerinde büyük bir figan koptu. Ölülerine feryad etmeye başladılar. Düşmanların kalblerine korku düştü. Ebû Süfyan, Resulullah ile ve müminlerle savaşmadıkça yıkanmamaya and içti. Mekke'de gizlenen müslümanlar da nefislerinde kuvvet ve azamet buldular.

d - Öz kardeşlikten daha üstün din kardeşliği

Bedir savaşında Mus’ab b. Umeyr’in öz kardeşi Ebû Azîz b. Umeyr b. Haşim esir düşmüştü. Mus’ab bu savaşta sancak-ı şerifi; Ebû Azîz de müşriklerin bayrağını taşıyordu. Ensâr’dan biri Ebû Azîz’in ellerini bağlarken yanına gelen kardeşi Mus’ab, sağlam iple bağlamasını tavsiye etti ve “Onun annesi zengindir, belki fidyesini vererek oğlunu senden alır.” dedi. Bunun üzerine Ebû Aziz; “Ey kardeşim, bunları sen mi söylüyorsun?” diyerek hayretini ifade etmiş, Mus’ab da: “O, benim senden daha kıymetli din kardeşimdir.” diye karşılık vermişti.

d - Müslümanlar esirlere nasıl muamele etti?

Resul-i Ekrem esirlerle ilgili olarak “Onlar hakkında birbirlerinize hayır tavsiye ediniz!” buyurmuştu. Yukarıda sözü edilen Ebû Aziz der ki: “Bedir’den getirdikleri zaman ben ensardan bir grubun elinde esirdim. Sabah ve akşam yemeklerinde ekmeği bana tahsis ederler, kendileri ise hurma ile yetinirlerdi. Çünkü Resulullah, bize iyi davranmalarını tavsiye etmişti. Onlardan birinin eline bir ekmek parçası geçse hemen onu bana verirler, ben de utandığımdan geri verirdim. Fakat o ekmeğe elini sürmeden tekrar bana iade ederdi.”

Resulullah’ın amcası Abbâs b. Abdülmuttalib, amcasının oğlu Akîl b. Ebû Tâlib ve damadı Ebu’l-Âs b. Rebî’ de esirler arasındaydı. İslâm’ın hükmü yakın-uzak herkes için aynıydı.

d - Esirlerin, müslüman çocuklarına okuma-yazma öğretmeleri karşılığında serbest bırakılmaları

Resulullah, esirleri bağışladı ve onlardan fidye kabul etti. Herkesden mâlî durumuna göre fidye alan Hz. Peygamber hiç malı olmayanlara da iyilikte bulunmuş ve karşılıksız salıvermişti. Kureyş esirlerin fidyelerini gönderince hepsini salıvermişti.

Esîrler arasında fidye verecek durumda olmayanlar da vardı. Hz. Peygamber onların da ensarın çocuklarına okuma-yazma öğretmeleri karşılığında serbest bırakılmalarını istedi. Herbiri 10 kişiye okuma-yazma öğretecekti. Zeyd b. Sabit de bu şekilde okuma yazma öğrenenlerdendi.

Burada ilme verilen ehemmiyet, okuma yazmayı teşvik için sarfedilen gayret, hiçbir açıklamaya ihtiyaç hissettirmeyecek kadar açıktır.

d - Gazâ ve seriyyeler

Ebû Süfyan müslümanlardan intikam almadıkça yıkanmayacağına yemin etmişti. Bu yeminini yerine getirmek için ikiyüz süvari ile yola çıktı. Nadîr oğulları reisi Sellâm b. Mişkem'den izin istedi. O da müsaade etti. Ebû Süfyan'ı misafir edip ikramda bulundu. Medine'deki müslümanların durumu hakkında ona bilgi verdi. Ebû Süfyan daha sonra bazı adamlarını gönderip Ensâr'dan iki kişiyi öldürttü.

Bunun üzerine Hz. Peygamber derhal onların peşine düştü. Ebû Süfyan ve adamları müslümanlar yetişmeden yerlerine döndüler. Süratle gitmek için de pek çok azıklarını ki bunların tamamı sevik (kavrulmuş buğday unu) idi ... Bu yüzden bu gazaya "Sevik gazvesi" denildi.

Benî Kaynuka, Resulullah'la olan ahidlerini bozan ilk yahudi kabilesiydi. Bunlar Resul-i Ekrem'e harb ilân etmiş ve müslümanlara işkence etmişlerdi. Bu sebeple Resulullah onları onbeş gece muhasara etti, sonunda yahudiler Hz. Peygamber'in hükmüne boyun eğdiler. Müttefikleri, münafıkların reisi Abdullah b. Ubey onlar için şefaat istedi. Resulullah da onları serbest bıraktı. Yahudiler yediyüz savaşçıdan ibaretti. Ticaret ve kuyumculukla uğraşırlardı.

Kâ'b b. el-Eşref, Yahudi ileri gelenlerinden biriydi. Resulullah'a şiddetli işkenceler yapmıştı. Şiirlerinde sahabenin kadınlarını konu alan gazeller yer alırdı. Bedir savaşında Mekke'ye gitti. Resul-i Ekrem ve müslümanlar aleyhine halkı kışkırtmaya başladı. Sonra da aynı haliyle Medine'ye döndü.

Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Allah ve Resulüne eziyet eden Kâ'b b. el-Eşref'in hakkından kim gelebilir?" buyurunca ensarın yiğitleri hemen ortaya atıldılar ve gidip Kâ'b'ı katlettiler.

ONUNCU BÖLÜM

Uhud Gazası Cc

Cahiliye taassubu ve intikam alma

Kureyş müşriklerinin büyükleri Bedir'de öldürülmüş, kurtulabilenler de kaçarak Mekke'ye gelmişlerdi. Bu hadise müşrikler için çok ağır bir felâket olmuştu. Savaşta babaları, oğulları ve kardeşleri öldürülenler, Ebû Süfyan'ın yanına koşup içlerini ona dökmüşlerdi. Ticaret kafilesinde malı olanlar, bunların müslümanlarla yapacakları savaşta kullanılmasını istediler. Bu teklif kabul edildi ve Kureyş, Resulullah'a karşı harbetmek üzere toplandı. Şairler de şiirleriyle halkı teşvik ve onların izzet-i nefis ve hamiyyet duygularını tahrik ediyorlardı.

Kureyş müşriklerin. 3. yılın Şevval ayının ortalarında (M. Nisan 625) varıyla yöğuyla ve kendilerine tabi diğer kabilelerle birlikte yola çıktılar. Kadınlar da erkekler savaştan kaçmasınlar diye onlarla beraber yola koyulmuştu. Kureyş reisleri de kanlarıyla beraber sefere katılmışlardı. Müşrikler bu şekilde gelip Medine karşısında konakladılar.

Resulullah müslümanların Medine'de kalmalarını ve eğer müşrikler kendi üzerlerine hücum ederlerse onlarla şehir içinde savaşmayı daha uygun buluyor ve Medine haricine çıkılmasını istemiyordu. Abdullah b. Ubey de Resulullah gibi düşünüyordu. Bedir'e katılamamış olan müslümanlar ise: "Ya Rasulallah! Bizi düşmanımızın karşısına çıkar ki; kendilerinden korktuğumuzu ve zayıf olduğumuzu zannetmesinler." diyorlardı. Bu düşüncelerinde ısrar etmeleri üzerine, Resul-i Ekrem de evine gidip zırhını giydi. Bu defa Medine haricine çıkmakta ısrar edenler pişman oldular ve "Ya Rasulallah! Biz sizi istemediğiniz bir şeye zorlamayalım, bu bize yakışmaz. Allah'ın salât ve selâmı sana olsun, sen dilersen Medine dışına çıkmayalım." dediler. Bunun üzerine Resul-i Ekrem "Bir peygambere silâhlandıktan sonra savaşmadan silâhlarını bırakması yakışmaz" buyurdu.

Resulullah bin sahabi ile yola çıktı. Medine ile Uhud arasındaki Şavt'a gelince, Abdullah b. Ubey "Resulullah onları dinledi de beni dinlemedi." diyerek ordunun üçte biriyle ayrıldı.

d - Uhud meydanında

Resulullah Uhud'daki Şi'b'e varınca burada konakladı. (Uhud, Medine'den 3 km. kadar uzakta bir dağdır.) Ordusunun sırtını Uhud'a dayadı[4] ve "Ben size emir vermedikçe savaşa girmeyiniz!" buyurdu.

Resulullah savaşa hazırlandı. Müslümanlar yediyüz kişiydi. Abdullah b. Cübeyr'i elli kişilik okçular grubunun başına getirdi ve onlara: "Düşman süvarilerini ok yağmuruna tutunuz, galib gelsek de mağlup olsak da arkamızdan gelmelerine fırsat vermeyiniz." buyurdu[5] ve merkezlerine bağlı kalmalarını, yırtıcı kuşların orduyu parçaladığını görseler bile yerlerinden ayrılmamalarını" emretti.

Hz. Peygamber iki zırhı üst üste giydi. Sancağı Mus'ab b. Umeyr'e verdi.

d - Yaşıtlar arasındaki yarış

Resulullah (sav) yaşları küçük olduğundan dolayı çocukları geri çevirmişti. O sırada 15 yaşında olan Semure b. Cündüb ile Rafı b. Hadîc (Hudeyc?) de bunlardan biriydi. Rafi'in babası oğlunun savaşa katılması için Hz. Peygamber'e başvurdu ve 'Ya Rasulallah oğlum Rafı iyi ok atar." dedi. Bunun üzerine Resul-i Ekrem ona müsaade etti.

Semure b. Cündüb de Hz. Peygamber'e gelerek harbe katılmak istediğini söylemiş, fakat Hz. Peygamber kabul etmemişti. Semure, Râfî'in yaşıtıydı. Arkadaşına izin verildiğini duyunca Resulullah'a: "Ya Rasulallah Rafi'ye müsaade ediyorsun da bana etmiyorsun. Halbuki güreşte ben onu yıkarım." dedi. Bunun üzerine yapılan güreşte Semure, Rafi'i yendi ve savaşa katılmasına izin verildi. O da mücahitlerle yola çıkıp Uhud günü düşmanla çarpıştı.

İki ordu karşı karşıya gelip birbirlerine yaklaştı. Müşriklerin arasında bulunan Hind binti Utbe ayağa kalkarak, diğer kadınlarla beraber defler çalıp erkekleri savaşa tahrik ediyordu. Savaş artık iyice kızışmıştı. Resul-i Ekrem'in kılıcını alan Ebû Dücâne kılıcın hakkını vereceğini vadederek müşrik saflarına daldı. Karşılaştığı her müşriği öldürüyordu.

d - Hz. Hamza b. Abdulmuttalib ile Mus’ab b. Umeyr’in şehit düşmeleri

Hz. Hamza Uhud harbinde kahramanca savaşmış, birçok yiğit müşriği öldürmüştü. Hiç kimse onun önünde duramıyordu. Cübeyr b. Mut’im’in kölesi Vahşi, sürekli olarak Hamza’yı gözetliyordu. Onun attığı her mızrak hedefine isabet ederdi. Efendisi Cübeyr “Eğer Hamza’yı öldürürse kendisini azâd edeceğini” vaadetmişti. Hind de Vahşi’yi yüreğindeki ateşi söndürsün diye her fırsatta Hz. Hamza’yı öldürmeye tahrik ediyordu. Vahşi mızrağını Hz. Hamza’ya attı. Mızrak vücudunu delip çıktı. Hz. Hamza şehid oldu. Mus’ab b. Umeyr de Resulullah’ın uğrunda canını feda edinceye kadar savaşmıştı. Gerçek şu ki, bütün müslümanlar güzel bir imtihan vermişler, cesur ve kahramanca savaşmışlardı.

d - Müslümanlar galip geliyor

Cenab-ı Hak nusret ve zaferini müminlere lütfetti ve onlara olan vaadini yerine getirdi. Müslümanlar müşrikleri hezimete uğratmışlardı. Artık bozgun kaçınılmazdı. Kadınlar geri dönüp kaçmak için paçalarını sıvamışlardı.

d - Durum nasıl müslümanların aleyhine döndü

Müşrikler bozguna uğramış ve arkalarını dönüp kaçarak kadınlarına yetişmişlerdi. Müslüman okçular bunu görünce, zafere kesin olarak inanmış vaziyette “Ne duruyorsunuz, ganimetleri toplayalım!” diye bağırarak esas kısma katılmak istediler. Abdullah b. Cübeyr onlara Resulullah’ın emrini hatırlattıysa da dinlemediler ve müşriklerin geri dönüp de geçide hakim olamayacaklarını zannettiler. Müslümanların arkasını düşman süvarilerinin hücumuna açık bıraktılar.

Müşrikler arka taraftan müminlere saldırdı. Bu sırada birisi avazı çıktığı kadar “Biliniz ki, Muhammed öldürülmüştür.” diye bağırıyordu. Müslümanlar geri çekilirken müşrikler saldırdıkça saldırıyordu. Bu fırsatı ganimet bilmişlerdi. Bugün imtihan ve tecrübe günüydü. Düşman Resul-i Ekrem’e yaklaşmıştı. Atılan taşlarla başı yarılmış, dişlerinden biri kırılmış, dudağı yaralanmış, kan yüzüne doğru akmaya başlamıştı. Hz. Peygamber elini kana değdirip şöyle buyuruyordu: “Kendilerini rablerine davet eden peygamberlerinin yüzünü kana boyayan bir kavim nasıl felah bulur?”

Müslümanlar Hz. Peygamberin yerini bilmiyorlardı. Hz. Ali, Resulullah’ın elinden tuttu, Talha b. Ubeydullah da ayakta duracak kadar yukarı kaldırdı. Malik b. Sinan ise Resulullah’ın yüzünden akan kanları siliyordu.

Bu bir kaçış değildi. Ordunun uygulamak zorunda kaldığı bir taktikti. Geri çekilip tekrar saldırılacaktı. Müslümanlara ne zillet, ne de sıkıntı isabet etmişti. Müslümanların can kaybı ve şehit vermeleri ise İslâmiyet ve müslümanlar için bir kuvvet, Resulullah ve din için birer yardımdı. Şu kadar var ki, bu durum okçuların yanılmasından, onların Resulullah’ın talimatına ve emirlerine son ana kadar bağlı kalmamalarından, Resulullah’ın onları yerleştirdiği mevziyi boşaltmalarından doğmuştu.

İşte Cenab-ı Hak da buna işaretle buyuruyor ki:

“Siz Allah’ın izniyle düşmanlarınızı öldürürken, Allah size olan va’dini yerine getirmiştir. Nihayet öyle bir an geldi ki, Allah arzuladığı galibiyeti size gösterdikten sonra zaafa düştünüz. (Peygamber’in) verdiği emir konusunda tartışmaya kalkıştınız ve âsi oldunuz. Dünyayı isteyeniniz de vardı, âhireti isteyeniniz de. Sonra Allah sizi denemek için onlara karşı

yardımını üzerinizden çekti. Yine de sizi bağışladı. Zaten Allah müminlere karşı çok lütufkârdır.”

d - Sevgi ve fedakârlık numuneleri

Ebû Ubeyde b. Cerrah, Resulullah'ın şakaklarına batmış olan halkalardan birini çıkarırken ön dişlerinden biri düştü. İkinci halkayı çıkarırken bir dişi daha düştü.

Ebû Dücâne de kendi vücudu siper ederek Resulullah'ı koruyordu. O, Hz. Peygamberin üzerine eğilip onu korurken müşriklerin attığı oklar sırtına saplanmaktaydı.

Sa'd b. Ebû Vakkas da Resulullah'ın önünde düşmana ok yağdırıyordu. Hz. Peygamber de ona ok veriyor ve: "At, anam babam sana feda olsun." buyuruyordu.

Katade b. Numan'ın gözüne ok isabet etti ve gözü kör olma tehlikesiyle karşılaştı. Ancak Resulullah eliyle onu tedavi etti. Mucize eseri olarak bu göz diğerinden daha güzel ve sıhhatli oldu.

Müşrikler Hz. Peygamber'i hedef almışlardı. Yaklaşık on sahabî Resulullah'ı onlardan korumaya çalışıyordu. Sonunda hepsi şehit düştüler. Bunun üzerine Talha b. Ubeydullah ortaya atıldı ve elini kalkan yapıp onunla Resulullah'ı korumaya çalıştı. Bu sırada isabet eden bir ok yüzünden eli çolak kaldı. Resulullah oradaki bir kayaya çıkmak istedi. Fakat yaraları ve yorgunluğu sebebiyle çıkamadı. Bunun üzerine Talha b. Ubeydullah yere diz çöküp Resulullah'ı sırtına aldı, kayaya kadar götürdü. Bu sırada namaz vakti girdi ve Hz. Peygamber oturarak namaz kıldırdı.

Herkesin ümitsizlik içinde geri çekildiği gün, Enes b. Malik'in amcası Enes b. Nadr asla ye'se kapılmamıştı. İleri atılıp düşman üzerine yürürken Şad b. Muaz onunla karşılaşmış ve ona: "Ey Ebû Amr! Nereye gidiyorsun?" diye sormuş, Enes de cevaben: "Allah'a yemin ederim ki, ben Cennet'in kokusunu Uhud önlerinde hissediyorum." demiştir.

Enes b. Nadr, Muhacir ve ensardan bir grubun yanına gittiğinde, onları dünyadan el etek çekmiş vaziyette oturur görünce: "Ne oturuyorsunuz?" diye sordu, onlar da "Resulullah öldürüldü." cevabını verdiler. Bunun üzerine Enes: "O öldüyse siz ondan sonra yaşayıp da ne yapacaksınız? Kalkın, Resul-i Ekrem'in uğrunda can verdiği dava yolunda siz de ölünüz!" diye bağırdı. Onlar hemen savaşa atılıp ölünceye kadar savaştılar.

Enes (ra) diyor ki: "O gün Enes b. Nadr'ın vücudunda yetmiş darbe izi bulduk, tanınmayacak bir hale gelmişti. Kızkardeşi parmaklarına bakarak

onu teşhis edebilmişti.”

Ziyad b. Seken ve ensardan beş kişi Resulullah uğrunda fedakârca çarpışmışlar ve teker teker şehid edilmişlerdir. Ziyad da bu sırada yaralanmıştı. Hz. Peygamber onu bu vaziyette görünce: “Onu yanıma getiriniz!” buyurmuş ve ayağını Ziyad’a yastık yapmış, o da son nefesini bu şekilde vermişti.

Amr b. el-Cemûh iyice topaldı. Dört oğlu vardı ve hepsi Resul-i Ekrem’le beraber savaşıyordu. Hz. Peygamber Uhud gazasına giderken, Amr da onunla birlikte cihada katılmak istemişti. Fakat oğulları ona: “Allah sana ruhsat vermiş, sen otur biz senin adına savaşırız, çünkü Allah senden cihad mükellefiyetini kaldırdı.” demişlerdi.

Amr da Resulullah’a gelerek: “Şu oğullarım, benim, seninle beraber cihada çıkmama mani oluyorlar, Allah’a yemin olsun ki, ben şehid olmak istiyorum. Cennete bu topal halimle gireceğim.” dedi. Resul-i Ekrem de: “Sen bilirsin, fakat Allah senden cihad yükünü kaldırmıştır.” buyurdu. Oğullarına da: “Sizin onu geride bırakmanız gerekmez. Belki de Cenab-ı Hak ona şehitlik nasib eder.” buyurmuştur. Bunun üzerine o da Hz. Peygamberle birlikte yola koyuldu ve Uhud savaşında şehid düştü.

Zeyd b. Sabit (ra) diyor ki:

Resulullah, Uhud günü beni, Sa’d b. el-Rebî’i aramaya gönderdi ve bana: “Eğer onu görürsen benden selâm söyle ve ona ‘Resulullah kendini nasıl hissediyor?’ diye soruyor de!” dedi. Ben de ölüler arasında dolaşmaya başladım, Sa’d’ın yanına vardığımda son nefesini vermek üzereydi. Üzerinde kimisi mızrak yarası, kimi kılıç, kimi de ok yarası olmak üzere yetmiş darbe vardı. Ona: “Ey Sa’d, Resulullah sana selâm söyledi ve ‘Kendini nasıl buluyor? Bana haber versin!’ buyurdu,” dedim. Sa’d cevaben: “Benden de Resul-i Ekrem’e selâm götür ve ona: Ya Rasulallah cennet kokularını hissediyorum’ de. Kavmim ensara da: ‘Gözlerinizi açıp kapadığınız (yaşadığınız) halde, Peygamber efendimizi düşmanlardan korumaz ve ona bir musibet ulaşırsa Allah’ın huzurunda hiçbir mazeret ileri süremezsiniz!’ dediğimi haber ver!” dedi ve çok geçmeden ruhunu teslim etti.

Abdullah b. Cahş da o gün şöyle demişti: “Ya Rabbi! Sana yemin ederim ki, yarın düşmanla karşılaşacağım, onlar beni öldürecek sonra da karnımı yaracak, burnumu kulağımı kesecekler. Allah’ım, bana ‘Bu ne hal?’ diye soracaksın, ben de: ‘Senin uğrunda kesildi ya Rabbi!’ diyeceğim.”

d - Müslümanların yerlerine dönmeleri

Müslümanlar Hz. Peygamber’i tanıyınca kalkıp yanına gittiler. Resulullah da onlarla beraber Şi’b tarafına hareket etti. Ubey b. Halef de “Ey Muhammed (sav) sen kurtulursan ben kurtulmayayım.” diyerek Resul-i Ekrem’e yetişti. Peygamber Efendimiz de: “Bırakın gelsin!” buyurdu. Ubey yaklaşınca Hz. Peygamber ashabından birinin mızrağını attığı gibi boynundan vurdu ve Ubey b. Halef atından tepetaklak yuvarlandı.

d - Müslümanların merkeze dönmeleri

Ali b. Ebû Talib gidip kalkanına su doldurdu geldi. Hz. Peygamber'in yüzündeki kanı yıkadı. Bir ara Hz. Ali kalkanla su döküyor, Hz. Fatıma da Resulullah'ın yüzünü yıkıyordu. Fakat Hz. Fatıma su ile kanın kesilmediğini görünce bir hasır parçası alıp yaktı ve yaralarına yapıştırdı, kan durdu.

Hz. Ebubekir'in kızı Hz. Âişe ve Hz. Ümmü Süleym de savaş esnasında sırtlarında kırbalarla su taşıyorlar ve susayan müminlere su verdikten sonra, tekrar geri dönüyor ve kırbalarını doldurarak, diğer bir mümin grubunun susuzluğunu gideriyorlardı. Ümmü Salît de aynı şekilde su taşır ve müslümanlara dağıtırdı. Her ikisinin de kırbaları vardı.

Utbe kızı Hind ve yanındaki müşrik kadınlar şehitlerin arasında dolaşarak kulaklarını ve burunlarını kesiyorlardı Hatta Hind Hz. Hamza'nın ciğerini çıkarıp ağzında çiğnemiş ve yutamayınca da ağzından atmıştır.

Ebû Süfyan, savaş yerinden ayrılmak isteyince dağa çıkıp yüksek sesle: “Zafer sırayladır, Bedir'e karşılık Uhud, Hubel'in şanı yüce olsun!” dedi. Peygamber Efendimiz de Hz. Ömer'e dönüp: “Kalk ey Ömer! Allah şanı en yüce olandır, diye cevap ver ona!” buyurdu ve ilâve etti: “Biz sizden farklıyız. Bizim şehidlerimiz Cennette, sizin ölüleriniz ise Cehennemdedir.”

Ebû Süfyan: “Bizim Uzzâ'mız var, sizin yok!” deyince Resulullah “Ona cevap veriniz!” buyurdu. Ashab-ı kiram: “Ya Rasulallah, ne diyelim?” diye sorunca Hz. Peygamber: “Allah bizim mevlâmızdır, sizin mevlânız yoktur!” buyurdu.

Ebû Süfyan ve müslümanlar birbirlerinden uzaklaşıp giderken Ebû Süfyan: “Gelecek sene Bedir'de buluşuruz.” diye bağırınca Hz. Peygamber ashabından birine “Olur, orası sizinle bizim buluşma yerimiz olsun.” diye cevap vermesini emretti.

Müslümanlar öldürülen kardeşler için üzüldüler. Hz. Peygamber de kendisi uğrunda şehit düşen amcası ve süt kardeşi Hz. Hamza için çok üzülmüştü.

d - Mü’min bir kadın

Safıyye binti Abdülmuttalib öz kardeşi Hz. Hamza’nın cesedine bakmak istedi. Hz. Peygamber oğlu Zübeyr b. Avvam’a: “Annene yetiş ve onu geri getir, kardeşini görmesin!” buyurdu. Zübeyr de annesine: “Anneciğim! Resulullah geri dönmeni istiyor.” dedi. Safiyye “Niçin?” diye sordu. “Kardeşimin başına gelenleri öğrenmiş bulunuyorum. O Allah yolunda öldürülmüştür. Cevabını Allah’tan bekleyerek, sabredeceğiz inşaallah.” dedi. Hz Hamza’nın yanına gelip baktı, dua ve niyazda bulundu “İnna lillahi ve inna ileyhi racîûn.” ayetini okudu, Allah’tan af ve mağfiret diledi. Sonra Hz. Hamza Resulullah’ın emri üzerine defnedildi.

d - Mus'ab b. Umeyr ve Uhud şehitleri nasıl defnedildi?

Hz. Peygamber'in sancaktarı Mus'ab b. Umeyr de şehid edilmişti. İslâmiyet'ten önce Kureyş gençlerinin en zengin ve en yakışıklısıydı. Şimdi bir hırka içinde toprağa veriliyordu. Hırka küçük olduğundan başı örtülse ayaklan açıkta kalıyor, ayakları örtülse başı açıkta kalıyordu. Hz. Peygamber hırkayı başına örtünüz, ayaklarına da ot ve lif koyunuz" buyurdu.

Resulullah Uhud şehitlerinden ikisini tek bir kefenle sarıyor ve sonra: "Hangisi daha çok Kur'ân bilir?" diye soruyor ve ashabın "Falan daha iyi bilir." diye işaret ettiği müslümanı kabrin birinci sırasına koyuyordu. Hz. Peygamber şehitler hakkında "Ben kıyamet günü bunlar için şehadet edeceğim." buyurdu. Resulullah bütün şehitlerin kanlarıyla defnedilmelerini emretti. Cenaze namazı kılmadı ve yıkamadı."

d - Kadınların Hz. Peygambere saygıları ve onu kendilerine tercih etmeleri

Mü'minler Medine'ye döndüklerinde, Hz. Peygamberle beraber Benî Dinar'dan kocası, kardeşi ve babası ölen bir kadına uğradılar. Kadına onların şehit oldukları haber verilince o "Resulullah nasıl?" diye sormuş, "Ey filanın annesi! Allah'a hamd olsun Resulullah istediğiniz gibi sıhhat ve afiyettedir." diye cevap verdiklerinde kadın: "Onu bana gösterin, kendisine bakayım." dedi. Onu görünce de "Seni böyle gördükten sonra başıma gelen belânın önemi yoktur." dedi."

d - Müslümanların düşmanı takibe çıkmaları

Müşrikler kendi aralarında, “Hiçbir şey yapamadınız, müslümanların azametini kırdınız, cezalarını verdiniz; ama sonra onları öylece bıraktınız, işlerini bitirmediniz.” diyerek birbirlerini kınamaya başladılar. Resulullah onların bu sözlerinden haberdar olunca düşmanın peşinden gidilmesini emretti.

Müslümanlar çok fazla yaralanmış, takatsiz düşmüşlerdi. Ertesi gün, pazar günü Resulullah’ın müezzini düşmanın takip edileceğini, Uhud harbine katılmış olanlardan başkasının bu sefere katılamayacağını bildirdi. Ağır yaralı müslümanlar da bu sefere katılmayacaktı. Bütün müminler, Resulullah ile birlikte yola çıktılar, hiç kimse geride kalmadı. Medine’ye 8 mil mesafedeki Hamrâu’l-Esed’e geldiler. Hz. Peygamber ve müslümanlar üç gün (pazartesi, salı, çarşamba) burada kaldıktan sonra Medine’ye döndüler.

Allah Teâlâ bu hadiseyi övdü ve bu övgüsünü ebedîleştirdi.

“Yara aldıktan sonra yine Allah ve Peygamber’in çağrısına uyanlar, bunların içlerinden iyilik yapanlar ve takva sahibi olanlar için pek büyük bir mükâfat vardır.”

“Bir kısım insanlar müminlere: ‘Düşmanlarımız size karşı toplandılar, aman sakının onlardan!’ dediklerinde bu, onların imanlarını bir kat daha arttırmış ve ‘Allah bize yeter, o ne güzel vekildir.’ demişlerdi.

“Bunun üzerine, kendilerine hiçbir fenalık dokunmadan Allah’ın nimet ve keremiyle geri geldiler. Böylece Allah’ın rızasına uymuş oldular. Allah büyük kerem sahibidir.”

“İşte o şeytan ancak kendi dostlarını korkutur. Şu halde eğer iman etmiş kimseler iseniz, onlardan korkmayın, benden korkun!”

d - Müslümanların nefis terbiyesi

Uhud savaşında müslümanların maruz kaldığı meşakkatler, aslında onlar için bir terbiye ve tecrübeden ibaretti. Galibiyet sevinciyle, fetih neşesiyle ve zafer sarhoşluğuyla yaşayan, musibetlerin ve mağlubiyetlerin acısını tatmamış bir topluma güven duyulamayacağına işaretti. Çünkü günün birinde böyle bir musibetle karşılaşılırsa, bu onlara çok ağır gelir ve imanlarında tereddütlere yol açabilirdi.

İşte bu sebeple Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

“O zaman, Peygamber arkanızdan sizi çağırdığı halde siz sürekli olarak (savaş alanından) uzaklaşıyor, hiç kimseye dönüp bakmıyordunuz. Size keder üstüne keder verdik ki, bundan dolayı ne elinizden gidene, ne de başınıza gelenlere üzülmeyeseniz. Allah yaptıklarınızdan haberdârdır.”

Allah Teâlâ müslümanların nefislerini Resulullah’ın ölüm ve şehadet haberiyle imtihan etti. Müslümanlar da imanda sebata, imana davete, O’nun yolunda cihada hayattayken ve öldükten sonra imana devam edeceklerini isbat ettiler. O ölse de korkuya kapılmayacaklar, savaştan ricat etmeyecekler, gevşemeyecekler ve düşmana boyun eğmeyeceklerdi.

“Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize mi) döneceksiniz? Kim böyle geri dönerse, Allah’a hiçbir şekilde zarar veremez. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır.

d - Müminlerin Resulullah’ı kendi nefislerinden çok daha fazla sevmeleri

Hicretin 3. yılında Adel ve el-Kara kabileleri, kendilerine İslâmiyet’i öğretmek üzere birkaç kişinin gönderilmesini istediler. Resulullah da altı sahabiyi onlarla beraber gönderdi. Âsim b. Sabit, Hubeyb b. Adîy ve Zeyd b. Desinne de bunlar arasındaydı. Mekke ile Usfan arasındaki “er-Recî” denilen yere geldiklerinde, yanlarındakiler onlara ihanet ettiler. Sonra da “Allah’a yemin ederek size söz veriyoruz ki, hiçbirinizi öldürmeyeceğiz.” dediler. Müminlerden bir kısmı da “Biz müşriklerin söz ve akitlerini kabul etmiyoruz.” diyerek onlara hücum ettiler ve ölünceye kadar çarpıştılar. Zeyd b. Desinne, Hubeyb b. Adiy ve Abdullah b. Tarık ise teslim oldular ve müşriklerin eline esir düştüler. Abdullah b. Tarık yolda öldürüldü. Hubeyb ile Zeyd ise Kureyşlilere satıldı. Hubeyb’i, Huceyr b. İhab babasına karşılık öldürmek üzere, Zeyd’i de Safvan b. Umeyye babası Umeyye b. Halefe karşılık öldürmek üzere satın aldılar.

Zeyd’i öldürmek niyetiyle Harem’den çıkardılar. Bu sırada Kureyş’ten birkaç kişi orada toplandı. Aralarında Ebû Süfyan da vardı. Ebû Süfyan Zeyd’e: “Allah aşkına doğru söyle, ey Zeyd! Şimdi yanımızda, senin yerine Muhammed’in bulunmasını ister miydin?” diye sordu. Zeyd: “Asla!” dedi. “Benim ailemin arasında rahat bir şekilde yaşamam mukabilinde, Hz. Muhammed’e şu anda bulunduğu yerde onu rahatsız edecek bir dikenin batmasını dahi istemem.” Bunun üzerine Ebû Süfyan hayretle: “Ben insanlar arasında Muhammed’in arkadaşlarının, Muhammed’i sevdiği kadar, hiçbir kimsenin bir başkasını sevdiğini görmedim.” dedi. Sonra da onu öldürdüler.

Hubeyb’e gelince, onu darağacına çekmek için getirdiklerinde, onlara: “İki rekât namaz kılayım da sonra öldürünüz.” dedi. Onlar da: “Hadi kıl!” dediler. O da iki rekâtlık namazını ta’dîl-i erkânına riayet ederek tamamladıktan sonra müşriklere dönüp: “Eğer öldürülmekten korkarak namazımı uzattığımı iddia etmeyecek olsaydınız, daha çok namaz kılardım.” dedi ve iki beyitlik şiir söyledi:

Ben Allah yolunda müslüman olarak öldürüleceksem

Canıma ne suretle kıyılacağına ehemmiyet vermem.

Benim ölümüm Hak Teâlâ uğrundadır ve o dilerse.

Benim tarumar olan vücudumu mübarek kılar.

Resulullah, Âmir b. Malik’den gelen taleb üzerine, en önde gelen sahabilerden yetmiş kişilik bir grubu, onları İslâm’a davet etmek için gönderdi. Bunlar Bi’r-i Maûne’ye gelip konakladılar. Beni Süleym’den, Usayye, Zekvan ve Ri’l kabileleri haince Müslümanların etrafını çevirdiler. Müslümanlar hiç beklemedikleri bir durumla karşılaşınca, kılıçlarını çektiler ve en son neferi ölünceye kadar çarpıştılar. Sadece Ka’b b. Zeyd kurtulmuştu. Ka’b da Hendek savaşında şehid oldu.

d - Maktulün sözü katilin müslüman olmasına sebep oldu

Bu seriyyede, Haram b. Milhan da Cebbar b. Selma tarafından öldürülmüştü. Haram b. Milhan'ın can verirken söylemiş olduğu söz, Cebbar'ın müslüman olmasına sebep olmuştu. Cebbar anlatıyor.

Beni müslüman olmaya sevkeden sebeplerden biri de, o gün omuzlarından mızrakla yaraladığım müslümandır. Göğsünü delerek çıkan mızrağa baktığımda, onun "Kabe'nin Rabbına yemin olsun ki kurtuldum, kazandım!" dediğini duydum. Kendi kendime: "Ne kazanması, ne kurtulması? Bu adamı öldüren ben değil miyim?" dedim. Sonra bu müslümanın ne demek istediğini sorduğumda 'onun şehitlik için' böyle dediğini söylediler. Ben de "Andolsun ki, o kurtuldu." dedim.

İşte bu hadise onun İslâm'a girmesine sebep olmuştu.

d - Nadir oğullarının sürgün edilmesi

Resulullah büyük bir yahudi kabilesi olan Nadîr oğullarına gidip, Benî Amir'den yanlışlıkla öldürülen iki kişinin diyetinin ödenmesine yardım etmelerini istedi. Benî Nadîr ile Beni Âmir müttefik ve anlaşmalı kabilelerdi. Yahudiler Hz. Peygamber'e çok nazik davrandılar ve diyet için istenen yardımı yapacaklarına söz verdiler. Fakat kalblerindeki kinle, O'na haince suikast tertiplemeyi düşündüler. Resulullah onların evlerinden birinin duvarının dibine oturmuştu. Yahudiler birbirlerine: "Bu adamı bu vaziyette bir daha bulamazsın. Kim şu evin üzerine onun üzerine bir kaya parçası atar da, bizi ondan rahata kavuşturur?" diyorlardı. Hz. Peygamber'in yanında Ebû Bekir, Ömer ve Ali ile birlikte birkaç kişi daha vardı.

Cenab-ı Hak, yahudilerin plânını Resulullah'a ulaştırdı. Hz Peygamber de hemen kalkıp Medine'ye döndü. Ashab-ı kirama savaşa ve onların üzerine yürümeye hazırlanmalarını emretti. Sonra da ashabıyla yola çıkıp H. 4. yılın Rebiu'l-evvel ayında (Ağustos-Eylül 625) onların bulunduğu yere geldi ve altı gece onları muhasara etti. Allah Teâlâ onların kalblerine korku saldı da, gelip Hz. Peygamber'den kendilerine dokunulmamak ve silâh hariç, develerinin taşıyabileceği kadar malı beraberlerinde götürmeleri şartıyla, çıkıp gitmelerine müsaade edilmesini istediler. Hz. Peygamber de kabul etti. Onlar da develerinin götürebileceği kadar malı yüklediler. Hatta onlardan bir kısmı evini yıkıp eşiğini söküyor, sonra bunları devesine yüklüyor ve çıkıp gidiyordu.

Allah Teâlâ bu gaza ile ilgili olarak şöyle buyurdu:

"Ehl-i Kitap'tan inkâr edenleri ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Siz onların çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah'ın azabı onlara beklemedikleri yerden geliverdi. O, yüreklerine korku düşürdü. Öyle ki, evlerini hem kendi elleriyle hem de müminlerin elleriyle harab ediyorlardı. Ey akıl sahipleri ibret alın!"

Yahudilerin bir kısmı Hayber'e, bir kısmı da Suriye'ye gittiler. Müslümanlar da hile, fitne, fesad, nifak yuvalarının birinden kurtulmuş

oldular. “Allah’ın (yardımı) savaşta müminlere kâfi geldi.”

Resulullah (sav) yahudilerin geride bıraktıktarı malları ilk muhacirler arasında taksim etti.

d - Zâtur-Rika gazası

Resulullah Hicretin 4. yılında Necd bölgesine sefere çıktı. Nahl'de karargâh kurdular. Müslümanlardan sadece altı kişinin devesi vardı. Ebû Musa el-Eşarî de bunlardan biriydi. Sıcakta yürümekten müminlerin ayakları delindi. Tırnakları düştü. Yürüyebilmek için ayaklarına bez parçaları sarmış olduklarından dolayı bu savaşa "Zâtu'r-Rika" denildi.

İki ordu karşı karşıya geldi, fakat aralarında savaş olmadı. Halk birbirlerinden korkuyordu. Bundan dolayı Hz. Peygamber müslümanlara korku namazı (salâtu'1-havf) kıldırmıştı.

d - Şimdi seni benden kim kurtaracak?

Resulullah bu seferden dönünce müslümanlar da onunla beraber avdet etmişti. Dikenli bitkilerle dolu olan bir vadiye geldiklerinde, arkadan söylenerek gelen biri onlara yetişti. Resulullah orada konakladı. Ashab-ı kiram da dağılıp ağaçların altında gölgeleniyordu. Resul-i Ekrem kılıcını asıp bir ağacın altına oturdu.

Câbir anlatıyor: "Uykuya dalmıştık, bir de baktık ki, Resulullah bizi çağırıyor. Yanında da bir bedevî oturuyordu. Resulullah (sav): 'Ben uyurken bu adam kılıcımı bana çekti. Uyandığımda kılıcı kınından çıkarmıştı. Bana 'Şimdi seni benim elimden kim kurtaracak?' diye sordu. Ben de 'Allah!' dedim' buyurdu. Bedevi de orada oturuyordu. Fakat Resulullah onu cezalandırmadı."

d - Çarpışma olmayan gazalar

Hz. Peygamber hicretin dördüncü yılının Şa'ban ayında (M 626 Ocak) Ebû Süfyan'a söz verdiği için Bedir'e gitti. Orada ordugâh kurup sekiz gece kaldı ve Ebû Süfyan'ı bekledi. Ebû Süfyan da yola çıktı, fakat sonra geri döndü ve arkadaşlarına, «"Bu sene kıtlık yılıdır, ben dönüyorum, siz de dönün!" dedi. Böylece Allah'ın yardımı sayesinde müminler savaşmaksızın galip ve muzaffer olarak döndüler.

Resulullah Dûmetü'l-Cendel seferine çıktı. Fakat hiç bir mukavemetle karşılaşmadı ve Medine'ye döndü.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Hendek veya Ahzâb Savaşı Cc

Hendek veya Ahzab gazası Hicretin 5. yılında Şevval ayında (M. Ocak-Şubat 626) vuku bulmuştu. Bu harb müslümanların ve İslâm'ın tarihinde, İslâm davetinin kök salmasında ve İslâm'ın yayılmasında çok mühim tesiri olan hadiselerden biridir.

Bu savaş müminler için bir dönüm noktası olmuş, müminler bu savaşta benzeri görülmeyen meşakkat ve sıkıntılara maruz kalmışlardı.

"Onlar hem yukarınızdan hem aşağı tarafınızdan (vadinin alt tarafından ve üstünden) üzerinize yürüdükleri zaman, gözler yılmış, yürekler ağızlara gelmişti ve siz Allah hakkında türlü türlü şeyler düşünüyordunuz."

"İşte orada iman sahipleri imtihandan geçirilmiş ve şiddetli bir sarsıntıya uğratılmışlardı."

"Ve o zaman, münafıklar ile kalblerinde hastalık bulunanlar, 'Allah ve Resulü meğer bize sadece kuru vaadlerde bulunmuşlar!' diyorlardı."

Bu savaşın sebebi yahudilerdi. Nadir ve Vail oğullarında birkaç kişi Mekke müşriklerinin yanına giderek, onları Resulullah ile savaşa davet ettiler. Kureyş müşrikleri daha önce müslümanlarla savaşı denemişler ve onun ateşiyle dağlanmışlardı. Bu sebeple şimdi ondan korkuyor ve çekiniyorlardı. Ancak yahudi temsilcileri onları savaşa teşvik etti ve müslümanlarla savaşmayı basit ve ehemmiyetsiz bir şey gibi gösterdiler ve "Onun hakkından gelinceye, işini bitirinceye kadar sizinle birlikte olacağız." dediler. Kureyş müşrikleri buna çok sevindi, davet edildikleri şeyden memnun ve mesrur oldular. Bu mesele için bir araya geldiler ve müslümanlara karşı savaşacaklarına söz verdiler. Yahudi heyeti buradan Gatafan'a geldi, aynı çağrıyı onlara da yaptı. Buradan çıkıp diğer kabileleri de dolaştılar. Onlara Medine üzerine yürüme plânlarını anlattılar ve Kureyş müşriklerinin buna muvafakat ettiklerini söylediler.

Böylece askerî ittifak tamamlanmıştı. Yahudiler ve Gatafan bu askeri ittifakın en önemli üyeleriydi. Anlaşmaya vardıkları şartların en önemlisi; "ittifak ordusuna" ya da yeminlilerin askerlerine Gatafan'ın altı bin savaşçıyla iştirak etmesi ve yahudilerin de, Hayber'in bir yıllık hurma mahsulünü Gatafan kabilelerine vermesiydi. Kureyş dört bin, Gatafan da altı bin, toplam on bin kişilik bir ordu ile savaşa katılacaklardı. Ordu komutanlığı ise Ebû Süfyan'a verilmişti.

d - Hikmet mü’minin kaybolmuş malıdır

Resulullah (sav) onların Medine’ye saldıracaklarını ve müslümanlarla savaşmak için bir araya geldiklerini duyunca, müslümanları büyük bir gayretle çalışmaya teşvik etti. Onlar, harbe hazırlandılar, Medine içinde kalıp müdafaa harbi yapmaya karar verdiler. Müslümanların ordusu üç bini geçmiyordu.

Selmân-ı Farisî, Medine çevresinde düşmanın girebileceği yerlere hendek kazılmasını tavsiye etti. Bu İranlılarca muteber olan bir savaş usûlüydü. Selman: “Ya Rasulallah! Biz İran’da düşman süvarilerinden korktuğumuz zaman kendimizi hendek kazarak savunurduk.” dedi. Resul-i Ekrem de onun görüşünü kabul ederek Medine’nin kuzey batısına düşen ovada, hendek kazılmasını emretti. Çünkü burası açıktı ve düşmanın buradan girmesinden korkuluyordu.

Resulullah hendek kazılacak yerleri ashabı arasında paylaştırdı. On kişiye 40 arşınlık yer düşüyordu. Derinliği 7 ile 10 arşın arasındaydı. Genişliği ise 9 arşından başlıyordu.

d - Müslümanlar arasındaki yardımlaşma ve eşitlik ruhu

Müslümanları sevap kazanmaya teşvik etmek için, bizzat Resulullah da hendeğin kazılmasında çalıştı. Müslümanlar da Hz. Peygamberle birlikte çalıştılar. O gayret ettikçe onlar da gayrete geldiler. Soğuk çok şiddetliydi. Ancak ölmeyecek kadar yiyecek bulabiliyorlardı. Hatta bazan onu da bulamıyorlardı.

Ebû Talha anlatıyor: “Resûlullah’a açlıktan şikâyet ederek, karnımıza bastırdığımız birer taşı gösterdik. Bunun üzerine Resulullah (sav) bize karnının üzerindeki iki taşı gösterdi.”

Müslümanlar sevinçliydiler. Allah’a hamdediyor ve şiirler söylüyorlardı, şikâyet etmiyor, yorgunluk alâmetleri göstermiyorlardı.

Enes (ra) der ki: “Resulullah (s.a.v.) hendeğe bakmak üzere çıkmıştı ki, Ensar ve Muhacirlerin soğuk bir günün sabahında hendek kazdıklarını, kendi adlarına çalışacak kölelerinin de olmadığını, açlık ve sıkıntı içinde olduklarını görünce:

‘Allah’ım! Gerçek hayat âhiret hayatıdır, Ensâr ve Muhacirlere mağfiret eyle!’ diye dua etti. Onlar da Resûl-i Ekrem’in sözlerine icabetle: ‘Biz sağ kaldığımız sürece cihad edeceğimize söz vererek Muhammed’e bey’at ettik’ dediler.”

Enes (ra) sözüne devamla: “Bir avuç dolusu arpa getirirler ve bozulmuş, bayatlamış yiyeceklerine katık yaparlardı” diyor.

d - Sıkıntı ve muhasara karanlıklarında İslâmî fetihlerin aydınlığı

Müslümanlar hendek kazarken büyük ve sert bir kaya parçasına rastladılar. Balyoz hayretmiyordu. Durumu Resullah'a arzettiler. Resul-i Ekrem gelip kayayı gördü ve balyozu eline alıp "Bismillah!" diyerek balyozu indirince, kayanın üçte biri parçalandı. "Allahu ekber! Bana Suriye'nin anahtarları verildi." dedi. Sonra kayaya ikinci bir darbe indirdi, üçte birini daha parçaladı ve "Allahu ekber! Bana İran'ın anahtarları verildi. Allah'a yemin ederim ki, Medain'in beyaz sarayını görüyorum." dedi. Sonra "Bismillah!" deyip üçüncü darbeyi indirdi ve kayanın geri kalan kısmını parçaladı. "Allahu ekber! Bana Yemen'in anahtarları verildi, Cenab-ı Hakk'a andolsun ki, şu anda bulunduğum yerden San'a'nın kapılarını görüyorum." dedi.

Bu sözler, müslümanların hayatlarından endişe ettiği, açlığın kendilerini perişan ettiği, soğuğun şiddetinden titredikleri ve düşmanın kendilerini tehdit ettiği sırada söylenmişti.

d - Resulullah'ın Hendek gazasında gösterdiği mucizeler

Müslümanlar hendek kazarken çok sert bir yere rastladılar. Resulullah gösterdiği mucizeyle burayı kolayca kazdı.

Şöyle ki, Hz. Peygamber su dolu bir kab istedi. Cenab-ı Hakk'a dua ettikten sonra, bu suyu o sert yere serpti. Kazmayla vurunca da kum gibi dağıldı.Az bir yemek de bereketlendi ve pek çok kimse karnını doyurdu. Bütün orduya kâfi geldi.

Câbir b. Abdullah der ki:

Hendek kazarken çok sert bir kaya ile karşılaştık. Hz. Peygamber'e gelip: 'Ya Rasulallah sert bir yere rastladık.' dedik. Hz. Peygamber: 'Ben geliyorum.' buyurduktan sonra kalktı, (açlıktan) taş bağlamıştı. Biz de üç gündür ağzımıza bir lokma bile almamıştık. Resulullah balyozu alıp vurunca kaya kum haline geldi. Hz. Peygamber'e 'Ya Rasulallah, izin ver de, eve gideyim' dedim. Sonra eve gidip karıma: 'Resulullah'da öyle bir açlık gördüm ki, sabredilecek gibi değil, evde yiyecek birşey var mı?' dedim. Karım: "Bir oğlak ve biraz arpa var." dedi. Hemen oğlağı kestim, arpayı da öğüttüm. Eti çömleğe koyduk. Hamur mayalanmıştı. Çömleği ocağa koyup bir müddet sonra Resulullah'ın yanına döndüm: 'Ya Rasulallah birazcık yemeğim var. Bir iki kişi al da gidelim.' dedim. Hz. Peygamber: 'Yemeğin ne kadar?' diye sordu. Ben de anlattım. Resul-i Ekrem: 'Hem çok, hem güzel. Git hanımına söyle (ben gelinceye kadar) çömleği ve ekmeği tandırdan indirmesin.' buyurdu. Sonra da oradaki sahabeye: 'Kalkınız!' dedi, Ensar ve Muhacirler kalkıp gittiler.

"Hemen eve gelip karıma 'Rasulullah, Ensâr, Muhacirlerle ve yanındakilerle beraber yemeğe geliyor.' dedim. Karım bana: 'Resûlullah sana yemeğin ne kadar olduğunu sormuş muydu?' dedi. Ben de 'Evet!' diye cevap verdim.

"Hz. Peygamber yanındakilere: 'Birbirinizi sıkıştırmadan giriniz.' buyurdu. Sonra ekmekleri kırdı ve üzerine et koyup ashabına dağıttı. Kazandan et aldıktan sonra üzerini kapatıyordu, ashabına et verirken tekrar kapağı kaldırıp alıyordu. Onlar doyuncaya kadar bu şekilde devam etti."

Ashab-ı Kiram yedikten sonra da yemek artmıştı. Resûlullah Cabir'in karısına: "Sen de ye, başkalarına da ikram et, çünkü halk açlık içindedir."

buyurdu.

Başka bir rivayette de:

Cabir diyor ki: Resulullah'ın yanına dönüp dedim ki: "Ya Rasulallah, 'Bir oğlak kestik ve evimizdeki bir sa' arpayı d öğüttük. Yanınıza birkaç kişi alarak buyurun' dedim. Bunun üzerine Resûlullah: 'Ey Hendek topluluğu! Cabir ziyafet hazırlamış.' buyurdu."

d - Düşman önünüzden ve ardınızdan geldiği zaman

Kureyş müşrikleri on bin kişiyle yola çıkıp Medine önlerinde ordugâh kurdular. Gatafan da kendine bağlı kabilelerle birlikte Medine önlerine gelip karargâh kurdu. Resûlullah ve müminler ise üç bin kişiyle savaşa çıktılar. Müşriklerle müslümanlar arasında hendek vardı.

Müslümanlarla yahudi Benî Kureyza arasında anlaşma ve ittifak vardı. Benî Nadîr kabilesi reisi Huyey b. Ahtab onları müslümanlarla olan muahedelerini bozmaya tahrik ve teşvik etti. Benî Kureyza muahedeyi bozmaktan çekinip tereddüt ettiyse de, sonunda anlaşmayı bozdular. Resûlullah durumu araştırıp öğrendi. Bunca sıkıntıya bu meselenin de katılması sıkıntıyı daha da arttırdı, müminlerin korkusu arttı, bazı münafıkların nifakları su yüzüne çıktı. Resul-i Ekrem Medine meyvesinin üçte birini vermek şartıyla, Gatafan ile barış anlaşması yapmaya çalıştı. Bunu Ensâr'a olan şefkatinden ve onların yükünü hafifletmek için yapıyordu. Gerçekten savaş yükünün en büyük bölümünü Ensar üstlenmişti. Hz. Peygamber, Sa d b. Muâz ve Sa'd b. Ubâde'nin düşman karşısında gösterdiği sebat, azim ve kararlılıkla dayanma gücünü görünce bundan vazgeçmiştir.

Sa'd b. Muâz, Hz. Peygamber'e: "Ya Rasulallah! Biz ve onlar Allah'a şirk koşar, putlara tapardık. Allah'a ibadet etmez ve onu tanımazdık. Onlar ücreti ödenmedikçe veya ikram dışında bir tek hurma bile yiyemezlerken, şimdi Allah Teâlâ bizi İslâmiyetle şereflendirdikten, bizi müslüman yaptıktan ve seninle ve İslâmiyet'le yücelttikten sonra mı mallarımızı onlara vereceğiz? Allah'a yemin olsun ki, Allah aramızda hüküm verinceye kadar biz bunu kabul etmeyiz. Allah'a andolsun ki, onlara kılıçtan başka bir şey göstermeyiz." dedi.

Bunun üzerine Resulullah: "O halde düşman elinden geleni ardına koymasın." buyurmuş ve Gatafanlılarla anlaşma yapmaktan vazgeçmiştir.

d - Müslüman süvarilerle müşrik süvariler karşı karşıya...

Resulullah ve mü'minler müdafaaya, müşrikler de muhasaraya devam ediyordu. Aralarında henüz bir çatışma olmamıştı. Müşrik süvarileri hendek önünde duruncaya kadar atlarını dört nala sürüyor ve hendeği görünce de: "Vallahi bu, Arapların başvurmadığı bir savaş hilesidir." diyorlardı.

Müşrikler daha sonra hendeğin dar bir yerine gidip atlarını mahmuzlayarak karşı tarafa geçtiler ve Medine topraklarında dolaştılar. Bin kişiye bedel meşhur süvari Amr atını durdurup: "Karşıma kim çıkacak?" diye seslendi, bunun üzerine Hz. Ali ortaya atılıp: "Ey Amr! Sen Kureyş'ten biri karşına çıkacak olursa, onun iki dileğinden birini kabul edeceğine dair Allah'a söz vermiştin." dedi.

Amr: "Evet!" diye karşılık verdi.

Hz. Ali ona: "O halde ben de seni, Allah'a, Resulüne ve İslâm'a davet ediyorum." deyince;

Amr: "Benim bunlarla işim yok." dedi.

Hz. Ali: "Öyleyse seni savaşa davet ediyorum." deyince de, Amr: "Niçin ey kardeşimin oğlu?" Vallahi ben seni öldürmek istemiyorum!" dedi.

Hz. Ali: "Fakat andolsun ki ben seni öldürmek istiyorum." diye kükredi. Bu söz Amr'ı çok öfkelendirdi. Atından inip ayağını kesti ve yere yıktı. Birkaç kılıç darbesi vurduktan sonra Hz. Ali'nin üzerine hücum etti. Birbirlerine saldırıp savaştılar, sonunda Hz. Ali onu öldürdü. Nevfel b. Muğire de hendeği geçen süvarilerdendi. Süvarilerin hepsi bozularak döndüler, korku içinde hendeği geçip kaçtılar.

d - Oğlunu düşmanla savaşmaya ve şehitliğe teşvik eden bir anne

Ümmü'l-mü'minîn Hz. Âişe diyor ki: "Bir grup müslüman kadınla birlikte Benî Harise kalesindeydim. O sırada hicab âyeti henüz nazil olmamıştı. Sa'd b. Muâz üzerinde küçük bir zırh olduğu halde şiir söyleyerek bizim yanımıza geldi. Zırhı küçük olduğundan kolu tamamen açıkta kalmıştı. Annesi ona: "Yavrum koş, yetiş, vallahi gerçekten geç kaldın.' dedi. Ben de "Sa'd'ın annesine: 'Ey Ümmü Sa'd! Allah'a yemin olsun ki, Sa'd'ın zırhının kollarının uzun olmasını çok isterdim.' dedim. Nihayet korktuğum başına geldi. Sa'd b. Muâz atılan bir okla yaralanmış ve kolu parçalanmıştı. Sa'd, Benî Kureyza gazvesi sırasında bu yaranın tesiriyle şehid olmuştur."

d - Göklerdeki ve yerdeki ordular Allah'ındır

Müşrikler müslümanları yaklaşık bir ay kadar muhasara ettiler. Her tarafı ele geçirdiler. Musibet şiddetlendi ve arttı. Nifak su yüzüne çıktı. Müslümanlardan bir kısmı Medine'ye gitmek için Resulullah'tan izin istediler ve dediler ki:

"Onlardan bir grup da demişti ki: 'Ey Yesriplililer! Artık sizin için durmanın sırası değil, haydi dönün!' İçlerinden bir kısmı ise: 'Gerçekten evlerimiz emniyette değil.' diyerek Peygamber'den izin istiyordu. Oysa evleri tehlikede değildi. Sadece kaçmak istiyorlardı."

Resulullah ve ashabı Cenab-ı Hakk'ın tavsif ettiği korku ve perişanlık içindeyken, Nuaym b. Mesûd el-Gatafânî Resul-i Ekrem'in yanına gelip "Ya Rasulallah! Ben müslüman oldum, fakat kavmimin bundan haberi yoktur. Sen dilediğini emret, yerine getireyim." dedi. Hz. Peygamber de "Eğer gücün yeterse düşmanı bizimle savaşmaktan vazgeçir. Zira harb hileden ibarettir." buyurdu.

Nuaym b. Mesûd da yola çıkıp Benî Kureyza yurduna geldi. Onları Kureyş ve Gatafanlıların, Ensar ve Muhacirlere karşı besledikleri düşmanlık konusunda şüpheye düşürecek tarzda konuşmalar yaptı. Kureyş ve Gatafan eşrafından birini rehin almadıkça ve yanlarında teminat olarak bulundurmadıkça, onlarla beraber savaşmamalarını tavsiye etti. Bunun üzerine yahudiler ona: "Gerçekten doğru söyledin." dediler.

Nııaym buradan çıkıp, Kureyş müşriklerinin yanına geldi. Kendilerine karşı samimiyetini ifade etti ve daima onların yararına düşündüğünü belirtti. Yahudilerin yaptıklarına pişman olduklarını, kendilerinden ileri gelen bazı kişileri teminat isteyeceklerini, sonra bunları Hz. Peygambere ve ashabına teslim edeceklerini, onların da bunların boyunlarını vuracaklarını söyledi. Bilâhare Gatafan kabilesine gidip Kureyş'e söylediklerini tekrarladı. Her fırka endişe içindeydi. Müşrikler Yahudilere karşı duydukları öfkeden çatlayacak hale gelmişlerdi. Bu tefrika her iki gruba da gizlice sirayet etmiş ve her biri diğerinden korkmaya başlamıştı.

Ebû Süfyan ve Gatafan'ın liderleri, müslümanlarla kesin sonuçlu bir savaşa girmek istediklerinde, yahudiler katılmak istemediler ve onlardan rehin tablet ettiler. Böylece Nuaym b. Mesûd'un anlattıklarının doğruluğuna, gerek Kureyş ve gerekse Gatafan iyice inandı. Yahudilerin

rehin taleplerine icabet etmekten çekindiler. Kureyş rehin vermek istemeyince yahudiler de Nuaym'ın sözlerinin doğruluğunu kabul ettiler. Böylece müttefikler birbirlerinden ayrılmaya başladılar. Topluluk parçalandı, aralarındaki birlik ve dayanışma sona erdi.

Cenab-ı Hak da soğuk kış gecelerinde esen şiddetli ve soğuk bir kasırgayla, düşman ordularına karşı Resulüne yardım etmişti. Bu şiddetli rüzgâr onların kazanlarını deviriyor, çadırlarını altüst ediyordu. Bunun üzerine Ebû Süfyan ayağa kalkıp: "Ey Kureyş topluluğu! Allah'a yemin olsun ki, burası durulacak bir yer değil, savaş alet ve hayvanlarımız yok oldu. Kureyza oğulları bize ihanet etti. Onlar hakkında hoşumuza gitmeyecek şeyler duyduk. Rüzgârın şiddetinden de bu hale geldik. Kazanlar devriliyor, ateşler sönüyor, çadırlarımız sökülüyor, derhal yola çıkınız, işte ben de gidiyorum." dedi.

Ebû Süfyan kalkıp ayağı bağlı olan devesinin yanına gitti. Korku ve heyecandan devenin ayaklarını çözmeyi unutmuştu. Üzerine bindi, devenin bağları ancak ayağa kalktıktan sonra çözüldü.

Gatafan, Kureyş'in ordugâhtan ayrıldığını duymuştu. Onlar da hemen yurtlarına dönmek üzere paçaları sıvadı. Bu sırada Resulullah bir şükran ifadesi olarak namaz kılıyordu.

Hz. Peygamber Huzeyfe b. Yemân'ı, düşman birliklerinin faaliyetlerini gözetlemek üzere casus olarak görevlendirdi. Huzeyfe de gidip düşmanı gözetledi, sonra da geri dönerek gördüklerini Resulullah'a haber verdi.

Sabahleyin Resul-i Ekrem ve müslümanlar da Medine'ye dönmek üzere Hendek'ten ayrıldılar. Şehre gelip silâhları bıraktılar.

Bu hadiselerle ilgili olarak Cenab-ı Hak Kur'ân-ı Kerim'inde şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani size ordular saldırmıştı da, biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah yaptıklarınızı çok iyi görüyordu."

"Allah, o inkâr edenleri hiçbir şey elde etmeden öfkeleriyle geri çevirdi. (Allah'ın yardımı) savaşta müminlere yetti. Allah güçlüdür, mutlak galibdir."

Savaş her şeyi açıkça ortaya koymuştu. Kureyş artık bîr daha müslümanlarla harb edemeyecekti. Resulullah da "Kureyş bu yıldan sonra

size hücum edip savaşamayacak, fakat siz onlarla çarpışacaksınız.” buyurmuştu.

Hendek savaşında müslümanlardan yedi kişi şehid olmuş, müşriklerden de dört kişi öldürülmüştü.

ON İKİNCİ BÖLÜM

Beni Kureyza Gazâsı Cc

Benî Kureyza’nın ahdi bozması

Resulullah Medine’ye geldiği zaman Muhacirlerle Ensar arasında yaptığı anlaşmada, yahudilere de yer vermiş ve onlarla da bir mukavele imzalamıştı. Bu muahedeyle; onları dinlerinde serbest bırakıyor ve mallarına dokunmuyordu. Bu arada her iki taraf da bazı şartlar ileri sürmüştü. Buna göre:

“Yahudilerden bize tâbi olanlar, zulme uğramaksızın ve onlara muarız olanlarla yardımlaşmaksızın, yardım ve desteğimize hak kazanacaklardır. Hiçbir müşrik, bir Kureyşli’nin mal ve canını himaye edemez ve hiç bir mü’mine engel olamaz. Yahudiler, müminler gibi, muharebe devam ettiği sürece, kendi harp masraflarım karşılamak zorundadır. Yahudi kabileleri müminlerle birlikte bir cemaat teşkil ederler. Yahudilerin dinleri kendilerine, müminlerin dinleri de kendilerinedir. Buna kendileri gibi mevlâları da dahildir. Şüphesiz ki, bu sahifede adı geçenlere harp açanlara karşı, onlar kendi aralarında yardımlaşacaklardır. Birbirlerine karşı samimi olacaklar, birbirlerinin kötülüğünü değil, iyiliğini isteyecekler, Yesrib’e hücum edecek kimselere karşı yardımlaşacaklardır.”

Fakat Benî Nadîr kabilesi reisi Huyey b. Ahtab, Beni Kureyza’ya, müslümanlarla olan ahdini bozdurmayı ve Kureyş’e yardım etmesini sağladı. Benî Kureyza reisi Kâ’b b. Esed: “Ben bugüne kadar Muhammed’den sadakat ve vefakârlıktan başka bir şey görmedim.” dediği halde ahdini bozmuş ve Resulullah ile aralarında mevcut bütün bağları koparmıştı.

Resulullah, Benî Kureyza’nın ahdi bozduğunu öğrenince, Benî Kureyza’nın müttefiki olan Evs kabilesinin reisi Sa’d b. Muaz ile Hazrec kabilesi reisi Sa’d b. Ubâde’yi, ensardan bazı müslümanlarla beraber Kureyza oğullarına gönderip, haberin ne derece doğru olduğunu öğrenmelerini istedi.

Bu heyet yahudileri ahdi bozmaktan da öte çok çirkin ve kötü bir halde buldular. Öyle ki, Resul-i Ekrem’e sövüyorlar ve “Resulullah da kim oluyormuş? Muhammed’le aramızda ne bir ahit ve ne de bir akit vardır.” diyorlardı.

Yahudiler müslümanlara hücum etmek için gerekli hazırlıklara başladılar. Müslüman ordusunu arkadan vurmaya teşebbüs ettiler. Bu ise

meydan harbi yapmaktan ve karşılıklı hücumdan çok daha tehlikeli ve korkunçtu. Nitekim Cenab-ı Hak da:

“O zaman düşmanlarınız size hem üstünüzden hem de altınızdan gelmişlerdi”

buyurur.

Bu durum müslümanların sıkıntısını arttırdı. Yahudilere merhamet eden ve yanlarına her gidişinde onlarla eğlenip kalan Sa’d b. Muaz bile, Hendek savaşında atılan bir okla kol damarı parçalanıp öleceğini anladığı zaman: “Allahım! Kureyza’nın başına gelecek belayı gözlerimle görmeden ruhumu teslim alma!” diye dua etmişti.

d - Benî Kureyza üzerine hareket

Rasulullah ve müslümanlar Hendek’ten ayrılıp Medine’ye dönmüş ve silâhlarını çıkarmışlardı ki, Cebrail (as) geldi ve ‘Ya Rasulallah silâhı çıkardın mı?” diye sordu. Hz. Peygamber: “Evet!” deyince Cebrail: “Melekler henüz silâhları çıkarmadı. Allah Teâlâ Kureyza üzerine yürümeni emrediyor. İşte ben onların üzerine hareket ediyorum, onları perişan edeceğim.” dedi. Resulullah da müminlerin derhal haberdar edilmesini emretti ve “Emrimi duyan ve itaat eden hiçbir kimse ikindi namazını Beni Kureyza yurdundan başka bir yerde kılmasın!” buyurdu.

Resulullah Beni Küreyza topraklarına girip 25 gece onları muhasara etti. Yahudiler muhasaradan sıkıldılar. Allah Teâlâ da onların kalblerine korku saldı.

d - Ebu Lubâbe’nin pişman olması ve Allah Teâlâ’nın da onun tevbesini kabul etmesi

Benî Kureyza Hz. Peygamber’e müracaat ederek müttefikleri Evs kabilesinden Beni Amr b. Avf’in babası Ebû Lubâbe danışmak üzere kendilerine göndermesini istediler. Resulullah da onların bu isteklerini kabul etti ve Ebû Lubâbe’yi gönderdi. Yahudi erkekleri onu görünce kalkıp karşıladılar. Kadınlar ve çocuklar ağlamaklı bir halde yanına geldiler ve ondan yardım isteyerek ağladılar. Ebû Lubâbe de onlara acıdı. Yahudiler ona: “Ey Ebû Lubâbe! Muhammed’in vereceği hükme razı olarak teslim olmamızı uygun bulur musunuz?” dediler. O da ”Evet” diyerek eliyle boğazını işaret etti ve “Bu da boynunuzun vurulmasıdır.” dedi.

Ebû Lubâbe diyor ki: “Vallahi ayaklarım onların yurdundan ayrılmamıştı ki, Allah’a ve Resulüne ihanet ettiğimi anladım.”

Ebû Lubâbe sonra geri döndü, fakat Resulullah’ın yanına gelmedi. Mescide gidip kendini bir direğe bağladı ve: “Allah Teâlâ yaptıklarımdan dolayı beni bağışlayıncaya ve tevbemi kabul edinceye kadar buradan ayrılmayacağım. Benî Kureyza topraklarına ebediyyen ayak basmayacağıma, Allah’a ve Resulüne ihanet ettiğim bu beldeyi bir daha görmeyeceğime dair söz veriyorum.” dedi.

Allah Teâlâ Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyurur:

“Diğerleri de günahlarını itiraf ettiler, iyi bir ameli diğer kötü bir amelle karıştırdılar. Bunlar tevbe ederlerse umulur ki, Allah onların tevbesini kabul eder. Çünkü Allah çok bağışlayan, pek esirgeyendir.”

Halk onu çözmek için koşuştularsa da o: “Hayır, vallahi Resulullah gelip eliyle beni salıvermedikçe kabul etmem.” dedi. Resulullah sabah namazı için mescide gidince Ebû Lubâbe’yi salıverdi. Ebû Lubâbe yaklaşık 10 gece direğe bağlı kalmıştı. Karısı her gün namaz vakitlerinde gelerek onun bağlarını çözerdi. Namazdan sonra geri gelir ve direğe bağlanırdı.

d - Sa’d’ın hiçbir kınayıcının kınamasına aldırış etmeyeceği an gelip çattı

Benî Kureyza Resulullah’ın vereceği hükme razı olarak teslim oldu. Evs kabilesi hemen Resulullah’ın yanına koşuştu ve “Ya Rasulallah! Onlar Hazrec’in değil, bizim dostlarımız ve müttefikimizdir. Kardeşlerimizin müttefiklerine daha önce nasıl davrandığını biliyorsun.” dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Ey Evs cemaatı! Sizden birinin onlar hakkında hüküm vermesine razı olmaz mısınız?” buyurdu. Onlar da “Tabiî razı oluruz.” dediler. Hz. Peygamber: “O kişi Sa’d b. Muâz’dır.” dedi ve Sa’d’a haber gönderdi. Sa’d, Resulullah’ın yanına gelince kendi kabilesi ona: “Ey Ebû Amr! Müttefiklerin ve dostların hakkında iyi davran. Zaten Resul-i Ekrem de seni onlara iyi davranasın diye seçmiştir.” dediler. Evs’liler bu konu üzerinde ısrarla durunca Sa’d b. Muaz yahudiler hakkında verdiği kararı şöyle açıklıyordu: “Ben onlar hakkında erkeklerinin öldürülmesine, mallarının pay edilmesine, kadın ve çocuklarının da esir alınmasına hükmediyorum.” Onun bu sözleri üzerine Hz. Peygamber: “Allah’a andolsun ki, sen Allah Teâlâ’nın onlar hakkındaki hükmüne uygun hüküm verdin.” buyurdu.

d - Benî İsrail kanunlarına muvafakat

Sa’d b. Muâz’in vermiş olduğu bu hüküm İsrail oğullarının savaş kanunlarına da uygun düşüyordu:

“Bir şehre savaş için yaklaştığın zaman onu sulha davet edesin. Eğer senin sulh teklifine icabet eder ve kapılarını açarsa, içinde bulunan halkın tamamı senin emrine amade hizmetçiler olsunlar. Şayet sana teslim olmaz da seninle savaşa girişirse, onu muhasara edesin. İlahın, Rabbın onu senin eline teslim edince, erkeklerinin tamamını kılıçtan geçiresin. Fakat kadınları, çocukları, hayvanları ve şehirde olanların hepsini kendine ganimet olarak alıp, ilahın, Rabbın sana verdiği, düşmanlarının ganimetini yiyesin.”

Bu, İsrail oğullarının peygamberleri zamanında takip edilen bir adetti. Tevrat’ta buna dair başka âyetler de vardır.

Sa’d b. Muâz’ın Benî Kureyza hakkındaki hükmü çok yerinde bir karardı. Böylece Medine, yahudilerin bütün bu fitne ve savaş yuvalarından temizlenmiş oluyordu. Müslümanlar da artık arkadan gelecek bir saldırıdan ve dahilde anarşinin yayılmasından kurtulmuşlardı.

Hazrec kabilesi, müslümanlarla savaşmak için ordular hazırlayanlardan biri olan Sellâm b. Ebû Hukayk’ı öldürdü. Evs kabilesi de daha önce Ka’b b. el-Eşref’i katletmişti. O, Resulullah’a düşmanlıkta ve halkı ona karşı kışkırtmakta çok ileri gitmişti. Böylece müslümanlar İslâmiyet’in ve kendilerinin aleyhinde faaliyet gösteren ve onlar aleyhindeki hareketleri idare eden ele başlarından kurtulmuş ve rahata kavuşmuş oluyorlardı.

Resulullah Benî Kureyza’ya, savaş siyâsetinin, Arap ve Yahudi kabilelerinin tabiatının gerektirdiği şekilde muamele etmiştir. Ahidlerini ve yeminlerini bozanlara bir ders, bugünkü ve gelecek nesillere bir ibret olacak ağır ve kesin bir ceza mutlaka gerekliydi.

R.V.C. Bodley, The Messenger-The Life of Mohammad adlı eserinde şöyle der:

“Muhammed Arap ülkelerinde tek başınaydı. Bu beldelerin genişliği Amerika Birleşik Devletleri’nin üçte biri kadardı. Buralardaki nüfus da beş milyona ulaşıyordu. O’nun, halkı kendi emirlerine uymaya zorlayacak bir ordusu yoktu. Ordusundaki asker sayısı üç bini geçmiyordu. Bu ordu

mükemmel silâhlarla donatılmış bir ordu da değildi. Eğer Muhammed bu kararı uygulamada gevşek davransa ve ahdi bozma suçuna rağmen Beni Kureyza'yı cezasız bırakmış olsaydı, İslâmiyet'in Arap Yarımadası'nda hayat hakkı kalmayacaktı. Yahudilerin katledilmesi işlemi muhakkak ki, çok sert bir davranıştı. Fakat bu hadise dinler tarihinde benzeri olmayan bir hadise değildi. Müslümanların nazarıyla bakılacak olursa bu uygulama çok yerindeydi. Bundan böyle yahudi ve Arap kabileleri ahdi bozmadan ve va'de ihanet etmeden önce tekrar tekrar düşünmek zorundaydılar. Çünkü böyle bir şeyin akıbetinin, kendileri için çok kötü olacağını anlamış ve Muhammed'in her istediğini infaza muktedir olduğuna şahid olmuşlardı."

Bu hükmün Medine'deki Yahudi kalelerinin sonuncusu üzerindeki faydalarından biri de, nifak kışlasında ve münafıkların gücünde birdenbire ortaya çıkan zaaftı. Çünkü bu onların maneviyatına tesir etmiş ve onlara güvenilirliklerinden ve uzun emellerinden çok şey kaybettirmişti. Çünkü burası onların en büyük kalelerinden biriydi.

Dr. İsrail, Benî Kureyza gazasıyla ilgili olarak şöyle diyor: "Kureyza savaşından sonra münafıkların sesi çıkmaz olmuştu. Artık onların, Peygamber ve ashabının iradesiyle çelişen sözlerine ve faaliyetlerine şahid olamıyorduk."

d - Hz. Peygamberin afv ve merhameti

Hz. Peygamber kendine zulmedenleri affeder, kendini açlığa mahkûm etmek isteyenlere ihsanda bulunurdu:

Hz. Peygamber Necid tarafına bir müfreze göndermiş, onlar da Benî Hanife kabilesinin reisi Sümâme b. Usal’ı yakalayıp getirmişlerdi. Resûl-i Ekrem de onu mesciddeki direklerden birine bağlamıştı.

Resulullah bir gün Sümâme’ye uğrayıp “Ey Sümâme, ne düşünüyorsun?” diye sorunca: “Ya Muhammed! Eğer öldürürsen, kana bulaşmış bir katili öldürmüş olursun. Eğer iyilik edersen kıymetini bilen birine iyilik etmiş olursun. Şayet mal istiyorsan dilediğin kadarını iste!” diye cevap vermişti. Hz. Peygamber bu konuşmalardan sonra oradan ayrılmış, başka bir zaman yine uğrayarak aynı şeyi sormuş, Sümâme de önceki sözlerini tekrarlamıştı. Üçüncü sefer de aynı cevabı verince Resul-i Ekrem: “Sümâme’yi serbest bırakınız!” buyurmuş ve onu salıvermişti.

Sümâme mescide yakın bir yerdeki hurma ağacının yanına giderek yıkandıktan sonra, geri dönüp Resulullah’ın yanına gelerek müslüman oldu ve “Allah’a yemin olsun ki, bana yeryüzünde senin yüzünden daha sevimsiz bir yüz yoktu. Fakat bu sabah da bana senin yüzünden daha sevgili bir yüz yoktur. Vallahi bana dün senin dininden daha kötü bir din yoktu, ama bugün de senin dininden daha iyi bir din yoktur. Ben umreye gidiyordum, senin süvarilerin beni yakaladı.” dedi. Bunun üzerine Resulullah onun gönlünü aldı ve umre yapmasını emretti.

Sümâme, Mekke müşriklerinin yanına gelince onlar: “Ey Sümâme yoksa sende mi dinden çıktın?” dediler. Sümâme de “Hayır vallahi, bilâkis Muhammed’in dinine girdim, müslüman oldum. Allah’a yemin ederim ki, Muhammed izin vermediği sürece size tek bir buğday tanesi bile gelmeyecektir.” dedi. Yemâme Mekke’nin hububat ambarıydı.

Sümâme ülkesine döndükten sonra Mekke’ye zahire gönderilmesine mani oldu. Bu durum Kureyş’i perişan etti. Hz peygamber’e haber göndererek, Sümâme’ye erzak sevkiyatına müsaade etmesi için mektup yazmasını istediler. Resulullah da onların dilediklerini yerine getirdi.

d - Beni Mustalık Gazası ve İfk hadisesi

Beni Lihyân ve Zû-Karad gazalarına çıkılmış, fakat her ikisinde de çarpışma olmamıştı. Resulullah, Hicri 6. yılın Şa'ban ayında (M. 627/628) Benî Mustalık kabilesinin kendisine saldırmaya hazırlandıklarını haber aldı ve hemen onların üzerine hareket etti. Hz. Peygamber'in bu gazasına çok sayıda münafık da katılmıştı. Münafıkların başında Abdullah b. Ubey b. Selûl bulunuyordu. Kureyş müşrikleriyle diğer kabilelerin İslâmiyet'i ortadan kaldırmak için benzeri görülmemiş bir halde, yığın yığın bir araya geldiği Ahzab (Hendek) gazasındaki zaferlerinden sonra müslümanların satveti zirveye ulaşmıştı.

Bu zafer Mekke'deki müşriklerin, Medine ve çevresindeki münafıklarla Yahudilerin boğazından bir düğüm olmuştu. Artık sayı ve silâh üstünlüğüyle müslümanları mağlûb edemeyeceklerini biliyorlardı. Bu sebeple çareyi dahilî fitneyi yaymakta, cahiliye çağındaki kavmiyet gururunu yeniden hortlatarak müslümanların arasını bozmakta, Resulullah'ın makamına kötülükde bulunmak, müslümanları risâlet makamı hakkında şüpheye düşürmek, en sevdiği hanımları, şeref ve namusu hakkında dedikodu yaymakta buldular. Böylece her bir âzası kardeşinin aynası mesabesinde olan bu genç ve idealist toplumun tabiatını sarsacaklardı. Bir mü'min, kardeşi hakkında kendini şüpheye düşürecek bir şey işitince, hemen kendi nefsine döner ve onu tertemiz görürdü. Sonra da bu ithamı, tıpkı kendi nefsinden uzaklaştırır gibi reddederdi. Ancak bazıları da diğerlerine karşı güvenini yitirebilirdi. Hz. Peygamber'in ehl-i beytine karşı duyulan güven yok olunca, artık hiçbir kimseye güvenilemezdi. Bu, münafıkların kalblerinde gizledikleri en kötü fikirdi. Onların bu hilekâr siyasetleri, bütün seferlerden daha çok Benî Mustalık gazasında tecelli etmişti.

Resulullah Benî Mustalık kabilesi üzerine yürümüş ve onlara Kadid'den sahile doğru uzanan "el-Mureysi" suyu önünde yetişmişti. Halk derhal birbirlerine girmiş ve çarpışmış, sonunda Benî Mustalık bozguna uğratılmıştı.

Hz. Ömer'in savaş sırasında kendine yardım eden hizmetçisiyle, Hazrec'in müttefiki Cüheyne'ye mensup birisi kavga ettiler. Hazreclilerin müttefiki "Ey Ensar topluluğu yetişin!" Hz. Ömer'in adamı da: "Ey

Muhacirler yetişin!” diye bağırdı. Bu söz Abdullah b. Ubey b. Selûl’ü çok öfkelendirdi. O sırada yanında kavminden bir grup da vardı. Onlara ve ensara hitaben: “Bakın şunların yaptıklarına! Muhacirler şehrimizde fazla çoğaldılar, bize düşmanca davranmaya başladılar. Vaziyet şu darb-ı meseldekinden farksızdır: ‘Besle köpeğini, yesin seni!’ Vallahi Medine’ye döner dönmez aziz olanlar zelil olanları sürüp çıkarmalıdır.” dedi. Sonra da kavminden orada bulunanlara dönüp “Bunları siz yaptınız, bundan siz sorumlusunuz. Onları yurdunuza siz kabul ettiniz. Mallarınızı onlarla siz paylaştınız. Allah’a yemin olsun ki, eğer siz, onların malınıza mülkünüze ortak etmeseydiniz şüphesiz ki, onlar sizin şehrinizden başka yerlere giderlerdi.” diye tahrik etti.

Resulullah, Abdullah b. Ubey b. Selûl’ün bu sözlerinden haberdar olunca, halkın fitneyle uğraşması ve şeytanın aralarına girmemesi için, hemen yola çıkılmasını emretti. Halbuki Resul-i Ekrem böyle saatlerde hiç yola çıkmazdı. Müminler de Hz. Peygamber’in emrine uyarak hemen yola çıktı.

Resulullah müminlerle birlikte o gün akşama kadar yürüdüğü gibi, geceleyin de hiç durmadan yola devam etmiş ve gün sıcaklığı halkı bunaltınca mola vermişti. İstirahat verilir veriImez mücahitler yere uzanmış ve yorgunluktan uyuya kalmışlardı.

Münafıkların reisi Abdullah b. Ubey b. Selûl’ün aynı adı taşıyan oğlu Abdullah, halkın yanına geldi ve babası gelinceye kadar yolda bekledi. Babasını görür görmez devesini çöktürüp ona: “Muhammed’in azîz, kendinin de zelîl olduğunu itiraf edinceye kadar yanından ayrılmayacağım.” dedi. Abdullah daha sonra Hz. Peygamber’e uğradı, Resulullah ona: “Babanı rahat bırak, Allah’a yemin olsun ki, aramızda yaşadığı müddetçe ona iyilik edecek ve onunla iyi arkadaşlık yapacağız” buyurdu. Resulullah bir sefere çıkacağı zaman zevceleri arasında kur’a çekerdi. Kur’a hangisine isabet ederse onunla giderdi. Benî Mustalık gazasına çıkılırken de kur’a çekilmiş ve Hz. Âişe binti Ebu Bekir’e isabet etmişti. Resul-i Ekrem de onu beraberinde götürdü. Bu gaza sona erince dönmek üzere yola çıktı ve Medine yakınlarındaki bir yerde konakladı. Hz. Peygamber gecenin bir kısmını orada geçirdi. Sonra hareket edileceğini herkese duyurdu. Hz. Âişe bir ihtiyacı için konak yerinden ayrılmıştı. Boynunda da bir gerdanlık vardı. Onu, bilmediği bir yerde düşürmüştü. Geri döndüğünde gerdanlığını kaybettiğini farketti ve onu aramak için geri gitti. Bu sırada kafile yola çıkmaya başlamıştı. Hz. Âişe’nin devesine bakmakla görevli olanlar da

gelip hevdeci deveye koydular. Hz. Âişe'nin hevdecin içinde olduğunu zannediyorlardı. Çünkü Hz. Âişe henüz yaşı küçük bir kadındı, şişman da değildi. Onlar bu yüzden onu farkedemediler. Hz. Âişe'nin hevdecde olduğundan asla şüphe etmiyorlardı. Hz. Âişe ordugâha döndüğünde orada hiç kimse kalmamıştı, herkes gitmişti. Hz. Âişe örtüsüne bürünüp orada uzandı ve beklemeye koyuldu.

Hz. Âişe bu vaziyetteyken bir ihtiyacı için ordudan geriye kalan Safvan b. Muattal es-Sülemî ona uğramış ve kendisini görünce: "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn, bu, Resulullah'ın hanımı!" demiş ve deveyi Hz. Âişe'nin yanına götürmüş, binmesi için geri çekilmiştir. Hz. Âişe bindikten sonra da devenin yularından tutup orduya yetişmek için süratle hareket etmişti Safvan konak yerinde orduya yetişmiş, Hz. Âişe de kafileye katılmıştı. Bu durum hiç kimsenin dikkatini çekmemişti. Çünkü bu gibi şeylere çöl hayatında ve kafilelerin seferlerinde sık sık rastlanırdı. Aile namus ve iffetini bu gibi basit hadiselerle lekelememek, Arapların hem cahiliyye hem de İslâmî devirde riayet ettikleri bir gelenekti.

Ashab-ı Kiram ile Resulullah arasındaki münasebetler baba ile oğul arasındaki münasebetler gibiydi. Hz. Peygamberin hanımları onların anneleriydi. Resul-i Ekrem, onlara babalarından, evlâdlarından ve bütün insanlardan çok daha sevgiliydi. Safvan b. Muattal da dindarlığıyla, dürüstlüğüyle, iffet ve hayâsıyla tanınmış bir sahabi idi. Üstelik kadınlara düşkün bir insan da değildi.

Bu mesele, üzerinde dikkatle durmaya değmezdi. Ne var ki, Abdullah b. Ubey bu sözleri ağzına doladı. Medine'ye döndükten sonra da bu meseleden bahsetti. Münafık arkadaşları da ona yardım ettiler. Münafıklar bu hadiseyi müslümanlar arasına fitne sokmak, onları yüce risalet makamının sahibine ve onun ehl-i beytine bağlayan bağları zayıflatmak, müslümanların birbirlerine olan güvenlerini sarsmak için ele geçmez bir fırsat kabul ettiler. Bu iftira hakkında birtakım tahminler ileri süren ve söylenilen herşeyi, hiçbir araştırmaya tâbi tutmadan tekrar eden birkaç müslüman da bu tuzağa düşmüştü.

Hz. Âişe Medine'de birdenbire ortaya çıkan bu hadiseyi duyunca korktu ve çok üzüldü. Gözyaşları dinmez, gözüne uyku girmez oldu. Dedikodular Hz. Peygamber'in de çok ağırına gitti.

Bu sözleri kimin çıkardığını biliyordu. Hatta günün birinde ayağa kalkmış ve Abdullah b. Ubey'den bahsedeceği için de özür beyan ettikten sonra, minberden halka hitaben: "Ey müslüman topluluğu! Ailem hakkında

çıkardığı dedikodularla beni rahatsız eden adama karşı kim bana yardım eder? Andolsun ki ben ailem hakkında iyilikten başka birşey bilmiyorum. Sonra öyle bir adamdan söz ediyorlar ki, ben onun hakkında da hayırdan başka birşey bilmiyorum. O, evime sadece benimle birlikte girmiştir.” dedi. Bunun üzerine Evs kabilesine mensup bazı şahıslar öfkelenip bu iftirayı ortaya atanı —ister Evs’e isterse Hazrec’e mensup olsun— katletmeye hazır olduklarını söylediler. Abdullah b. Ubey Hazrec kabilesindendi. Kavmiyet davası onları birbirlerine düşürmüş ve her iki kabile de kılıçlarını çekerek ayaklanmıştı. Eğer Hz. Peygamberin güzel sözleri ve yerinde müdahalesi olmasaydı, neredeyse şeytan onları birbirlerine düşürecekti.

Hz. Ebû Bekr-i Sıddîk’ın kızı Hz. Âişe-i Sıddîka, Allah’ın kendisini beraat ettireceğine kesinlikle inanıyordu. Kendilerine şüphenin ulaşamadığı ve hiçbir lekenin bulaşamadığı tertemiz insanlar gibi, güven ve şerefle dopdolu ve izzet-i nefis sahibiydi. Allah Teâlâ’nın kendisini beraat ettireceğini, Resulullah’ın zihninden her türlü zan ve töhmeti uzaklaştıracağını biliyordu. Fakat o, Cenab-ı Hakk’ın kendisi hakkında bir âyet indireceğini ve onu bu ümmetin ardında, ebediyyete kadar baki kılacağını hiçbir zaman düşünmemişti.

Fakat Hz. Âişe uzun süre beklemeden Allah Teâlâ onun hakkında Resulüne âyet indirdi ve yedi kat semanın üzerinden onun beraetini ilân etti:

“Bu ağır iftirayı uyduranlar şüphesiz sizin içinizden bir gruptur. Bunu kendiniz için bir kötülük sanmayın, aksine o, sizin için bir iyiliktir...”

“Erkek ve kadın müminlerin bu iftirayı işittiklerinde kendi vicdanlarıyla hüsnü zanda bulunup da, ‘Bu apaçık bir iftiradır’ demeleri gerekmez miydi?”

“Çünkü siz bu iftirayı gelişigüzel, birbirinizin ağzından alıyor ve hakkında bilgi sahibi olmadığınız (bu uydurma haberi) ağızlarınız da geveleyip duruyorsunuz. Bunun önemsiz olduğunu sanıyorsunuz. Halbuki bu, Allah katında çok büyük suçtur.”

“Onu duyduğunuzda: ‘Bunu konuşup yaymamız bize yakışmaz Hâşâ bu çok büyük iftiradır’ demeli değil miydiniz?”

Böylece fitne ateşi sönmüş, fesat kaynağı kurumuş, şeytan rezil olmuştu. Bundan sonra mü’minler hiçbir şey olmamışçasına Allah ve

Resulünün kendilerine emrettiği şeylerle, kendilerine ve tüm insanlığa hayır ve saadet getirecek işlerle meşgul olmaya başladılar.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hudeybiye Anlaşması Cc

Resulullah (sav)’ın rüyâsı ve müslümanların Mekke’ye girmeye hazırlanması

Resulullah, rü’yasında Mekke’ye girdiğini ve Ka’be’yi tâvaf ettiğini görmüştü. Fakat bunun ne zaman, hangi senenin1 hangi ayında olduğu belirtilmemişti. Hz. Peygamber Medine’de iken bunu ashabına haber vermiş, onlar da bunu müjdeleyerek büyük sevinç duymuşlardı. Hürmetle boyun eğdikleri ve sevgisiyle büyüdükleri Mekke ve Kâbe’yi çok özlemişlerdi. İslâmiyet de onların Mekke ve Kâbe’ye olan bağlılıklarını ve şevklerini arttırmış, teşvik etmişti. Onu tavâf etmek için çırpınıyor, onu görmek için sabırsızlanıyorlardı.

Muhacirler Mekke’ye diğerlerinden daha çok sevgi besliyorlardı. Çünkü orada doğmuş, orada büyümüşler ve bu şehri büyük bir aşkla sevmişlerdi. Şimdi ise birbirlerinden uzak düşmüşlerdi.

Hz. Peygamber rüyasını onlara anlatınca bunun, bu sene içinde olacağından asla şüphe etmediler. Bütün bunlar müminlerin kalbinde büyük bir şevk uyandırdı, üzeri küllenmiş muhabbet ve iştiyaklarını açığa çıkardı. Resulullah ile beraber yola çıkmaya hazırlandılar. Geride pek az kişi kaldı.

d - Uzun bir ayrılıktan sonra Mekke’ye hareket

Hz. Peygamber H. 6. yılın Zilkade ayında (M. 628) umre maksadıyla –savaş niyetiyle değil– 1500 kişiyle beraber Hudeybiye’ye doğru yola çıktı. Kurbanlık develeri de yanında götürüyordu. Müslümanlara Kâbe’yi tavaf ve ta’zim etmek niyetiyle çıktığını bildirmek için de ihrama girdi.

Resulullah, Huzâa kabilesinden birini Kureyş hakkında bilgi edinmek üzere gözcü olarak görevlendirmişti. Hz. Peygamber Usfan’a yaklaşınca, gözcü Resulullah’ın yanına gelip: “Ya Rasulallah! Ka’b b. Luey kabilesi Ehabiş’i ve diğer birçok kabileyi sana karşı toplamışlar, onlar seninle savaşmak ve seni Kâbe’yi tavâf etmekten alıkoymak istiyorlar.” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber Mekke sınırındaki Seniyye’ye –ki Kureyş üzerine buradan inilirdi– gelinceye kadar yoluna devam etmiştir. Burada devesi çökmüş ve halk: “Kasvâ yerinden kalkmıyor, Kasvâ yerinden kalkmıyor.” demişlerdi. Hz. Peygamber de “Kasvâ yerinden kalkmamazlık etmez, onun öyle bir huyu da yoktur, fakat fili Mekke’ye girmekten meneden Allah, şimdi de Kasvâ’yı şehre girmekten alıkoymuştur. Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, Kureyş müşrikleri Allah’ın Kâbe dahilinde işlenmesini haram kıldığı şeylere ta’zim veya akraba hukukuna riayet edilmesi kasdıyla benden ne kadar müşkil şeyler isterlerse istesinler taleplerini muhakkak yerine getireceğim.” buyurdu.

Sonra devesini sürdü, hayvan sıçrayıp kalktı. Hz. Peygamber yolunu değiştirip suyu az olan “Semed” kuyusu yolu üzerindeki, Hudeybiye’nin en son sınırında indi. Halk Resulullah’a susuzluktan şikâyet etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber ok mahfazasından bir ok çıkardı. Bu oku Semed kuyusuna koymalarını emretti. O anda kuyunun suyu coşmaya başladı ve ashâb-ı kirâm oradan ayrılıncaya kadar onların susuzluğunu gidermeye yetti.

d - Kureyş müslümanların Mekke’ye girmesinden korkuyordu

Kureyş müşrikleri Resulullah’ın üzerlerine gelmesinden korkuyordu. Hz. Peygamber, ashabından birini onlara göndermek istedi. Bu maksatla Ömer b. el-Hattâb’ı çağırdı. Hz. Ömer, Peygamberimize: “Ya Rasulallah, Mekke’de bir saldırıyla karşılaşırsam kavmim Adiy b. Kâ’b oğullarından beni koruyacak hiç kimse yoktur. Osman b. Affan’ı gönder, çünkü onun Mekke’de akrabaları var. Osman, senin isteklerini onlara tebliğ edebilecek biridir.” dedi. Bunun üzerine Resul-i Ekrem Hz. Osman’ı çağırarak Kureyş’e göndermiş ve ona: “Kureyş’e bizim çarpışmak için gelmediğimizi, umre için geldiğimizi haber ver, onları İslâm’a davet et!” buyurmuştur. Sonra da müminlerden bazılarını yanına alıp, Mekke’deki mümin erkekleri ve mümine kadınları ziyaret etmesini, onları fetih ile müjdelemesini; Yüce Allah’ın, dinini Mekke’de hâkim kılacağını ve hiç kimsenin imanını gizlemeyeceği günün yakın olduğunu, onlara haber vermesini emretti.

d - Sevgi ve vefâ imtihanı

Hz. Osman yola çıkıp Mekke'ye vardı. Ebû Süfyan ve diğer Kureyş reislerini ziyaret edip, Resulullah'ın emirlerini onlara tebliğ etti.

Hz. Osman Resulullah'ın emirlerini onlara tebliğ ettikten sonra, müşrikler ona: "Eğer Beytullah'ı tavâf etmek istiyorsan et!" dediler, Hz. Osman ise onların bu tekliflerini reddederek "Resulullah Kâbe'yi tavâf etmedikçe ben de etmem." dedi.

Hz. Osman Mekke'den dönünce müslümanlar ona: "Ey Ebû Abdullah! Beytullah'ı tavaf ederek şifa buldun." dediler. Hz. Osman ise: "Hakkımda ne kadar kötü düşündünüz, nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Resulullah Hudeybiye'de iken, ben Mekke'de bir yıl kalsam bile, Resul-i Ekrem Kabe'yi tavâf etmedikçe ben de etmezdim. Andolsun ki, Kureyş beni Beytullah'ı tavâf etmeye çağırdı, fakat ben yanaşmadım." diye mukabele etti.

d - Bey’at-ı Rıdvan

Resulullah, Hz. Osman’ın öldürüldüğüne dair haberler üzerine ashâb-ı kiramı bey’ata çağırdı. Müminler koşarak Resulullah’ın yanına gittiler ve ağacın altında bulunan Hz. Peygamber’e düşmandan kaçmamak üzere bey’at ettiler. Resul-i Ekrem daha sonra bir eliyle diğer elini tuttu ve “Bu da Osman nâmına yapılmış bey’attır.” dedi. Bey’at-ı Rıdvan Hudeybiye’de bir muğaylan ağacının altında yapılmış ve Allah Teâlâ onun hakkında şu ayet-i celileyi indirmiştir:

“Andolsun ki, o ağacın altında sana bey’at ederlerken, Allah müminlerden razı olmuştur. Kalblerinde olanı bilmiş, onlara güven indirmiş ve onları pek yakın bir fetihle mükâfatlandırmıştır.”

“Allah onları elde edecekleri birçok ganimetlerle de mükâfat-landırdı. Allah azîz ve hakîmdir.”

d - Arabuluculuk ve karşılıklı görüşmeler

Bu arada, Huzâa kabilesinden Budeyl b. Verka, kendi kabilesinden birkaç kişiyle Resulullah’ın yanına gelmiş, onunla konuşmuş ve buraya niçin geldiğini sormuştur. Hz. Peygamber de cevaben: “Biz hiç kimseyle çarpışmaya gelmedik, umre niyetiyle geldik. Şüphesiz ki, savaş Kureyş’i yıpratmış ve zarara uğratmıştır. Eğer dilerlerse kendilerine biraz daha va’de tanıyayım, onlar da benimle diğer insanlar arasına girmesinler. Eğer halkın girdiği dine girmek isterlerse girsinler. Şayet bunları kabul etmez de benimle savaşmaya kalkarlarsa –ki, zaten bunun için toplanmışlar– nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, tebliğe çalıştığım İslâmiyet uğrunda, başım gövdemden ayrılıncaya kadar onlarla çarpışacağım. Zaten Allah dinini mutlaka hâkim kılacaktır.”

Budeyl, Resulullah’ın kendisine söylediklerini Kureyş müşriklerine anlatınca, Urve b. Mesûd es-Sakafî: “Bu size yapılmış güzel bir tekliftir. Onu hiç tereddüt etmeden kabul ediniz. Benim Muhammed’in yanına gidip kendisiyle görüşmeme de müsaade ediniz.” dedi. Onlar da “olur” dediler. Urve b. Mesud es-Sakafî Resulullah’ın huzuruna geldi. Resulullah ashâb-ı kiramla konuşuyordu. Urve bu defa ashab-ı kiramı gözetlemeye başladı. Onların Resul-i Ekrem’e ne kadar saygı duyduklarını gördü. O, bir şey emretse derhal yerine getiriyorlardı. Abdest alsa nerdeyse birbirleriyle savaşırcasına onun hizmetine koşuyorlardı. Eğer o konuşmaya başlarsa hemen seslerini kısıyor, konuşmayı bırakıyorlardı. Hatta saygılarından ötürü onun yüzüne dikkatle bakamıyorlardı. Urve, bunları müşahede ettikten sonra dönüp kendi arkadaşlarına; “Ey kavmim! Allah’a andolsun ki, ben daha önce çeşitli hükümdarlara, Kisra’ya, Kayser’e ve Necâşî’ye elçi olarak gittim. Vallahi ben, hiçbir hükümdarın adamlarının, ashâbının Muhammed’e gösterdiği saygı ve tazimi onlara gösterdiğine şahit olmadım.” dedi. Gördüklerini onlara anlattı ve “Size güzel bir teklif yapılmıştır, bunu hemen kabul ediniz.” diye tavsiyelerde bulundu.

d - Anlaşma ve barış

Benî Kinâne'den bir adamla Mikraz b. Hafs da Resûl-i Ekrem'in yanına gelmiş ve dönüşünde, gördüklerini Kureyş müşriklerine anlatmışlardı. Kureyş daha sonra Süheyl b. Amr'ı barış yapmak üzere Hz. Peygamber'e gönderdi. Resulullah Süheyl'in gelmekte olduğunu görünce: "Kureyş ne zaman barış isterse hep Süheyl'i gönderir." buyurdu ve "Aramızda bir anlaşma metni yazın!" diye emir verdi.

d - Hikmet, hilm ve alçak gönüllülük

Hz. Peygamber, kâtiplikle görevlendirilen Hz. Ali'yi çağırdı ve "Bismillâhirrahmânirrahim yaz!" dedi.

Süheyl itiraz ederek "Vallahi biz, 'Rahmân'ın ne demek olduğunu bilmiyoruz. Daha önce senin de yazdığın 'Bismike'l-lâhumme' yazsın." dedi. Müslümanlar da Süheyl'in bu teklifine karşı çıktılar ve "Vallahi, Bismillâhirrahmânirrahim'den başka bir şey yazmayız." dediler. Bunun üzerine Resulullah "Bismike'l-lâhumme" yazılmasını emretti. Hz. Peygamber sonra sözlerine devamla, Hz. Ali'ye yaz dedi: "Bu Allah'ın resûlü Muhammed'in kabul ettiği, üzerinde anlaşmaya vardığı....." Süheyl, hemen söze karışıp "Vallahi biz senin gerçekten peygamber olduğuna inansaydık, zaten senin Beytullah'ı tavâf etmene mâni olmaz ve seninle çarpışmazdık. Muhammed b. Abdullah yazsın." dedi.

Hz. Peygamber: "Siz beni yalanlasanız da ben Allah'ın elçisiyim." buyurdu ve Hz. Ali'ye "Muhammed b. Abdullah" yazmasını söyledi ve "Resulullah" kelimesini silmesini emretti. Hz. Ali: "Vallahi ben karalamam." deyince Hz. Peygamber: "O halde yerini göster!" buyurmuş ve Hz. Ali'nin gösterdiği yeri karalamıştır.

d - Sulh ve imtihan

Hz. Peygamber: “Bu, Muhammed b. Abdullah’ın, sizin Beytullah ile bizim aramıza girmemeniz, bizim de rahatça Kâbe’yi tavaf etmemiz şartıyla kabul ettiği.....” deyince Süheyl: “Vallahi, Araplar biz baskıyla iş gördük demezler.” diye itiraz etti ve “Fakat bu, gelecek yıl olabilir.” dedi. Bu madde bu şekilde yazıldı.

Süheyl bir başka maddeyi dikte ettiriyordu: “Bizden hiçbir kimse sizin tarafınıza geçmeyecek, eğer geçerse müslümanlığı kabul etmiş dahi olsa, hemen bize iade edilecek.” Müslümanlar bu maddeye şiddetle karşı çıktılar ve “Sübhanallah! Bu nasıl iş, müslüman olarak yanımıza gelen bir insan nasıl olur da müşriklere iade edilir.” dediler.

Onlar bu vaziyetteyken birden Ebû Cendel b. Süheyl Mekke’nin alt tarafından, ayağındaki zincirleri sürükleyerek geldi ve kendini müslümanların arasına attı.

Süheyl Hz. Peygamber’e: “Ya Muhammed! İşte bu anlaşmamız uyarınca geri iade etmen gerekenlerin ilkidir.” dedi.

Resulullah: “Biz henüz anlaşmayı imzalamış değiliz.” dedi. Süheyl: “O halde, Allah’a yemin olsun ki ben de seninle hiçbir madde üzerinde artık anlaşma yapmayacağım.” dedi. Hz. Peygamber: “Ebû Cendel’e benim için müsaade et!” deyince, Süheyl: “Bunu yapamam.” dedi. Hz. Peygamber “Hayır, yapacaksın!” diye ısrar edince de Süheyl inatla “Yapamam.” dedi. Bunun üzerine Ebû Cendel: “Ey müslüman topluluğu, müslüman olarak aranıza geldiğim halde, geri müşriklere mi iade ediliyorum? Başıma gelenleri görmüyor musunuz?” dedi. Gerçekten de o, Allah yolunda çok ağır işkencelere maruz kalmıştı. Resulullah istemeyerek Ebû Cendel’i iâde etmek zorundaydı.

Yapılan muahede şartlarına göre: İki topluluk (müminler ve müşrikler) on yıl müddetle savaşmayacak, emniyet içinde yaşayacak ve birbirlerini rahatsız etmeyeceklerdi. Müşriklerden biri velisinin izni olmaksızın Hz. Muhammed’in yanına gelirse, Hz. Peygamber onu müşriklere iade edecek, buna karşılık müslümanlardan biri müşriklerin yanına giderse o iade edilmeyecekti. Diğer kabile ve gruplardan dileyen Hz. Muhammed ile, dileyen de müşriklerle anlaşma yapabilecek ve onların himayesine girebilecekti.

d - Müslümanların anlaşma ile imtihan edilmeleri ve Mekke’ye dönüş

Müslümanlar, Kabe’yi tavâf etmeden dönmelerini ve Resulullah’ın ağır şartları kabul ederek anlaşma yapmasını hiç hazmedemediler. Bu hal onların çok ağırına gitti. Neredeyse helâk olacaklardı. Bu hadise onları çok etkilemişti. Hatta Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir’in yanına gelerek “Resulullah bize, ‘Beytullah’a varıp onu ziyaret edeceğiz‘ dememiş miydi?” diye sordu. Hz. Ebû Bekir: “Evet, demişti. Fakat sana bu yıl gidip Kâbe’yi ziyaret edeceğini de haber vermiş miydi?” dedi. Hz. Ömer “Hayır!” cevabını verdi. Hz. Ebû Bekir: “Muhakkak ki sen Kâbe’ye gidecek ve onu tavâf edeceksin.” dedi.

Resulullah anlaşma meselelerini halledince, kurbanlık devesini kesti, sonra oturup saçını tıraş ettirdi. Bu hal müslümanları çok üzdü. Çünkü onlar Mekke’ye gireceklerinden, umre yapacaklarından hiç şüphe etmeden yola çıkmışlardı. Fakat Resulullah’ın kurban kestiğini, tıraş olduğunu görünce, onlar da kurbanlarını kesmeye ve tıraş olmaya koşuştular.

d - Hor ve hakir bir barış mı, yoksa apaçık bir fetih mi?

Resulullah (sav) anlaşmayı müteakip Medine'ye döndü. Avdetinde, Allah Teâlâ şu âyet-i kerimeleri indirdi. "Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik. Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar, sana olan nimetini tamamlar, seni doğru yola iletir ve sana şanlı bir zaferle yardım eder.

Hz. Ömer, Hz. Peygamber'e: "Ya Rasulallah! Bu muahede bir fetih midir?" diye sordu. Resulullah da "Evet!" cevabını verdi.

d - Umulur ki, hoşlanmadığınız birşey sizin için daha hayırlıdır

Hz. Peygamber Medine'ye dönünce Kureyş'ten Ebû Basîr b. Utbe Resulullah'ın yanına gelmişti. Bunun üzerine müşrikler onu geri istemek üzere iki kişi göndermiş ve "Bizimle yaptığın anlaşmaya göre Ebû Basîr'i iade etmelisin." demişlerdi. Resul-i Ekrem de onu iki müşriğe teslim etti. Müşrikler, Ebû Basîr ile birlikte yola çıktılar. Ebû Basîr onların elinden kaçtı ve deniz sahiline saptı. Ebû Cendel de Kureyş müşriklerinin elinden kurtularak Ebû Basîr'in yanına geldi. Kureyş'ten İslâmiyeti kabul eden herkes kaçıp Ebû Basîr'in yanına geliyordu. Öyleki orada büyük bir topluluk oluşmuştu. Kureyş müşriklerinin Suriye'ye giden ticaret kafilelerine engel oluyorlar, adamlarını öldürüyorlar, mallarını alıyorlardı. Bunun üzerine Kureyş Hz. Peygamber'e haber gönderip "Ey Muhammed, Allah ve akrabalık aşkına Ebu Basîr ve arkadaşlarının ve Kureyş'ten kaçıp da kendi yanına gelecek olan herkesin emniyette olacağını, geri müşriklere iade edilmeyeceğini ilân et!" dediler.

d - Hudeybiye anlaşması fetih ve zafere nasıl dönüştü?

Son hadiseler, Resulullah'ın Kureyş'in ısrar ettiği her şartı istemeyerek kabul ettiği, müslümanların kendileri için bir zafer ve kazanç olarak görüp kuvvetli imanları ve Resulullah'a olan bağlılıkları sayesinde tahammül ettikleri Hudeybiye barışının, İslâm'ın zaferine ve Arap Yarımadası'nda misli görülmemiş bir hızla yayılması için açılan yeni bir kapı olduğunu gösterir. Yine bu muahede Mekke fethine, Kayser, Kisrâ, Mukavkıs, Necâşî ve Arap emirleri gibi, dünyanın birçok hükümdarının İslâm'a davet edilmesine zemin hazırlamıştır.

Müslümanların istemeyerek kabul etmek zorunda kaldıkları bu anlaşmayla ilgili olarak Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

"(Ey müminler) belki de hoşunuza gitmeyen birşey, sizin için hayırlı; sevdiğiniz veya hoşunuza giden bir şey de, hakkınızda kötü olur, Allah bilir, siz bilmezsiniz."

Bu anlaşmanın kazançlı yönlerinden biri de Kureyş kabilesinin müslümanların bulundukları mevkii itirafları, müslümanları kendileriyle anlaşmalarının kesinlik kazandığı, anlaşma için müzakerelerin yapılabileceği kuvvetli ve şerefli bir topluluk olarak kabul etmeleriydi. Bir başka verimli ve üstün tarafı da, önü sonu olmayan, ardı arası kesilmeyen, kendilerini sürekli meşgul eden ve kuvvetlerini tüketen savaşlardan kurtulmalarıydı. Böylece emniyette oldukları bu devrede, beşeriyeti huzur ve sükûn, emniyet ve selâmet içinde İslâmiyet'e davet etme imkânı bulmalarıydı.

Bu barış, müslümanlarla müşriklerin birbirlerine karışmalarına; müşriklerin İslâmiyet'in güzelliklerine, müslümanlığın ahlâk terbiyesine; nefisleri arındırmada, akılları ve gönülleri şirkin ve putperestliğin kötülüklerinden, düşmanlık ve husumetten, kana susamışlıktan ve aynı soydan, aynı çevreden ve aynı dilden olduklarında hiçbir ihtilâfları olmayan kavim ve kabilelerle savaşma ihtirasından kurtarmada gösterdiği, hayret verici mucizevî değişikliklere muttali olmalarına eşit ölçülerde imkân tanımıştır.

Şurası muhakkak ki, müminleri arkadaşlarından ve amcazadelerinden üstün kılan, onların başka bir ümmet, eski topluluklarından farklı bir cemaat yapan en büyük faktör, İslâmî öğretiler ve Resulullah'ın sohbetleriydi.

Anlaşmanın üzerinden daha henüz bir yıl bile geçmemişti, ama, beş yıllık dönemde müslüman olan Araplardan daha fazlası, bu süre içinde İslâm'ı kabul etmişti. Mekke henüz fethedilmemişti.

İmam İbn Şihab ez-Zührî (öl. h. 124/741-742) der ki: "İslâm tarihinde bundan önce, bundan daha büyük bir fetih olmamıştır. Barış imzalandıktan ve savaşa son verildikten sonra, halk emniyete kavuşmuş, birbirleriyle konuşmaya ve karşılaştıklarında konuşarak, müzakere ederek anlaşma yollarını aramaya başladı.

İslâmiyet hakkında konuşulanlardan birazcık olsun anlayan herkes, müslüman oluyordu. Bu iki senede müslüman olanların sayısı, daha önce İslâm'a girenler kadar, hatta ondan da fazlaydı."

İbn Hişam da: "Resulullah'ın Hudeybiye'ye Cabir b. Abdullah'a göre 1400 kişiyle gitmesine karşılık, bundan iki yıl sonraki Mekke fethine 10.000 kişiyle çıkması, Zührî'nin sözünün doğruluğuna delildir." diyor.

Bu anlaşmadan Mekke'deki zayıf ve güçsüz müslümanlar da istifade etti. Ebû Cendel sayesinde Kureyş'e mensup büyük bir kitle de müslüman olmuştu. Kureyş'in bu İslâm davetçisine ve İslâmiyet'in Mekke'de yayılmasına engel olmaya gücü yetmedi.

Ebû Basîr'e iltihak edenler bulundukları yerde İslâm kuvvet ve davetinin bir merkezini kurdular. Kureyş onların faaliyetlerinden bahsetmeye, buna bir çare aramaya başladı. Resulullah'a müracaat ederek onları kendi yanına, Medine'ye almasını istediler. Hz. Peygamber de onların bu arzularını kabul etti. Mekke'de sıkıntı içinde olanlar da bu sıkıntıdan kurtuldular. İşte bütün bunlar bu anlaşmanın iyiliklerinden ve bu barışın faydalarındandır.

Resulullah'ın durduğu ve anlaşmayı imzaladığı yerde, savaşa karşı bir isteksizlik, barışa rağbet, hilm ve henüz İslâmiyet'e girmemiş olan Arap kabilelerinin, yeni din ve ona davet eden Peygamber hakkındaki kanaatlarının değişmesine sebep olan uysal davranışları ortaya çıktı ve Arapların gönüllerinde İslâm'ı yüceltme ve daha önce olmayan bir takdir hissi uyandı. Her ne kadar Hz. Peygamber ve müslümanların buraya geliş maksatları başka idiyse de, bunun İslâm'a davet açısından da kıymeti, küçümsenmeyecek bir faydası vardır.

d - Hâlid b. Velid ve Amr b. el-Âs'ın müslüman olmaları

Hudeybiye anlaşmasıyla gönüller fethedilmişti. Kureyş süvarilerinin kumandanı ve büyük savaşların kahramanı Halid b. Velid, bu hadiseden sonra müslüman olmuş ve Resulullah kendisine "Seyfullah" (Allah'ın kılıcı) ünvanını vermişti. Halid, Allah yolunda güzel bir imtihan vermiş, Cenâb-ı Hak da onun sayesinde Suriye'nin fethini müslümanlara nasib etmişti.

Büyük emîr ve kumandanlardan biri ve daha sonra Mısır fatihi olan Amr b. el-Âs da, Hâlid b. Velid ile birlikte, Hudeybiye barışından sonra Medine'ye gelmiş ve müslüman olmuştur. Her ikisi de iyi birer müslüman olmuşlardı.

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Hükümdar ve Emîrlerin İslâm'a Davet Edilmesi
Cc

Da’vet ve hikmet

Hudeybiye anlaşması tamamlandıktan ve ortalık sakinleştikten sonra, İslâmî davet, daha fazla yayılma ve nefes alma imkânı buldu. Resulullah dünya hükümdarlarına ve Arap emîrlerine mektuplar yazdı. Bu mektuplarla onları, hikmet ve güzel öğütlerle İslâm’a ve Rabbinin yoluna davet etti. Bu hususa büyük bir özen gösterdi. Hükümdarlardan her birine bu işe lâyık, hükümdarın dilini bilen ve ülkesini tanıyan insanları seçip gönderdi.

Hz. Peygamber’e “Onlar mühürsüz bir mektubu kabul etmezler.” denilmiş, Resulullah da gümüşten bir mühür yaptırıp üzerine “Muhammed Resulullah” ibaresini nakşettirmişti.

d - Hükümdarlara gönderilen mektuplar

Bizans imparatoru Herakleios, İran Kisrası Perviz, Habeş meliki Necâşî ve Mısır meliki Mukavkıs kendilerine mektup gönderilen hükümdarlardandır.

Burada adıgeçen hükümdarlara gönderilen mektupların metinlerini sunuyoruz.

Resulullah'ın Herakleios'a gönderdiği mektubu Dihyetü'l-Kelbî götürmüştü. Dihye, mektubu "Busra" emîrine vermiş, o da Herakleios'a takdim etmişti.

Mektubun metni: "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

"Allah'ın kulu ve resulü Muhammed'den Rum'un büyüğü Herakleios'a:

"Hidayete tabi olanlara selam olsun. Seni İslâm'a davet ediyorum. Müslüman ol ki, selâmet bulasın. Allah Teâlâ da sana ecrini iki kat versin. Eğer kabul etmezsen emrindeki halkın günahı da hep senin boynuna olsun."

"Ey ehl-i kitâb! Geliniz, aramızda ve aranızda müsavi olan bir kelime üzerinde ittifak edelim de Allah'tan başkasına ibadet etmeyelim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım, Allah'ı bırakıp da birbirimizi Rab edinmeyelim. Eğer kabul etmekten çekinirlerse "Siz şahid olunuz ki, biz muhakkak müslümanız" deyiniz.

d - Kisra Perviz’e gönderilen mektup

“Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın adıyla. Allah’ın Resûlü Muhammed’den Fars’ın büyüğü Kisrâ’ya: Hidayete tabi olanlara, Allah ve Resûlüne iman edenlere, Allah’tan başka ilâh olmadığına, Muhammed’in de Allah tarafından hayatta olanları inzar için bütün insanlığa gönderilmiş bir peygamberi olduğuna şehadet edenlere selâm olsun. Müslüman ol ki, selâmet ve saadet bulasın! Eğer kabul etmezsen bütün mecûsîlerin günahı boynuna olsun.”

d - Habeş meliki Necâşî’ye yazılan mektup

“Rahmân ve Rahim olan Allah’ın adıyla. Allah’ın resûlü Muhammed’den Habeşlilerin büyüğü Necâşî’ye: Doğru yolda gidenlere selam olsun. Kendisinden başka tanrı olmayan, Melik, Kuddûs, Selâm, Mü’min ve Müheymin olan Allah’a hamd ve şehadet ederim ki, Meryem oğlu Îsâ, Allah’ın ruhu ve kelimesidir. Cenâb-ı Hak onu, korunmuş, temiz ve kendini Allah’a adamış olan Meryem’in rahmine ilka etti de Meryem, Îsâ’ya hamile kaldı. Allah onu ruhu ve üflemesiyle yarattı. Nitekim Allah Âdem’i de kudretiyle ve üflemesiyle yaratmıştı. Ben seni ortaksız ve tek olan Allah’a, ona itaatta devamlı olmaya, bana tabi olmaya, bana gelene iman etmeye davet ediyorum. Çünkü ben Allah’ın resulüyüm. Seni ve askerlerini Aziz ve Celil olan Allah’a davet ediyorum. Sana gerekeni tebliğ ettim ve nasihatta bulundum. Nasihatimi kabul et. Doğru yolda gidenlere selâm olsun.”

d - Hz. Peygamber’in Kıbtîlerin büyüğü Mukavkıs’a yazdığı mektup

“Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın adıyla. Allah’ın kulu ve Resulü Muhammed’den Kıbtîlerin büyüğü Mukavkıs’a: Doğru yolda gidenlere selâm olsun. Ben seni İslâm’a davet ediyorum. Müslüman ol ki, selâmet bulasın, Cenab-ı Hak da sana mükâfâtını iki kat versin. Eğer kabul etmezsen bütün Kıbtîlerin günahı, senin boynuna olsun. Ey ehl-i kitab! Geliniz aramızda ve aranızda müsavî olan bir kelime üzerinde ittifak edelim. Allah’tan başkasına ibadet etmeyelim, ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım, Allah’ı bırakıp da birbirlerimizi Rab edinmeyelim. Eğer bu davetten yüz çevirirlerse ‘Siz şahid olunuz ki, biz muhakkak müslümanız’ deyiniz.”

d - Bu hükümdarlar kimdi?

Çeşitli devletlere, ülkelere ve onların hükümdarlarına gönderilen mektupların ehemmiyetini, o günün tarihindeki doğru yerini, kalblerde ve gönüllerde bıraktığı tesiri iyice anlayabilmemiz için, bu dört şahsı; Herakleios, Kisrâ, Necaşî ve Mukavkıs'ı, bunların idare ettikleri hükûmetlerin kapasitesini iyice bilmemiz gerekir.

M. VII. asırdaki siyasi tarihi tedkik etmek için müsait bir vakit bulamayan, bu hükümdarların yönettikleri ülkeler hakkında geniş malumata sahib olmayan okuyucu, bu mektupların sıradan emîrlere gönderilmiş mektuplar, bu hükümdarların da her yerde ve zamanda çok sayıda görülen idareciler olduğunu zannedecektir. Fakat bu hükümdarların bu devrin siyâsî haritasındaki mevkiini bilen, onların tarihine, davranış ve ahlâkına, üstünlük ve maharetine, şevket ve azametlerine muttali olan insan, bu işin, Allah tarafından görevlendirilen, davetle mükellef her türlü korku ve zaafdan uzak bir peygamberden başkasının üstesinden gelemiyeceği kadar büyük bir iş olduğunu anlar. Göklerin ve yerin hakimiyeti Hz. Peygamber'e nasib olmuş, bütün bu hükümdarlar ona muhteşem hükümdarlık elbiseleri giydirilmiş birer kukla veya ruhsuz ve cansız heykeller olarak gözükmüştür.

d - Rum Kayseri I. Herakleios (M. 610-641)

Bizans imparatoru (Rum Kayseri) Herakleios geniş imparatorluğuyla o günün medeni dünyasını paylaşıyor ve yaklaşık olarak dünyanın yarısına hükmediyordu. Üç kıtada; Asya, Avrupa ve Afrika'da yüksek bir medeniyete sahip, zengin ve geniş vilâyetleri vardı. Bizans, eski dünyanın boyun eğdiği Büyük Roma imparatorluğuna da halef olmuş bir devletti.

Aslen Yunanlı bir aileye mensup olan Herakleios, Kibezişya'da doğmuş, Kartaca'da (Kârtehic) büyümüştür. Rumların Afrika hakiminin (Exarch of Afrika) oğludur, Herakleios İran kisrası Perviz'den daha üstün durumda olan Bizans'ın meşru imparatoru Mavrikios'u, M. 602 yılında tahtından zorla uzaklaştıran Phocas'ı öldürerek tahta geçmiştir (M. 610). Herakleios o güne kadar liyakat ve maharetini, kumandanlık şahsiyet ve dehasını ortaya koyan bir faaliyette bulunmamıştı. İranlılar bu fırsatı ganimet bilip hemen taarruza geçti ve Bizans'ı boyun eğdirip, hor ve hakir bir hale düşürdü. Artık meşhur Bizans İmparatorluğu son nefesini vermeye hazırlanıyordu. Bunun üzerine Herakleios derhal Kartaca'dan çağrılmış, o da Phocas'ı öldürüp idareye ve orduya hakim olmuştur. (M. 610) Memleket bir ölüm kalım mücadelesindeydi. Açlığın, bulaşıcı hastalıkların, fakr u zaruretin ve mâlî sıkıntıların pençesinde inliyordu. Herakleios ilk yıllarında hiçbir emel peşinde koşmamıştır. Oldukça sakin geçen bu dönemden sonra M. 616 yılında

Herakleios'un hayatında büyük bir inkılâb olmuş (bu yıl, Kur'ân-ı Kerim'in Rumlar'ın İranlılara galip geleceğini haber verdiği yıldır) ve o güne kadar savaşmaktan çekinen, eğlence ve rahata düşkün bir hükümdar iken, birdenbire vatanperver ve kahraman bir kumandan, düşünce ve hamiyyet duygusunun hakim olduğu bir hükümdar olmuştu. İran imparatorluğunun merkezine hücumla ülkelerinin ve milletinin şan ve şerefini geri istiyor, İran'ın meşhur şehirlerini zaptediyor, büyük merkezlerini istilâ ediyordu. Hatta İran'ın ortalarına kadar ilerleyip Eski ve Büyük İran imparatorluğunu zelil ediyordu. Herakleios'un çok sayıda insanı öldürdüğü ve yaraladığı bu seferle, neredeyse İran imparatorluğu sona erecekti. Sâsânî oğulları tahtının temelleri sallanmaya başlamıştı. Bu sebeple Herakleios muzaffer bir kumandan gibi dönmüş ve M. 625 yılında büyük bir fâtih edâsıyla, Kostantiniyye'ye girmiştir. 627 yılında da

İranlıların aldığı haçı iade etmek ve adağını yerine getirmek için Kudüs'e hareket etmiştir. Halk sevinç ve tazimlerini belirtmek maksadıyla, onun geçeceği yerlere sergiler seriyor, kokular saçıyordu. Haçın Kudüs'e geri getirilmesi münasebetiyle ve bu büyük fethi kutlamak amacıyla, muhteşem bir merasim düzenlendi. Resulullah'ın Herakleios'u İslâm'a davet eden mektubu da işte bu sırada ona ulaşmıştı.

Herakleios, daha sonra yeniden eski zevk ve eğlence hayatına dalmış, saltanatının zevaline, Bizans'ın Asya ve Afrika'daki hakimiyetinin sona ermesine ve sadece Küçük Asya ile Avrupa'ya münhasır kalmasına sebep olan, müslüman ordularının taarruzuyla karşı karşıya kalmıştır. Bütün bunlara rağmen o, çağının en büyük hükümdarlarından biriydi. Ülkelerini genişletmekte, savaş gücünde ve parlak medeniyette İran Kisrası Husrev Perviz'den başka ona rakib olacak bir hükümdar yoktu. Herakleios M. 641'de Kostantiniyye'de ölmüş ve orada defnedilmiştir.

d - Kisrâ Husrev Pervîz-i Sânî (590-628)

Husrev Perviz, IV. Hürmüz'ün oğlu ve Enûşirvan-ı Âdil diye bilinen I. Husrev'in torunudur. Araplar ona "Kisrâ Ebrviz" derler. Babasının 590 yılında öldürülmesini müteakip tahta çıkmıştır. Fakat Behram Cubin ona isyan etmiş ve Husrev'i mağlub etmiştir. Husrev de Sâsânî topraklarından kaçıp Bizans imparatoru Mavrikios'a sığınmış ve tahtına iadesi için ondan yardım istemiştir. Maurice de çok kalabalık bir orduyu ona yardıma göndermiş ve kanlı savaşlardan sonra Behram hezimete uğratılmış ve Husrev atalarının tahtına yeniden oturmuştur. Fakat 612 yılında veli nimeti ve manevi babası Maurice'nin intikamını almak, Mavrikios'u öldüren ve Bizans kayserlerinin tahtını zorla ele geçiren Phocas'ı tahtından uzaklaştırmak üzere, Bizans topraklarına saldırmıştır. Phocas'ın öldürülmesine rağmen, Husrev'in kötü niyetle sürdürdüğü hücumları sona ermemiş ve Kostantiniyye'ye kadar gelmiştir. Seleflerinden hiçbirinin yapamadığı ölçüde ezeli rakiplerini ezmiş, ülkelerini istilâ etmiştir. Nihayet 615 yılında Herakleios İranlıları ülkesinden kovmayı başardı. Sasanî ülkesinin kalbine başarılı hücumlar yaptı. Hatta Husrev, başkenti terketmek ve emin bir yere sığınmak zorunda kaldı. Fakat 628 yılındaki ihtilalde öldürüldü.

İran tarihçilerinin ittifakla belirttiğine göre Husrev-i Sânî İran hükümdarlarının en büyüğü ve en azametlisiydi. Sâsânî imparatorluğu onun zamanında zinet ve medeniyette, yükselmede, eğlence ve ihtişamda doruğa ulaşmıştı. Hindistan'ın kuzey-batı vilayetlerinin bir kısmı onun hakimiyeti altına girmişti.

Husrev Perviz kendinden şöyle bahsederdi. "İlâhlar arasında gayr-ı fâni bir insan, insanlar arasında bir ikincisi daha olmayan ilâh, sözleri yüceldi, şanı yükseldi. Güneşle beraber doğdu, karanlık geceleri nuruyla aydınlattı."

Sâsânîler ülkesi onun devrinde ulaşmış olduğu azamet ve ihtişama hiçbir devirde ulaşmamıştır. Taberî, tarihinde onu şöyle tavsif eder: "O, cesaret ve düşmanı yakalama açısından Sâsânî meliklerinin en şiddetlisi, fikir ve düşünce açısından en nüfuzlusu, meselelere derinliğine vukuf açısından en ileri görüşlüsüydü. Onun yiğitlik ve kahramanlığı, zafer ve galibiyeti mal ve hazine biriktirmesi, kaderin kendisine yardımıyla ilgili

olarak anlatılanlar, onun kadar hiçbir hükümdara nasib olmamıştır. Bu sebepledir ki, Araplar ona “Ebrviz” yani “el-Muzaffer” demişlerdir.”

Husrev Perviz, konfor ve lüks hayata büyük bir özen göstermiş, türlü türlü yiyecek ve içecekler icad etmişti. Kokuda ve diğer güzel şeylerde en ileri seviyeye ulaşmıştı. Onun zamanında lezzetli yemekler ve kaliteli içkilerle, güzel kokulara dair ince bir zevk meydana gelişmişti. Musiki ve şarkıcılıkta büyük bir ilerleme olmuştur. Kisrâ, mal yığma ve hazineleri doldurmaya, enteresan ve değerli şeyleri biriktirmeye çok meraklıydı.

Hazinesi 607-608 yıllarında eski binadan yeni binaya nakledilirken, 458 milyon miskal altına sahipti ki, bu 275 milyon frenk altınına müsâviydi. Hükümdarlığının 13. yılında hazinesinde 880 milyon miskal altın vardı. 37 yıllık bir saltanattan sonra yerine oğlu Şîreveyh geçti.

d - Mukavkıs

İskenderiye hakimi ve Bizans imparatorluğunun Mısır'daki temsilcisidir. Arap tarihçileri ondan çoğu zaman "Mukavkıs" diye bahsederler. Onun gerçek adında ve künyesinde ihtilâf vardır. Eserini H. VI. yüzyılda (M. 1200) te'lif eden Ebu Salih ona: "Cureyc b. Mina el-Mukavkıs" der. İbn Haldun onun Kıbtilerden olduğunu söyler. Makrîzî ise ondan "el-Mukavkıs er-Rûmî" diye söz eder. İranlılar Mısır'a saldırınca Bizans'ın İskenderiyye hakimi John The Almoner, İskenderiyye'den Kıbrıs'a kaçmış ve orada ölmüştür. Bunun üzerine Herakleios, isminin sonu "Curec" olan birisini onun yerine naibi olarak tayin etmiş bu şahıs muhtemelen Arapların "Cüreyc" dedikleri kişidir ve onu el-Milkâniye Kilisesi'nin başına getirmiştir. Bazı tarihçiler onun 621 yılında tayin edildiğini söylerler.

The Arap Conquest of Egypt adlı eserin yazarı Alfred Butler'e göre Araplar, Bizans'ın İran'a galip gelmesinden sonra, imparatorluk adına Mısır'ı idare eden şahsa "Mukavkıs" derlerdi ve o aynı zamanda hem Mısır hakimi, hem de kilisenin başkanıydı. Onlar Bizans'ın buradaki temsilcisi olan Curec'e bu lâkabı vermişlerdi. Yine ona göre Mukavkıs; lâkab olup özel isim değildir. Bu ismin aslının Kıbtîce olduğu söylenir. Bu şahsın İranlılar'ın Mısır'ı işgali esnasında idareyi ve kilise başkanlığını elinde tutan Kıbtî bir papaz olması da mümkündür. Mısır'daki İran birlikleri 627 yılında buradan sürülmüş, fakat anlaşma metni ancak 628'de imzalanmıştı. Büyük bir ihtimalle Hz. Peygamber'in mektubu ona bu sırada, Mısır'ın yarı bağımsız hâkimi olduğu bir devirde ulaşmıştır ki, bu yüzden Resulullah ona "Kıbtîlerin büyüğü" diye hitab etmişti.

Mısır, Bizans Devleti'nin en zengin, en verimli, nüfusu en kalabalık vilâyetlerinden biriydi. Başkent, gıda maddeleri ihtiyacını da Mısır'dan sağlıyordu. Mısır fatihi Amr b. el-Âs, Resulullah'ın Mukavkıs'a gönderdiği mektuptan 14 yıl sonra Mısır'a girmiştir. Amr, Halife Ömer b. el-Hattab'a gönderdiği (M. 641) mektubunda, Mısır'ı şöyle tavsif ediyordu: "Mısır münbit bir toprağa ve yeşil ağaçlara sahiptir. Uzunluğu bir ay, genişliği 10 günlük yoldur." Mısır'ın mamur bir ülke olduğuna ve nüfusunun çokluğuna delâlet eden bir başka husus da şudur: Amr b. el-Âs, Mısır'ın fethi işini tamamladığı zaman, cizye mükelleflerini tesbit ettirmiş ve bunların altı

milyondan fazla olduğunu görmüştü. Rumlar 100 bin kişiyi buluyordu. Amr b. el-Âs, Hz. Ömer’e gönderdiği mektubunda şöyle devam eder: “Öyle bir şehir fethettim ki, içindekilerini size anlatmam imkânsız. Ancak, şu kadar var ki, burada dört bin mütne’ye, dört bin hahama, kırk bin Yahudiye ve hükümdarlara mahsus 400 eğlence yerine rastladım.”

d - Necâşî

Necâşî'nin yönetimindeki bu ülke; öteden beri Habeşistan, Abyssinia ve Ethiopiaya diye bilinir. Burası Doğu Afrika'nın bir parçası olup, Kızıl Deniz'in güneybatısına düşer. Söz konusu asırda Habeşistan'ın sınırlarını tesbit etmek ise imkânsızdır.

Habeşistan devleti, dünyanın en eski devletlerinden biridir. İsrâiliyyâta göre; Sebe Melikesi Habeşistan'da oturuyordu. Süleyman'ın nesli de Habeşistan'ı idare etmiştir. Yahudiler Süleyman'ın mihrabının yıkılmasından sonra Habeşistan'a yerleşmeye başladılar. Hıristiyanlar ise Habeşistan'da M. IV. asırdan itibaren çoğalmaya başladılar. Yemen meliki ülkesindeki hıristiyanlara zulmetmeye başlayınca, I. Justinos, Habeş melikinden Yemen'deki hıristiyanlara yardımcı olmasını istedi. Bunun üzerine Habeş kralı, M. 525 yılında Yemen'i istilâ etti. Yemen'deki Habeş hakimiyeti yaklaşık 50 yıl devam etmiştir. (İşte bu dönemde Habeşistan'ın Yemen meliki Ebrehe, Kâbe'yi yıkmak için Mekke'ye hücum etmiş ve Fil Hadisesi vuku bulmuştu.)

Habeşistan'ın başkenti Axum'du. Habeş hükümeti de bağımsız bir hükümetti ve yabancı hiçbir idareye boyun eğmez ve harac vermezdi.

Bizans imparatorluğuna karşı da, sadece dostluk ve aynı dini (hıristiyanlık) paylaşmaktan öte bir bağlılığı yoktu. Bizans imparatorunun M. III. asrın ortalarında Julian adındaki şahsı Habeş sarayına elçi olarak tayin etmesi de, bunun açık bir delilidir.

De Lacy O'Leary de, Arabia Before Muhammad adlı eserinde "Habeşistan, 522 yılından İslâmiyet'in zuhuruna kadar; Kızıl Deniz, Afrika ve büyük bir ihtimalle Hindistan'daki ticareti de elinde bulunduruyordu." diyor.

Habeş melikleri daima "en-Necâşî" (Nagusa, Nagasht) lâkabını taşırlardı.

Hz. Peygamber'in mektup göndererek İslâm'a davet ettiği Necâşî'nin kimliği hakkındaki rivayet ve haberler, birbirleriyle çelişmektedir. Bu konuda iki mümtaz şahsiyetin varlığından şüphe yoktur. Bunlardan birincisi; nübüvvetin beşinci yılında aralarında Cafer b. Ebû Tâlib'in de bulunduğu bir müslüman kafilesinin, Mekke'den Habeşistan'a gittikleri sırada ülkeyi idare eden Necâşî'dir. Fakat o sırada kendisine İslâm'a davet

mektubunun yazılması çok uzak bir ihtimaldir. Çünkü şartlar buna müsait değildi ve henüz davetin tam zamanı gelmemişti. Ayrıca Hz. Peygamber'in, hicretten önce hükümdarlardan herhangi birine İslâm'a davet mektubu yazdığını da bilmiyoruz. Hz. Peygamber ondan, sadece, Kureyş müşriklerinin zulüm ve işkencelerinden kurtulmak için ülkesine gelen bu insanlara iyi davranmasını istemişti. İbn Hişam ve diğer siret kitapları Necâşî'nin iman ettiğini, Hz. Îsâ'nın Allah'ın kulu, resûlü ve Hz. Meryem'e ilka ettiği kelimesi olduğuna inandığını belirtiyorlar.

Hz. Peygamber'in mektup gönderip İslâm'a davet ettiği Necâşî'ye gelince; o, Hâfız İbn Kesîr'e göre Cafer'in arkadaşı müslüman Necâşî'den sonra iş başına geçen Necâşî'dir. İbn Kesir bu hadisenin Resulullah'ın fetihten önce, dünya hükümdarlarına mektup yazıp, onları İslâm'a davet ettiği zaman meydana geldiğini söyler. Bize göre o, müslüman olan ve ölümünü Resul-i Ekrem'in bütün müslümanlara haber verdiği ve cenaze namazını kıldığı Necâşî'dir. Ubeyd ve diğer siyerciler Vâkidî'den naklen "O, Resulullah'ın H. 9. yılın Receb ayında, Tebük'ten dönerken cenaze namazını kıldığı Necâşî'dir." diyorlar.

Bu şekilde muhtelif rivayetler arasında uzlaşma sağlanmıştır. Karineler ve akıl da buna delalet ediyor. Allah doğruyu en iyi bilendir.

d - Hükümdarlar bu şerefli mektupları nasıl karşıladılar?

Herakleios, Necâşî ve Mukavkıs cevaplarında oldukça terbiyeli ve nazik davranmış, ayrıca Necâşî ve Mukavkıs hediyeler de göndermişti ki, bu hediyeler arasında iki tane de cariye vardı. Bunlardan birisi Hz. Peygamberin oğlu İbrahim'in annesi Mariye idi.

Kisrâ Perviz, ise Resulullah'ın mektubu kendisine okununca onu parçalamış ve "O benim kölemdir, nasıl olur da bana mektup yazabilir?" diye kızmıştı. Bu hadise Hz. Peygamber'e anlatılınca: "Allah onun mülkünü parçalasın!" demiştir.

Kisrâ, Yemen'deki valisine Hz. Peygamber'i yakalayıp getirmesini emretti. O da Babeveyh'i gönderdi ve ona: "Hükümdarlar hükümdarı Kisra, vali Bazan'a mektup yazıp seni kendisine getirmek üzere bir adam göndermesini emretti. O da birlikte gitmemiz için beni sana gönderdi." dedi. Resulullah ona, Allah Teâlâ'nın, Şîreveyh'i babası Kisrâ'ya musallat ettiğini ve oğlunun onu öldürdüğünü bildirdi.

Resûlullah'ın ona haber verdiği hususlar aynen tahakkuk etmiştir. Oğlu Kubad "Şîreveyh" Kisrâ'nın tahtını ele geçirmiş, hor, hakir ve zelil bir şekilde öldürülmesini emretmişti (M. 628). Mülkü de katlini takiben parçalanmış ve idareye hakim olan ailenin elinde bir oyuncak olmuştur. Şîreveyh de altı aydan fazla yaşamamıştır. Sâsânî tahtına dört yılda on hükümdar oturmuştur. Halk Kisra Yezdücerd'in etrafından birleşinceye kadar, devletin temelleri sarsılmıştır. Kisrâ Yezdücerd Sâsânî krallarının sonuncusu olup, dört asırdan daha fazla ayakta kalan Sâsânî imparatorluğunun inkırazına sebep olan, müslüman taarruzuyla karşı karşıya kalmış ve 637 yılında devlet büsbütün sona ermiştir. Resulullah'ın bu haberi sekiz yıl içinde tamamen gerçekleşmitir.

Sasanî imparatorluğu bundan sonra, artık bir daha tarih sahnesine çıkamamıştır. Böylece Resulullah'ın: "Kisrâ helâk olduktan sonra bir başka Kisra daha gelmeyecektir." şeklindeki sözleri de tahakkuk etmiş oluyordu.

Allah Teâlâ müslümanları İran'a hakim kılmış, halkını da müslüman yaparak hidayete erdirmişti. Onlardan birçok ilim ve din adamları, İslâm dâhîleri ve meşhur müslümanlar yetişmiştir. Hz. Peygamberin "İlim

Süreyya’da bile olsaydı Acemlerden bir kısmı onu muhakkak öğrenirdi.” şeklindeki sözleri de böylece gerçekleşmiştir.

d - Herakleios ile Ebû Süfyan'ın konuşmaları

Herakleios, Hz. Peygamber hakkında bir karara varmakta acele etmedi, gerekli müşaverelerde bulundu ve onun hakkında bilgisi olanları araştırdı. Bu sırada Ebû Süfyân da Gazze'de bulunuyordu. İmparator, ticaret için orada bulunan Ebû Süfyan'ı yanına getirtti. Herakleios akıllı, tecrübeli, dinler tarihinden, peygamberlerin hususiyetlerinden haberdar olan, onların davranışlarını, onlarla beraber olan insanların durumunu ve Allah Teâlâ'nın peygamberler hakkındaki kanununu bilen bir insan gibi sorular sormuş, açıklamalar istemiştir. Ebû Süfyan da kendisi hakkında "yalan söyledi" denilmesinden korkarak, eski Arapların durumu hakkında doğru konuştu. Aralarında şu konuşma geçti.

Herakleios: O'nun nesebi nasıldır?

Ebû Süfyan: O, içimizde şerefli bir soydandır.

Herakleios: O'ndan evvel, aranızdan hiç kimse peygamberlik iddiasında bulundu mu?

Ebû Süfyan: Hayır!

Herakleios: Ataları içinden hiçbir hükümdar çıkmış mıdır?

Ebû Süfyan: Hayır!

Herakleios: O'na tâbi olanlar, eşrafdan kimseler mi yoksa halkın zayıf ve güçsüzleri mi?

Ebû Süfyan: Eşrafı değil, zayıflarıdır.

Herakleios: O'na tâbi olanlar artıyor mu, yoksa azalıyor mu?

Ebû Süfyan: Eksilmiyor, artıyor.

Herakleios: İçlerinden onun dinine girdikten sonra beğenmemezlikten dolayı irtidat eden var mı?

Ebû Süfyan: Hayır!

Herakleios: Sizleri İslâm'a davet etmeden önce, onu yalanla itham ettiğiniz oldu mu?

Ebû Süfyan: Hayır!

Herakleios: Verdiği sözden hiç döner mi? Ahdini bozar mı?

Ebû Süfyan: Hayır! Biz şimdi onunla bir müddet için mütareke halindeyiz. Bu müddet içinde ne yapacağını bilmiyoruz.

(Ebû Süfyan der ki, bana kendiliğimden birşey ilâve etmeye imkân verecek bu sözden başkasını bulamadım).

Herakleios: Onunla hiç savaştınız mı?

Ebû Süfyan: Evet!

Herakleios: Onunla yaptığınız harb nasıl sonuçlandı?

Ebû Süfyan: Harb aramızda nöbet iledir. Kâh o bizi yener. Kâh biz onu yeneriz.

Herakleios: Size neyi emrediyor?

Ebû Süfyan: "Yalnızca Allah'a ibadet ediniz. Ona hiçbirşeyi ortak koşmayınız. Atalarınızın dediklerini bırakınız!", diyor. "Namaz kılmamızı, doğruluğu ve iffetli olmayı, akrabalık haklarını gözetmemizi emrediyor."

İmparator daha sonra tercümanı aracılığıyla Ebû Süfyan'a şöyle dedi: "Sana Hz. Muhammed'in nesebini sordum, onun temiz bir soydan olduğunu söyledin, zaten peygamberler kavimlerinin en asîl ailelerinden gönderilirler. İçinizden bu sözü daha önce söyleyen var mıydı? dedim, olmadığını söyledin. Eğer ondan evvel bu sözü söylemiş bir kimse olsaydı, bu da kendinden önce söylenmiş bir söze tâbi olmak istiyor derdim. Ataları arasından hiç hükümdar çıkmış mıdır diye sordum. Hayır dedin. Eğer atalarından biri melik olsaydı, bu da babasının mülkünü elde etmek istiyor diyebilirdim. Peygamberlik davasına kalkmadan önce onu hiç yalancılıkla itham ettiniz mi dedim, hayır dedin. Şurasını çok iyi bilirim ki, önceden halka karşı yalan söylemeyi irtikâb etmemiş bir kimse, sonradan Allah'a karşı hiç yalan söyleyemez. Onun peşinden gidenlerin eşraftan mı, yoksa halktan zayıf kimseler midir diye sordum. Zayıf kişiler olduğunu söylediniz. Zaten peygamberlere tâbi olanlar da onlardır. Ona tâbi olanlar artıyor mu yoksa eksiliyor mu diye sordum. Artıyorlar dedin. İman işi tamamlanıncaya kadar hep öyle gider. İçlerinde onun dinine girdikten sonra beğenmeyerek irtidad eden var mıdır dedim, hayır dedin. Zaten imanın gerektirdiği huzur ve neşe kalbe karışıp kökleşince böyle olur. Hiç ahdi bozar mı diye sordum. Hayır dedin. Zaten peygamberler hiçbir zaman ahdi bozmazlar. Size ne emrediyor diye sordum, Allah'a ibadet etmenizi, hiçbirşeyi ona ortak koşmamanızı emrettiğini, sizi putlara tapmaktan menettiğini, namaz kılmayı, doğruluk ve iffeti emrettiğini söyledin. Eğer bu söylediklerin doğru ise, ayaklarımın bastığı yerlere o sahib olacaktır. Zaten bir peygamberin çıkacağını biliyordum. Fakat sizden biri olacağını tahmin etmezdim. Onun huzuruna varabileceğimi bilsem, onunla görüşmek için her türlü zorluğa katlanırdım. Onun yanında olsaydım, ayaklarını yıkardım."

Sonra saraydaki Rum büyüklerine izin verdi ve kapıların kapatılmasını emretti. Yüksekçe bir yere çıkıp: "Ey Rum topluluğu! Bu Peygamber'e

bey’at ederek kurtuluşa ve olgunluğa ermeyi, mülkünüzün payidar olmasını istemez misiniz?” dedi. Onlar bu sözleri duyar duymaz süratle kapılara doğru koşuştular. Fakat kapılar kapalıydı. Herakleios onların nefretini görünce, iman etmelerinden ümit kesti ve onların geri çevrilmesini emrederek: “Deminki sözlerimi dinimize ne derece bağlı olduğunuzu öğrenmek için söylemiştim. Şimdi bunu gözümle gördüm.” dedi. Onlar da imparatorun bu sözlerinden hoşnud olup önünde secde ettiler.

Böylece Herakleios, mülkü hidayete tercih etti. Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer devrinde müslümanlarla Herakleios arasında birçok savaşlar olmuş; İmparator mülkünü de, saltanatını da kaybetmiştir.

d - Erisiyyûn (Erîsîler) kimdir?

Hz. Peygamber’in sadece Herakleios’a gönderdiği mektupda geçen, “Erisiyyûn” veya “Yerisiyyin” kelimesi hakkındaki rivayetlerde ihtilâflar vardır. Bu kelime diğer mektuplarda geçmiyor. Hadis ve lugat alimleri, bu kelimenin delâlet ettiği mana konusunda ihtilâfa düşmüşlerdir. En meşhur kavle göre “Erisiyyin” “Erisî” kelimesinin çoğuludur. Köleler, hizmetçiler ve çiftçiler anlamındadır. İbn Manzûr’un Lisanu’l-Arab adlı eserinde, Eris kelimesinin kökü “Ers”dir. Eris ise çiftçi demektir. İbnu’l-Arâbî’den nakledildiğine göre: “Erase-ye’risu-ersen” “toprağı yarıp sürdü, erîs oldu” demektir. Ebû Ubeyde’nin de şöyle dediği söylenir: “Buna göre en doğrusu ‘Erîs’, onların işinin başında duran büyükleridir. Onun her emrine itaat ederler.”

Burada zeki bir okuyucunun aklına şu soru gelebilir. Eğer Erîsiyyîn’den maksat çiftçiler ise, İran İmparatoru Kisrâ Perviz onların mesuliyet ve günahlarından sakındırılmaya Bizans imparatorundan daha lâyıktı. Bu kelime de Kisrâ’ya gönderilen mektupta geçmeliydi. Çünkü çiftçi sınıfı Bizans imparatorluğundan çok daha fazla ve daha geniş çapta, Sâsânî İran imparatorluğunda bulunmaktaydı. İran’ın gelir ve geçim kaynağı büyük ölçüde çiftçilere dayanıyordu. el-Ezherî de bu hususa dikkat çekmiştir. İbn Manzûr ondan naklen şöyle der: “Kisrâ’nın dininde olan Sevâd halkı, toprağı sürüp eken çiftçilerdi. Rum halkı ise sanat erbâbıydı. Bu sebeple mecûsîlere ‘Erîsiyyîn’ yani ‘çiftçiler’ derlerdi. Araplar da onları ‘Fellâhlar’ diye isimlendiriyordu.”

Bunlardan dolayı biz “Erisiyyin” ile Mısır’lı Arius (280-336)’a tabi olanların kasdedildiğine inanıyoruz. Arius hıristiyanlık inançları ve dinî reform konusunda, tarihte mühim rol oynayan bir hıristiyan mezhebinin kurucusudur. Bizans devleti ve kilise uzun zaman onunla uğraşmak zorunda kalmıştır. Arius, halkı tevhide çağırıyor, Allah ile yaratıkların, baba ile oğulun birbirinden ayrılmasını istiyordu. Bu mevzu etrafında uzun münakaşalar patlak vermiş, hıristiyan toplumunu asırlarca meşgul etmiştir. Arius’a göre; tek olan Tanrı’nın yeryüzünde görünmesi onun şanına uygun düşmez. Bu sebeple O, Hz. İsâ’yı kuvvet ve kelâm-ı ilâhî olarak tavsif eder. Vahdaniyet ve ebediyet Allah’ın başlıca sıfatlarındandır. O hiçbir kimseyi

kendi zatından yaratmamıştır. Oğul, ilâh değildir. Bilâkis emr-i ilâhinin mazhar-ı hikmetidir. Onun ulûhiyyeti de mutlak değil izâfîdir.

James Mackinon, From Christ to Constantine adlı eserinde: “Arius, yalnızca Allah’ın kadîm, ezelî ve ebedî olduğunu, hiçbir ortağı olmadığını, onun, Hz. İsâ’yı yoktan yarattığını, Allah’ın hiçbir zaman baba olmadığını ısrarla ileri sürüyordu. İsâ (Oğul)’nın olmadığı bir zaman muhakkak ki vardı. Oğul özel bir hakikate sahipti. O değişen şartlara tâbi oluyordu. Sahîh manada, o bir Allah değildir. Ancak o mükemmel olmak için ona lâyık olmaya çalışıyor. Fakat o her haliyle tam bir insan idi” diyor.

Halbuki M. IV. asrın başlarında İskenderiyye kilisesi Hz. İsa’ya, yaratan ile yaratılan baba ile oğul arasında hiçbir tefrik yapmadan, ulûhiyyet isnad ediyordu.

Mısır kilisesi reisi Patrik Alexander M. 321 senesinde, onu İskenderiyye kilisesinden uzaklaştırdı. Arius şehri terketti. Fakat çekişme onun uzaklaşmasıyla sona ermedi. İmparator Konstantinos bu ihtilâfa bir son vermeye karar verdi. Fakat arzusuna nail olamadı. M. 325 tarihinde İznik’te bir konsil topladı. Bu konsile 2030 papaz katıldı. İmparator Hz. İsâ’nın ulûhiyyetine kail idi. Toplantıya katılanların büyük çoğunluğu Arius’u desteklemesine rağmen, imparator Arius’un fikirlerine zıt bir karar aldı. 318 papaz da imparatorun görüşünü paylaşıyordu. İmparator, Arius’u İllyria’ya sürdü ve yazdıklarını yaktırdı. Onun kitaplarını yanında bulunduranları cezalandırdı. Fakat bu müdahaleler, Arius’un önemini ve halkın ona rağbetini azaltmadı. Nihayet Konstantin ona daha mülayim davrandı ve onun düşünce ve akîdesine koyduğu yasağı kaldırdı.

Arius, büyük rakibi Alexander’in ölümünden ve vekili Athanasius’un sürgün edilmesinden sonra İskenderiye’ye döndü.

Konstantin neredeyse onu Mısır kilisesinin başına getirecek ve akidesini kabul edecekti, fakat imparator buna fırsat bulamadan ansızın öldü.

John William Draper, Conflict Between Religion and Science adlı eserinde “IV. asırdaki 13 hıristiyan konsilinde, Arius’un aleyhine, 15 konsilde onun lehinde, 17 konsilde Arius’un görüşüne yakın bir karar alındı. Böylece bu meseleyi halletmek için 45 konsil akdedilmiş oluyordu” diyor.

Doğrusu bugün hıristiyanlık dünyasına hakim olan teslis akidesi hakkında; IV. asırdan önceki döneme ait bir malumat yoktur. The New Catholic Encyclopaedia’da bu konuyla ilgili olarak şöyle deniliyor: “Hıristiyan âlemi teslis akidesinin gelişimi ve sırrı üzerindeki örtüyü, M.

XIX. asrın ikinci yarısına kadar kaldırmadı. Mutlak teslis akidesinden bahseden herkes, hıristiyanlığın doğuşundan IV. asrın son çeyreğine geçmek zorunda kalıyor. 'Tanrı tektir fakat görüntüsü çoktur' şeklindeki söz ise, bu devre kadar hıristiyan âleminin hayat ve düşüncesine girememiştir."

Arius'un akidesi ve propagandası; Hz. İsâ'nın ulûhiyetini, O'nun tek ve hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah ile denkliğini kabul eden düşüncelere karşı mücadeleye devam etmiş, bazan Arius'un fikri, bazan da karşı düşünce galib gelmiştir. Bizans imparatorluğunun doğu vilayetlerindeki pek çok hıristiyan, büyük Theodosios'un İstanbul'da tertiplediği konsile kadar Arius'un akidelerine bağlı kalmıştır. Bu konsilde Arius'un davet ettiği akidenin aleyhinde karar alınmış, bu yüzden bu düşünce açıkça yayılamamış, fakat bundan sonra da yaşamaya devam etmiş ve bir grup hıristiyan Arius'un akidesini kabul etmiştir ki, bu tâife "el-Fırkatu'l-Erîsiyye" veya "el-Erisiyyîn" diye meşhur olmuştur.

O takdirde makûl ve tercihe şayân olan görüş Hz. Peygamberin "Eğer kabul etmezsen bütün Erîsiyyîn'in günahı da senin boynuna olsun!" şeklindeki ifadeleriyle kasdettiği Erîsiyyîn, bu fırka olmalıdır. Çünkü bu fırka başlarında Kayser Harekleios'un bulunduğu Büyük Bizans imparatorluğunun hakimiyeti altında yaşayan hıristiyan dünyasında, nisbeten tevhidden yanaydı.

Tuhaftır ki, birinci asırdaki İslâm âlimlerinin büyükleri de bu düşünceyi kabul etmişlerdir. Şerhu Meâniyyi'l-Âsâr müellifi İmam Ebû Cafer et-Tahâvî (öl. H. 321) Müşkilu'l-Âsâr adlı eserinde şöyle der:

"Bazı ilim ve marifet erbâbı Heraklieos'un ülkesinde 'Erîsiyye' diye meşhur bir fırkanın bulunduğunu, bunların Allah'ın birliğine inandıklarını, Hz. İsâ'nın Allah'ın kulu olduğunu itiraf ettiklerini, hıristiyanların onun Rab olduğu hakkındaki düşüncelerine katılmadıklarını, onun nübüvvetine kail olduklarını, bu mezhep mensuplarının Hz. Îsâ'nın tebliğ ettiği İncil'deki esaslara sımsıkı bağlı olduklarını, hıristiyanların bunun dışındaki sözlerini kabul etmediklerini söylerler. Durum böyleyse bu fırkaya "el-Erîsiyyûn" veya "el-Erîsiyyîn" demek caizdir. Nitekim hadisçiler de bu kanaattadır.

Sahîh-i Müslim'in şârihi Allâme Muhyiddin Yahya en-Nevevî (öl. H. 676) de buna yakın bir fikir ileri sürer: "Onlar yahudi ve hıristiyanlardır. Hıristiyanlardan Abdullah b. Erîs (ona nisbetle 'Erîsiyye' denilmiştir)'in

adamlarıdır. Çeşitli fikir eserlerinde onun görüşlerine de yer verilmiştir. Bunlara ‘el-Erîsiyyûn’ denilir.”

d - Arap emîrlerine gönderilen mektuplar

Arap emîrlerine, Bahreyn hâkimi el-Munzir b. Savî’ye Uman hâkimleri, Ezdîlerden Ceyfer b. Cülendâ ve Abd b. Cülendâ’ya, Yemâme hâkimi Hevze b. Ali ve Harîs b. Şemmir el-Gassânî’ye de İslâm’a davet mektupları gönderilmişti.

Munzir b. Sâvî, Ceyfer b. Cülendâ ile Abd b. Cülendâ müslüman oldular. Yemâme hakimi Hevze b. Ali Hz. Peygamber’den kendine bazı yetkiler vermesini istedi. Hz. Peygamber de kabul etmedi. Hevze bu hal üzere vefât etti.

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

Hayber Gazâsı Cc

Allah'ın bir mükâfaatı

Allah Teâlâ hazretleri Allah ve Resulüne itaat eden, Allah'ın hükmünü ve emrini kendi nefislerinin arzularına ve akıllarının işaret ettiği hususlara tercih ederek, Hudeybiye'deki Rıdvan bey'atına katılan müminleri, yakın bir fetih ve pek çok ganimetle müjdelemiştir.

Cenab-ı Hak şöyle buyuruyordu

"Andolsun ki, o ağacın altında sana bey'at ederlerken, Allah müminlerden razı olmuştur. Kalblerinde olanı bilmiş, onlara güven indirmiş ve onları pek yakın bir fetihle mükâfatlandırmıştır."

"Allah onları elde edecekleri birçok ganimetlerle de mükâfatlan-dırdı. Allah üstündür, hikmet sahibidir."

Bu fetih ve ganimetlerin ilki Hayber gazâsıydı. Hayber bir yahudi kolonisi olup müstahkem kalelere sahipti. Yahudilerin savaş üssüydü ve Arap Yarımadası'ndaki yahudi kalelerinin sonuncusuydu. Yahudiler müslümanların başına gelecek bir felâketi bekliyorlar ve kardeşlerine yapılanları unutmuyorlardı. Onların başına gelenlerin kendi başlarına da gelmeyeceğinden emîn değillerdi ve Medine'ye saldırmak için Gatafan ile işbirliği yapıyorlardı.

Resulullah onlardan rahata kavuşmak ve gelecek tehlikeden emin olmak istiyordu. Hayber, Medine'nin kuzey-doğusunda ve 70 mil uzaklıktaydı.

d - Resulullah'ın kumandası altındaki müslüman ordusu

Hz. Peygamber Hudeybiye'den döndükten sonra, Zilhicce ile Muharrem'in bir kısmını Medine'de geçirmiş ve Muharrem'in ikinci yarısında Hayber gazasına çıkmıştır.

Âmir b. el-Ekva' adındaki şair de recez vezninde söylediği şu beyitlerle Resulullah'a refakat ediyordu!

"Andolsun ki, Allah bize doğru yolu göstermemiş olsaydı, (biz muhakkak şaşırırdık). Zekât vermez, namaz kılmazdık.

"Eğer bir kavim bize hücum eder ve fitne çıkarmak isterse, imtina ederiz. Gönüllerimize sükûnet ve metanet ver. Düşmana kavuştuğumuzda da ayaklarımızı sabit kıl."

Resulullah 1400 piyade, 200 süvariyle yola koyuldu. Hudeybiye'ye katılmamış olanlara izin vermedi. Bu sefere hastaları tedavi, yaralılara hizmet ve savaş sırasında su ve yemek işlerinde mücahidlere yardım etmek için, 20 kadar da müslüman kadın katılmıştı.

Hz. Peygamber ordusuyla Recî'de konakladı. Burası Gatafan ile yahudiler arasındaki bir mevki idi. Resulullah bu hareketiyle hem yahudilerle Gatafan, hem de Hayber halkına yardıma gelmesi muhtemel olanların arasına girmiş ve yardımı engellemiş oluyordu. Hayber yahudilerine destek olacaklar vardı ama, onlar buna cesaret edemediler. Kendi halkı ve malları arasında kalıp Resulullah ile Hayber yahudileri arasına girmediler.

Resulullah, yemek getirilmesini istedi. Ashâb-ı Kirâm yanlarında başka birşey olmadığı için, ancak "sevik" (kavrulmuş un) getirdiler. Hz. Peygamber'in duasıyla bereketlendi ve bütün müminler karınlarını doyurdu.

Hz. Peygamber Hayber'e yaklaşınca dua ve niyazda bulundu. Allah'tan hayır dileyip Hayber'in ve halkının şerrinden O'na sığındı. Peygamber Efendimiz bir kavme saldıracağı zaman, sabah olmasını beklerdi. Ezan sesini duyunca baskından vazgeçerdi.

Resulullah geceyi orada geçirdi. Sabahleyin ezan sesi işitmeyince hemen devesine bindi. Mücahidler de onu takip ettiler. Sabahın erken saatlerinde ellerinde kürek ve kovalarla tarlalarına giden yahudi işçilerle karşılaştılar. Onlar Hz. Peygamber'i ve ordusunu görünce: "İşte Muhammed, işte ordusu." diye bağırdılar ve geri dönüp kaçtılar. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Allahu Ekber, Allahu Ekber! Harab oldu Hayber. Biz bir kavmin toprağına baskın yaptık mı, bu müthiş haberin korku saldığı düşmanların (vay hallerine, onların) sabahı ne fenâ olur." buyurdu.

d - Muzaffer bir kumandan

Resulullah kaleleri muhasara etmeye ve teker teker fethetmeye başladı. Fethedilen ilk kale Nâim kalesiydi. Kâmûs kalesi teslim olmamakta direniyordu. Bu sırada Hz. Ali'nin gözleri ağrıyordu. Hz. Peygamber: “Yarın bu sancağı öyle biri alacak ki, Allah da, Resulü de onu sever. Allah ona fethi müyesser kılacaktır.” dedi. Ashâb-ı Kirâm'ın büyükleri de sancağı almaya can atıyor ve her biri sancağın kendisine verilmesini arzu ediyordu. Fakat Hz. Peygamber Hz. Ali'yi çağırdı. Hz. Ali gözlerinden rahatsızdı. Hz. Peygamber sağlığına kavuşması için dua ve niyazda bulundu. Gözlerindeki ağrı derhal dindi ve iyileşti. Sanki hiç ağrımamış gibi oldu. Resulullah sancağı ona verdi. Hz. Ali: “Ya Rasulallah, onlar da bizim gibi müslüman oluncaya kadar savaşacağım.” dedi.

Resulullah Hz. Ali'ye: “Onların sahasına varıncaya kadar vakarla, teennî ile hareket et. Sonra onları İslâm'a çağır. Üzerlerine vacip olan Allah'ın emir ve yasaklarını, İslâm'ın esaslarını onlara haber ver. Allah'a yemin ederim ki, senin sayende, Allah Teâlâ'nın onlardan birini hidayete kavuşturması, sana kızıl develer bahşedilmesinden çok daha hayırlıdır.” buyurdu.

d - Allah’ın aslanları ve yahudi cengâverleri

Hz. Ali, Kâmûs kalesine geldi. Karşısına şiir söyleyerek meşhur süvari Merhab çıktı. Her ikisi de birbirlerine kılıç salladılar. Hz. Ali indirdiği bir darbeyle Merhab’ın miğferini ve başını yarıp dişlerine kadar indirdi. Bu hadise fetih demekti.

Muhammed b. Mesleme de bu savaşta büyük kahramanlıklar göstermiş, cesaretle, yiğitçe savaşmış, yahudilerin önde gelen cengâver ve süvarilerini öldürmüştü.

d - Az bir iş yaptı, büyük mükâfata nail oldu

Hayber halkından birinin Habeşli zenci bir kölesi vardı. Efendisinin koyunlarını otlatıyordu. Hayberlilerin silâha sarıldığını görünce onlara: “Ne yapıyorsunuz?” diye sordu. Onlar da: “Kendisinin peygamber olduğunu söyleyen şu adamla savaşıyoruz.” diye cevap verdiler.

Peygamber sözü zenci kölenin kalbine işledi ve sürüsüyle beraber doğruca Resulullah’ın yanına gitti. Hz. Peygamber’e: “Sen ne söylüyor ve neye davet ediyorsun?” diye sordu. Resulullah: “İslâm’a, Allah’tan başka ilâh olmadığına ve benim Allah’ın Peygamberi olduğuma şehadete ve Allah’tan başkasına tapmamaya davet ediyorum.” buyurdu. Köle: “Eğer bunlara şehadet eder, Aziz ve Celil olan Allah’a iman edersem, bana ne var?” dedi. Resulullah: “Eğer bu hal üzere, müslüman olarak ölürsen, sana cennet var.” buyurdu.

Zenci köle müslüman oldu ve sonra: “Ey Allah’ın Peygamberi! Bu koyunlar yanımda emaneten duruyor.” dedi. Hz. Peygamber: “Sen onları yanından uzaklaştır ve onlara ufak taşlar at. Muhakkak ki Allah Teâlâ senin emanetini sahibine ulaştıracak ve emanet yükünü senden kaldıracaktır!” buyurdu. Köle, Resulullah’ın dediklerini aynen yaptı. Koyunlar da sahibinin yanına döndüler. Yahudi, kölesinin müslüman olduğunu anladı. Resulullah ayağa kalkıp mücahitlere va’z ve nasihatta bulundu. Onları cihada teşvik etti. Müslümanlar ile yahudiler savaşa tutuşunca bu zenci köle de şehit olanlar arasındaydı. Müslümanlar onu ordugâha getirdiler ve Resulullah’ın çadırına götürdüler. Resulullah ashabına dönüp: “Allah bu köleye ikramda bulundu ve onu hayra sevketti. Onun yanıbaşında iki tane hûrî görüyorum. Halbuki o, Allah’a secde etme imkânı bile bulamamıştı” dedi.

d - Ben sana bunun için ittiba etmedim

Bedevî bir Arap Resulullah'a geldi, ona iman etti ve tâbi oldu. Sonra da Resulullah'a: "Ben seninle birlikte hicret edeceğim." dedi. Hz. Peygamber ashabına onu gözetmelerini tavsiye etti. Hayber gazası sırasında elde edilen ganimetten Resulullah ona da bir hisse ayırdı. Bedevî, mücahitlerin hayvanlarını otlatırdı. Ordugâha dönünce onun payını kendisine verdiler. Bedevi: "Bu nedir?" diye sordu. Ashâb: "Bu Resûlullah'ın sana ayırdığı hissedir." dedi. O, bunu alıp doğruca Resulullah'a götürdü ve "Bu nedir Ya Rasulallah?" dedi. Hz. Peygamber: "Sana düşen paydır." buyurdu. Bedevî: "Ben sana bunun için ittiba etmedim, boğazını işaretle işte buradan vurulup ölmek ve cennete girmek için ittiba ettim." dedi. Resul-i Ekrem: "Eğer doğru söylüyorsan, Allah seni doğru çıkarır." buyurdu.

Bedevî sonra kalkıp düşmanla çarpışmaya gitti. Ashab-ı Kirâm onu ölü olarak Resulullah'a getirdiler. Hz. Peygamber: "Bu, o adam mıdır?" dedi. Ashab-ı Kirâm: "Evet!" diye cevap verdi. Hz. Peygamber: "O doğru söylediği için Allah da onu doğru çıkardı." dedi. Sonra da kendi cübbesini ona kefen yaptı ve gidip cenaze namazını kıldı. Resulullah onun için şöyle dedi. "Allah'ım, bu kulun senin yolunda muhacir olarak çıktı ve şehid olarak öldürüldü. Ben de ona şahidim."

d - Hayber’de kalma şartı

Hayber’deki kaleler günlerce süren savaş ve muhasaradan sonra birbiri ardından fethedilince, yahudiler Hz. Peygamber’e gelerek barış istediler. Resul-i Ekrem onları Hayber’den çıkarmak istiyordu. Fakat onlar: “Ya Muhammed bize müsaade et de burada kalıp toprağı işleyelim, biz bu işi sizden daha iyi biliriz.” dediler. Gerçekten de ne Resulullah’ın, ne de ashabının orada kalıp çalışacak işçileri yoktu. Bizzat kendilerinin de buna ayıracak vakitleri yoktu. Hz. Peygamber bazı şartlar altında Hayber’de kalmalarını uygun gördü. Buna göre her yıl elde edilecek ürün ve meyveden bir kısmı onlara bırakılacaktı. Hz. Peygamber Abdullah b. Revâhâ’yı Hayber’e gönderir, o da miktarı tahmin eder ve mahsulü ikiye taksim ederdi. Yahudileri bu iki hisseden dilediklerini almakta muhayyer bırakırdı. Yahudiler de “Gökler ve yer ancak böyle bir adaletle ayakta durur.” diyerek sevinçlerini ifade ederlerdi.

d - Dinî hoşgörü ruhu

Müslümanların Hayber gazası sırasında elde ettiği ganimetler arasında, çok sayıda Tevrat sahifeleri de vardı. Yahudiler bunları geri istemeye gelince, Hz. Peygamber onların teslim edilmesini emretti.

Dr. İsrail bu hadiseyle ilgili olarak şöyle der:

“Bu davranış, Resulullah’ın bu sahifelere büyük değer verdiğini gösterir. Hz. Peygamber onların mukaddes sahifelerine hiç bir kötülük etmedi. Halbuki Romalılar Kudüs’ü istilâ ettikleri zaman (MÖ. 70) mukaddes kitapları yakmışlar ve ayaklarıyla çiğnemişlerdi. Yine Endülüs’te yahudilere karşı başlatılan savaşlarda, mutaassıp hıristiyanlar da aynısını yapmış ve Tevrat sahifelerini yakmışlardı. İşte mezkûr iki milletle İslâm peygamberi arasındaki büyük fark.”

d - Ca’fer b. Ebû Tâlib’in gelmesi

Bu gazâ sırasında Resulullah’ın amcası Ebû Talib’in oğlu Ca’fer ve arkadaşları Habeşistan’dan dönüp Peygamberimizin yanına gelmişlerdi. Resulullah Ca’fer’in gelişine çok sevindi. Onu sevinçle karşılayıp alnından öptü ve “Vallahi hangisine sevineceğimi bilmiyorum. Hayber’in fethine mi, yoksa Cafer’in gelişine mi?” dedi.

Resulullah bu gazâ sırasında, Sellâm b. Mişkem’in karısı Zeyneb bint-i Hars’ın kızartıp sunduğu keçi etinden zehirlenmişti. Zeyneb, müslümanların yanına gelerek, Resulullah’ın hangi eti daha çok sevdiğini sordu ve Hz. Peygamber’in sevdiği kısma daha çok zehir kattı. Hz. Peygamber bacaklarından bir parça ağzına alınca, bu et parçası Resûl-i Ekrem’e zehirli olduğunu haber vermiş, Resulullah da hemen ağzından yere atmıştır. Resulullah daha sonra yahudileri toplamış ve onlara: “Size bir şeyler sorsam doğru cevap verir misiniz? demiş, onlar da “Evet!” demişlerdi.

Hz. Peygamber: Bu keçi etine zehir kattınız mı?

Yahudiler: Evet!

Hz. Peygamber: Bunu neden yaptınız?

Yahudiler: İstedik ki, eğer sen bir yalancıysan senden kurtuluruz, yok eğer gerçekten bir peygamber isen, o takdirde bu zaten sana zarar veremezdi.”

Keçi etine zehir katan kadın Resulullah’ın huzuruna getirilince, “Seni öldürmek istemiştim.” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber “Allah sana bu imkânı vermeyecektir.” buyurdu.

Ashâb-ı kirâm: “Ya Rasulallah! Onu öldürelim” dediler. Fakat Hz. Peygamber “Hayır!” dedi. Bu yüzden kadına dokunulmadı ve cezalandırılmadı. Fakat daha sonra Bişr b. el-Berâ b. Ma’rûr bu etten zehirlenip ölünce kısasen onu da öldürdüler.

d - Hayber gazâsının tesirleri

Hayber gazâsı ve müslümanların kazandığı parlak zafer; henüz müslüman olmayan Arap kabileleri üzerinde büyük bir tesir icrâ etmiştir. Hayber'deki yahudilerin harb gücü, onların sahib oldukları zenginlik ve refah, tarım ve gıda ürünleri, harb silah ve malzemeleriyle otlarının bolluğu, kale ve hisarlarının dayanıklılığı ve üzerlerine gelen düşmanlara teslim olmamaktaki direnci, tecrübeli kumandanlarının, Merhab ve Ebû Zeyneb el-Haris gibi maharetli cengâverlerinin varlığı öteden beri biliniyordu. Bunun hadiselerin akışında büyük tesiri vardı.

Dr. İsrail, Hayber gazâsı ve onun İslâm tarihindeki tesiri ile ilgili olarak şöyle diyor:

"Şurası muhakkaktır ki, İslâm futûhatı tarihinde Hayber gazâsının şerefli bir yeri vardır. Çünkü Hicaz kabileleri bu savaşın neticesine büyük bir dikkatle bakıyorlar, Ensar ile yahudiler arasında kılıçların çarpışmasından doğacak neticeye göre işlerine yön vermek istiyorlardı. Peygamber'in Arabistan çölünde oldukça çok düşmanı vardı. Köylerde ve şehirlerde yaşayanlar ise bu gazâya büyük ümit bağlıyorlardı."

d - Fetihler ve ganimetler

Resûlullah, Hayber işini hallettikten sonra Fedek’e gitti. Yahudiler, Fedek’in yarısı kendilerine, yarısı da Hz. Peygamber’e kalmak şartıyla barış teklif ettiler. Resulullah kendisi ve müslümanların yararına gördüğünden dolayı onu taksim etmişti.

Hz. Peygamber sonra Vâdi’l-Kurâ (burası Hayber ile Teymâ arasındaki köylerin bir araya toplanmasından meydana gelmişti)’ya geldi. Yahudiler İslâmiyet’ten önce burayı mamur hale getirmişlerdi. Vâdi’l-Kurâ giderek onların merkezi haline geldi. Araplardan bir topluluk da onlara katıldı. Resulullah onları İslâm’a davet etti. Müslüman olurlarsa mallarına sahip olacaklarını, kanlarının dökülmeyeceğini ve bundan sonraki hesaplarının Allah’a ait olduğunu bildirdi.

Bu gazâda da mübârezeler olmuştu. Zübeyr b. Avvâm bu mübarezelerin kahramanıydı ve zafer müslümanlara nasib olmuştu. Ertesi gün yahudiler ellerinde olanları verdiler. Müslümanlar pek çok mala, ev eşyası vs. malzemeye sahip oldular. Resulullah elde edilen ganimeti ashabı arasında taksim etti. Toprağı ve hurmalıkları, işlemek üzere yahudilerin elinde bıraktı.

Teymâ yahudileri, Resulullah’ın Hayber halkıyla, Fedek ve Vadi’l-Kurâ sakinleriyle yaptığı anlaşmalardan ve onların başına gelenlerden haberdar olunca Resulullah ile anlaşma yaptı. Böylece mallarına mülklerine sahip oldular. Hz. Peygamber de Medine’ye dönmek üzere ayrıldı.

d - Muhacirlerin örnek insanî davranışları

Müslümanlar Medine'ye ulaştıklarında, Hayber'in fethiyle elde edilen ganimetlerden hurmalık ve mal sahibi olan muhacirler, ensarın daha önce kendilerine bağışladıkları hurmalıkları geri verdiler. Enes b. Malik'in annesi Ümmü Süleym Resulullah'a hurma ağaçları vermişti. Hz. Peygamber de onları cariyeleri Ümmü Eymen'e bağışlamıştı. Bu hadiseden sonra Hz. Peygamber onları da geri alıp Ümmü Süleym'e iade etti. Buna karşılık onların yerine Ümmü Eymen'e, her on hurma ağacı yerine kendi bahçesinden hurma ağaçları hediye etti.

Resulullah Hayber'in fethinden sonra birçok seriyyeler göndermiş ve bunların başına Ashâb-ı Kirâmın büyüklerini emîr tayin etmişti. Bu seriyyelerin bir kısmında çarpışma oldu, diğer bir kısmında olmadı.

d - Kazâ umresi

Ertesi yıl (yani H. 7 yıl) Resulullah ve müslümanlar umre için geldiler. Kureyş de Mekke yolunu açmış, evlerini kilitleyip, Kuaykıân dağlarına çıkmıştı. Resulullah Mekke'de üç gün kalıp umre yaptı.

Allah Teâlâ bu hususla ilgili olarak şöyle buyurdu:

"Andolsun ki Allah, elçisinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı tıraş etmiş ve kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Harâm'a gireceksiniz. Allah sizin bilmediğinizi bilir. İşte bundan önce size yakın bir fetih verdi."

d - Kâbe’ye hizmet için yapılan mücadeleler

İslâmiyet’in tesiriyle gönüllerde ve akıllarda öylesine büyük değişiklikler meydana gelmiştir ki, Arap eşrafının utanç vesilesi saydığı, bazı kabileler arasında bir musibet olarak kabul edilen, küçümsenerek bir ayıptan kaçar gibi kaçılan kızlar, şimdi müslümanların kefâletini ve terbiyesini üzerlerine almak için yarıştığı birer sevgili haline gelmişti.

Bütün müminler birbirlerine eşitti. Biri diğerine ancak fazilet ve liyakat açısından tercih edilebilirdi. Hz. Peygamber Mekke’den çıkacağı zaman Hz. Hamza’nın kızı, “Amcacığım! Amcacığım!” diye bağırıyordu. Hz. Ali onunla ilgilenip elinden tuttu ve Hz. Fâtıma’ya “İşte amcanın kızı.” dedi. Bu defa Hz. Fâtıma onu kucakladı. Hz. Ali, Zeyd ve Cafer bu küçük kız için birbirlerine düştü. Hz. Ali: “Onu ben aldım, o benim amcamın kızıdır.” Cafer: “O benim amcamın kızı, teyzesi de benim karımdır” derken, Zeyd: “O benim kardeşimin kızıdır.” diyordu. Hz. Peygamber onun Cafer’in karısı olan teyzesine verilmesine karar verdi ve “Teyze anne yarısıdır.” buyurdu. Hz. Ali’ye “Sen bendensin ben de senden;” Cafer’e “Sen bana ahlâk ve yaratılışta en çok benzeyensin;” Zeyd’e de “Sen de bizim kardeşimiz ve kölemizsin.” dedi ve herbirinin gönlünü hoşnut etti.

ONALTINCI BÖLÜM

Mute Gazâsı Cc

Müslümanların elçisinin öldürülmesi ve bunun cezası

Resulullah, el-Hâris b. Umeyr el-Ezdî'yi mektubuyla birlikte, Bizans imparatorunun Busrâ emîri Şurahbil b. Amr el-Gassânî'ye göndermişti. Şurahbîl, Resulullah'ın elçisini bağlatmış, sonra da yanına getirtip boynunu vurdurmuştu. Halbuki, anlaşmazlıklar had safhaya varsa veya getirdikleri mektuplar hoşlarına gitmese bile, hükümdar ve emîrlerin elçi ve sefirleri öldürmeleri mutad bir şey değildi. Bu görmezlikten gelinecek bir hadise olamazdı. Bu husus elçi ve sefîrler için büyük bir tehlike teşkil ediyordu. Mektubu gönderen için de ağır bir hakaretti. Bu haddini bilmezi mutlaka te'dib etmek ve cezalandırmak gerekiyordu. Ta ki, sefîrlerin hayatı hafife alınmasın ve bu felâket bir daha tekerrür etmesin.

d - Rum topraklarında ilk İslâm ordusu

Bu haber, Resulullah'a ulaşınca Busrâ'ya bir müfreze göndermek istedi. Tarih H. 8. yılın Cemâziyülevveliydi (M. 629). Mücahitler savaş için hazırlandı. Sayıları 3000 kişiydi. Ordunun başına Resulullah'ın azadlı kölesi Zeyd b. Hârise getirilmişti. Orduda Muhacir ve ensarın ileri gelenleri de vardı. Hz. Peygamber: "Eğer Zeyd şehid olursa yerine Cafer b. Ebû Talib geçsin, o da şehid edilirse Abdullah b. Revâha orduya kumanda etsin!" buyurmuştu. İslâm ordusu hazırlıklarını ikmâl edip yola çıkınca halk, Resulullah'ın kumandanlarını uğurlayıp selamladı. Önlerinde uzun ve meşakkatli bir yolculuk, karşılarında o devrin en büyük devleti Bizans'ın himayesindeki güçlü bir ordu vardı.

İslâm ordusu yoluna devam edip Maan'da konakladı. Buradayken, İmparator Herakleios'un yüz bin kişilik bir orduyla Belka'da olduğunu, Lahm, Cüzam, Belkin, Behrâ, Beliy gibi birçok Arap kabilesinin de Bizans ordusuna katıldığını duydular.

Maan önlerinde iki gece kalıp takip edilecek hareket tarzını görüştüler. Bazıları: "Resulullah'a mektup yazıp düşmanımızın sayısını haber verelim, ya bize adam gönderip yardım etsin, yahut da takip edeceğimiz hareket tarzını bize söylesin" diyordu.

Halkın tereddüde düştüğü bir anda Abdullah b. Revâha "Ey kavmim! Allah'a yemin ederim ki, sizin şimdi istemediğiniz şey, daha önce isteyip yola çıktığınız şehitliktir. Biz insanlarla sayı ve silâh üstünlüğümüze, çokluğumuza güvenerek değil, Allah'ın bizi şereflendirdiği iman gücüyle savaşırız. Haydi savaşa giriniz. Şüphesiz ki, bunda iki iyilikten biri; ya şehitlik, ya da zafer vardır." diyerek onları cesaretlendirmişti. Mücahitler onun bu sözleri üzerine kalkıp yola revan oldular.

d - Şehid olmak isteyenlerin çarpışması ve arslanların hücumu

Müslümanlar Belka sınırına vardıkları zaman, Belka'nın Meşârif adlı köyünde, Araplar ve Rumlardan müteşekkil düşman kuvvetleri yaklaşınca, mücahitler Mute köyüne çekildiler. Savaş nizamına girip harbe tutuştular. Resulullah'ın sancağını taşıyan Zeyd b. Hârise şehid oluncaya kadar çarpıştı. Mızraklar vücudunu delik deşik etmişti. Hz. Peygamber'in emrine uyarak sancağı alan Cafer düşmana saldırmış ve savaş kızıştığında atından atlayarak atını boğazlamış ve yalın kılıç düşmana hücum etmiştir. Sağ kolu kesilince sancağı sol eline almış, sol kolunu kaybedince de pazularıyla bağrına bastırmış ve şehid oluncaya kadar sancağı yere düşürmemiştir. Cafer bu sırada 33 yaşlarındaydı. Müslümanlar onun göğsü ve omuzları çevresinde 90 kadar kılıç ve mızrak yarası buldular. Bu yaraların hepsi de ön tarafındaydı. Cafer, Cennet hasretiyle genç yaşta şehid olmuştu. O ölürken Cennet nimetlerini terennüm ediyor, düşmana, onun sayısının çokluğuna, silâhça üstünlüğüne ve dünyanın yaldızlı, süslü hayatına hiç ehemmiyet vermiyordu.

Cafer şehid olunca sancağı Abdullah b. Revâha aldı ve ilerleyip atından indi. Bu sırada amcasının oğlu ona kemikli bir et getirdi ve: “Bunun ye de gücün artsın, çünkü sen bu günlerde hiç karşılaşmadığın şeylerle karşılaştın.” dedi. Abdullah, eti eline alıp azıcık birşey tattıkdan sonra onu elinden attı ve kılıcını eline alıp düşman üzerine yürüdü, ölünceye kadar savaştı.

d - Hâlid’in hakimâne komutanlığı

Müslümanlar, Abdullah’ın şehid düşmesinden sonra, Halid b. Velid’in kumandanlığı üzerinde anlaştılar. Halid de sancağı alıp düşman üzerine yürüdü. Halid, cesur ve hakîm bir insandı, savaş stratejisini çok iyi bilirdi. İslâm ordusunu derhal güneye aldı. Düşman da kuzeye doğru çekildi. Akşam olunca herkes savaş meydanından çekildi. Her iki fırka da selâmeti tercih etti. İşin doğrusunu savaşa devam etmemekte ve sukûnette buldu.

Halid birliklerinden bir kısmını ordunun arka saflarına yerleştirdi. Sabahleyin büyük bir feryad koptu. Medine’den yardım geldiğini sanan düşmanın kalbine büyük bir korku düştü. Rumlar müslümanlardan çok korktular ve: “Üçbin kişi bizimle görülmemiş bir şekilde mücadele etti. Şimdi sayılarını ve kuvvetlerini bilmediğimiz bir takviye birliği geldiyse, kim bilir nasıl olurlar?” diyorlardı. Bu yüzden Rum ordusu İslâm ordusuna saldırmaktan vazgeçti. Savaşta Allah’ın yardımı müminler için kâfidir.

d - Duyarak değil bizzat görerek verilen haber

Müslüman mücahidler savaş meydanlarında çarpışırken, Hz. Peygamber Medine’deki ashabına savaşta olup bitenleri haber veriyordu.

Enes b. Malik anlatıyor:

Resulullah, Zeyd’in, Cafer’in ve İbn Revâha’nın ölümlerini savaş alanından kendilerine hiçbir haber gelmeden önce halka bildirmiş ve “Sancağı Zeyd aldı, o öldürüldü; sonra onu Cafer aldı, o da vuruldu, nihayet sancağı Abdullah b. Revâha aldı ve o da şehid düştü. Hz. Peygamber bunları haber verirken gözlerinden yaşlar akıyordu En sonunda sancağı Allah’ın kılıçlarından bir kılıç eline aldı. Allah da onlara zafer nasip etti”buyurdu.

Cafer-i Tayyâr.

Resulullah, Cafer hakkında da: “Allah onun iki koluna mukabil Cennette dilediği gibi uçması için iki kanat ihsan etti.” buyurmuştur. Bundan dolayı Cafer b. Ebû Tâlib, “Cafer-i Tayyâr” ve “Zü’l-Cenâheyn” lâkablarını almıştır.

d - Hz. Peygamber’in insânî şefkat ve sevgisi

Hz. Peygamber, Cafer’in hanımına: “Cafer’in çocuklarını bana getir!” dedi. Çocuklar gelince de onları bağrına bastı. Gözlerinden yaşlar aktı. Cafer’in şehid düştüğünü onlara haber verdi. Kendi ailesine de: “Cafer’in ev halkına yemek hazırlayınız!” dedi. Resulullah’ın ne kadar mahzûn olduğu yüzünden okunuyordu.

d - Kaçmıyorlar, döne döne savaşıyorlardı

Ordu, Medine'ye yaklaşınca, Resulullah ve müslümanlar onları karşılamaya çıktı. Çocuklar da onlara yetiştiler. Hz. Peygamber de hayvanına binip müminlerle birlikte mücahitleri karşılıyordu. Çocukların geldiğini görünce: "Çocukları alıp hayvanlarınıza bindiriniz, Cafer'in oğlunu da bana veriniz!" dedi. Abdullah b. Cafer'i getirdiler. Resûl-i Ekrem onu alıp önüne bindirdi. Halk, mücahitlerin üzerlerine toprak saçarak: "Ey kaçaklar, siz Allah yolunda savaşmaktan kaçtınız." diyorlar ve onları kınıyorlardı. Resulullah ise, "Hayır, onlar kaçaklar değil, Allah yolunda döne döne savaşanlardır." buyurmuştur.

d - Mute gazâsıyla Mekke fethi arasında vuku bulan hadiseler

Mute ile Mekke fethi arasında H. 8. yılın Cumade'l-ahire ayında (M. Eylül-Ekim 629), Zatü's-Selâsil seriyyesi vuku bulmuştur. Zatü's-Selâsil, Vadi'l-Kurâ'nın arkasında, Kudâa beldesindeki bir mevkidir. İslâm ordusu burayı zabtedip halkını itaat altına almıştır.

Ebû Ubeyde b. Cerrah H. 8. yılın Receb ayında (M. Ekim-Kasım 629) muhacir ve ensardan 300 kişinin başında, deniz sahilindeki Cüheyne'ye mensup bir kabile üzerine gönderildi. Yolda çok acıktılar ve ağaç yapraklarını yemek zorunda kaldılar. Bu yüzden bu sefere "Seriyyetu'l-habat" denilmiştir. Deniz sahiline geldiklerinde, Allah onlara büyük bir balık nasib etmiştir. "Anber" denilen bu balıktan 15 gün kadar yediler. Yağından da yararlandılar.

Resulullah bunları duyunca: "O, Allah'ın sizin için denizden çıkardığı bir rızıktır." dedi ve o balığın etinden birazcık da Hz. Peygamber yedi.

ONYEDİNCİ BÖLÜM

Mekke'nin Fethi Cc

Mekke fethine hazırlık

Allah Teâlâ dinini iyice kökleştirip müslümanları gerektiği şekilde terbiye ettikten, kalblerini takva imtihanından geçirdikten, Kureyş'in kalbi de zulüm, düşmanlık, hakkı inkâr Allah yolundan sapma, İslâmiyet'e ve müslümanlara karşı savaşla dolup taştıktan sonra, Resulü ve müslümanların fâtih ve muzaffer olarak Mekke'ye girmelerini ve Kabe'yi putlardan, şirkden ve yalan sözlerden temizlemelerini, Mekke'yi eski mevkiine iade etmelerini, böylece Mekke'nin insanlar için bir güven ve toplanma yeri olmasını, Kabe'yi de eskiden olduğu gibi insanlar için bir hidayet kaynağı ve mübarek bir makam haline getirmelerini istedi.

d - Benî Bekr ve Kureyş'in ahdi bozması

Allah Teâlâ bunun için gerekli şartları hazırlamış, Kureyş de buna yardımcı olmuş, hatta hiç bilmeden buna sebep olmuştu. Yapılması caiz olmayan bir iş yapılmıştı ki, sefer için bu kafi geldi, hatta seferi gerekli kıldı. Göklerin ve yerin orduları Allah'ın emrindeydi.

Hudeybiye anlaşmasında kararlaştırılan şartlara göre; isteyen Resulullah ile anlaşarak onun himayesine girebilecekti.. Buna istinaden Beni Bekr, Kureyş'le anlaşarak onların himayesine, Huzâa da Resulullah ile anlaşarak onun himayesine girmişti.

Beni Bekr ile Huzâa arasında eski bir kan davası ve nesillerdir devam eden bir düşmanlık vardı. Bu düşmanlığın tarihi İslâm öncesine kadar uzanır. İslâmiyet aralarına girmiş ve herkes kendi işiyle uğraşmaya başlamıştı. Hudeybiye'deki anlaşmadan sonra bu iki kabile birbirleriyle savaşan iki kışlaya girmişlerdi. Beni Bekr bu fırsattan istifade ederek Huzaa'ya hücum etmek ve eski intikamlarını almak istedi. Beni Bekr'den bir grup, kendilerine ait bir su kenarında oturan Huzâalılara bir gece baskını düzenleyerek birkaç kişi alıp götürdüler. Bunun üzerine birbirleriyle çarpışmaya ve savaşa girdiler.

Kureyş de Benî Bekr'e silâh yardımında bulundu. Kureyş eşrafından bazıları da gecenin karanlığından istifade ederek Benî Bekr'le birlikte savaşmıştı. Huzâa gerileyerek Harem'e girmiş, onları takip eden Benî Bekr de Harem'e kadar gelmiş; bunun üzerine bazıları kumandanlarına: "Biz Harem'e girdik. Allah'tan kork, Allah'tan!" dedilerse de, onlar: "Bugün ilâh falan yoktur. Ey Benî Bekr! Siz intikam almaya bakınız. Bu fırsatı bir daha bulamazsınız." demiştir.

d - Resulullah ‘tan yardım talebi

Bu hadiseden sonra Amr b. Salim el-Huzâî Medine’ye Resulullah’ın yanına geldi ve huzurunda durup şiirler okudu. Peygamber’e Huzâalılar arasındaki ittifaktan söz etti. Ondan yardım istedi ve Kureyş’in va’dinde durmadığını ve anlaşmayı bozduklarını, kendilerine ait bir su başında iken, geceleyin üzerlerine baskın yaptıklarını, secde ve rükû halindeki kardeşlerini öldürdüklerini söyledi. Resulullah: “Ey Amr b. Salim! sana yardım edeceğim.” dedi.

Hz. Peygamber bu haberin doğruluk derecesini ve Kureyş’in bir mazereti olup olmadığını öğrenmek istedi. Onlara bir adam gönderip şu üç husustan birinci tercih etmekte muhayyer kıldı. Buna göre ya öldürülen Huzâalılann diyetlerini vereceklerdi, ya Huzaa’ya saldırarak Hudeybiye anlaşmasını bozma suçundan mesul olan müttefikleri Benî Bekr’den, Benî Nufâse ile olan ittifaklarını fesh edeceklerdi, ya da muahedeyi ihlâl ettiklerinden dolayı kendileriyle savaşılacaktı. Kureyş’in liderleri, müslümanlarla savaşa girmeyi tercih ettiklerini bildirdiler. Bu sözlerle anlaşma bozulmuş ve delil aleyhlerine ikame edilmiş oluyordu.

d - Kureyş'in anlaşmayı yenilemek için teşebbüse geçmesi

Bu haber Hz. Peygamber'e ulaşınca: "Ebû Süfyan anlaşmayı sağlamlaştırmak ve süresini uzatmak için size geleceğe benzer." buyurmuştu. Nitekim böyle olmuş, Kureyş, yaptığından korkmuş ve ayak takımından bazılarının sert cevaplarından dolayı pişman olmuştu. Ebû Süfyan'ı anlaşmayı teyid ve müddetini uzatmak için derhal Resulullah'a göndermişti.

d - Hz. Peygamber’in babalara ve oğullara tercih edilmesi

Ebu Süfyan, Resulullah’ın yanına Medine’ye geldi. Hz Peygamber’in hanımı olan kızı Ümmü Habibe’nin odasına ‘ girdi. Resulullah’ın yatağına oturmak istedi. Fakat Ümmü Habibe babası oturmasın diye hemen yatağı topladı. Ebû Süfyan kızının bu davranışını pek beğenmedi ve “Ey kızcağızım, beni yataktan mı, yoksa yatağı benden mi esirgedin, anlayamadım.” dedi. Ümmü Habibe: “Hayır, fakat o Resulullah’ın yatağıydı. Halbuki sen pis bir müşriksin. Bu yüzden senin Resulullah’ın yatağına oturmanı istemedim.” dedi. Ebû Süfyan öfkeyle: ‘’Vallahi, benim yanımdan ayrıldıktan sonra çok kötü olmuşsun.” dedi.

d - Ebû Süfyan'ın şaşkınlığı ve eli boş dönmesi

Ebû Süfyan Resulullah'ın huzuruna gelmiş ve anlaşmanın yenilenip süresinin uzatılmasından bahsetmiş, fakat Hz. Peygamber ona hiç cevap vermemişti. Ebû Süfyan buradan Hz. Ebû Bekir'e uğramış ve kendisi lehine Resulullah ile konuşmasını istemiş, Hz. Ebû Bekir bunu yapamayacağını söylemişti. Sonra Hz. Ömer, Hz. Ali ve Hz. Fâtıma'ya müracaatla, kendileri için Hz. Peygambere tavassutta bulunmalarını istemiş, bunlardan hiçbiri buna yanaşmayarak, "Bu iş Resulullah'ın bileceği iştir." demişlerdi. Ebû Süfyan ne yapacağını şaşırdı ve Hz. Fâtıma'ya: "Ey Muhammed'in kızı! —Hz. Hasan'ı işaret ederek— şu oğulcuğuna emretsen de halk arasında bizi himaye etse. Çünkü böyle yaparsa bu devrin sonuna kadar Arapların ulusu olur." dedi. Hz. Fâtıma: "Benim yavrum halkı himayesini alacak çağa gelmemiştir, üstelik hiçbir kimse Resulüllah'a karşı bir başkasını himaye edemez." dedi. Hz. Ali onun, şaşkınlığı ve sıkıntısını görünce: "Vallahi seni içinde bulunduğun bu durumdan kurtaracak bir şey bilmiyorum. Fakat sen Benî Kinane'nin seyyidisin. Kalk iki tarafı da himayene al. Sonra da yurduna çık git!" dedi. Ebû Süfyan: "Bunun bana bir faydası olacak mı dersin?" dedi. Hz. Ali: "Vallahi sanmıyorum, fakat bundan başka bir yolda bilmiyorum." dedi. Ebû Süfyan da kalkıp mescide gitti ve "Ey insanlar, ben her iki tarafı da himayeme aldım.' dedi ve sonra da devesine binip yola koyuldu.

Kureyş bu hadiselerden haberdar olunca: "Sen ne bize, ne de kendine fayda sağlayacak bir haber getirmedin." dediler.

d - Mekke seferine hazırlık ve Hâtıb b. Ebî Beltea’nın mektubu

Resulullah, müslümanlara sefer için hazırlanmalarını emretti ve meselenin gizli tutulmasına özen göstermelerini halka duyurdu ve bu sefer için daha ciddî olarak hazırlanmalarını söyledi. Allah Teâlâ’ya da: “Allah’ım! Ülkelerine varıncaya kadar Kureyş’e hiçbir casus ve haber ulaştırma!” diye dua ve niyazda bulundu.

Medine’deki İslâm toplumu, hayat mücadelesinden, insanî prensipler, vesveseler, bazı arzu ve ihtiraslar içinde yaşayan bir toplum haline gelince, o cemiyette yaşayan fertler, bazı hatalı ve yanlış işler yapmaya, tasarruflarında ve hükümlerinde te’vile sapmaya başlarlar, doğrudan uzaklaşırlar. Bu husus hürriyet ve güvenden uzun süre istifade eden cemiyetlerin özelliklerindendir. Resulullah onları hatalarında ısrarlı görmedikçe, onların bu hatalarına bir mazeret arar, müsamaha gösterirdi. Hz. Peygamber hatalı davranışta bulunanlara karşı, insanların en geniş kalblisi, onların faziletlerini ve savaşlardaki yararlılıklarını, İslâm’a girişlerindeki önceliklerini en iyi bilen kişiydi. Ender rastlanan bu gibi hadiseleri hadis, siret ve İslam tarihi kitapları günümüze kadar muhafaza etmişlerdi.

Mekke’den hicret eden ve Bedir gazasına katılanlardan biri olan Hâtıb b. Ebû Beltea’nın başına gelenler de, bu tür hadiselerden biriydi. Resulullah halka, Mekke üzerine yürüyeceğini bildirip işi açığa vurunca, mücahitler hemen hazırlığa başladılar. Bunun üzerine Hâtıb b. Ebû Beltea, Kureyş’e bir mektup yazdı ve Resulullah’ın üzerlerine yürüdüğünü haber vermek istedi. Sonra bu mektubu bir kadına teslim etti. Mektubu Kureyş’e ulaştırması mukabilinde de para verdi. Kadın mektubu saçlarının arasına yerleştirdi ve yola çıktı. Hâtıb’ın bu hatalı davranışı, Allah tarafından Resulullah’a bildirildi. Hz. Peygamber de derhal Hz. Ali ve Hz. Zübeyr’i gönderip: “Çabuk gidin, ‘Hah’ bahçesine vardığınızda, orada deve üzerinde bir kadın göreceksiniz. Onun yanında Kureyş’e yazılmış bir mektup var.” dedi. Atlarını koşturarak gittiler ve kadını Resulullah’ın dediği yerde buldular. Atlarından inip: “Yanında mektup var mı?” diye sordular. Kadın: “Hayır!” dedi. Eşyasını araştırdılarsa da, bir şey bulamadılar. Hz. Ali: “Vallahi ne Resulullah, ne de biz yalan söyleriz. Allah’a yemin ederim ki ya mektubu

çıkarırsın, ya da seni soyundurur ararız.” dedi. Kadın onu kararlı görünce: “Yüzünü o tarafa çevir!” dedi. Hz. Ali de yüzünü döndü. Kadın da başının örgülerini çözüp mektubu çıkardı ve onlara verdi. Hemen mektubu Resulullah’a getirdiler. Mektub açıldığında Hâtıb b. Ebû Beltea tarafından Kureyş’e hitaben yazıldığı ve Resulullah’ın Kureyş üzerine yapacağı seferin haber verildiği görüldü. Resulullah Hâtıb’ı yanına çağırdı. Hâtıb: “Ya Rasulallah, hakkımda hüküm verirken acele etme. Vallahi, Allah ve Resulüne iman ediyorum, irtidad da etmedim, dinimi değiştirmedim. Ben Kureyş’e sonradan katıldım ve aslen Kureyşli değilim. Ailem, çoluk çocuğum da onlar arasında bulunuyor. Aralarında onları himaye edecek bir yakınım da yoktur. Halbuki maiyyetinizde bulunan muhacirlerin Mekke’deki akrabalarımı koruyacak yakınları var. Ben de onların arasından akrabalarımı koruyacak minnettar insanlar edinmek istedim.” dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer: “Ya Rasulallah! Bırak da şunun boynunu vurayım. Çünkü o Allah’a ve Resulüne ihanet etmiş ve münafık olmuştur.” dedi. Fakat Resulullah: “Hâtıb Bedir gazasına iştirak etmiştir. Ne bilirsin, belki de Allah Teâlâ Bedir savaşına katılanların o günkü haline muttali olup da ‘Ey Bedir kahramanları, siz dilediğinizi yapınız, ben sizi bağışladım.’ buyurmuştur.” dedi. Hz. Ömer’in gözlerinden yaşlar boşandı ve “Allah ve Resulü daha iyi bilir.” dedi.

Resul-i Ekrem, Ramazan ayında (M. 23 Aralık 629-2 1 Ocak 630) 10.000 kişiyle Medine’den yola çıktı. Merru’z-Zahran’a varınca orada konakladılar. Allah Teâlâ Kureyş’e hiçbir haber ulaştırılmasına imkân vermemişti. Müşrikler korku ve endişe içinde bekliyorlardı.

d - Resulullah’ın kendine zulmedenleri affetmesi

Hz. Peygamber yolda amcasının oğlu Ebû Süfyan b. el-Haris b. Abdulmuttalib ile karşılaştı ve ondan yüz çevirdi. Çünkü o, Peygamber’e ağır işkencelerde bulunmuş, onu şiddetle yermişti. Ebû Süfyan bunu Hz. Ali’ye anlattı. Hz. Ali ona: “Sen Hz. Peygamber’in huzuruna ön tarafından gel ve Hz. Yusuf un kardeşlerinin Hz. Yusuf a dediği gibi ‘Allah’a yemin olsun ki, Allah seni bize üstün kıldı. Andolsun ki, biz hata edenlerdeniz’ de! Çünkü Hz. Peygamber birinin kendinden daha güzel söz söylemesine razı olmaz.” dedi. Hz. Peygamber de “Artık bugün siz geçmişteki hareketlerinizden dolayı azarlanmayacaksın!» Allah Teâlâ sizleri bağışlayacaktır, O merhametlilerin en merhametlisidir.” buyurdu. Bundan sonra onun Müslümanlığı çok güzel oldu. İslâm’a girdikten sonra hayasından dolayı, bir gün olsun kafasını kaldırıp da Resulullah’a bakamamıştır.

d - Ebû Süfyân Resulullah'ın huzurunda

Mücahitler Resulullah'ın emriyle ateş yaktılar. Ebû Süfyan b. Harb de İslâm ordusu hakkında bilgi sahibi olmak üzere Mekke dışına çıkmıştı. Bu ateşleri görünce: "Vallahi bugünkü gibi ateş de, ordu da hiç görmemiştim." diyerek hayretini ifade etti. Abbas b. Abdulmuttalib bir süre önce müslüman ve muhacir olarak ailesi ve çocuklarıyla Mekke'den yola çıkmış ve İslâm ordusuna iştirak etmişti. Abbâs Ebû Süfyan'ı sesinden tanımış, ve "İşte Resulullah halkın arasındadır. Eyvah! Kureyş'in istikbali çok kötü olacak." demiştir. Sonra da onu katırının arkasına bindirip Resulullah'ın yanına getirmişti. Abbas, müslümanlardan birinin onu tanıyıp da öldürmesinden çok korkuyordu.

Hz. Peygamber, Ebû Süfyan'ı görünce "Ey Ebû Süfyân, yazıklar olsun sana! Senin Allah'tan başka ilâh olmadığını öğreneceğin zaman gelmedi mi?" diye sormuş, Ebû Süfyân da: "Anam babam sana fedâ olsun. Hilmde, keremde, akraba hukukuna riayette senden daha üstün yoktur. Vallahi, zannederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Eğer Allah'tan başka bir ilâh olsaydı beni bu duruma düşürmezdi." diye cevap verdi.

Hz. Peygamber: "Ey Ebû Süfyân, yazıklar olsun sana! benim Allah'ın resulü olduğumu bileceğin zaman gelmedi mi?" deyince de, Ebû Süfyân: "Anam, babam, sana fedâ olsun. Hilm de, keremde, yakınları gözetmede senden üstünü yoktur. Ancak senin peygamberliğine gelince, vallahi bu güne kadar olduğu gibi şimdi de zihnimde bir şüphe var." dedi. Ebû Süfyân'ın halâ müslüman olmamakta direndiğini gören Abbâs: "Yazıklar olsun sana, boynun vurulmadan önce müslüman ol da, Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in de onun resulü olduğuna şahadet et!" dedi. O da müslüman olup hakka şahadet etti.

d - Genel af ve yaygın bir güven duygusu

Resulullah geniş kapsamlı bir af ilân etmiş, bu yüzden de Mekke halkından kurtuluşa değer vermeyen ve hayatı hiçe sayanlardan başka hiç kimse, hayatını kaybetmemişti. Hz. Peygamber umumî bir af ilân ediyor ve diyordu ki: “Her kim Ebû Süfyân’ın evine girerse hayatından emindir, her kim evine girip kapısını kapatırsa hayatından emindir, her kim Mescid-i Haram’a iltica ederse hayatından emindir.”

Resulullah ordusuna, Mekke’ye girerken kendilerine engel olmayan ve mukavemet etmeyenlere silâh kullanılmasını kesinlikle yasaklamış, Mekke halkının mallarına ve eşyalarına dokunulmamasını emretmişti.

d - Ebû Süfyân fetih alayını seyrediyor.

Resulullah, Abbas b. Abdülmuttalib'e Ebû Süfyan'ı İslâm ordusunun geçeceği yerde oturtmasını emretmişti. Zafer alayları dalgalanan deniz gibi geçmeye başlamıştı. Her kabile sancaklarıyla beraber geçiyordu. Kabileler geçerken Ebû Süfyân Abbas'a onların adlarını soruyordu. Abbas isimlerini söyleyince de"Benim onlarla hiçbir anlaşmazlığım yoktur" diyordu. Peygamber, Muhacirler ve Ensar arasında yeşil bir alayla geçerken, başlarındaki demir teçhizattan sadece gözleri görünüyordu. Ebû Süfyân "Subhânallah! Ey Abbas, bunlar da kim?" diye sordu. Abbas: "O Muhacirler ve Ensar arasında bulunan zat Resulullah'dır." dedi. Ebu Süfyân: "Hiç kimsenin onlarla başa çıkacak gücü ve takati yoktur. Vallahi Ey Ebu'1-Fazl! Kardeşinin oğlunun saltanatı çok muazzam olmuş." dedi. Abbas "Ey Ebû Süfyân! O, saltanat değil nübüvvettir." diye itiraz edince, Ebû Süfyân: "Evet, öyle!" dedi.

Ebû Süfyân ayağa kalkıp yüksek sesle: "Ey Kureyş topluluğu! İşte bu Muhammed'dir, mukavemet edemeyeceğiniz bir kuvvetle üzerinize geliyor. Kim Ebû Süfyan'ın evine girerse emindir." dedi. Bu söz üzerine onlar: "Allah senin belânı versin. Senin evin mi bizi kurtaracak?" dediler. Ebû Süfyân: "Kim evine girip kapısını kaparsa emindir. Kim Mescid-i Haram'a girerse o da emindir." diyerek bağırmış, halk da kendi evlerine ve mescide dağılmıştır.

d - Hz. Peygamberin Mekke’ye girişi.

Hz. Peygamber Allah Teâlâ’nın Mekke’nin fethini kendine nasib ettiğini görünce, Allah’ın lütuf ve inayetinden dolayı son derece ubudiyetkârâne bir vaziyet almış ve başını devesinin üzerine eğmiştir. Öyle ki çenesi neredeyse devesinin semerine değecekti. Resul-i Ekrem Fetih sûresini okuyarak Mekke’ye girdi.

Hz. Peygamber Arap yarımadasının kalbi, siyâsî ve merkezi olan Mekke’ye girerken adalet, müsavat, tevazu ve itaat ilkelerini hakim kılmış, azadlı kölesi Zeyd’in oğlu Üsame’yi terkisine almış, Hâşimîlerden veya Kureyş eşrafından hiç kimsenin çocuğunu terkisine almamıştı.

Resul-i Ekrem Mekke’ye H. 8. yılda, Ramazan ayının 20.gecesinin sabahında (M. 11 Ocak 630) girmişti.

Fetih günü bir adam Resulüllah’ın yanına gelerek onunla konuşuyordu. Bu sırada korkudan titremeye başladı, bunun üzerine Hz. Peygamber: “Sakin ol! Ben kral değilim. Kurutulmuş et parçaları yiyen Kureyşli bir kadının oğluyum.” buyurmuştu.

d - Savaş değil merhamet

Sa’d b. Ubâde Ensâr’ın yer aldığı alayın başında Ebu Süfyan’ın önünden geçerken ona: “Bugün en büyük savaş günüdür. Bugün kan dökmenin helâl olduğu bir gündür. Bugün, Allah Teâlâ’nın Kureyş’i zelîl kıldığı bir gündür.” diyordu. Sonra da Resul-i Ekrem’in alayı oradan geçerken Ebû Süfyân: “Ya Rasulallah! Sa’d b. Ubâde’nin söylediklerini duymadınız mı?” dedi. Hz. Peygamber: “Ne söyledi?” diye sorunca Ebû Süfyân: “Şöyle şöyle söyledi.” dedi.

Resulullah, Sa’d b. Ubâde’nin sözlerini beğenmedi ve “Hayır. bugün merhamet günüdür. Bugün Allah’ın Kureyş’i aziz edeceği bir gündür. Bugün Allah’ın Kabe’nin şanını yücelteceği bir gündür.” buyurdu. Sa’d b. Ubâde’ye de haber gönderip sancağı ondan aldı ve oğlu Kays’a teslim etti. Böylece sancak yine Sad’ın ailesinde kalıyor, onun da gururu kırılmıyordu.

Resulullah bir harfi diğeriyle, babayı oğulla değiştirmekten başka bir şey yapmadı. Böylece bir yandan Ebu Süfyan’ın yaralı gönlünü tedavi etmiş, —zaten onun kalbi İslam’a ülfet ettirilmeye muhtaçtı— bir yandan da İslâm’a girişte önceliği olan Sa’d’ı üzmemiş oluyordu.

d - Bazı çarpışmalar

Safvan b. Ümeyye, İkrime b. Ebû Cehil, Süheyl b. Amr ile Halid b. Velid'in askerleri arasında biraz çarpışma olmuş, müşriklerden 12 kişi öldürülünce bozgun halinde kaçmışlardı. Hz. Peygamber müslüman kumandanlara, kendileriyle savaşa girilmedikçe çarpışmamalarını emretmişti.

d - Kabe’nin putlardan temizlenmesi.

Resulullah şehre girdi. Halk sükûnete kavuştuktan sonra da Kabe’ye gidip tavaf etti. O sırada Kabe’nin üzerinde ve çevre sinde 360 tane put vardı. Resulullah elindeki asa ile putlara dokunuyor ve “Hak geldi, batıl yok oldu. Muhakkak ki batıl yok ol maya mahkûmdur. Bâtıl, ne yoktan var edebilir, ne de öleni diriltebilir.” mealindeki ayeti okuyordu. Hz. Peygamber asâsıyla dokundukça putlar yüzüstü düşüyorlardı.

Resulullah Kabe’deki resim ve heykelleri gördü ve bunların kırılmalarını emretti. Hz. Peygamber tavafını tamamlayınca, Osman b. Talha’yı çağırdı ve Kabe’nin anahtarını ondan aldı. Kapı açıldı ve Resulullah içeri girdi.

Peygamber Efendimiz hicretten önce bir gün Osman anahtarı istemiş, fakat Osman çok kaba sözler sarfedip anahtarı vermemişti. Buna karşılık Resulullah ona son derece yumuşak davranmış ve “Ey Osman! Umarım bu anahtarı bir gün benim elimde göreceksin ve onu istediğim yere koyacağım.” demişti. Osman ise: “O gün Kureyş yok olmuş, zelil bir hale düşmüş olur.” demişti. Hz. Peygamber de “Hayır, bilâkis o gün hayat bulup yücelecektir.” buyurmuştu.

İşte Hz. Peygamber’in o gün Osman’a söylediği söz yerini bulmuş, anahtar istenince Osman da Resulullah’ın dediklerinin ortaya çıktığını anlamıştı.

Resulullah Kabe’den çıkınca Hz. Ali elinde Kabe anahtarı olduğu halde yanına gelmiş ve “Ya Rasulallah! Sikaye ile birlikte hicâbe görevini de bize ver.” demişti. Hz. Peygamber ise: “Osman b. Talha nerede?” diye sormuş. Hemen onu çağırmışlar ve yanına gelince ona: “İşte anahtarın, ey Osman! Bugün iyilik ve vefa günüdür. Onu ebediyyen sende kalmak üzere al, sizden onu ancak zalimler geri alır.” buyurmuştur.

d - İslâm tevhid ve vahdet dinidir

Resulullah Kabe'nin kapısını açtı. Kureyş Mescid-i Ha-ram'ı saf saf doldurmuştu. Resulullah'ın haklarında nasıl muamele edeceğini bekliyorlardı. Hz. Peygamber kapının iki dilimini (sövesini) iki eliyle tuttu. Aşağıda bekleyen halka: "Allah'tan başka ilâh yoktur. Sadece Allah vardır. Eşi ve ortağı yoktur. Allah va'dini yerine getirdi ve kuluna yardım etti. Müslümanlarla savaşmak üzere bir araya gelen düşmanları tek başına hezimete uğrattı. İyi biliniz ki, bütün cahiliye gelenekleri, bütün mal ve kan davaları bugün şu iki ayağımın altındadır. Yalnız Kabe hizmeti ve hacılara su dağıtmak işi müstesnadır.

Ey Kureyş cemaatı! Allah sizden cahiliye gururunu, babalarla büyüklenmeyi gidermiştir. Bütün insanlar Âdem'den Adem de topraktandır" buyurdu ve sonra şu âyet-i celileyi okudu:

"Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Tanışasınız diye sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en şerefliniz en muttaki olanınızdır. Muhakkak ki, Allah her şeyi hakkıyla bilir ve her şeye vâkıftır."

d - Sevgi ve rahmet peygamberi

Resulullah sonra da Kureyş’e hitaben: “Ey Kureyş toplululuğu! Şimdi size ne yapacağımı sanıyorsunuz?” diye sordu.

Onlar da hep bir ağızdan: “Hayır umarız, sen kerîm bir kardeş, âlî-cenâb bir kardeş oğlusun.” dediler.

Resulullah: “Yusuf’un kardeşlerine dediği gibi, ‘Artık bugün siz, geçmişteki işlerinizden dolayı cezalandırılmayacaksınız. Haydi gidiniz hepiniz serbestsiniz.” dedi. Kureyş reisleri ve eşrafi yükselen Allah kelâmını işitiyor, Mekke Ezan sesleriyle inliyordu.

Resulullah daha sonra Ebû Talib’in kızı Ümmü Hânî’nin evine gitti. Yıkanıp Alla Teâlâ’ya bir şükran ifadesi olarak sekiz rekât fetih namazı kıldı.

d - Allah’ın emrettiği cezaları infazda hiç kimseye ayrıcalık tanınmayacaktır

Bu gaza sırasında Benî Mahzûm kabilesinden Fâtıma adlı bir kadın hırsızlık yapmıştı. Kavmi kadının elinin kesilmesinden korkup şefaat etsin diye Üsame b. Zeyd’in yanına koştu. Resulullah yanında büyük mevki ve itibarı vardı.

Üsâme, Resulullah’a gidip durumu arzedince, öfkeden Resulllah’ın rengi değişti ve “Sen Allah’ın koyduğu cezalardan kaldırılması için mi benimle konuşuyorsun?” dedi. Bunun üzerine Üsame: “Ya Rasulallah bu sözümden dolayı Cenab-ı Hak’tan bana mağfiret dile!” diye yalvardı.

Akşam olunca, Resulullah hutbe için ayağa kalktı. Allah Teâlâ’ya lâyık olduğu şekilde hamd- ü senada bulunduktan sonra “Sizden önceki nesiller, içlerinden bir asilzade hırsızlık yapsa onu serbest bıraktıkları, fakat fakir ve güçsüz biri hırsızlık yapsa onu hemen cezalandırdıkları için helak olmuşlardı. Muhammed’in nefsi kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, eğer kızım Fâtıma hırsızlık yapmış olsaydı, muhakkak ki. onun da elini keserdim.” dedi.

Sonra Resulullah’ın emriyle bu hırsız kadının eli kesildi. Kadın da yaptığına pişman olup güzelce tevbe etti ve bir müslümanla evlendi.

d - En azılı düşmanlar bile affedildi

Fetih tamamlanıp müslümanlar Mekke’ye hâkim olunca, Hz.Peygamber dokuz kişi hariç herkese emân vermiştir. Resulullah bu dokuz kişinin, Kabe’nin perdeleri altında bile bulunsa öldürülmelerini emretti. Bunlar arasında dininden dönenler olduğu gibi, müslümanları hileyle, haince öldürenler ve devamlı suretle Resulullah’ı hicveden, bunları halk arasında yayan ve bununla teselli bulanlar da vardı. Affa lâyık görülmeyenler arasında irtidad eden Abdullah b. Sa’d b. Ebû Şerhe vardı. İkrime b. Ebû Cehil de bunlardan biriydi. O, İslâm devletinden hoşlanmayarak ve hayatından korkarak Yemen’e kaçmıştı. İkrime’nin firar etmesinden sonra, karısı Resulullah’a müracaat’la ona eman verilmesini istedi. Hz. Peygamber de kabul etti. Halbuki İkrime, Resullulah’ın dünyadaki en büyük düşmanı, Ebû Cehil’in oğluydu. Resulullah, İkrime’nin geldiğini görünce sevincinden hoş geldin diyerek ona doğru koştu. İkrime İslâm’ı kabul etti. Resul-i Ekrem de çok sevindi. İkrime iyi bir müslüman oldu. Irtidad hadiseleri ve Suriye savaşları sırasında büyük kahramanlıklar gösterdi.

Cübeyr b. Mut’im’in âzâdlısı Vahşî de katline müsaade edilenlerdendi. Vahşi, Resulullah’ın amcası, Allah’ın ve Resul’ünün aslanı Hamza b. Abdulmuttalib’i şehid etmişti. Resulullah onun kanını helâl görmüş, fakat o daha sonra İslâmiyet’i kabul etmiş, Resulullah da onu affetmişti.

Bunlardan biri de Hebbâr b. Esved idi. Hicret esnasında Resulullah’ın kızı Zeyneb’e saldırmış ve sopasıyla vurarak, kayalıklar üzerine düşürmüş ve çocuğunu zayi etmesine sebep olmuştu. Fetihten sonra kaçmış ve bilâhere iyi bir müslüman olmuştu. Sare ile, Resulullah’ı hicveden şarkılar söyleyen iki şarkıcı kadından biri için eman istenmiş, Hz. Peygamber her ikisine eman vermiş, onlar da müslüman olmuşlardı.

d - Resulullah ile Hind binti Utbe arasındaki konuşmalar

Halk İslâmiyet'i kabul ettiklerini bildirmek ve Resulullah'a bey'at etmek üzere Mekke'de toplanmıştı. Hz. Peygamber de bey'atleri kabul etmek için Safa tepesi üzerinde oturdu, takatleri nisbetinde Allah ve Resulüne işitip itaat etmek üzere halktan bey'at aldı. Bunlar arasında Ebû Süfyan'ın karısı Hint binti Utbe de vardı. Hz. Hamza'ya yaptıklarından utanarak başını örtmüş ve tanınmaz bir hale gelmişti.

Resulullah onlara da Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak üzere bey'at etmelerini söyledi. Bunun üzerine Hind: "Vallahi sen erkeklerden istemediğin şeyleri bizden istiyorsun." dedi.

Hz. Peygamber hırsızlık da yapmayacaklarını söyleyince Hind: "Vallahi, Ebû Süfyan çok cimri bir adamdır. Ben onun malından bazı şeyler almıştım. Bunun helâl mi, yoksa haram mı olduğunu bilmiyordum." dedi. Karısının dediklerine şahit olan Ebû Süfyan: "Senin önceden çaldıklarına gelince onlar sana helâl olsun." dedi. Bunları duyan Resulullah "Yoksa sen Utbe'nin kızı Hind misin?" diye sordu. Hind: "Evet!" cevabını verdi ve "Sen benim geçmişte yaptıklarımı bağışla ki, Allah da seni bağışlasın." dedi.

Resulullah, "Zina da etmeyeceksiniz!" deyince Hind: "Ya Rasulallah hür bir kadın zina eder mi?" diye sordu. Resulullah: "Çocuklarınızı da öldürmeyeceksiniz!" buyurunca, Hind: "Küçüklüklerinde onları biz büyütüp yetiştirdik. Büyüdüklerinde de sen öldürdün. Bu senin ve onların bileceği bir iştir." dedi. Hind'in bu sözlerine Hz. Ömer çok güldü. Hz. Peygamber "İftira da etmeyecekler!" buyurdu. Bunun üzerine Hind: "Vallahi, iftira etmek çok çirkin bir şeydir." dedi.

Resul-i Ekrem: "Bana isyan etmeyecekler!" buyurunca, Hind, "İyilikte." diye müdahele etti.

d - Benim hayatım da, ölümüm de sizinledir

Allah Teâlâ Mekke fethini Resulüne nasib edince —ki, burası onun beldesi, vatanı ve doğum yeridir— Ensar kendi aralarda konuşuyor ve “Allah Teâlâ, Resulüne ülkesinin ve beldesinin fethini nasib etti. O, artık orada oturur, Medine’ye dönmez.” diyorlardı.

Resulullah, Ensâr’a ne konuştuklarını sormuş, —konuşulanları onlardan başkası bilmiyordu — fakat onlar utanıp söylemek istememişlerdi. Sonra da ikrar etmişlerdi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem: “Ben sizin dediklerinizden Allah’a sığınırım Benim hayatım da, ölümüm de sizinledir.” buyurmuştur.

d - Düşmanlar nasıl dost oluverdi

Fadâle b. Umeyr, Kabe’yi tavaf eden Resulullah’ı öldürmek niyetiyle üzerine doğru yürüyordu. Hz. Peygamber ona yaklaşınca: “Ey Fadâle!” diye seslendi. Fadâle de: “Evet ya Rasulallah!” diye cevap verdi. Peygamber Efendimiz ona: “İçinden neler geçiriyordun?” diye sordu. Fadâle: “Hiçbir şey düşünmüyordum, Allah’ı zikrediyordum.” dedi. Resulullah güldü ve “Allah’tan mağfiret dile!” buyurdu. Sonra elini Fadâle’nin göğsüne koyunca, gönlü huzur buldu. Fadâle şöyle diyordu: “Vallahi Resulullah elini göğsümden kaldırdığı zaman, Allah Teâlâ benim için ondan daha sevimli birini yaratmamıştı.”

Fadâle anlatıyor: “Sonra evime döndüm. Eskiden konuştuğum bir kadına uğradım. Kadın: “Gel konuşalım!” dedi. Ben: “Allah Teâlâ ve İslâmiyet seninle konuşmamı hoş karşılamıyor.” dedim.”

d - Câhiliye izlerinin ve putperestlik esaslarının yok edilmesi

Resulullah Kabe çevresindeki putları kırmak için seriyyeler gönderdi. Bütün putlar parçalandı. Lât, Uzzâ ve Menât da kırılan putlar arasındaydı.

Mekke'de, Resulullah'ın münâdisi şöyle sesleniyordu: "Allah'a ve ahiret gününe inananlar evlerinde kırılmamış bir tek put bırakmasın!"

Resulullah daha sonra Ashab-ı Kiramdan bazılarını kabi1elere gönderdi. O kabilelerin putlarını da parçalatttı.

Câbir diyor ki: "Cahiliyye devrinde Zü'1-Halasa ve el-Kâbetü'l Yemâniye ve el-Kâbetü'ş-Şâmiye denilen mabedler vardı. Resulullah bana: "Beni Zü'1-Halasa endişesinden kurtarıp ferahlatmaz mısın?" dedi. Cabir diyor ki: 'Ahmes kabilesinden 450 atlıyla yola çıktım (Bu kabile binicilikte meşhurdu). Orada putu parçaladık, yanındakileri de öldürdük. Sonra Resulullah'ın yanına gelip bunu haber verdim. O da bize ve Ahmes'li süvarilere dua etti." Resulullah sonra bir hutbe irad etmek üzere ayağa kalktı ve Mekke'nin kıyamete kadar haram şehir olduğunu ilân etti. "Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kimseye Mekke'de kan dökmesi ve ağaç kesmesi helâl değildir. Bu husus benden önce kimseye helâl olmadığı gibi benden sonra da hiç kimseye helâl olmayacaktır" buyurdu.

Resulullah sonra da Medine'ye dönmek üzere Mekke'den ayrıldı.

d - Mekke fethinin tesirleri

Mekke fethi Arapların gönüllerinde ve zihinlerinde büyük tesirler icra etmiştir. Allah Teâlâ onlardan bir çoğunun kalbini İslâmiyet'e ısındırmış ve bölük bölük İslâm'a girmeye başlamışlardır. Fakat bazı kabilelerle Kureyş arasında mevcut olan ittifaklar onların İslâmiyet'e girmesine engel teşkil ediyordu. Çünkü bu kabileler Kureyş'i gözlerinde büyütüyor ve ondan korkuyorlardı. Kureyş onların İslam'a girmek istediğini ve ona rağbet ettiklerini görünce bütün engeller ortadan kalktı. Arap kabileleri zorba bir hükümdarın ya da Mekke'ye zarar vermek isteyen birinin Mekke'yi fethedemeyeceğine ve şehre giremeyeceğine inanmıyorlardı. Mekke'de Fil hadisesini idrak edenler ve Ebrehe'nin başına gelenlere şahit olanlardan bazıları henüz hayattaydı. Onlar: "Muhammed'e (as) ve kavmine dokunmayınız. O size galib gelmişse muhakkak ki gerçek bir peygamberdir." diyorlardı.

Allah Teâlâ Resulüne fethi müyesser kılınca, Kureyş gönüllü veya gönülsüz olarak bundan önce görülmemiş bir derecede İslâm'a yönelmiş, bölük bölük Allah'ın dinine girmeye başlamışlardı. Allah Teâlâ fetihle ilgili olarak şöyle buyuruyor:

"Allah'ın yardımı ve Mekke'nin fethi müyesser olup, halkın bölük bölük Allah'ın dinine girmeye başladığını gördüğün zaman, hemen hamd ederek Rabbini tesbih et."

d - Küçük yaşta genç bir emir

Resulullah Mekke'den ayrılmadan önce Attâb b. Esîd'i şehrin işlerini tedvir etmek ve müslümanların hac işlerini düzenlemek üzere vali tayin etti. Attab o sırada henüz 20 yaşından küçük veya biraz büyüktü. Halbuki orada yaşlı ve fazilet sahibi insanlar vardı. Bu hadise mevki ve makamın liyâkat ve kabiliyete göre verilmesi gerektiğine delâlet eder. Hz. Ebû Bekir de halifeliği sırasında onu aynı görevde bırakmıştı.

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

Huneyn Gazâsı Cc

Allah’ın nurunu ağızlarıyla söndürmek isteyenlerin başka bir teşebbüsü

Mekke fethi tamamlandıktan ve insanlar bölük bölük Allah’ın dinine girdikten sonra, Araplar çantalarındaki son oku da İslâm’a ve müslümanlara karşı kullandılar. Bu Resulullah ile muharebe etmek ve İslâm’ın Arap Yarımadası’ndaki yayılışını durdurmak için yapılan, ümitsiz bir teşebbüstü.

d - Hevâzin'in toplanması

Hevâzin; Kureyş'ten sonraki en büyük kuvvetti. Kureyş'le Hevâzin arasında öteden beri rekabet vardı. Kureyş'in boyun eğdiğine Hevâzin boyun eğmezdi. İslâmiyet'in kökünü kazmada şeref ve üstünlüğün kendine ait olmasını isterdi. Kureyş'in güç yetiremediği şeyleri bazan Hevâzin yapabilirdi.

Hevazin kabilesinin reisi Malik b. Avf en-Nasri'nin savaş çağrısında bulunması üzerine; Hevâzin ile beraber bütün Sakif, Nasr ve Cuşem kabileleri de onun etrafında toplandılar. Ka'b ve Kilab boyları Hevazin'e katılmadılar. Malik b.Avf ordusunu Resulullah üzerine yürüttü. Aile ve namuslarını korumaları, geri dönmemeleri için savaşa katılanların karılarını, çocuklarını ve mallarını da beraberlerinde götürmelerini tenbih etmişti.

Bu savaşa yaşı çok ilerlemiş, tecrübeli, ileri görüşlü bir adam olan Dureyd b. es-Sımme de katılmıştı. Malik b. Avf'ın ordusu Evtas'a inip ordugâh kurdu.

Develer böğürüyor, eşekler anırıyor, koyunlar meliyor ve çocuklar ağlıyordu. Malik, halka: "Müslümanları görünce kılıçlarınızın kınlarını kırınız, sonra da yekvücut halde (hep birlikte) saldırınız" dedi.

Resulullah'ın yanında yeni müslüman olanlar ve henüz müslüman olmayanlardan mürekkep, ikibin Mekke'li vardı. Ayrıca Medine'den Hz. Peygamber'le yola çıkmış olan, on bin sahâbe-i kiram vardı. Müslüman ordusu bundan önce ulaşmadığı bir rakama ulaşmıştı. Öyle ki, bazı müslümanlar "Bugün azlık yüzünden mağlub olmayacağız." diyordu. Halkın çokluğu onları şaşırtmıştı.

Resulullah, müşrik olan Safvan b. Ümeyye'den, emaneten zırh ve silâh aldı ve doğruca Hevâzin üzerine yürüdü.

d - Putperestliğe geri dönüş yoktur

Huneyn savaşına cahiliye geleneklerinden henüz tam kopamamış olan bazı şahıslar da katılmıştı. Bazı Arap kabilelerinin büyük ve yeşil bir ağaçları vardı. Buna “Zâtu Envât” diyorlardı. Her yıl onun yanına gelir ve silâhlarını çıkarıp onun üzerine asarlardı. Kurbanlarını onun yanında keser ve orada ibadet niyetiyle bir gün kalırlardı. Resulullah ile birlikte giderlerken gözleri bu ağaca takıldı. Terketmiş oldukları cahiliye geleneklerine bağlı kalarak konuşmaya başladılar. Bu ağacı uzun zamandır da görmemişlerdi. Hemen: “Ya Rasulallah! Onların Zâtu Envât’ı gibi bir Zâtu Envât da bize yap.” dediler. Resulullah: “Allahu Ekber! Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, siz, Musa’nın kavminin Musa’ya dediği şeyleri bana söylüyorsunuz. Musa’nın kavmi ona: “Onların ilâhları gibi sen de bize bir ilâh yap demişler, Musa da siz câhil bir kavimsiniz.” demişti. Muhakkak ki siz, sizden önceki kavimlerin yolundan gidiyorsunuz” buyurdu.

d - Huneyn vâdisinde

Müslümanlar H. 8. yılın 10 Şevvâl'inde (M. 31 Ocak 630) sabah karanlığında, Huneyn vadisine inmeye başladılar. Hevâzin kabilesi müslümanlardan daha önce gelip Vadi'nin iki yanına gizlenmiş ve dar geçitlerini tutmuştu. Korkup çekinmeden müslümanları ok yağmuruna tuttular, kılıçlarıyla saldırıya geçtiler. Yekvücut hade hücum ettiler. Hevâzin okçu bir kavimdi. Müslümanların hepsi geri dönüp kaçmaya başladı. Hiçbiri başını çevirip de diğerine bile bakmıyordu.

Çok tehlikeli bir an yaşanıyordu. Müslümanlar neredeyse hezimete uğrayacaktı. Bundan sonra hiçbir şey onları ayakta tutamazdı. Vaziyet, Uhud harbinde, Hz. Peygamber'in öldürüldüğü yolundaki haberlerin yayıldığı zamana çok benziyordu. O zaman müslümanlar bu haber üzerine geri çekilmişlerdi.

d - Düşmanın sevinci ve imânı zayıf olanların geçirdiği sarsıntı

Resulullah’ın yanında bulunan imansız ve câhil Mekkeliler ;müslümanların bu bozgununu görünce, bazıları kalblerinde gizledikleri kini açığa vurarak: “Onların hezimeti denize kadar sürer.” bazıları da “Artık bu gün sihir bozulmuştur.” diye konuşuyorlardı.

d - Zafer ve huzur

Allah Teâlâ, sayıca çok oldukları için gurura kapılan müslümanları dilediği şekilde te'dib ettikten ve imanları kuvvetlensin, fetih kendilerini şımartmasın, hezimet de üzmesin diye fethin lezzetinden sonra hezimetin acısını da tattırarak, yeniden düşman üzerine sevketti. Resulünü ve mü'minleri gönül rahatlığına kavuşturdu. Resulullah korku ve endişeye kapılmadan boz katırı üzerinde, olduğu yerde duruyordu. Muhacir ve Ensardan bir grup ile ehl-i beytinden bazıları da Resulullah'ın yanında yer alıyordu. Abbas b. Abdulmuttalib de Resulullah'ın katırının yularını tutuyordu. Resulullah şöyle diyordu: "Yalan değil, ben Peygamberim. Ben Abdulmuttalib'in oğluyum."

Müşriklerin askeri birlikleri Hz. Peygamber'in üzerine doğru gelince, Resulullah, yerden bir avuç toprak alıp düşmanların gözlerine doğru atmış ve onların gözleri bu topraklarla dolmuştu.

Hz Resulullah halkın kendi derdine düştüğünü görünce, Hz. Abbas'a: "Ey Abbas! Müslümanlara seslen!" dedi. O da: "Ey Ensar topluluğu! Ey semure ağacı altında bey'at edenler!" diye bağırdı. Müslümanlar da: "Lebbeyk, lebbeyk!" diye bu davete icabet ettiler. Hz. Abbas sesi gür bir adamdı. Onun sesini duyanlar devesinden iniyor, kılıç ve kalkanını alıp Resululla'a kavuşuncaya kadar koşuyordu. Resulullah'ın yanında bir cemaat oluşunca hemen düşman üzerine savaşmaya başladılar. Resulullah üzengileri üzerine basıp, mücahidlerin düşmanla kıyasıya savaştıklarını görünce: "İşte şimdi tandır alevlendi, savaş kızıştı." buyurdu. Sonra da yerden aldığı çakıl taşlarını kâfirlerin yüzlerine doğru savurdu. Hz. Abbas diyor ki, "Savaşı gözetlemeye devam ediyordum, Resulullah çakıl taşlarını atınca kuvvetlerinin azaldığını, işlerinin tersine döndüğünü gördüm."

Halk kılıçlarla vuruşmaya devam etmiş, sonra da düşman bozgun halinde kaçmıştı. Hiçbiri geri dönmemiştir. Müslümanlar Resulullah'ın yanına gelince, esirleri onun çevresinde toplanmış buldular. Allah Teâlâ meleklerini yardımcı olarak göndermiş ve vadi bu meleklerle dolup taşmıştı. Böylece Hevâzin tam bir bozguna uğratılmıştı.

Allah Teâlâ buyuruyor:

“Andolsun ki, Allah birçok yerde ve Huneyn gününde size yardım etmişti. Hani çokluğunuz size kendinizi beğendirmişti...”

“Sonra Allah, Resulü ile müminler üzerine emniyetini indirdi. Sizin görmediğiniz ordular indirdi de (onlarla) kâfirlere azab etti. İşte bu, o kâfirlerin cezasıdır.”

d - Müslümanların ve İslâm’ın düşmanı olanların son savaşı

Huneyn gazasıyla Arabların içindeki ateş sönmüş, bütün güçleri tükenmiş, okları kalmamıştı. Toplulukları zelil olmuş, kalbleri İslam’a açılmıştı.

d - Evtâs

Hevazin kabilesi büsbütün bozguna uğrayınca, onlardan bir kısmı —ki, bunların arasında reisleri Malik b. Avf'da vardı— kaçıp Taife sığınmıştı. Diğer bir kısmı da Evtas'a giderek orada ordugâh kurmuşlardı. Bunun üzerine Resulullah, Ebû Âmir el-Eşarî başkanlığındaki bir seriyyeyi onların üzerine gönderdi. Bu seriyye düşmanla çarpışarak onları mağlup etmeyi başardı.

Huneyn'de elde edilen ganimetler ve esirler Resulullah'ın yanına getirildi. Hz. Peygamber esirlerin ve ganimet mallarının Ci'râne'ye gönderilmesini emretti. Esirler orada hapsedildi.

Esirlerin sayısı 6.000 idi. 24.000 deve, 40 binden fazla koyun ve keçi, 4.000 okka gümüş elde edilmişti ki, bu müslümanların bugüne kadar ele geçirdikleri ganimetlerin en büyüğüydü.

Resulullah Huneyn günü ashabına; çocukları, kadınları, hizmetçi ve köleleri öldürmemelerini emretmişti. O gün öldürülen bir kadına da çok üzülmüştü.

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

Taif Gazâsı Cc

Bozgun halinde kaçan Sakifliler

Mağlub olup firar eden Sakifliler, doğruca Taife gitmişler, şehrin kapılarım kapatmışlar, kalelerine girip bir yıl yetecek erzak vs. stok etmişler ve harb için lüzumlu silâhları hazırlamışlardı. Resulullah onlar üzerine sefere çıktı. Taife yakın bir yerde ordugâh kurdu. Fakat Taife giremediler. Sakifliler müslümanların üzerine çekirge sürüsü gibi ok yağdırdılar. Gerçekten okçu bir kavimdiler.

d - Taif muhasarası

Resulullah ordugâhı başka bir yere nakletti. Burada şehri yirmi günden fazla muhasara etti. Çok şiddetli çarpışmalar oldu. Karşılıklı ok yağdırdılar. Resulullah ilk defa bu kuşatma sırasında mancınık kullandı. Muhasara iyice şiddetlendi. Bazı müminler atılan oklarla şehid edildi.

d - Savaş meydanındaki merhamet

Muhasara ve harb uzayınca Resulullah, Sakiflilerin yegâne geçim kaynağı olan Sakif asmalarının kesilmesini emretti. Bunun üzerine Sakifliler, Hz. Peygamber'e müracaat edip Allah rızası ya da akrabalık hakkı için asmaları kesmemesini istediler. Resulullah da "Onları Allah rızası ve akrabalık hakkı için size bırakıyorum." dedi.

Bir ara Resulullah, kaleden inerek yanlarına gelen her kölenin hürriyetine kavuşacağını, azad edileceğini ilân etti. Ondan fazla köle kaleden kaçıp müslümanlara iltihak etti. Bunlar arasında Ebû Bekre de vardı. Resulullah onların hepsini azade etti. Her birini mâlî vaziyeti iyi olan bir müslümanın yanına gönderdi. Geçimlerini onlar üzerine aldılar. Bu ise Taif halkına çok zor ve meşakkatli geldi.

d - Muhasaranın kaldırılması.

Allah Teâlâ Taif'in fethi için Resulullah'a izin vermemişti. Resulullah da Hz. Ömer'i çağırıp, halkın muhasaradan vazgeçip yol hazırlığına başlamasını emretti. Müslümanlar bu habere üzüldüler ve "Taif'i fethetmeden mi gideceğiz?" dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "O halde yarın çarpışmaya hazırlanın!" dedi. Ertesi gün çarpışmaya devam ettiler, fakat bazı müslümanlar yaralandılar. Resul-i Ekrem: "İnşaallah yarın yola çıkarız." buyurdu. Bu müslümanların hoşuna gitti. Hemen yol hazırlıklarına başladılar. Resulullah da onların bu haline bakıp gülüyordu.

d - Huneyn esirleri ve elde edilen ganimetler

Resulullah yanındakilerle beraber Ci’râne’ye konakladı. Hevâzin’in müslümanlığı kabul etmiş olarak huzuruna gelmesi için on günden fazla bekledi, onlar gelmeyince de ganimet mallarını taksim etmeye başladı. Önce kalbleri İslâm’a ısındırılmak istenenlere verdi. Ebû Süfyan b. Harb ve iki oğluna, Yezid ve Muaviye’ye daha çok ganimet verdi. Yine Kureyş eşrafından Hakim b. Hizam, Nadr b. el-Haris, Âlâ b. el-Hârise ve diğerlerine de aynı şekilde daha fazla verdi. Sonra da ganimetlerin ve halkın yanına getirilmesini emretti. Bu ganimetleri de onlara taksim etti.

d - Ensarın Resulullah’a olan sevgileri ve onu kendilerine tercih etmeleri

Ensarın gençleri, Resulullah’ın, ganimetin büyük bir kısmını müellefe-i kulûba verdiğini, kendilerine ise çok az ganimet malı verildiğini söyleyerek ileri geri konuşmaya başladı. Bunun üzerine Resulullah, ensarın bir meydanda toplanmasını emretti. Ensar derhal orada toplandı. Resulullah burada onlara güzel bir hutbe irad etti de, kalbleri yatıştı. Gözlerinden yaşlar boşandı, sevgileri coştu.

Resulullah hutbesinde şöyle diyordu: “Sizler doğru yoldan sapmış insanlar iken, ben sizin yanınıza gelmedim mi? Allah Teâlâ sizi hidayete kavuşturmadı mı? Siz fakir kimseler iken, Allah benim sayemde sizleri zengin kılmadı mı? Siz birbirlerinıze düşman iken, Allah Teâlâ kalblerinizi ülfet ettirip ısındırmadı mı?”

Ensar cevaben:

—Allah ve Resulü’nün bize olan ihsan ve nimetleri büyüktür ve her şeyden daha üstündür, dediler.

Resulullah onların sükût ettiklerini görünce:

-Ey Ensar topluluğu! Bana niçin cevap vermiyorsunuz? dedi.

Ensar:

—Ya Rasulallah sana daha nasıl cevap verelim. Sahib olduğumuz nimet ve üstünlük Allah ve Resulünündür, dediler.

Resulullah:

— Vallahi siz isteseydiniz: “Sen bize yalanlanmış olarak geldin, biz seni tasdik ettik. Sen bize yardımsız, tek başına terkedilmiş bir insan olarak geldin, biz sana yardım ettik. Sen vatanından kovulmuş olarak geldin, biz seni bağrımıza bastık barındırdık. Sen bize fakr u zaruret içinde geldin, biz seni kendimiz gibi gördük, malımıza ortak ettik.” derdiniz ve doğruyu söylemiş olurdunuz, ben de sizi tasdik ederdim.” buyurdu.

Sonra güven, sevgi ve ganimetleri bazılarına daha çok vermesinin hikmetlerini anlatan şu hitabesiyle Ensâr’ın gönüllerine su serpmiş, onlara şefkatle seslenmiştir:

“Ey Ensar cemaatı! Kalblerini İslam’a ısındırmak için bazılarına dünyalık verdiğimden dolayı bana kırıldınız mı yoksa? Halbuki ben sizi

İslam’a olan bağlılığınızla başbaşa bırakmıştım, sizi müslümanlığınıza havale etmiştim.” dedi.

Sonra onlara öyle bir söz söyledi ki, bu sözler karşısında Ensar kendinden geçti ve kalblerindeki iman ve muhabbet kaynayıp taştı. Resulullah şöyle sesleniyordu:

“Ey Ensar! Herkes almış olduğu koyunlarla, develerle evine dönerken, siz de Allah’ın Resulü’yle evinize dönmek istemez misiniz? Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, sizin Peygamberle Medine’ye dönüp gitmeniz, onların ganimet mallarıyla evlerine dönmelerinden daha hayırlıdır. Eğer hicret şerefi olmasaydı muhakkak ki, ensardan biri olmak isterdim. Ey Ensar! Bütün insanlar açık bir vadiye yönelip gitse; Ensar da bir dağ yolunu tercih etse, muhakkak ki ben Ensarın yoldan giderdim. Ensar diğer insanlara göre öz mesabesindedir. Allah’ım! ensara, Ensâr’ın çocuklarına ve torunlarına rahmet et!”.

Ensar hıçkırarak ağlıyor, gözlerinden akan yaşlar sakallarını ıslatıyordu. Böylesine büyük bir heyecan içinde “Biz ganimet payı olarak Resulullah’a razıyız.” dediler.

d - Esirlerin Hevâzin’e iadesi

Ondört kişilik Hevâzin heyeti Resulullah’ın huzuruna çıkıp esirlerin ve mallarının iade edilmesini istediler. Resulullah onlara: “Yanımdaki bunca müslümanı görüyorsunuz. Bana sözün en sevimli olanı, en doğru olanıdır. Siz şimdi çocuklarınızla karılarınızı mı, yoksa mallarınızı mı istersiniz?” dedi.

Hevâzinliler:

“Biz çoluk çocuğumuzu hiçbir şeye değişmeyiz.” dediler. Hz. Peygamber de “O halde ben sabah namazını kılınca kalkıp: ‘Biz Resulullah’ın mü’minler katında, müminlerin de Resulullah katında bize şefaatçi olmasını ve esirlerimizin iade edilmesini diliyoruz.’ deyiniz!” buyurdu. Resulullah sabah namazını kılınca Resulullah’ın kendilerine dediklerini söylediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Benim ve Abdulmuttalib oğullarının hissesine düşenler sizin olsun. Müslümanlardan da aynı şekilde hareket etmelerini isteyeceğim.” dedi. Bunu duyan Ensar ve Muhacirler de “Biz de payımıza düşenleri Resulullah’a veriyoruz.” dediler.

Yalnızca üç kişi buna karşı çıkmıştı. Bunlar Benî Teym, Benî Fezare ve Benî Süleym’e mensuptu. Esirlerini Hevâzin’e vermek istemiyorlardı. Bunun üzerine Resulullah: “Bu kavim İslam’ı kabul ederek yanımıza geldi. Ben onlara mühlet verip, çoluk çocuklarıyla mallarını tercihte muhayyer bıraktım. Ancak onlar çoluk çocuklarını hiçbir şeye değişmediler. Sizden her kimin yanında onlara ait kadın ve çocuklar olup da, bunları gönül hoşluğuyla bağışlamak isterse bağışlasın. Sizden her kim de payına düşen bu esirleri vermek istemiyorsa onları da, Allah Teâlâ’nın bize nasib edeceği ilk ganimet malından kendilerine altı deve verilmek şartıyla iade etsin!” buyurdu.

Müslümanlar hep birden: “Biz onları gönül Resulullah’a bağışladı.k” diye cevap verdiler. Hz. Peygamber de “Biz sizden kimin rızası var, kimin rızası yok bilemeyiz. Siz kabilelerinizin yanına dönün de, içinizden bu işi iyi bilenler gelip durumu bize arzetsinler.” dedi. Nihayet bütün esir kadın ve çocuklar iade edildi. Resulullah da onlara birer keten elbise hediye etti.

d - Şefkat ve iyi kalblilik

Müslümanların Resulullah’a bağışlayıp gönderdikleri bu esirler arasında, Sa’d oğulları kabilesinden Şeyma binti Halime de vardı. Şeyma Resul-i Ekrem’in süt kardeşiydi.

Müslümanlar onu tanımadıkları için sert davranmışlardı. Şeyma, müslümanlara: “Benim Resulullah’ın süt kardeşi olduğumu biliyor musunuz?” dedi. Fakat onlar inanmadı ve Resulullah’ın yanına getirdiler. Şeyma Hz. Peygamber’in huzuruna getirilince “Ya Rasulallah! Ben senin süt kardeşinim.” dedi. Hz. Peygamber “Bunu nasıl isbat edersin?” diye sorunca “Ben bir gün seni kucağıma almıştım da, sen o zaman omuzumu ısırmıştın.” dedi. Resulullah bu izi hemen hatırladı. Ridasını yere serdi ve Şeyma’yı oraya oturttu. Sonra da: “Dilersen sevgi ve gönül hoşluğuyla yanımda kal. Dilersen mal verip kavmin arasına göndereyim.” dedi. Şeyma: “Bana mal verip kavmime iade etsen daha iyi olur.” dedi.

Resul-i Ekrem de ona dilediği malları verdi. O da müslüman oldu. Hz. Peygamber ona üç köle ve cariye ile birlikte koyun ve deve verdi.

d - Ci’râne umresi

Resulullah Huneyn gazasından döndükten sonra Ci’râne’ye giderek esirleri ve ganimetleri taksim etmişti. Ci’râne Mekke’ye yakın bir merhale olup Taif’lilerin mikatı idi. Resulullah esirleri ve ganimetleri paylaştırdıktan sonra, orada umre niyetiyle ihrama girmiştir. H. 8. yılın Zi’1-kade’sinde (Şubat-Mart 630) umre yaptıktan sonra da Medine’ye hareket etmiştir.

d - Gönülsüz değil isteyerek müslüman oldular

Müslüman olanlar Resulullah ile birlikte Taif'ten ayrıldıkları sırada, Resulullah "Tevbe ediyoruz, Rabbimize ibadet ediyor, ona hamdediyoruz' deyiniz" buyurdu. Mü'minler de "Ya Rasulallah şu Sakiflilere beddua et!" dediler. Hz. Peygamber ise: "Allah'ım, onları hidayete kavuştur, onları bize getir." buyurdu.

Urve b. Mesûd es-Sakafî de onların peşinden yola çıkıp, Medine'ye varmadan Resulullah'a yetişmiş ve müslüman olmuştu. Urve geri Taife döndükten sonra kavmini İslam'a davet etmeye başladı. Urve kabilesi tarafından sevilen-sayılan bir adamdı. Onları İslâmiyet'e davet edip de, müslümanlığını açığa vurunca onu ok yağmuruna tutup şehid ettiler.

Bu hadiseden aylar sonra Taif ileri gelenleri aralarında toplanıp, çevrelerindeki Araplarla savaşamayacaklarını anladılar. Resulullah'a bey'at edip müslüman oldular. Sonra da Resulullah'a elçiler gönderdiler.

d - Putperestliğe karşı müsamaha yok

Sefaret heyeti Resulullah’a gelmiş ve Mescid-i Nebevi tarafındaki bir yerde, kendilerine bir çadır kurulmuştur. Bunlar müslüman olmuş, fakat Hz. Peygamber’den Lât adlı putu üç yıl süreyle yıkıp parçalamamasını istemişlerdi. Resulullah onların bu teklifini kabul etmediyse de, onlar iki yıl için, bir yıl için olsun yıkma diye ısrar ettiler. Hz. Peygamber yine kabul etmeyince, bu defa “Hiç olmazsa bir ay müsaade et.” dediler. Resulullah şiddetle reddetti ve Ebu Süfyan b. Harb ile Muğire b. Şu-be’yi —ki bu ikisi onların kabilesindendi— Lât’ı yıkmak üzere gönderdi. Sakifliler bu sefer de “namazdan muaf tutulmalarını” istediler. Fakat Resulullah “Namazı olmayan bir dinde hayır yoktur.” buyurarak bunu da reddetti.

d - Kâ’b b. Züheyr’in müslüman olması

Resulullah, Tâif den Medine’ye dönünce meşhur şair Kâ’b b. Zuheyr —ki babası da şairdi— Hz. Peygamberin huzuruna gelmişti. Kâ’b eskiden Resulullah’ı hicvederdi. Sonra yeryüzü kendine dar gelmiş, canı sıkılmaya başlamıştı. Kardeşi Buceyr ona tevbe edip müslüman olmasını ve Resulullah’ın huzuruna gitmesini tavsiye ve teşvik etmişti. Şayet dediklerini yapmayacak olursa, akıbetinin çok kötü olacağını söyleyerek onu uyarmıştı. Kâ’b, Resulullah’ı medh u sena ettiği “Bânet Suâd” diye meşhur olan kasidesini işte bu vesileyle söylemiştir.

Ka’b kardeşinin tavsiyesine uyarak Medine’ye geldi, sabah namazı sırasında Resulullah’ın yanına gitti ve huzuruna çöküp oturdu. Elini de Resul-i Ekrem’in eli üzerine koydu, Resulullah onu henüz tanımıyordu. Kâ’b, Resulullah’a hitaben: “Ka’b tevbe etmiş bir müslüman olarak huzuruna gelmiş, senden eman dilemektedir. Sen onun bu arzusunu kabul eder misin?” dedi. Bu sözleri duyan ensardan bir sahabi hemen ileri atılıp: “Ya Rasulallah! Müsaade et de şu Allah düşmanının boynunu vurayım.” dedi. Fakat Resul-i Ekrem, “Ona dokunma, çünkü o mazideki hal ve hareketinden tevbekâr olarak yanımıza gelmiştir.” buyurdu.

Kâ’b bu vesileyle söylediği Lam redifli kasidesinin (Kaside-i Bürde) baş kısmında şöyle diyordu:

“Suâd benden ayrıldı, artık kalbim hastadır. Onun peşinde şaşkın bir köle,
aşkının zincirine vurulmuş ve bir daha kurtarılamamış bir esirdir.”

Bu güzel kaside sebebiyle Resulullah mübarek hırkasını ona hediye etmiştir.

YİRMİNCİ BÖLÜM

Tebuk Gazâsı Cc

Tebuk gazasının sebebi ve tesirleri

Tebuk gazası, düşmanların kalblerine korku salmak, İslâmiyet'in bir süre alevlenip sonra sönen bir kandil, ya da çok kısa zamanda dağılan bir yaz bulutu olduğuna inanan birçok kişinin gözlerindeki perdeyi kaldırmak bakımından, Mekke fethine çok benzemektedir. Bu gaza o asrın en büyük kuvveti ve en büyük devleti ile sürtüşmek demekti. Çünkü Bizans, Arapların nazarında korku ve dehşet saçan büyük bir devletti. Ebû Süfyan, Bizans İmparatoru Herakleios'un Resulullah'ın Dihye ile gönderdiği mektuba gösterdiği ihtimamı gördüğü ve Peygamber'in Arap Yarımadası'nda zuhuruyla ilgili düşüncelerini duyduğu zaman şöyle demişti:

Muhammed'in işi gerçekten muazzam bir hal aldı. Benî Asfar (Bizans) meliki bile ondan korkuyor. Bu hadiseden itibaren, Allah Teâlâ İslâm inancını kalbime yerleştirinceye kadar, Resulullah'ın galib geleceğine dair olan inancımı hep muhafaza ettim."

Araplar Bizanslılarla savaşmak ve onlara hücum etmekten çekinirlerdi. Hatta kendi ülkelerinde onlarla savaşmaktan korkarlardı. Kendilerini onlardan daha hakir görürlerdi. Medine'deki müslümanlar ansızın bir sıkıntı ve tehlike ile karşılaşılacak olurlarsa, akıllarına ilk gelen şey Gassânîlerin hücum ve taarruzları olurdu. Gassânîler Rum imparatoruna veya onun valilerine bağlıydılar. H 8. yılda vuku bulan "îlâ" hadisesiyle ilgili kıssada anlatıldığına göre; Hz. Ömer şöyle diyordu: "Ensâr'dan bir arkadaşım vardı. Ben ortalıkta gözükmesem o bana haber getirir, eğer o gözükmezse ben ona haber iletirdim Biz o zaman Gassân meliklerinden birinin bize hücum etmesinden korkuyorduk. Kalblerimiz onların korkularıyla doluydu. Bir gün Ensâr'lı dostum kapıyı vuruyor ve 'Çabuk aç! Çabuk aç!' diye bağırıyordu. Ben hemen 'Ne oldu, Gassânîler mi geldi?' dedim." Bizans İmparatorluğu gücünün doruğundaydı. Herakleios'un idaresindeki Bizans orduları, İran ordularını mağlup etmiş, ülkelerine girerek halka hakaretlerde bulunmuş, onları çok kötü bir bozguna uğratmıştı. Bu yüzden Herakleios bu parlak zafere bir şükür nişanesi olmak üzere; galip bir hükümdara lâyık muhteşem bir alayla ve muzaffer bir kumandan edasıyla, Hıms'dan Kudüs'e yürüyerek gitmişti. H. 7'da vuku bulan bu hadisede, imparator İranlılardan geri aldıkları büyük haçı da beraberinde götürüyordu. Halk onun geçtiği

yerlere halılar seriyor, üzerine kokular serpiyordu. Bu parlak galibiyetten sonra iki yıl bile geçmemişti ki, Resulullah Medine'den Bizans üzerine sefere çıkıyordu.

Allah Teâlâ Araplar üzerinde geniş çapta tesirler vücuda getiren bu gaza ile, müslümanların ilk iki halifesi Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer devirlerindeki Suriye seferlerine zemin hazırlamıştı.

Rumların şimaldeki Araplar üzerine yapacakları bir sefer hazırlığı içinde olduklarına dair haberlerin Resulullah'a ulaşması Tebuk gazasının belli başlı sebeplerinden biridir. Aynı hadise hakkında İbn Sa'd ve Vâkıdî: "Nabatîler, Herakleios'un adamlarının bir yıllık erzak ihtiyacını karşıladığını, Lahm, Cüzam, Âmile ve Gassânîler gibi, diğer hıristiyan Arapları da kendi tarafına çektiğini, öncülerinin de Belka'ya kadar geldiklerini Resulullah'a haber verdiler" diyorlar.

Bu rivayetlerin doğruluğu veya yanlışlığı sonucu etkilemez. Bu gazanın hakîkî maksadı; hızla ilerleyen İslâmî davet ve onun gelişen kuvvetine, müslümanların ve İslâmiyet'in merkezine zarar verecek saldırıda bulunmalarından, endişe edilen komşu devletleri korkutmak, müslümanlarla kendi yurtlarında çarpışmalarına ve müslümanlara kolay yutulur bir lokma nazarıyla bakmalanna engel olmaktı. Durumu böyle olan bir şahıs, ordusuyla koca Bizans imparatorluğu üzerine yürüyemez, ona meydan okuyarak, onu tehdid ederek sınırlarına giremezdi. Zaten Tebuk seferi hakkında nazil olan âyetlere baktığımızda; gazanın âyetlerde zikredilen bu hikmete mebnî olduğunu görürüz. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

"Ey iman edenler! Kâfirlerden size yakın olanlara karşı savaşın ve onlar (savaş anında) sizde bir sertlik bulsunlar. Biliniz ki, Allah takva sahipleriyle beraberdir."

Bu gaye gerçekleşmiş ve Bizanslılar bu taarruza bir karşı taarruzla mukabele edememişler ve askerî bir harekâtta bulunamamışlardı.. Hatta bu meydan okuma karşısında geri bile çekilmişlerdir. Gelişen bu yeni kuvvet için, daha önce yapmadıkları birtakım plânlar ve hesaplar yapmaya başlamışlardır.

Bu cesurâne, hatta tehlikelerle dolu seferin ikinci bir hikmeti de, Arap Yarımadası'nda henüz müslüman olmamış olan Arap kabileleriyle, Bizans imparatorluğunun nüfuzu altında ona tâbi olan hıristiyan Arap kabilelerinin kalblerine korku salmak, İslâm dininin ehemmiyeti hakkında iyice

düşünmelerine fırsat vermekti. İslâmiyet su üzerinde beliren sonra da kaybolan bir kabarcık değildi. Onun parlak bir istikbali vardı. Belki de onların ülkelerinde ve topraklarında zuhur eden İslâmiyet'e giden yol bu seferle açılacaktı. Allah Teâlâ da bu gazaya iştirak edenler hakkında indirdiği âyet-i kerimeyle buna işaret ediyor: "Allah yolunda onlara bir susuzluk, bir yorgunluk ve bir açlığın erişmesi, kâfirleri öfkelendirecek bir yere ayak basmaları ve düşmana karşı bir başarı kazanmaları, ancak bunların karşılığında kendilerine salih bir amel yazılması içindir. Çünkü Allah iyilik yapanların mükâfatını zayi etmez." Rumlar hiçbir gayelerini elde edemedikleri Mûte harbini hâlâ unutamıyorlardı. Bizans'ın ve kalabalık ordusunun korkup çekinmesi, onların Araplar üzerindeki nüfuzlarını zayıflatmıştı.

Hülâsa, Tebuk gazasının Hz. Peygamberin hayatında ve İslâmî davetin tarihinde çok mühim bir yeri vardır. İlerde Araplar ve müslümanlar üzerinde ve İslâm tarihindeki birtakım hadiselerin oluşunda tesirler icra edecek olan birçok düşünce bu seferle gerçekleşmiştir.

d - Gazanın zamanı

Tebuk gazası H. 9. yılın Receb ayında (14 Ekim-12 Kasım 630) olmuştur. Resulullah, meyvelerin olgunlaştığı ve halkın gölgede oturmaktan hoşlandığı bir sırada, yolu çok uzak ve çöllerle kaplı, düşmanın çok kalabalık olduğu bir sefere çıkmıştı. Bu münasebetle müslumanlara bu gaza için çok iyi hazırlanmalarını açıkça emretmiş ve nereye gideceğini onlara haber vermiştir. Hülâsa zaman, halkın çok büyük sıkıntılarla karşı karşıya kaldığı, kuraklık ve kıtlığın hâkim olduğu bir zamandı, münafıklar çeşitli sebepler ileri sürerek Resulullah ile beraber sefere gitmek istemediler. Güçlü ve kuvvetli bir düşman olan Bizans'tan korktukları, şiddetli sıcaklardan kaçtıkları, cihada katılmaktan çekindikleri ve Hak'tan şüphe ettikleri için buna yanaşmadılar. Bu hususta Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

"Resulullah'ın (rızası) hilâfına evlerinde oturup kalmalarıyla sevindiler. Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihada gitmekten hoşlanmadılar. (Mücahidlere:) 'Sakın şu sıcakta sefere gitmeyiniz' dediler. Habibim sen de onlara 'Cehennem ateşi daha sıcaktır de! Keşke bunu anlayabilselerdi."

Oysa, Ashâb-ı Kiram cihada katılmak için birbirleriyle yarışmışlardı.

Resulullah bu sefere büyük ehemmiyet vermiş ve gayret göstermiş, müslümanlara da gerekli hazırlıklarda bulunmalarını emretmişti. Zenginleri de Allah yolunda infakta bulunmaya teşvik etmişti. Zengin müminler Hz. Peygamber'in teşvikiyle, sevabını Allah'tan bekleyerek İslâm ordusuna yardıma koyuldular. Osman b. Affân, "Ceyşu'1-usre" (zorluklara rağmen sefere çıkan ordu)'nin bütün silâh ve teçhizat ihtiyacını karşıladığı gibi 1.000 dinar da para yardımında bulunmuştu. Resul i Ekrem de bu asil davranışı sabebiyle Hz. Osman'a dua etmiştir. Bazı fakirler de Resulullah'a gelerek, binecek hayvanlarının olmadığını söylemişler ve kendilerine binek hayvanı verilmesini istemişlerdi. Resulullah onlara, "Kendilerine verilecek binek hayvanı kalmadığını" söyleyince de buna çok üzülüp geri dönmüşlerdi. Allah Teâlâ onları mes'ul tutmadı, günahlarını bağışladı.

Allah Teâlâ onlar hakkında şöyle buyurur:

“Bir de şu kimselere günah yoktur ki, onlar her ne zaman kendilerini bindirip cihada sevkedesin diye sana geldilerse, sen onlara Sizi bindirecek bir şey bulamıyorum’ dediğin ve bu uğurda sarfedecekleri bir şeyi de bulamadıkları için mahzun olup gözlerinden yaşlar boşanarak geri dönmüşlerdir.”

Müslümanlardan bazıları da imanlarında hiç şüphe ve noksanlık olmadığı, meşru bir mazaretleri de bulunmadığı halde sırf meşakkatten çekinip de bu sefere katılmamışlardı.

d - Ordunun Tebuk'a hareketi

Resulullah otuz bin mücahitle Medine'den Tebuk'e hareket etti. Bu, Resulullah'ın katıldığı gazâlardaki en büyük İslâm ordusuydu. Hz. Peygamber ordugâhını Seniyyetü'l-Vedâ'da kurdu. Muhammed b. Mesleme'yi de Medine'de vekil bıraktı. Ehl-i beytin işleriyle meşgul olmak üzere de Hz. Ali'yi vekil tayin etmişti. Hz. Ali münafıkların uydurduğu asılsız haberlerden dolayı Resulullah'a şikâyette bulununca Hz. Peygamber: "Ya Ali! Bana nisbetle sen, Musa'ya göre Harun menzilesinde olmaya razı olmaz mısın? Şu kadar var ki, benden sonra Peygamber yoktur." buyurmuştu.

Resulullah, Semud diyarında Hicr'de konakladı. Ashab-ı Kiram'a buranın Allah'ın azabına uğrayanların diyarı olduğunu haber verdi ve: "Kendilerine zulmedenlerin evlerine girmeyiniz. Ancak onların başına gelen musibetin sizin de başınıza gelmesinden korkup ağlayarak girebilirsiniz.' dedi ve ilâve etti: "Buranın suyunu da içmeyiniz, namaz için abdest de almayınız. Buranın suyuyla yoğurduğunuz hamurları da develerinize yem yapınız. Ondan hiçbir şey yemeyiniz!"

Müslümanlar iyice susadılar. Hiç suları kalmamıştı. Bu eziyeti Resulullah'a arzettiler. Hz. Peygamber de Allah Teâlâ'ya dua ve niyazda bulundu. Cenab-ı Hak da hemen bir bulut gönderip yağmur yağdırdı. Bütün Müslümanlar suya kandılar ve su kaplarını da doldurarak bütün su ihtiyacını karşıladılar.

d - Arapların Rumlardan korkmaları

Münafıklardan bir grup Tebuk'a doğru giden Resulullah'a işaret ederek birbirlerine: "Benî Asfar'la (Bizans'la) çarpışmayı, Arapların birbirleriyle çarpışması gibi mi sanıyorsunuz? Vallahi biz yarın sabah sizleri iplere bağlanmış olarak görür gibiyiz" diyorlardı."

d - Resulullah ile Eyle halkı arasında yapılan barış

Resulullah, Tebuk’a ulaştığında Eyle hükümdarı — sınırlardaki emirlerden biri — Yuhanna b. Ru’be Hz. Peygamberin huzuruna geldi ve sulh yapmak istedi. Resulullah da onunla cizye vermesi şartıyla anlaşma yaptı. Cerbâ ve Ezruh halkı da aynı şekilde Hz. Peygamber’e gelerek anlaşma yapmak istediler. Resulullah da onlara bir emânnâme yazdı. Buna göre sınırlar ve su kuyularının, kara ve deniz yollarının güvenliği sağlanacak; her iki fırkanın selâmeti garanti edilecekti.

d - Resulullah’ın Medine’ye dönmesi

Buradayken Rumların geri çekildikleri, hücum, sınırlara taarruz fikrinden vazgeçtikleri öğrenildi. Artık Resulüllah da onları kendi beldelerinde takip etmek istemedi. Çünkü maksat hasıl olmuştu. Dume’nin hıristiyan hükümdarı Ukeydir b. Abdülmelik el-Kindî, eğer Bizans ordusu onun ülkesinden geçerek gelecek olsaydı onlara yardım edecekti. Bu sebeple Resulullah beşyüz kişilik bir askerî birlikle Halid b. Velid’i Ukeydir üzerine gönderdi. Halid b. Velid, Ukeydir’i esir etti. Onu Resullah’ın yanına gönderdi. Resulullah onun hayatını bağışladı ve cizye vermesi şartıyla anlaşma yapıp salıverdi.

Resulullah Tebuk’de 10-19 gece kalmış ve sonra Medine’ye dönmek üzere hareket etmiştir.

d - Fakir bir müslümanın cenazesi

Abdullah b. Zülbicâdeyn Tebuk'te vefat etti. Müslüman olmak için çırpınıyorduysa da, kavmi buna mani oluyor ve onu rahatsız ediyorlardı. Hatta onu kaba ve yırtık bir elbise içinde terketmişti. Üzerinde bu elbiseden başka bir şey yoktu. Nihayet onların elinden kurtulup Resulullah'ın yanına kaçmayı başardı. Hz. Peygamber'e yaklaştığı sırada elbisesi iki parçaya ayrıldı. Biriyle vücudunun alt kısmını, diğeriyle de vücudunun kalan kısımlarını örttü. Sonra Resulullah'ın yanına geldi. Bundan dolayı ona "Zü'1-bicâdeyn" denilmişti. Tebuk'te vefat edince onun teçhiz ve tekfıniyle, gecenin karanlığında Resulullah. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer meşgul olmuşlardır. Bazılarının elinde bir fener vardı ve onun ışığından istifadeyle yürüyorlardı. Sonra ona bir kabir kazdılar. Kabre bizzat Resulullah indi.

Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer de Abdullah'ın cenazesini Resululah'a uzatıyorlardı. Hz. Peygamber "Kardeşinizi bana yaklaştırınız!" buyurunca, onu Resulullah'a doğru yaklaştırdılar. Hz Peygamber onu kabre yanı üzerine yatırınca: "Ey Allah'ım! ondan hoşnudum, sen de ondan hoşnud ol" buyurdu. Abdullah b. Mesûd Hz. Peygamber'in duasını işitince: "Keşke bu kabrin sahibi ben olsaydım." demiştir.

d - Ka’b b. Mâlik’in imtihan edilmesi ve onda başarı kazanması

Bu gazadan geri kalanlar arasında, mümin oldukları halde sırf ihmalkârlıkları ve meşakkatten kaçınmaları sebebiyle katılmayanlar da vardı. Ka’b b. Malik, Mürare b. Rebî ve Hilâl b. Ümeyye de bunlar arasında yer alıyordu. Bunların üçü de ilk müslümanlardan olup, müslümanlıkta denenmiş ve güzel bir imtihan vermiş kişilerdi. Mürare b. Rebî ve Hilâl b. Ümeyye Bedir’de bulunmuş mücahitlerdendi. Bugüne kadar hiçbir seferden geri kalmamışlardı. Bu defa seferden geri kalmaları ilâhî bir hikmete ve nefislerini kötü düşüncelerden arındırmaya ve müslümanların terbiye edilmesine matuftu. Onların bu davranışları, bugün hazırlanırız, yarın hazırlanırız diye meseleyi sürüncemede bırakmaları, irade zayıflığı, mevcut vasıtalara fazla güvenmeleri, işi gayret ve süratle ele almamalarından kaynaklanıyordu. Bu davranışları Allah ve Resulü’ne olan imanları ve sevgileri diğer müslüman kardeşlerinden daha az olmayan bazı müminleri günaha sürüklemiştir. Bu meseleyi, üç kişiden biri olan Ka’b b. Malik şöyle anlatır: “Ben de onlarla beraber yola hazırlanmak için sabahleyin evden çıkar dolaşırdım. Hiçbir iş görmeden (akşam üzeri) döner gelirdim. Kendi kendime: ‘Nasıl olsa hazırlanmaya kudretim ve vaktim musaittir!”derdim. Bu ihmalkârlığım devam etti durdu. Nihayet herkes gerçekten hazırlandı ve bir sabah Resulullah ile Müslümanlar sefere çıktılar. Halbuki ben sefer için hiçbir hazırlıkta bulunmamıştım. Kendi kendime: ‘Bir-iki gün sonra ben de hazırlanır, gazilere yetişirim.’ derdim. Ordu Medine’den ayrıldıktan sonra, ben sabahleyin yine hazırlığa çıktım. Fakat hiçbir iş yapmadan geri döndüm. Sonra ertesi sabah çıktım, yine boş döndüm. Bu hal bende böylece devam etti. Nihayet mücahitler süratle yol aldılar. Gazaya katılma fırsatı elimden kaçtı. Bununla beraber ben yine gideyim de orduya yetişeyim diye azmetmiştim. Keşke bunu bari yapsaydım. Fakat bu da bana nasip olmadı.’

Allah Teâlâ bu üç kişinin imanlarını, Resulullah’a olan sevgilerinin derecesini, İslam’a olan bağlılıklarını rahat ve sıkıntılı zamanlarda, halkın ona sevgi gösterdiği veya onu terk ettiği anlarda, Resulullah’ın kendilerine güler yüzle muamele ettiği ya da yüz çevirdiği hallerde, İslâm’da ne derece sebat ettiklerini tesbit etmek için imtihana tâbi tuttu. Bu; iman, inanç, sevgi

ve şefkat esasları üzerine kurulmuş olan beşeri toplulukların tarihinde ender rastlanan bir imtihandı.

Halk Resulullah'ı yalanlarken onlar tasdik etmişlerdi. Münafıklar nefislerini temize çıkarırken, onlar nefisleri aleyhinde şehadette bulunmuşlardı.

Ka'b b. Mâlik rivayet ettiği beliğ ve uzun hadiste sözlerine şöyle devam ediyor:

"Tebuk seferine gitmeyip arkada kalanlar, Resulullah'a gelerek özür dilemeye ve yemin etmeye başladılar. Bunlar 80 küsur kişiydiler. Resulullah bunların zahirî hallerine göre özürlerini ve bey'atlarını kabul etti ve onlar için Allah'tan mağfiret diledi. Bunların iç yüzünü ve hakikatini Allah'a havale eyledi.Bu sırada ben de huzura çıktım. Resulullah'a selâm verince gazaplı bir tebessümle karşıladı. Sonra bana: 'Gel!' dedi Ben de yürüyüp vardım, önüne oturdum. Resul-i Ekrem bana 'Sen niçin geride kaldın? Sen (Akabe'de) bey'at etmemiş miydin?' buyurdu. Ben de şöyle cevap verdim: 'Evet, vallahi, size yardım edeceğime söz vermiştim. Ya Rasulallah! Vallahi, sizden başka şu dünya halkından kimin yanında otursam beyan edeceği bir mazeretle muhakkak onun gazabından kurtulacağımı sanırım. Çünkü ben, lisanına fesahat ve belagat verilmiş biriyim Ya Rasulallah! Fakat ben şu kanaatteyim ki, şayet bugün ben size, benden hoşnud olacağınız yalan bir söz söyleyecek olursam, çok sürmez mutlaka Allah Teâlâ yalanımı sana haber vererek seni hakkımda gazaplandırır. Eğer huzurunuzda sizi hakkımda gazaplandıracak doğru söz söylersem, her halde ben, bu hususta vuku bulan kusurumu Allah'ın affedeceğini umarım. Hayır, Ya Resulallah! Vallahi benim seferden geri kalışım dolayısıyla arzedeceğim meşru bir mazeretim yoktur. Vallahi, ben sizden geri kaldığım zamanki kadar hiçbir vakit, daha kuvvetli ve daha büyük imkânlara sahip olmamıştım." Nihayet o korkunç saat geldi. Resulullah onlarla konuşmayı yasakladı. Şüphesiz ki, müslümanlara işittik, itaat ettik demekten başka bir şey de yakışmazdı. Halk da onlardan çekindi ve yüzlerini ekşitti. Hatta yeryüzü onlara yabancılaştı. Bu topraklar bildikleri topraklar değildi sanki. Bu şekilde elli gün kaldılar. Murare b. Rebî' ile Hilâl b. Ümeyye halktan uzaklaşarak evlerinde oturup ağlamakla vakit geçirdiler. Ka'b b. Mâlik ise bu üç kişinin en genci ve en salabetlisiydi. Evinden çıkar, müslümanlarla beraber namaz kılar ve sokaklarda, çarşılarda dolaşır dururdu. Fakat hiç kimse onunla konuşmazdı. Bütün bunlar kendisini Resulullah'a bağlayan muhabbet ve sevgıyi etkilememişti. Yine bütün bunlar Resul-i Ekrem'in

ona olan şefkat ve merhametini de etkilememişti. Bilâkis bu kınama ve azarlamalar Ka'b'ın Resulullah'a olan sevgisinin kökleşen, kalbinin ayrılık ve üzüntüden yanıp kavrulmasına sebep olmuştur.

Ka'b şöyle der:

"Namazdan sonra Resulullah'ın meclisine varır ve kendisine selâm verirdim. İçimden de 'Acaba Resulullah selâmıma mukabele ederek dudaklarını oynattı mı, yoksa oynatmadı mı?' derdim. Sonra, namazı Resulullah'ın yakınında kılardım da. gizlice onu gözetlerdim. Namazıma yöneldiğimi sırada o bana doğru dönerdi. Fakat ben onun tarafına bakınca da yüzünü çevirirdi."

Nihayet yeryüzü kendine yabancılaşmış, en samimi dostları bile ondan yüz çevirmişti. Ka'b devam ediyor: "Halkın cefâsından ıstırap çektiğim bu hal uzayınca, bir gün gittim, tâ Ebû Katâde'nin bahçe duvarından aştım. Ebû Katâde amcamın oğlu ve halk arasında beni en çok seven bir zattı. Vardım ona selâm verdim. Vallahi selâmımı bile almadı. Ben: Ey Ebû Katâde! Allah adına yemin vererek sana sorarım: 'Benim Allah ve Resulü'nü sevdiğimi bilmez misin?' dedim. Sustu, cevap vermedi. Tekrar Allah aşkına sordum. Yine sukut etti. Üçüncü defa Allah adına yemin verdim. Bu defa 'Allah ve Resulü daha iyi bilir.' dedi. Bunun üzerine gözlerimden yaşlar boşandı. Artık geri döndüm ve duvardan aştım."

İş bununla da bitmedi. Hatta bu iş o üç kişinin karılarına da bulaştı. Bunlara karılarını yalnız bırakmaları emredildi. Hemen bu emre uydular. Kendisiyle bir arada oturup sohbet etmenin, meclisinde hazır bulunmanın şeref kabul edildiği, herkesin bu şerefe nail olmak için yarıştığı, Arap şairlerinin kendisini yıllar boyu terennüm ettikleri dostu Gassân meliki, Kâ b b. Mâlik'e haber gönderip yanına çağırdığı zaman sevgi, vefa, sebat ve doğruluğu tesbit için yapılan bu imtihanın en nazik bir safhasına gelinmişti.

Kab b. Mâlik'in canı iyice sıkıldığı, halkın cefâsından usandığı ve Resulullah'ın kendisinden yüz çevirdiği bir sırada, Gassan melikinin elçisi gelmiş ve efendisinin mektubunu vermişti. Gassan meliki mektubunda şöyle diyordu: "Bana ulaşan haberlere göre, sahibin (Resulullah) sana cefâ ediyormuş. Allah seni hor ve hakir bir mevkide, hakkın zayi olacak bir vaziyette yaratmamıştır. Sen hemen bizim yanımıza gel. Biz sana lâyık olduğun şekilde davranırız."

Kâ'b bu mektubu okuyunca, hamiyet duyguları kabardı sevgisi coştu ve derhal tandıra doğru gidip mektubu içine attı.

Allah Teâlâ bu üç müslümanı imtihan etmiş, onların hatıralarını Kur'ân'da ebedileştirmiş ve bunu ebediyete kadar gelecek müslümanlar için ibret alacakları bir ders yapmıştı. İmanın gücünü, İslâm'ın güzelliğini kesin delille ispat etmişti. Bu üç müslümanın canları sıkılıp yaşamaları güçleşince ve yeryüzü bütün genişliğiyle kendilerine dar gelmeye başlayınca, Allah Teâlâ onların bu sıkıntılarını gidermiş ve yedi kat semanın üzerinden onların tevbelerini kabul ettiğini bildirmişti.

Allah Teâlâ, onlar gariplikleri ve halk arasında bir leke olduklarını fark edinceye kadar hiçbirinin tevbesini kabul etmedi. Bilâkis Seyyidu'l-Enbiya Muhammed Mustafa'nın ve kendilerine üstünlük bahşetmek, gönüllerini almak ve mevkilerini yükseltmek için seferden geri kalmayan muhacirlerin ve ensarın huzurunda onları tevbe ettirmiş ve böylece huzur-u ilâhîdeki tevbelerine zemin hazırlamıştı.

Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyuruyor:

"Andolsun ki, Allah, müslümanlardan bir grubun kalbleri eğrilmeye yüz tuttuktan sonra, Peygamberi ve güçlük zamanında ona uyan Muhacirlerle Ensârı affetti. Sonra da onların tevbelerini kabul etti. Çünkü O, onlara karşı çok şefkatli ve merhametlidir.

"Ve savaştan geri bırakılan üç kişinin de tevbelerini kabul etti. Yeryüzü genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları kendini sıktıkça sıkmıştı. Nihayet Allah'tan yine Allah'a sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardır. Sonra eski hallerine dönmeleri için Allah onların tevbelerini kabul etti. Çünkü Allah tevbeyi çok kabul eden, pek esirgeyendir."

d - Gazalara bir bakış

H. 9. yılın Receb ayında yapılan Tebuk gazâsıyla, Resulullah'ın katıldığı seferler sona eriyordu. Bunlar toplam 27 gazadan ibarettir. Sevkedilen ordu ve seriyyelerin sayısı ise 60'ı bulur. Bunların bazısında çarpışma olmamıştır.

Resulullah'ın emriyle yapılan bu gaza ve seriyyeler dünya harb tarihinin, en az kan dökülen savaşlarıdır. Her iki taraftan öldürülenlerin toplam sayısı 1018'i geçmez. Kanı bağışlananlann, öldürülmekten kurtarılanların sayısını ancak Allah bilir.

Onun zamanında Arap Yarımadası'nın müslümanların hakimiyetindeki her tarafında emniyet ve güven vardı. Öyle ki; Hicret'den yola çıkan bir kadın Allah'tan başka hiç kimseden korkmadan Kabe'yi tavaf edebiliyor, Kadisiye'den hareket eden bir kadın hiçbir şeyden korkmadan Beytullah'a kadar geliyor ve onu ziyaret edebiliyordu.

Resulullah bir orduyu sefere uğurlarken şu tavsiyelerde bulunurdu:

"Size Allah'tan korkmanızı, sizinle beraber olan müslümanlara da hayır tavsiye ederim. Kâfirlere karşı Allah yolunda Allah'ın adıyla gaza ediniz. Ahdinizi bozmayınız, ihanet etmeyiniz. Hiçbir çocuğu, kadını, pîr-i fâniyi ve kilisesinde inzivaya çekilmiş hiçbir rahibi öldürmeyiniz. Hurmalıklara yaklaşmayınız, hiçbir ağacı kesmeyiniz ve hiçbir evi yakmayınız… " Bunların bir de iki cihan harbinde öldürülenlerle mukayese edelim (Birinci Dünya Savaşı 1914-1918, İkinci Dünya Savaşı da 1939-1945 yılları arasında olmuştur).

Araştırmacı yazarın Britannica Ansiklopedisi'nde bu konuyla ilgili olarak verdiği malumata göre; Birinci Dünya Savaşı'nda öldürülenlerin sayısı 6 milyon 400 bin'e ulaşmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nda öldürülenlerin sayısı ise 35 milyonla 60 milyon arada değişmektedir.

Herkesin bildiği gibi; bu iki dünya harbi de insanlığın hayrına hiçbir hizmette bulunmamış, insanlık âlemi hiçbirisinden de fayda görmemiştir.

Ortaçağda Avrupa'daki Engizisyon mahkemelerinin kararlarıyla ve kilisenin işkenceleriyle öldürülen insanların sayısı ise 12 milyonu bulmaktadır.

d - İslâm'da ilk hacc

Hac, H. 9 yılda (M. 630-631) farz kılındı ve Resulullah Hz. Ebu Bekir'i müslümanların hac farizalarını yerine getirmelerini sağlamak üzere hac emîri tayin etti. Bu yıl müşrikler de kendi usulleri dahilinde Kabe'yi tavaf edeceklerdi. Haccetmek isteyen üçyüz müslüman da, Hz. Ebû Bekir'le birlikte Medine'den hareket etmişti.

Hz. Ebû Bekir'in hareketinden sonra, Tevbe sûresinin müşriklerin hacdan menedilmesini emreden âyetleri nazil oldu. Hz. Peygamber hemen Hz. Ali'yi çağırdı ve "Beraet (Her türlü alâkayı kesmek) hakkındaki bu hükmü tebliğ etmek üzere hemen yola çık! Halk Kurban Bayramı'nda Mina'da toplandıkları sırada, onları çağır ve 'Hiçbir kâfirin cennete giremeyeceğini, bu yıldan sonra hiçbir müşriğin haccedemeyeceğini ve çıplak olarak Kabe'yi tavaf edemeyeceğini, Resulullah ile yapılmış olan anlaşmalara riayet edileceğini' ilân et!'' demişti. Bunun üzerine Hz. Ali Hz. Peygamber'in devesiyle yola çıkmış ve yolda Hz. Ebû Bekir'e yetişmişti. Hz. Ebû Bekir onu görünce: "Emir olarak mı geldin, yoksa me'mûr olarak mı?' dedi. Hz. Ali de "me'mûr olarak'' geldiğini söyledi. Birlikte yolculuğa devam ettiler. Hz. Ebû Bekir halkın hac ile ilgili işlerini düzenledi. Hz.Ali'de Kurban Bayramı'nda, Resulullah'ın kendisine emrettiği hususları halka tebliğ etti.

YİRMİBİRİNCİ BÖLÜM

Elçiler Yılı Cc

Elçilerin gruplar halinde Medine'ye çelmeleri ve bunun etkileri

Allah Teâlâ müminlere Mekke'nin fethini nasip etmiş, Resulullah da Tebuk'ten sağ-sâlim ve ganimetlerle dönmüştü. Hz. Peygamber bundan önce hükümdarlara ve emirlere mektuplar göndererek onları İslam'a davet etmişti. Bunlardan bir kısmı Resulullah'ın davetine icabet etmiş, bir kısmı da müeddeb bir şekilde reddetmişti. Bazıları onun mektubunun huzurunda huşu ile durmuş; bazıları da küstahça ve mağrur davranışlarının cezasını, mülklerini ve hayatlarını kaybederek ağır bir şekilde ödemişlerdi. Şüphesiz ki, bütün Arap kabileleri bunları duyuyor ve bu hadiselerden bahsediyorlardı.

Arap Yarımadası'nın ruhî ve içtimaî merkezi olan Mekke'nin fethi, Kureyş reislerinin İslâm'a girmesi, müstahkem kalelerin en büyüklerinin İslâm'ın önünde dize gelmesi, İslamiyet'e girip girmemekte tereddüt edenlerin ve olayların sonucunu bekleyenlerin zihinlerinde büyük tesirler vücuda getirmiştir. Böylece İslâmiyet'le aralarına girmiş olan engel ortadan kalkmış ve daha çabuk müslüman olmuşlardır.

Allame Muhammed Tâhir (öl. H. 986) Mecmau bihâri'l-envar adlı eserinde şöyle der:

"Bu yıl elçiler yılıdır. Araplar Kureyş'in ne yapacağını bekliyorlardı. Çünkü onlar halkın önderleri ve Kabe'nin asıl sahipleriydi. Kureyşliler, İslâm hâkimiyetine boyun eğip Mekke fethedilince ve Sakîf kabilesi de müslüman olunca, Müslümanlarla başa çıkamayacaklarını anladılar. Artık her taraftan elçiler geliyor ve akın akın İslâm'a giriyorlardı."

Bu elçiler heyeti kendi merkezlerine yeni bir ruhla ve iman gücüyle, İslâm'a davet cesaretiyle, putperestliğe ve onun izine, cahiliye çağı ve onun prensiplerine karşı, şiddetli bir tiksinme duygusuyla dönerlerdi.

Bu temsilciler arasında Benî Temîmliler de vardı. Beni Temîm'in eşrafı ve meşhurları da bu heyette bulunuyordu. Onların şair ve hatipleriyle, müslüman şair ve hatipler arasında müsabakalar tertib edildi. Müslüman şair ve hatipler büyük bir üstünlük sağladılar. Bu başarıyı itiraf eden Benî

Temim reisleri müslüman oldular. Resulullah da onları mükâfatlandırdı ve her birine armağanlar verdi.

Benî Âmir'in temsilcileri de Medine'ye gelmişti. Benî Sa'd b. Bekr'i temsilen gelen Dımam b. Sa'lebe, dönüşünde kavmini İslâm'a davet etmeye başladı.

Dımam kendi kabilesine dönünce "Lât ve Uzzâ ne kadar kötü ve değersiz şeylerdir." diye söze başlamış, orada bulunanlar: "Sus Ey Dımam, bırak bunları, sen alaca hastalığına, cüzzama mı yakalandın? Yoksa delirdin mi?" dediler. Dıman "Yazıklar olsun size! Vallahi onlardan ne fayda, ne de zararlıdır. Muhakkak ki, Allah Teâlâ size peygamber gönderdi. Ona kitab indirdi ve sizi içinde bulunduğunuz vaziyetten kurtardı. Ben şehadet ederim ki, Allah'tan başka tanrı yoktur. Allah tektir ve ortağı yoktur. Muhammed de O'nun kulu ve Resuludür. Ben onun yanından geliyor ve onun emir ve yasaklarını size tebliğ ediyorum." diye cevap verdi.

Dımam'ın bu konuşmaları üzerine o gün akşam olmadan kadınıyla erkeğiyle bütün kabile müslüman olmuştu."

Gelen Benî Hanife heyeti içinde Müseylimetü'l-Kezzâb da vardı. İslâm'ı kabul ettiği halde sonra irtidâd etmişti. Peygamberlik iddiasıyla ortaya atılmış ve onlara hilâf-ı hakikat beyanlarda bulunmuştu. Ridde harekâtını başlatanlardandır. Mürted olarak öldürülmüştür.

Benî Tay temsilcileri arasında meşhur süvari Zeyd el-Hayl da bulunuyordu. Resulullah ona "Zeyd el-Hayr" adını verdi. Zeyd İslâmiyet'e hayırlı hizmetlerde bulundu.

Cömertliğiyle meşhur Hatem'in oğlu Adîy de Medine'ye gelmiş ve Resulullah'ın ahlâk ve tevazuunu görerek müslüman olmuştu. Adîy, Hz. Peygamber'i gördükten sonra: "Vallahi, bu bir hükümdarın yapacağı iş değildir." demiştir.

Benî Zübeyr'den gelen heyet arasında meşhur süvari Amr b. Ma'dîkerb de yer alıyordu. Kinde heyetinde de Eş'as b. Kays vardı. Ayrıca Ezd kabilesinden de temsilciler gelmişti. Himyer meliklerinin elçisi, efendilerinden bir de mektup getirmişti. Mektupta Himyer meliklerinin İslâmiyet'i kabul ettiği bildiriliyordu.

Resulullah Muaz b. Cebel ile Ebû Musa'yı İslâm'a davette bulunmaları için Yemen'e gönderdi ve onlara: "Zorlaştırmayın!' diye tavsiyelerde bulundu.

Cüzam kabilesinden Ferve b. Amr da bir elçi göndererek müslüman olduğunu bildirmişti. Ferve, Suriye'de Ma'ân çevresindeki topraklarda

yaşayan Arapların Bizans'a tâbi valisiydi.

Necrân'da mukîm Benî Haris b. Kâ'b da Halid b. Velid sayesinde müslüman olmuştur. Halid onlara İslâmiyet hakkında malumat veriyordu. Sonra Benî Haris temsilcileri Halid ile birlikte Medine'ye geldiler. Resulullah ile görüştükten sonra yurtlarına döndüler. Hz. Peygamber onlara İslâmiyet'i anlatmak, sünneti ve İslâm'ın esaslarını öğretmek, zekâtlarını toplamak üzere Amr b. Hazm'ı Necran'a gönderdi. Bu arada Hemdan kabilesinden de heyetler gelmişti.

Resulullah Muğire b. Şube'yi Lât'ı parçalamak için Taif'e göndermiş, o da bu putu parçalamıştır. Muğire ve diğer bazı şahıslar, surların en yüksek yerine çıkmışlar ve taş üstünde taş koymamışlar, yerle bir etmişlerdi. Sakif'den gelen temsilciler de doğruca Resulullah'ın huzuruna çıktılar ve ona teşekkür ettiler.

Resulullah Abdulkays kabilesinden gelen heyeti de kabul ederek onları güleryüzle karşılamış, onlara namaz kılmalarını, zekât vermelerini vs. emretmiş, içki içmek için yaptıkları kapları kullanmalarını da yasaklamıştı. Maksat içki vasıtalarını ortadan kaldırmaktı. Zira onlar bu hususta çok ileri gidiyorlardı.

Yemenlilerin ve Eşarîlerin temsilcileri de şiirler söyleyerek Resulullah'ın yanına geldiler. Onların "Yarın sevgili dostlarımızla, Muhammed ve arkadaşlarıyla konuşacağız." şeklindeki bu şiirlerine Resul-i Ekrem: "Ashabım! Size hassas ruhlu, yumuşak gönüllü Yemenliler geldi. İman Yemen'lidir. Hikmet de Yemen'lidir." diye karşılık vermiştir.

Resulullah, Yemenlileri İslâm'a davet etmek üzere H. b. Velid'i bir grup müslümanla birlikte Yemen'e gönderdi. İslâm davetçileri Yemen'de altı ay kaldılar. Halid onları İslâm'a davet ettiği halde kabul etmediler. Bunun üzerine Resul-i Ekrem Hz. Ali'yi Yemen'e gönderdi. Hz. Ali, Hz. Peygamber'in mektubunu onlara okudu. Hemdânlıların tamamı Hz. Ali'nin davetine icabet edip müslüman oldular. Hz. Ali durumu mektupla Resulullah'a bildirdi. Hz. Peygamber bu haberi duyunca çok sevindi ve secdeye kapandı. Sonra başını secdeden kaldırıp: "Hemdân kabilesine selâm olsun, Hemdân'a selâm olsun." dedi.

Müzeyne'yi temsilen de 400 kişilik bir heyet gelmişti. Necran hristiyanları adına gelen 60 kişinin 24'ü Necran eşrafındandı. Bunların içinde büyük din bilgini ve piskopostları olan Ebû Harise de vardı. Rum kralları, Ebû Harise'ye büyük itibar gösterirler, ona mal verir, hizmetine

koşarlar, onun adına kiliseler yaparlardı. Bunlar hakkında pek çok âyet-i kerime nazil olmuştur.

Resulullah Necran halkına mektup yazıp onları İslam’a davet etti. Bu mektubu alan Necran halkı temsilcilerini Resulullah’a gönderdiler. Resulullah onlara, onlar da Resulullah’a bazı sorular sordu. Âl-i İmrân Sûresi’nin birçok âyeti onların suallerine cevap olarak nazil olmuştur. Onların düşüncelerinde hâlâ ısrar etmeleri üzerine de, Resulullah tarafından mubâhaleye (lâ’netleşme) davet edildiler. Fakat Şurahbil buna yanaşmadı ve korktu. Ertesi gün Hz. Peygamber’in huzuruna çıktılar. Resulullah kendilerine bir mektup yazdı ve onları haraç ödemek mükellefiyetine tâbi tuttu. Ebû Ubeyde b. Cerrâh’ı onlarla beraber Necran’a gönderen Resul-i Ekrem, Ebû Ubeyde için: “Bu, ümmetimin eminidir.” dedi.

Tucib kabilesinin temsilcileri gelince, Resulullah çok sevinmiş, onlara ikramda bulunmuştu. Onlar Resulullah’tan bazı şeyler istemişler, Resul-i Ekrem de bu hususta onlara bir mektub yazmıştı. Tucibliler Resulullah’a Kur’ân ve sünnetle alâkalı sorular tevcih etmeye başladılar. Hz. Peygamber de onlara daha fazla ilgi gösterdi. Bilâl’e onlara ziyafet hazırlamasını emretti. Birkaç gün kaldılar ve daha fazla kalmak istemediler. Onlara “Niçin acele ediyorsunuz?” denilince: “Geride bıraktıklarımıza dönerek, Resulullah’ı gördüğümüzü ve kendisiyle konuştuğumuzu onlara haber vereceğiz.” dediler. Onların bu istekleri kabul olundu ve kabilelerine dönmek üzere yola çıktılar. Bilâhere H. 10. yılın hac mevsiminde Mina’da Resulullah ile tekrar görüştüler.

Bunlardan başta Benî Fezâre, Benî Esed, Behrâ, Uzrâ kabilelerinin temsilcileri de gelmişti. Bunların hepsi müslüman olmuş, Resulullah da onlara Suriye’nin fethedileceğini bildirerek müjdelemişti. Kâhinlik ve eskiden beri kestikleri hayvanlar hakkında soru sormalarını da yasaklamış, kurbanlık hayvandan başka bir hayvanı kesmek zorunda olmadıklarını onlara haber vermiştir.

Bu arada Beliy, Zî Murre ve Havlân’dan da heyetler geldi. Resulullah onlara Havlan’da tapmakta oldukları put hakkında bazı sorular sormuş, onlar da: ‘‘Allah Teâlâ onu senin getirdiğin dinle değiştirdi. İçimizden ona bağlı olanlar bir ihtiyarla bir kocakarıdan ibarettir. İnşaallah dönüşte onu parçalayacağız.” demişlerdi.

Muharib, Gassân, Gâmid, Nehhâ kabilelerinden de heyetler gelmiştir.

Bu heyetler, İslâmiyet hakkında bilgi ediniyor, dînî meseleleri öğreniyor, Resulullah’ın ahlâkını bizzat müşahede ediyor ve ashabıyla olan

dostluk ve beraberliğini görüyorlardı. Mescidin avlusunda bu heyetler için çadır kuruldu. Bunlar burada Kur ‘ân dinler, müslümanların namaz kıldığını görürlerdi. Hatırlarına gelen her şeyi açıkça Resulullah’a soruyorlar, Resulullah da büyük bir belagat ve hikmetle, Kur’ân’dan âyetler okuyarak onların sorularını cevaplandırıyordu. Onlar da Hz. Peygamber’in sözlerine iman ederek tam bir gönül huzuruna kavuşuyorlardı.

d - Resulullah ile cahil bir putperest arasında geçen hadise

Bu konuşma Resulullah ile Kinâne b. Abdi Yalîl arasında geçmiştir:

Kinâne: Zina hakkında ne dersin? Biz kadına düşkün bir kavimiz. Onsuz yapamayız.

Resulullah: Zina size haram kılınmıştır. Allah Teâlâ: "Zinaya yaklaşmayınız, çünkü zina hayâsızlıktır, çok kötü bir yoldur." buyuruyor.

Kinâne: Faiz hakkında ne dersin? O tamamen bizim malımızdır.

Resulullah: Sermayeleriniz sizindir. Allah Teâlâ: "Ey iman edenler, Allah'tan korkunuz, eğer (gerçekten) mümin iseniz faizden (henüz alınmamış olup da) kalanı bırakın (almayın)" buyuruyor.

Kinâne: Şarap hakkında ne diyorsun? Çünkü o, bizim toprağımızdan elde ettiğimiz meyvenin mahsulüdür. Ondan asla vazgeçemeyiz,

Resulullah: Muhakkak ki, Allah onu haram kılmıştır: "Ey iman edenler, içki-kumar, tapılmak için dikilen taşlar, fal okları, ancak şeytanın murdar işlerindendir. Onun için bunlardan kaçının ki murada eresiniz."

Kinâne: Putlar hakkında ne dersin? Onları ne yapacağız.

Resulullah: Yıkınız.

Kinâne ve kavmi: Eğer putlar senin kendilerini yıkacağını, bilseydiler, muhakkak ki adamlarını öldürürlerdi.

Bu arada, Hz. Ömer söze karıştı ve: "Yazıklar olsun sana Ey Abdi Yalîl'in oğlu! Ne kadar cahilmişsin! Putlar taştan ibarettir." dedi.

Kinâne ve kavmi: Ey Hattâb oğlu, biz seninle konuşmaya gelmedik. Ya Rasulallah bu yıkma işini sen üzerine al. Bize gelince vallahi biz onu ebediyyen yıkamayız.

Resulullah: Ben size yıkma işini halledecek birini göndereceğim, dedi.

Hz. Peygamber sonra onların dönmelerine müsaade etti. Onlara ikramda bulunup "Allah'a emanet olun, Allah ömürler versin." dedi.

Kinâne kavmi: "Ya Rasulallah. Kavmimizden birini bize imamlık etmek üzere tayin et." dediler. Resulullah da Osman b. Ebu'1-Âs'ı tayin etti. Osman onların en genciydi. Resulullah onun İslâm'a düşkünlüğünü gördüğünden bu vazifeyi ona verdi. Osman, Medine'den ayrılmadan önce Kur'ân'dan bazı sûreler öğrenmişti.

d - Zekât ve sadakaların farz kılınması

H. 9. yılda (M. 630-631) zekât farz kılındı. Resulullah da İslâmiyet'i kabul eden beldelere zekât toplamak üzere ve zekât memurları gönderdi.

YİRMİİKİNCİ BÖLÜM

Veda Haccı Cc

Veda haccı ve zamanı

Allah Teâlâ'nın irâdesine uygun olarak ümmetin zihni putperestlik şaibesinden ve cahiliye adetlerinden temizlenmiş, kalbleri îmân nuruyla aydınlanıp, sevgi ve muhabbet alevleriyle parlamıştı. Beytullah da putlardan ve her türlü pislikten temizlenmişti. Müminler uzun zamandır tavâf edemedikleri Kâbe'yi özlemişlerdi. Sevgi ve muhabbet kadehi dolup taşmış ve veda saati gelip çatmıştı. Şartlar Resulullah'ı ümmetine vedâ etmeye zorluyordu. Allah Teâlâ da Peygamberinin haccetmesine izin verdi. Bu Resulullah'ın İslâm tarihindeki ilk haccıydı.

Veda haccının tebliğ ve terbiye açısından değeri

Hz. Peygamber haccetmek, müslümanlarla buluşmak, onlara dinlerini ve hac ibadetinin esaslarını öğretmek, emaneti tebliğ etmek, son vasiyyetlerini yapmak, müslümanlardan sözlerinde duracaklarına dair teminât almak, cahiliye kalıntılarını yok etmek ve izlerini silmek, cahiliye inançlarını ayaklar altına almak maksadıyla Medine'den yola çıktı. Bu hac, bin hutbeye ve bin derse bedeldi. Adeta taşınabilen bir medrese seyyâr bir mescit ve kışlaydı. Cahiller onda ilim ve irfan öğrenir, gafiller uyanırdı. Tembeller canlanır, zayıflar güç kazanırdı. Bu yolculuk anında ve konakladıklarında üzerlerini örten bir rahmet bulutuydu. Bu, Hz. Peygamber'in sohbet, sevgi, şefkat, terbiye ve murakebe bulutuydu.

d - Resulullah’ın Veda haccının dakika dakika tesbiti

Ashab-ı Kirâm’dan her yönüyle güvenilir râvîler, Resulullah’ın bu mübarek yolculuğunu dakika dakika kaydetmişlerdi. Hem de en küçük hadiseye varıncaya kadar, bütün ayrıntılarıyla. Hiçbir büyük hükümdarın, âlimin ve mümtâz şahsiyetin yolculuğu bu şekilde tesbit ve kaydedilmemiştir.

d - Özetle vedâ haccı

“Haccetu’l-Vedâ”, “Haccetu’l-belâğ” ve “Haccetu’t-tamâm” diye isimlendirilen bu haccı hülâsaten anlatacağız. Bu yıl Hz. Peygamber’le birlikte yüz binden fazla insan da haccetmişti.

d - Resulullah hacca nasıl gitti?

Resulullah hacca karar verince bunu bütün müslümanlara ilân etti. Onlar da Hz. Peygamber'le birlikte haccetmek için hazırlandılar.

Medine çevresinde oturanlar da bunu duydular ve Resulullah ile birlikte haccetmek üzere yola çıktılar. Yolda çok sayıda insan Resulullah'ın hac kafilesine katıldı. Resulullah'ın önünde, arkasında, sağında ve solunda olmak üzere O'na refakat ediyorlardı. Hz. Peygamber gözüyle onları süzüyordu. Resulullah 25 Zilkade Cumartesi günü, öğle namazının 4 rekâtlık farzını edâ ettikten sonra Medine'den hareket etti. Hareketinden önce irad ettiği hutbede, müminlere ihramın vacibleri ve sünnetleri hakkında bilgi verdi.

Sonra "telbiye" ederek yola koyuldu. "Ya Rab! Davetine sözümle, özümle tekrar tekrar icâbet ettim, emrine boyun eğdim. Allah'ım davetine icabet borcumdur. Senin, mülkünde eşin ve ortağın yoktur. Ya Rab! Bütün varlığımla sana yöneldim. Şüphesiz hamd sana mahsustur. Nimet senin, mülk senindir. Senin ortağın yoktur."

Halk da Resulullah ile birlikte bazan fazla bazan da eksik söylüyorlardı. Fakat Hz. Peygamber hiçbir zaman onları ayıplamıyor bilâkis memnun oluyordu. Resulullah telbiyeye devam etti. Sonra Arc'a kadar geldi ve orada konakladı. Hz. Peygamberle Hz. Ebû Bekir'in tek bir yük develeri vardı.

Sonra tekrar yola çıktı ve Ebvâ, Usfân vadisi ve Serif'e kadar geldi. Buradan hareketle Zituvâ'ya vardı, orada konakladı ve pazar gecesini burada geçirdi. 4 Zilhicce günü, sabah namazını da Zituvâ'da kıldı. Yıkandıktan sonra Mekke'ye doğru hareket etti. Gündüz vakti üst tarafından Mekke'ye girdi ve Mescid-i Haram'a varıncaya kadar yürüdü. Kuşluk vakti olmuştu. Resulullah Kâbe'yi görünce: "Allah'ım! Beytinin şerefini, yüceliğini, iyiliğini ve heybetini arttır." diye dua etti. Sonra iki elini açıp tekbir getirerek: "Allahım! Sen Selâmsın, selâmet ancak sendendir" buyurdu.

Mescid-i Harâm'a girince Kâbe'ye yöneldi ve Hacer-i Esved'in hizasına gelince ona eliyle dokundu. Fakat çok yaklaşmadı. Sonra Hacer-i Esved'i sağına, Kâbe'yi soluna alıp ilk üç şavtını hızlı adımlarla tamamladı.

Hz. Peygamber yürürken adımlarını kısaltıp süratle yürüyordu. Ridâsını koluna alıp bir omuzuna atmış, diğer omuzunu da açmıştı. Hacer-i Esved'in

karşısına her gelişinde ona işaret ediyor ve asâsıyla ona dokunuyordu. Tavafını tamamlayınca, Makam-ı İbrahim'in arkasına geldi ve "Makam-ı İbrahim'i namazgâh edininiz." âyet-i kerimesini okudu. İki rek'ât namaz kıldıktan sonra, tekrar Hacer-i Esved'e yöneldi ve ona eliyle dokundu. Sonra Safâ tepesinin karşısındaki kapıdan çıkıp Safâ tepesine doğru gitti. Tepeye yaklaşınca "Muhakkak ki, Safâ ile Merve Allah'ın (ibâdete vesile olan) alâmetlerindendir." mealindeki âyet-i kerimeyi okudu. "Allah Teâlâ'nın başladığı şeyle başlıyorum." deyip tepe üzerine çıktı. Beytullah'ı görünce kıbleye yöneldi ve: "Allah'tan başka ilâh yoktur. O tektir, şeriki yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'nadır. O herşeye kadirdir. Allah'tan başka ilâh yoktur. Yalnız Allah vardır. O, vadini yerine getirdi, kuluna yardım etti ve düşman ordularını tek başına hezimete uğrattı." dedi.

Resulullah Mekke'de dört gün kaldı (Pazar, Pazartesi, Salı, Çarşamba). Perşembe günü kuşluk vaktinde yanındaki müminlerle Mina'ya hareket etti ve orada konakladı. Cuma gecesini orada geçirdi. Güneş doğunca oradan Arafat'a gitti. Nemire'de kendisi için bir çadır kurulmuştu. Orada konakladı. Zevâl vaktinde Kasvâ adlı devesinin üzerinde halka mühim bir hutbe irad etti. Resulullah bu hutbesiyle İslâm esaslarını iyice yerleştiriyor, bütün dinlerin ittifakla haram saydığı cana, mala ve namusa tecavüzü yasaklıyordu. Hz. Peygamber yine bu hutbesiyle cahiliyye devrine ait işleri ayaklar altına alıyor, faizi tamamen kaldırıp iptal ediyor, kadınlara iyi davranmayı tavsiye ediyor, onların hak ve sorumluluklarını açıklıyor ve onların giyim-kuşamlarının ve rızıklarının, örf ve âdetlere uygun olarak temininin erkeklere ait bir görev olduğunu ilân ediyordu.

Resulullah ümmetine Allah'ın kitabına sımsıkı sarılmalarını tavsiye etti ve ona sarıldıkları müddetçe, doğru yoldan ayrılmayacaklarını haber verdi. Allah'ın kitabından mesul olduklarını bildirdi. Ashabına kendisi hakkında sorulduğunda ne diyeceklerini ve nasıl şehadet edeceklerini sordu. Onlar: "Allah'ın risâletini tebliğ ettin, Peygamberlik görevini edâ ettin, bize nasihatta bulundun." dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber şehadet parmağını semaya doğru kaldırarak: "Şahid ol Yâ Râb! Şahid ol Yâ Râb! Şahid ol Yâ Râb!" buyurdu. Sonra orada bulunanların, sözlerini bulunmayanlara tebliğ etmesini istedi. Hutbesini tamamlayınca, Bilâl'i çağırdı ve ezan okumasını emretti. Ezanı müteakip kamet okundu. Öğle namazını iki rekât kıldı. Sonra ikindi namazını da aynı şekilde iki rekât kıldı. O gün Cuma günüydü.

Namazı müteakip deveye binip vakfe yerine (mevkıf) geldi. Devesinin üzerinde olduğu halde bu görevini (vakfe) eda etti. Sonra güneş batıncaya kadar Allah'a dua ve niyazda bulundu. Dua ederken ellerini göğsüne kadar kaldırmış, sadaka isteyen bir fakir edâsıyla: "Allah'ım! Sen sözümü işitiyor, mekânımı, gizli açık herşeyimi biliyorsun. Benim hiçbir işim sana gizli değildir. Ben zavallı bir fakirim. Sana yalvarıyor, senden yardım diliyorum, senden korkuyor, sana sığınıyorum. Günahımı itiraf ediyor, bir miskin gibi yalvarıyor, zelil bir günahkâr gibi tazarru ve niyazda bulunuyorum. Zarara uğramış, senden korkan, sana boyun bükmüş ve senin için göz yaşları dökmüş, senin uğrunda vücudunu zelil etmiş ve yüzünü toprağa sürtmüş bir insan gibi sana dua ediyorum. Ya Rabbi! Beni kötü ve bedbaht bir insan yapma, bana şefkat ve merhamet eyle. Ey kendisinden dua ve niyazda bulunulanların en hayırlısı! Ey ihsan edenlerin en hayırlısı!" diyordu.

Bu sırada "Bugün ben sizin dininizi ikmal ettim. Size ihsan ettiğim nimetleri tamamladım, din olarak da İslâm'ı kabul ettim" meâlindeki âyet-i kerime nâzil oldu.

Güneş batınca da Arafat'tan yavaş yavaş indi. Üsâme b. Zeyd'i de terkisine aldı. Yavaş yavaş iniyor ve devesinin yularını kendine doğru çekiyordu. Öyle ki devesinin başı üzerindeki eşyaya değiyordu. Ashâb-ı kirâma da: "Ey müminler yavaş yavaş gidiniz." diyor ve telbiyeye devam ediyordu. Müzdelife'ye varıncaya kadar telbiyeyi kesmedi. Müzdelife'de müezzine ezan okumasını emretti. Müezzin ezanı müteakip kamet okudu. Yükleri indirmeden ve develeri çöktürmeden önce, akşam namazını kıldı. Halk yükleri indirdikten sonra onlara emretti ve onlar da namazlarını kıldılar. Sonra Resulullah yatsı namazını kıldı ve istirahata çekilip uyudu.

Sabahleyin şafak sökünce erken saatlerde sabah namazını kıldı. Sonra devesine binip Meş'aru'l-Haram'a geldi. Kıbleye dönüp dua ve niyazda bulunmaya, tekbir, tehlil ve zikre başladı. Ortalık iyice aydınlanıncaya kadar vakfeden ayrılmadı. Bu güneş doğmadan önceydi. Sonra Fazl b. Abbâs'ı terkisine alarak Müzdelife'ye hareket etti. Fazl'a kendisi için yedi tane küçük çakıl taşı toplamasını söyledi. Muhassir vâdisine gelince devesini hızla sürdü. Çünkü Fil ordusu Allah'ın gazâbına burada uğramıştı. Sonra Mina'ya ve Akabe cemresine vardı. Güneş doğmadan, devesinin üzerinde olduğu halde çakıl taşlarını Akabe cemresine attı ve telbiyeye ara verdi.

Sonra tekrar Mina'ya döndü. Burada halka çok özlü bir hutbe irad etti. Onlara, Kurban gününün "haram gün" olduğunu ve bugünün Allah

katındaki üstünlüğünü bildirdi. Kendilerini Kitabullah'a bağlayan şahsa (Resulullah) itaat etmelerini emretti. Hac ibadetinin esaslarını kendinden öğrenmelerini söyledi. Halkın kendinden sonra tekrar, birbirlerinin boynunu vuran kâfirler gibi olmamalarını, sapıklık ve küfre dönmemelerini emretti. "Burada bulunanlar bu hususları bulunmayanlara bildirsin!" dedi.

Resul-i Ekrem Mina'daki hutbesinde şöyle diyordu.

"Rabbinize ibadet ediniz, beş vakit namazınızı kılınız, Ramazan orucunuzu tutunuz ve emredildiğinde itaat ediniz ki Rabbinizin cennetine giresiniz."

Resulullah daha sonra müslümanlarla vedalaştı. Bu yüzden Ashab-ı Kirâm Hz. Peygamberin bu haccına "Veda Haccı" dediler.

Hz. Peygamber buradan Minâ'da kurban kesilen yere gitti. Burada 63 kurbanlık hayvanı bizzat kendi kesti. Resulullah ömrünün her yılı için bir kurban kesmişti. Sonra geri kalan kurbanlıkları kesmesini Hz. Ali'ye emretti. Kurban kesme işi tamamlanınca berberi çağırdı ve başını tıraş ettirdi. Kesilen saçlarını huzurunda bekleyen müslümanlara taksim etti. Sonra ağır ağır Mekke'ye döndü ve "Tavâf-ı ifâda"yı yaptı. Bu ziyaret tavâfıydı. Buradan Zemzem kuyusunun yanına gitti ve ayakta Zemzem suyu içti. Sonra aynı gün Minâ'ya döndü ve geceyi orada geçirdi. Sabah olunca zeval vaktine kadar bekledi. Zeval vaktinde cemrelere doğru yürüdü. Cemre-i ûlâ'dan başladı ve sırasıyla Cemre-i vustâ ve Cemre-i sâlise'ye yani Cemre-i Akabe'ye taş attı. Mina'da halka iki hutbe irad etti. Biri kurban günü hutbesi olup daha önce bahsedildi. Diğeri ise Kurban bayramının ikinci günü irad ettiği hutbeydi.

Resulullah eyyâm-ı teşrik'de (Zilhicce'nin 11-12 ve 13. günleri) orada kaldı. Sonra Mekke'ye hareket etti. Gece seher vaktinde vedâ tavafını yaptı. Ashâb-ı Kirâm'a yola çıkmalarını emretti, kendisi de Medine'ye müteveccihen yola çıktı.

Resûlullah Gadîr-i Humm'a varınca bir hutbe irad edip Hz. Ali'nin faziletinden bahsetmiş ve: "Ben kimin mevlâsı isem Hz. Ali de onun mevlâsıdır. Allah'ım! Ona dost olana dost, ona düşman olana sen de düşman ol!" demiştir.

Zülhuleyfe'ye varınca geceyi orada geçirdi. Medine'yi görünce de üç defa tekbir getirdi ve: "Allah'tan başka ilâh yoktur. Yalnızca O vardır. O'nun şeriki yoktur. Mülk O'nundur, hamd O'nadır. O herşeye kadirdir. Biz Rabbimize hamdedenleriz. O'na secde ve ibadet eden, O'na tevbe

edenleriz. Allah vadinde durdu ve kuluna yardım etti. Düşman ordularını tek başına bozguna uğrattı.” dedi ve gündüz vakti Medine’ye girdi.

d - Resulullah’ın Vedâ hutbesi

Resulullah’ın Arafe günü ve eyyâm-ı teşrikin ortasında (yani 12 Zilhicce’de) irad ettiği, güzel ve beliğ, pek çok faydayı muhtevi iki hutbesinin metnini buraya alıyoruz:

d - Resulullah’ın Arafat’taki hutbesi:

“İyi biliniz ki, bu şehrinizde ve bu ayınızda, bu gününüz nasıl haram ve mukaddes ise, kanlarınız ve mallarınız da aynı şekilde birbirlerinize haram ve dokunulmazdır.

‘İyi biliniz ki, her türlü cahiliye adeti iki ayağımın altında çiğnenmiştir. Cahiliye devrindeki kan davaları tamamen ilga edilmiştir. Kaldırdığım ilk kan davası da Rebia b. el-Hâris’in kan davasıdır. Rebiâ, Beni Sa’d kabilesinden bir süt anneye verilmiş ve orada Huzeyl tarafından öldürülmüştü. Cahiliye çağından kalma bir adet olan faiz de ilga edilmiştir. Kaldırdığım ilk faiz de Abbas b. Abdulmuttalib’in faizidir. Faizin her türlüsü kaldırılmıştır.

“Ey insanlar! Kadınlarınız hakkında da Allah’tan korkunuz. Çünkü siz onları Allah’ın bir emâneti olarak aldınız. Onların namuslarını ve iffetlerini Allah adına söz vererek helâl edindiniz. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız, onların, aile harîmini sizin hoşlanmadığınız hiçbir kimseye çiğnetmemeleridir. Eğer onlar sizin müsaade etmeyeceğiniz birini aile yuvasına alırlarsa, onları hafifce dövebilirsiniz. Kadınların da sizin üzerinizdeki hakları, geleneğe göre her türlü rızık ve giyimlerini temin etmenizdir. Ey iman edenler! Size öyle bir emanet bırakıyorum ki, ona sımsıkı sarıldığınız müddetçe doğru yoldan ayrılmazsınız. Bu emanet Allah’ın kitabı ve Resulünün sünnetidir.”

Daha sonra Resulullah “Ey insanlar! Yarın beni sizden soracaklar, o zaman ne diyeceksiniz?” diye sorunca Ashâb-ı Kirâm, “Allah’ın risaletini tebliğ ettin, görevini ifâ ettin, bize nasihatte bulundun’, diye şehadet ederiz” dediler. Bunun üzerine, Resulullah mübarek şehadet parmağını semaya doğru kaldırarak, sonra da halka doğru çevirip indirerek: “Şahid ol Yâ Râb! Şahid ol Yâ Râb! Şahid ol Yâ Râb!” dedi.

d - Resulullah’ın ikinci günkü hutbesi

Resulullah, “Ey insanlar! Hangi ayda, hangi günde ve hangi beldede olduğunuzu biliyor musunuz?” diye sordu. Müminler. “Haram bir günde, haram bir ayda ve haram bir beldede bulunuyoruz.” dediler. Resulullah: “O halde biliniz ki, bu beldenizde, bu ayınızda, bu gününüzün haram olduğu gibi, Rabbinize kavuşacağınız güne kadar kanlarınız, ırzlarınız ve mallarınız da birbirlerinize haram ve mukaddestir.” buyurdu ve devamla şöyle dedi:

“Beni iyi dinleyiniz! Aklınızı başınıza toplayınız da zulmetmeyiniz, sakın zulmetmeyiniz. Bir müslümanın malı gönül rızasıyla verdiği müstesna diğerine helâl değildir.

“Âgâh olunuz! Cahiliye çağından kalma her türlü kan ve mal davası, her çeşit cahiliye geleneği kıyamete kadar şu iki ayağımın altındadır. Kaldırılan ilk kan davası Abdulmuttalib’in torunu Rebia’nın kan davasıdır. O, Benî Leys kabilesine mensup bir süt anneye verilmiş ve orada Huzeyl tarafından katledilmiştir.

“İyi biliniz ki, Cahiliye çağındaki faiz de kaldırılmıştır. Allah’ın emriyle kaldırılan ilk faiz de Abbas b. Abdulmuttalib’in faizidir. Fakat sermayeleriniz sizindir. Ne zulmedeceksiniz, ne de zulme uğrayacaksınız.

“Ey insanlar! Zaman, Allah’ın gökleri ve yerleri yarattığı günkü vaziyetine dönmüştür. ‘Hakikatte ayların sayısı Allah katında, Allah’ın kitabında, ta gökleri ve yeri yarattığı günden beri on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır. İşte bu en doğru hesaptır. Bu haram aylarda nefislerinize zulmetmeyiniz.’

“Ey insanlar! Sakın benden sonra küfre dönüp de kâfirler gibi birbirinizin boyunlarını vurmayınız.

“Ey insanlar! İyi biliniz ki, şeytan sizin kendisine tapmanızdan artık ebediyyen ümidini kesmiştir. Fakat sizi ifsad etmek, aranızı bozmak için çalışacaktır.

“Ey müminler! Kadınlar hakkında da Allah’tan korkunuz. Onlar sizin yanınızda zayıf durumdadır, kendileri için hiçbir şeye malik değillerdir. Onların sizin üzerinizde, sizin de onların üzerinde hakları vardır. Onların sizden başkasını yuvanıza almamaları gerekir. Hoşlanmadığınız birinin evlerinize girmelerine izin vermemelidirler. Eğer size karşı gelmelerinden

korkarsanız, onlara nasihat ediniz, yataklarında yalnız bırakınız, hafifçe dövebilirsiniz de. Onların giyimlerini ve rızıklarını geleneklere göre temin etmek sizin görevinizdir. Zira siz onları Allah'ın bir emaneti olarak aldınız, onların namuslarını Allah adına söz vererek helâl edindiniz.

"Ashabım! Kimin yanında bir emânet varsa onu sahibine versin."

Resulullah sonra iki elini açıp "Tebliğ ettim mi? Tebliğ ettim mi?, diye sordu ve "Burada bulunanlar bulunmayanlara tebliğ etsin. Çünkü tebliğ edilecek bazı şahıslar dinleyenlerden daha iyi insanlar olabilir." dedi.

YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Resulullah'ın Vefatı Cc

Tebliğ ve teşri görevinin tamamlanması Allah'a kavuşma saatinin yaklaşması

İslâm dini kemalin zirvesine eriştiğinde "Bugün sizin dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarak İslâm'ı verip ondan hoşnut oldum." mealindeki ayet-i kerime nazil oldu.

Resulullah peygamberliği tebliğ ve üzerindeki emaneti edâ etmişti. Hak yolunda gerektiği şekilde cihad etmiş, peygamberden sonra risâlet vazife ve mesuliyetini üstlenecek daveti yürütecek ve dini tahriften koruyacak olan ümmetini terbiye etmişti.

Allah Teâlâ bu ümmeti tavsif ederken: "Siz insanlar için (insanlığın faydası için) çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz, iyiliği emreder, kötülükten vazgeçirmeye çalışır ve Allah'a iman edersiniz". buyuruyor.

Allah Teâlâ bu dinin esası, ilmin ve imanın kaynağı olan Kur'ân-ı Kerim'i aslî hüviyetiyle ebediyete kadar korumayı taahhüt etmiş ve: "Kur'ân'ı biz indirdik. Onu koruyacak olan da şüphesiz biziz." buyurmuştur.

Allah Teâlâ insanların bölük bölük İslâmîyet'e girmesiyle Resulü'nün gözünü aydınlattı. İslâm'ın cihana yayılacağını ve bütün dinlere üstün geleceğini ilân etti.

"Allah'ın yardımı ve zaferi gelip de insanların bölük bölük Allah'ın dinine girmekte olduklarını gördüğün vakit, Allah'a hamdederek O'nu tesbih et ve ondan mağfiret dile, çünkü o tevbeleri en fazla kabul edendir."

d - Resulullah’ın Cebrail’le Kur’an’ı mukabele etmesi ve Ramazan itikâfını iki katına çıkarması

Resulullah her yıl Ramazan ayında 10 gün itikâfa çekilirdi. Fakat vefat ettiği yılın Ramazan ayında itikâfı 20 gün devam etmişti.

Cebrail (as) de Ramazan’ın her gecesi Resulullah ile buluşur ve Kur’ân’ı mukabele ederlerdi. Resulullah: “Bu sene Cebrail benimle iki defa mukabele etti. Sanırım vefatım yaklaşmıştır.” diyordu.

Allah Teâlâ Resulünün kendisine kavuşmasına müsaade etmişti. Hz. Peygamber nasıl Cenab-ı Hakk’a kavuşmak istiyorsa Allah Teâlâ da aynı şekilde Resulüne kavuşmayı arzu ediyordu.

Allah Teâlâ Resulullah’ı herkesten daha çok seven Ashab-ı Kiram’ı, ayrılık saatinin gecikmesine rağmen; onun ölüm haberinin duyulmasına ve bir gün mutlaka vuku bulacak olan ayrılık ihtimaline karşı hazırlamıştı. Müminler Uhud Savaşı’nda ansızın Resulullah’ın şehadet haberiyle karşılaşmışlar, fakat sonra bunun asılsız olduğu ortaya çıkmıştı. Çünkü Allah Teâlâ peygamberlerini bu ana kadar yaşatacak ve onlara mühlet verecekti. Fakat ölüm hadisesi mutlaka vuku bulacaktı. “Muhammed ancak bir peygamberdir, ondan önce daha nice peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o, ölür yahut öldürülürse gerisin geri mi döneceksiniz. Kim geri dönerse elbette Allah’a hiçbir zarar vermiş olmaz. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır.”

Resûl-i Ekrem’in özenle terbiye ettiği, kalblerini Allah Teâlâ’ya bağladığı, İslâm peygamberliğini en uzak beldelere ve en uzaktaki milletlere tebliğ etmek, insanları kula kul olmaktan kurtarıp, yalnızca Allah’a ibadete sevketmek üzere yetiştirdiği müslümanlar, Resulullah’ın günün birinde kendilerine veda edeceğine ve bu fani dünyadan ayrılacağına — en güzel bir şekilde mükâfatlandırması için — Rabbine döneceğine kesinlikle inanıyorlardı. Nasr Sûresi’nin nüzulünde de Resulullah’ın vefatına işaret vardı. Ashab-ı Kiram bundan ayrılık saatinin yaklaştığını ve risalet vazifesinin sona erdiğini anlamışlardı. Çünkü Allah’ın yardımı erişmiş ve Mekke’nin fethi müyesser olmuştu.

Ashab-ı Kiram’ın büyükleri de “Bugün sizin dininizi kemâle erdirdim.” mealindeki âyet-i kerime nazil olunca, Resulullah’ın vefatının yaklaştığını anlamışlardı.

d - Hz. Peygamberin Allah’a kavuşma ve dünyaya veda etme arzusu

Resulullah vefatının yaklaştığına işaret buyurduğu Veda Haccından döndükten sonra, ahiret yolculuğuna hazırlanmasına ve refik-i a’lâya kavuşmasına sebep olan hastalığa yakalandı. Uhud şehidlerini ziyaret edip cenaze namazını kıldı. 8 yıl sonra ashabıyla yakından vedâlaşıyordu. Resul-i Ekrem sanki dirilerle vedalaştığı gibi ölülerle de vedâlaşıyordu. Sonra dönüp minbere çıktı ve şöyle buyurdu:

“Sizin Kevser havuzuna ilk kavuşanınız ben olacağım. Ben sizin için şehadette bulunacağım. Buluşacağımız yer havuzdur. Şu anda bulunduğum yerden Kevser havuzuna bakıyorum. Bana yeryüzündeki hazinelerin anahtarları verildi. Ben sizin bundan sonra şirke döneceğinizden korkmuyorum. Fakat dünyada; dünyalık için birbirlerinizle çekişmenizden ve sizden öncekilerin helak olduğu gibi, sizin de helak olmanızdan endişe ediyorum.”

d - Resulullah'ın şikâyetleri

Hz. Peygamber'in rahatsızlığı Safer ayının sonlarında başlamıştır. Resulullah "Bakîu'l-Garkad" kabristanına gitmiş ve onlara Allah'tan mağfiret niyaz etmiş, sonra da evine dönmüştü. O gün sabahleyin ağrıları başlamıştır.

Ümmü'l-mü'minîn Hz. Âişe der ki: "Resulullah Bakî' mezarlığından dönüşünde beni başı ağrır bir halde buldu "«vay başım!" diyordum. Resulullah bana bakıp: "Ey Âişe! Vallahi asıl ben 'vay başım' demeliyim" buyurdu. Resulullah'ın ağrıları giderek arttı. Hz. Peygamber bu sırada Meymune'nin evinde bulunuyordu. Hanımlarını yanına çağırdı ve hastalığı boyunca Hz. Âişe'nin evinde kalmasına izin vermelerini istedi. Onlar da kabul ettiler. Bunun üzerine ehl-i beytinden Fazl b. Abbâs ile Ali b. Ebû Tâlib'in arasında, Meymune'nin evinden çıktı. Resulullah'ın başı sarılıydı ve hastalığın şiddetinden adım bile atamıyordu. İşte bu vaziyette Hz. Âişe'nin evine geldi.

Hz. Âişe diyor ki: "Resulullah ölüm hastalığındayken: Ya Âişe! Hayber'de yediğim yemeğin acısını halâ hissediyorum. Şu anda bu zehirin tesiriyle şah damarımın koptuğunu hissediyorum' diyordu."

d - Resulullah’ın gönderdiği son ordu

Hz. Peygamber Üsâme b. Zeyd b. Hârise’yi Suriye’ye gönderdi ve ona, süvarilerin Filistin topraklarındaki Belka ve Dârûn beldelerinin sınırlarına ayak basmasını emretti.

Ensâr ve muhacirlerin ileri gelen şahısları da, Üsame’nin ordusunda görev almıştı. Onların en büyüklerinden biri de Hz. Ömer’di. Resul-i Ekrem bu orduyu sevkettiği sırada hastalığı da giderek şiddetleniyordu. Üsame’nin ordusu Cüruf’da ordugâh kurmuştu. Hz. Peygamberin vefatından sonra Hz. Ebu Bekir, onun arzusu gerçekleşsin ve muradı yerine gelsin diye bu orduya hareket emrini verdi.

d - Üsâme’nin ordusuna gösterilen ihtimam

Resulullah Üsâme ordusunun gönderilmesi hususunda halkın yavaş davrandığını gördü, hasta olmasına rağmen başı sarılı bir vaziyette minbere çıktı. Halk Üsâme’nin kumandanlığı hakkında “Resulullah Muhacirler ve ensarın büyükleri üzerine, genç bir çocuğu kumandan tayin etti.” diye ileri geri konuşuyordu. Resul-i Ekrem Allah Teâlâ’ya gereği gibi hamdü senada bulunduktan sonra: “Ey insanlar, Üsâme’nin ordusunu gönderiniz. Allah’a yemin olsun ki, siz vaktiyle Üsâme’nin babası hakkında söylediklerinizi, şimdi de Üsâme hakkında söylüyorsunuz. Babası nasıl bu işe lâyık idiyse Üsâme de aynı şekilde buna lâyıktır.” buyurdu. Sonra minberden indi ve halkın bu sefer için süratle hazırlanmalarını emretti. Resulullah’ın hastalığı iyice ağırlaşmıştı. Üsâme ordusuyla yola çıkmış ve Medine’ye bir fersah mesafedeki Cüruf’da konaklamıştı.

Hz. Peygamber’in hastalığı ağırlaşınca Üsâme ve halk Cenab-ı Hakk’ın resulü hakkında vereceği hükmü beklemeye başladılar.

Resulullah, hastalığı sırasında Ashab-ı Kiram’a, gelen heyetleri kendisinin onları mükâfatlandırdığı gibi mükâfatlandırmalarını ve Arap Yarımadası’nda İslâmiyet’ten başka bir din bırakmamalarını vasiyet etmiş ve: “Müşrikleri Arap Yarımadası’ndan çıkarınız.” buyurmuştu.

d - Resulullah’ın Müslümanlara yaptığı dua ve onları kibir ve gururdan sakındırması

Resul-i Ekrem’in hastalığı sırasında Ashab-ı Kiram’dan bazıları Hz. Âişe’nin evinde onu ziyaret etti. Hz. Peygamber onları selâmladı ve “Hoş geldiniz.” dedi. Allah Teâlâ’dan onlar için hidayet, yardım ve başarı dileğinde bulundu ve şöyle dedi. “Size Allah’tan korkmanızı tavsiye ederim. Cenab-ı Hakk’ın size vasi ve halife olmasını dilerim. Ben sizi yeryüzünde ve kulları arasında Allah’a karşı gurur ve kibir taslamaktan açıkça korkutmak için gönderilmiş bir peygamberim. Çünkü Allah Teâlâ bana ve size: ‘İşte ahiret yurdu! Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyecek ve fesâd arzusuna düşmeyeceklere veririz. (En güzel) akıbet Allah’ın cezasından sakınanlarındır.’ ‘Büyüklük taslayanlar için cehennemde bir karargâh mı yok? buyuruyor.”

d - Hz. Peygamber dünyaya fazla rağbet etmemeyi ve dünya malına fazla göz dikmemeyi tavsiye ederdi

Hz. Âişe anlatıyor:

Resul-i Ekrem son hastalığı sırasında bana: “Ya Âişe! Altınları ne yaptın?” dedi. Ben de onları getirdim —altınlar 5,7,8 veya 9 taneydi— Resulullah onları eliyle çeviriyor ve şöyle diyordu: “Muhammed, Allah Teâlâ hakkında ne düşünüyor? Ya bunlar yanındayken Allah’a kavuşursa? Ey Âişe! Sen onları hemen infak et!”

d - Resulullah’ın namaza gösterdiği ihtimam ve Hz. Ebû Bekir’in imameti

Resullulah’ın hastalığı iyice ağırlaşmıştı. Yanındakilere: “Halk namaz kıldı mı?” diye sordu. Oradakiler: “Hayır ya Rasulallah, onlar seni bekliyorlar.” dediler. Resul-i Ekrem: “Bana leğenle su getiriniz.” dedi. Ashab-ı Kiram derhal leğen getirdi. Peygamber yıkanıp namaza gitmek üzere kalktı, fakat hemen baygın vaziyette yere düştü. Bir süre sonra gözlerini açınca cemaat namaz kıldı mı?” diye sordu. Oradakiler: “Hayır ya Rasulallah! Onlar sizi bekliyorlar.” dediler. Cemaat mescitte toplanmış ve yatsı namazı için Resulullah’ı bekliyorlardı. Bunun üzerine Resul-i Ekrem namaz kıldırmak üzere, hemen Ebû Bekir’i gönderdi. Hz. Ebû Bekir çok yufka yürekliydi. Hz. Ömer’e: Ya Ömer, namazı sen kıldır!” dedi. Hz. Ömer: “Sen bu işe benden daha lâyıksın.” dedi. O günlerde namazı Hz. Ebû Bekir kıldırdı

Sonra Resulullah biraz iyileşti, Hz. Ali ve Hz. Abbas’ın yardımıyla öğle namazı için mescide gitti. Hz. Ebû Bekir Resulullah’ı görünce geri çekilmek istedi. Fakat Hz. Peygamber ona geri çekilmemesini işaret etti. Hz. Ali ile Hz. Abbas’a da kendisini Hz. Ebû Bekir’in yanına oturtmalarını emretti. Hz. Ebû Bekir ayakta, Resul-i Ekrem de oturduğu yerde öğle namazını eda ettiler.

Ümmü’1-Fazl bint-i Haris anlatıyor: “Resulullah’ın akşam namazında Ve’1-Mürselât Suresi’ni okuduğunu işittim. Bu, Resulullah’ın bize ölümünden önce kıldırdığı son namazdı.”

d - Resulullah'ın son hutbesi

Resul-i Ekrem başı sarılı bir halde minberde oturarak bu veda hutbesini irad etmiştir.

Hz. Peygamber'in bu hutbesinde şu mübarek sözler yer alıyordu: "Allah Teâlâ kullarından birini dünya hayat ve nimetleriyle kendi katındaki ahiret hayatı ve saadeti arasında muhayyer kıldı. O da Allah nezdindekini seçti." Bu sözlerin manasını anlayan Hz. Ebû Bekir ağlamaya başladı. Resulullah'ın kendisini kasdettiğini farketmişti. Hz. Ebû Bekir: 'Ya Rasulallah! Canlarımız ve evlâdımız sana feda olsun!" dedi.

Hz. Ebû Bekir'in ağladığı gören Resûl-i Ekrem: "Ey Ebû Bekir, ağlama! Gerek arkadaşlığı, gerek mal fedakârlığı itibarıyla bana en çok faydalı olan Ebû Bekir'dir. Ümmetimden birini kendime dost edinseydim muhakkak ki Ebû Bekir'i edinirdim. Fakat İslâm kardeşliği şahsî dostluktan daha üstündür." buyurdu ve: "Mescidde Ebû Bekir'in kapısından başka kapatılmadık hiçbir kapı kalmasın!" dedi.

d - Resulullah’ın Ensâr hakkındaki tavsiyeleri

Hz. Ebû Bekir ve Hz. Abbas, ensarın bir meclisine uğramışlar ve onları ağlar vaziyette görmüşlerdi. “Niçin ağlıyorsunuz?” diye sorulduğunda da: “Resulullah ile birlikte olduğumuz meclisleri hatırladık da, o yüzden ağlıyoruz.” diye cevap vermişlerdi. Onların bu hali Resul-i Ekrem’e haber verilince hemen başını sarıp onların yanına gitmek üzere hareket etti, son defa minbere çıktı ve Allah Teâlâ’ya hamd ü senadan sonra: “Ensara iyi davranmanızı tavsiye ederim. Çünkü onlar, benim en samimi dostlarım ve sırdaşlarımdır. Onlardan iyilik edenlerin iyiliğini kabul edin, kötülük edenlerin kötülük edenlerin kötülüğünü de affedin” buyurdu.

d - Namazda saf bağlamış olan müslümanlara Resulullah’ın son bir bakışı

Hz. Ebû Bekir müslümanlara namaz kıldırıyordu. Müminler pazartesi günü, sabah namazında Allah Teâlâ’nın huzurunda saf bağlamış bir haldeyken, Resul-i Ekrem odanın perdesini kaldırıp müslümanlara baktı. Cihad ve davetinin nasıl semere verdiğini; peygamberlerinin yanlarında olduğu zaman da, olmadığı zaman da namaza devam eden bir ümmetin, nasıl doğup geliştiğini bizzat gördü. Bu güzel manzarayı ve kendinden önce hiçbir peygambere ve hiçbir davetçiye nasip olmayan bu başarıyı gözleriyle müşahade etti. Bu ümmetin İslâmiyet’e bağlı kalacağına ve Allah’a ibadete devam edeceğine gönülden inandı. Peygamberlerinin vefatı buna engel olmayacaktı. Kalbi sevinçle doldu. Nur yüzü daha da aydınlandı. Ashab-ı Kiram anlatıyor: “Resulullah Hz. Âişe’nin odasının perdesini kaldırıp, ayakta durmuş bize bakıyordu. Mübarek yüzü sanki bir mushaf yaprağı gibiydi. Sonra tebessüm ederek güldü. Biz Resul-i Ekrem’in namaza çıkacağını zannederek, sevinçten neredeyse namazımızı bozacaktık. Fakat Hz. Peygamber bize namazınızı tamamlayınız, diye işaret etti ve perdeyi aşağı indirdi. Aynı gün vefat etti.”

d - Hiz. Peygamber müminleri kabirlere ibadetten ve onları mescid edinmekten sakındırdı

Resulullah'ın söylediği son sözlerden biri, "Allah'ın la'neti peygamberlerinin kabrini mescid edinen yahudilerle hıristiyanlara olsun. Bu iki dine Arap topraklannda hayat hakkı tanınmasın" oldu.

Hz. Âişe ve İbn Abbas anlatıyor: 'Resul-i Ekrem hastalığı arasında bazan siyah renkli abasını başına çeker, canı sıkılınca da yüzünü açardı. İşte böyle bir haldeyken: 'Allah'ın laneti Yahudi ve Hıristiyanların üzerine olsun. Zira onlar Peygamberlerinin kabirlerini mescid haline getirdiler' dedi ve müminleri onların yaptıklarından sakındırdı."

d - Resulullah’ın son vasiyyeti

Resulullah’ın vefat edeceği sırada söylediği sözlerin tamamı; namaza devam etmek ve kölelere iyi davranmak ile ilgiliydi. Öyle ki diliyle söyleyemediği zamanlarda da kalbinden aynı hususları geçiriyordu.

Hz. Ali diyor ki: “Resul-i Ekrem namaz kılmayı, zekât vermeyi ve kölelere iyi davranmayı tavsiye etti.”

Hz. Âişe anlatıyor: “Resul-i Ekrem’i ziyaret edip ilâç vermek üzere yanına gitmiştim. Hz. Peygamber gözlerini semâya dikti ve: ‘Cennet-i a’lâ’da, Cennet-i a’lâ’da’ buyurdu.”

Abdurrahman b. Ebûbekir de elinde yaş bir hurma çubuğuyla Resulullah’ın yanına girdi. Hz. Peygamber Abdurrahman’ın elindeki hurma dalına baktı. Ben de onu istiyor zannedip kardeşimin elinden aldım ve silkeleyip Resulullah’a verdim. Resulullah dişlerini güzelce misvakladıktan sonra uzatırken, hurma dalı elinden düştü.

Hz. Âişe diyor ki:

“Resulullah’ın önünde su dolu küçük bir kova vardı. Elini suya sokup yüzüne sürüyor ve: ‘Allah’tan başka ilâh yoktur, şüphesiz ki, ölümün de şiddetli sadmeleri vardır’ diyordu. Sonra parmağını kaldırıp ruhunu teslim edinceye kadar Refik-i a’lâ’da, Refik-i a’lâ’da’ sözlerini tekrarladı. Mübarek eli de suya daldı.”

Yine Hz. Âişe anlatıyor:

“Resulullah ruhunu teslim ederken başı benim dizimdeydi ve bu sırada kendisine bir süre baygınlık geldi. Sonra gözlerini açıp evin tavanına doğru baktı ve: ‘Allahım! Beni refik-ı a’lâ camiasından eyle!’ diye dua etti. Resulullah’ın dünyaya veda ederken söylediği son söz bu oldu.

d - Resulullah’ın dünyayı terkettiği sırada geride bıraktıkları

Hz. Peygamber dünya hayatına veda ederken bütün Arap Yarımadası’na hükmediyordu. Dünya hükümdarları ondan korkuyor ve çekiniyordu. Ashabı, canlarını, mallarını ve çocuklarını onun uğrunda feda etmeye hazırdı. Hz. Peygamber vefat ederken geride ne bir dinar, ne bir dirhem, ne bir köle, ne de bir cariye bırakmıştı. Sadece beyaz katırı, silâh ve sadakaya tahsis ettiği arazi parçası vardı.

Hatta Resulullah vefat ederken zırhı otuz sâ’ arpa karşılığında bir yahudide rehin bulunuyordu. Zırhını kurtaracak bir şey bulamadan vefat etti.

Resul-i Ekrem bu hastalığı sırasında kırk köleyi azâd etti. Hz. Aişe’ye yanında bulunan altı veya yedi dinarı sadaka olarak dağıtmasını söyledi.

Mü’minlerin annesi Hz. Âişe anlatıyor: “Resulullah vefat edince evimde yiyecek olarak raftaki yarım arpa ekmeğinden başka hiçbir şey yoktu. Uzun süre onu yedim ve bitirdim.”

Resulullah H. 11. yılın 12 Rebiü’l-evvel (M. 7 Haziran 632) Pazartesi günü zeval vaktinden sonra 63 yaşında vefat etmiştir. O gün müslümanlar için en karanlık, en korkunç ve en musibetli gündü. İnsanlık için de en büyük felâketti. Nitekim doğduğu gün de güneşin doğduğu en mesud gündü.

Enes ve Ebu Said el-Hudrî diyor ki:

“Resulullah’ın Medine’ye ayak bastığı gün onun hürmetine herşey nasıl aydınlanmışsa, onun vefat ettiği gün de cihan üzüntüden siyaha bürünmüştü. Ümmü Eymen ağlıyordu. Sordular ‘Seni Resulullah’ın arkasından ağlatan nedir?’ Ümmü Eymen cevap verdi: “Resul-i Ekrem’in vefat edeceğini biliyordum. Ben ancak vahyin kesilmesine ağlıyorum.”

d - Ashâb-ı Kiram Resulullah'ın vefat haberini nasıl karşıladı?

Resulullah'ın vefatı müminlerin üzerine adeta bir yıldırım gibi inmişti. Çünkü onu çok seviyorlardı, çocukların babalarının kucağında yaşadıkları gibi, hatta bundan da fazla onun himayesinde yaşamaya alışmışlardı.

Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin
sıkıntıya uğramanız ona çok ağır ve güç gelir. Üstünüze düşkündür.
Müminleri cidden esirgeyicidir, bağışlayıcıdır "

Ashab-ı Kiram'ın her biri, kendisinin Resulullah tarafından arkadaşlarından daha fazla sevilip sayıldığını zannederdi. İçlerinden bazıları neredeyse Resul-i Ekrem'in vefat haberine inanmayacaktı. Bunların başında Hz. Ömer geliyordu. O, "Resulullah vefat etti." diyenlere şiddetle müdahale ediyordu. Doğruca mescide giden Hz. Ömer oradaki halka hitaben: "Allah Teâlâ münafıkları yok edinceye kadar Resulullah ölmeyecektir." dedi.

d - Hz. Ebû Bekir'in kesin tavrı

Allah Teâlâ'nın peygambere halife, karar ve hikmet zamanına vakıf bir insan olarak hazırladığı Hz. Ebû Bekir, beklenen saatin, zor günlerin adamıydı. Sağa-sola oynatılamayan ve yok edilemeyen sabit bir dağ gibiydi. Resulullah'ın vefat haberini duyunca evinden yola çıkmış ve Mescid'in kapısına kadar gelmişti. Burada Hz. Ömer'in halka birşeyler söylediğini gördü, fakat hiç oyalanmadan doğruca Hz. Âişe'nin evinde üzeri örtülü vaziyette bulunan Resulullah'ın yanına girdi, üzerindeki örtüyü kaldırıp onu öptü, sonra da: "Babam, anam sana feda olsun! Cenab-ı Hakk'ın takdir ettiği ölümü tatmış bulunuyorsun. Bundan sonra artık bir daha ölümle karşılaşmayacaksın" diyerek örtüyü üzerine örttü.

Hz. Ebû Bekir, Resul-i Ekrem'in cenazesinin yanından çıktı. Ömer hâlâ konuşuyordu. Hz. Ebû Bekir ona: "Acele etme Ömer! Sakin ol ve sus!" dedi. Fakat Hz. Ömer onu dinlemedi. Ebû Bekir, Ömer'in susmadığını görünce onu bırakıp cemaaatın yanına gitti. Halk Hz. Ebû Bekir'in sözlerini duyunca Ömer'i bırakıp onu dinlemeye koştular. Hz. Ebû Bekir, Allah'a hamd ü senadan sonra:

"Ey insanlar! Kim Muhammed'e tapıyorduysa iyi bilsin ki, Muhammed ölmüştür. Fakat kim ki, Allah'a tapıyorsa bilsin ki Allah diridir, ölmez" dedi ve şu âyet-i kerimeyi okudu:

"Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce nice peygamberler gelip geçmiştir. Eğer o ölür ya da öldürülürse geri mi döneceksiniz? Kim geri dönerse, elbette Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenlere mükâfat verecektir.'

Bu vaziyete şâhid olanlar diyor ki, "Allah'a yemin olsun ki, sanki halk, o gün Hz. Ebû Bekir'den duyuncaya kadar bu âyetin nüzulünden bile haberdâr değillerdi de, onu Hz. Ebû Bekir'den öğrenmişlerdi. Artık bütün sahabîler bu âyet-i celileyi okuyordu."

Hz. Ömer anlatıyor: "Allah'a yemin ederim ki, Hz. Ebû Bekir bu âyet-i kerimeyi okuyuncaya kadar, Resulullah'ın vefatına kani değildim. Âyeti duyunca dehşete düştüm ve yere yığıldım. Ayaklarım tutmaz olmuştu. İşte o zaman anladım ki Resulullah gerçekten vefat etmişti."

d - Hz. Ebû Bekir’e halife olarak bey’at edilmesi

Müslümanlar Benî Saîde sakifesinde, Hz. Ebû Bekir’i halife seçip ona bey’at ettiler. Tâ ki, şeytan onların birliğini dağıtmasın, dirliklerini bozmasın, kalblerine heva ve heves girmesin de, Resulullah bu dünyadan müslümanları birlik ve dirlik içinde bırakıp başlarında işlerini yürütecek bir emir bulunduğu halde ayrılsın. Bey’atta acele edilmesinin sebeplerinden biri de, Resul-i Ekrem’in techiz ve tekfiniydi.

d - Müslümanlar Peygamberlerini nasıl yolcu ettiler ve namazını nasıl kıldılar?

Halk sakinleşmiş ve ilk andaki hayret ve şaşkınlıklan yatışmıştı. Bu sebeple hemen Resulullah'ın öğrettiği şekilde dünya hayatına veda eden bir müslümana yapılması gerekeni yapmaya başladılar.

Resulullah'ın techiz ve tekfini tamamlandıktan sonra—ki bu işi ehl-i beyt üstlenmişti— tabutu evinde hazırlandı. Hz. Ebû Bekir Ashab-ı Kiram'a, Resulullah'ın: "Peygamberin ruhu ancak gömüleceği yerde alınır." dediğini hatırlattı. Bunun üzerine, Resul-i Ekrem'in üzerinde vefat ettiği yatak oradan kaldırılıp altı kazıldı. Bu görevi de Ebu Talha el-Ensarî üzerine almıştı.

Bu işler tamamlandıktan sonra Ashab-ı Kiram bölük bölük içeri girip Resulullah'ın cenaze namazını kıldılar. Erkeklerden sonra da kadınlar içeri alındı, onlar da vazifelerini bitirince çocuklar içeri girip münferiden namazlarını kıldılar. Cenaze namazında hiç kimse cemaata imamlık etmedi.

d - Resul-i Ekrem Salı günü toprağa verildi

Medine'de en hazin günlerden biri yaşanıyordu. Bilâl sabah ezanını okurken Resulullah'a hatırlamış, ağlayıp figan etmişti. Bu hal ise müminlerin üzüntülerini bir kat daha arttırıyordu. Çünkü onlar Resulullah ile birlikte bu ezanı dinlemeye alışmışlardı.

Ümmü'l-Müminin Ümmü Seleme der ki: "O ne kötü bir musibetti ki, başımıza gelen bu musibeti hatırladığımızda, bundan sonraki musibetler bize hep basit ve önemsiz gelirdi."

Resûl-i Ekrem buyurmuştur ki: "Ey insanlar! Halktan (ya da müminlerden) birinin başına bir musibet gelirse, benim vefâtım dolayısıyla gelen musibeti, başına gelen başka bir musıbetle mukayese etsin. Çünkü ümmetimden hiç kimseye benden sonra benim vefatım dolayısıyla karşılaştığı musibetten daha şiddetli bir musibet gelmeyecektir."

Resûl-i Ekrem defnolunduktan sonra Hz. Fâtıma, Enes'e hitaben: "Ey Enes! Resulullah'ın üzerine toprak saçmaya gönlünüz nasıl razı oldu?" diyordu. Fakat bütün bu teessürlere rağmen Resuluîlah'ın ardından matem çığlıkları atılmadı. Zira Resul-i Ekrem bunu şiddetle yasaklamıştı.

d - Resûl-i Ekrem'in, müminlerin anneleri olan hanımları, çocukları ve torunları

Resul-i Ekrem'in ilk hanımı Esedoğullarından Hatice bint-i Huveylid idi. Hz. Peygamber 40 yaşındaki Hz. Hatice'yle hicretten önce evlenmişti. Hz. Hatice, Resulullah'a nübüvvetle ilgili görevlerinde yardım etmiş ve onunla birlikte çalışmıştır. Malını ve canını Resulullah uğrunda seferber etmiştir. Hz. Hatice Hicretten üç yıl önce vefat etmiştir. Resulullah'ın, İbrahim hariç bütün çocuklarının annesidir. Resulullah onu her zaman hayırla yadeder ve faziletinden bahsederdi. Hz. Peygamber ne zaman bir koyun kesse, onu parçalara ayırır ve sonra bunları Hz. Hatice'nin ruhuna sadaka olarak dağıtırdı.

Hz. Hatice'nin vefatından birkaç gün sonra Kureyş kabilesinden Sevde bint-i Zem'a ile, sonra Hz. Âişe ile evlendi. Hz. Aişe bu ümmetin bütün kadınlarının en bilgini ve İslâm hukukunu en iyi bileni idi. Ashab-ı Kiram'ın büyükleri hep ona danışır ve ondan fetva isterlerdi. Sonra Hz. Ömer'in kızı Hz. Hafsa ile sonra da Huzeyme kızı Zeyneb ile evlendi. Zeynep, evlendikten iki ay sonra vefat etti. Resul-i Ekrem bilâhere Ebû Ümeyye Huzeyfe b. el-Mugîre'nin kızı Ümmü Seleme Hind ile evlendi. Ümmü Seleme Hz. Peygamber'in en son vefat eden hanımıdır. Hind'den sonra, halası Umeyme'nin ve Cahş'ın kızı Zeynep ile evlendi.

Daha sonra Benî Mustalık'a mensup olan Haris kızı Cüveyriye ile, sonra Ebû Süfyan'ın kızı Ümmü Habîbe Remle ile, sonra Huyey b. Ahtab'ın (Benî Nadîr kabilesi reisi) kızı Safiyye ile evlendi. Bunun nesebi Hz. Musa'nın kardeşi Harun'a kadar uzanır. Resulullah'ın son hanımı Hilâl oğulları kabilesinden Haris kızı Meymûne'dir.

Şurası muhakkaktır ki, Hz. Hatice ile Huzeyme kızı Zeyneb hariç, Resulullah'ın bütün hanımları kendinden sonra vefat etmişlerdir ve Hz. Âişe'den başka hepsi dul idi."

Hz. Peygamber vefat ederken nikâhında iki tane de câriye vardı. Bunlardan biri Mısır mukavkısının hediye ettiği Mârıye bint-i Şem'un (oğlu İbrahim'in annesi), diğeri de Beni Nadîr yahudi kabilesinden Zeyd kızı Reyhâne idi. Reyhane İslâmiyet'i kabul edince Hz. Peygamber onu azâd edip evlenmişti.

Allah Teâlâ Resulullah’ın vefatından sonra onlarla evlenmeyi haram kılmıştır. Çünkü onlar mü’minlerin anneleridir. Burada ümmeti Peygamberlerine bağlayan çok hassas ve dakik bir bağın muhafazası söz konusudur. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Sizin Resulullah’a eza vermeniz doğru olmadığı gibi, kendinden sonra onun hanımlarıyla evlenmeniz de çok büyük günahtır.”

İbn Kesir bu âyeti tefsir ederken şöyle der: “Bütün alimler Resulullah’ın vefatından sonra onun hanımlarıyla evlenmenin başkalarına haram olduğu hususunda ittifak etmişlerdir (icma). Çünkü onlar dünyada da, ahirette de Resulullah’ın hanımları ve müminlerin de anneleridir.”

d - Resulullah’ın çok kadınla evlenmesi(teaddüd-i zevcât) konusuna kısa bir bakış

Resulullah, ömrünün yarısına yakın bir kısmını, 25 yıllık bir devri bekâr olarak geçirmiştir. Bu, onun istenilen şartlara ve vasıflara en mükemmel ölçüde sahib olduğu gençlik yıllarıydı. Resul-i Ekrem, tertemiz ve ideal bir gençlik için numûne-i imtisaldi. O, çölde yetişmesinin de payı olan sağlığıyla, şehir hayatının hastalık ve dertlerinden uzak oluşuyla, Arapların her zaman iftihar ettiği, ahlâk ve psikoloji bilginlerinin övdüğü, binicilik ve mürüvvet gibi üstün vasıflarla muttasıf olmakla da örnek bir şahsiyetti.

Onun en şiddetli düşmanları bile ne peygamberlikten önceki ne de peygamberlikten sonraki zamanlarında O’nu ayıplayabilecekleri bir kusur bulabilmişlerdir.

Resulullah, nezafet, haramdan ve çirkin şeylerden kaçınma, nezahet, ayıptan ve kusurdan uzak olmak ve şanına yakışmayan her şeyden yüz çevirmek hususunda herkese örnek bir insandı.

Hz. Peygamber 25 yaşına gelince Hz. Hatice ile evlendi. O zaman, Hz. Hatice 40 yaşlarında dul bir kadındı. Resulullah’tan önce iki kişiyle daha evlenmiş ve çocuk sahibi olmuştu. Üstelik Hz. Peygamber’den 15 sene daha büyüktü.

Resulullah Hz. Hatice’den sonra — ki bu sırada 50 yaşını geçmişti — Sevde bint-i Zem’a ile evlendi. Sevde’nin kocası Habeşistan’a hicret etmiş ve orada müslüman olarak vefat etmişti. Hz. Peygamber, Hz. Âişe’den başka bakire bir kızla evlenmemiştir.

Resulullah’ın her bir evliliğinde İslâmî davet açısından daima büyük bir yarar, güzel ahlâk ve mertlik, ya bir menfaati celb, ya da büyük bir içtimaî tehlikeyi bertaraf etmek söz konusu olmuştur ve hakim sebep budur.

Akrabalığın ve evlilik yoluyla kurulan hısımlığın; Arapların kabilevî ve içtimaî hayatında büyük bir yeri vardı. Bu hususa hiçbir millet onlar kadar değer vermemiştir. Bu evliliklerin İslâmî davet, İslâm toplumu, birçok kişinin hayatını kurtarmak ve Arap kabileleriyle savaştan kaçınmak hususunda, çok mühim tesirleri vardı. Resulullah onlarla bolluk içinde müreffeh bir hayat yaşamamıştır. O, sofrasını çeşit çeşit yemekler ve içkilerle süslememiş ve lüks bir hayat sürmemiştir — ki bu husus pek çok kişiye göre çok kadınla evlenmenin esas gayesidir — bilâkis lüks ve

ihtişamdan daima kaçınmış, kanaatkar olmuştur. Geçmişte ve günümüzde hiçbir büyük şahsiyet ve zahid, bu derece kanaatkar olmamıştır. “Resulullah’ın ahlâk ve şemaili” bahsinde de görüleceği gibi, insaflı ve vicdanlı bir okuyucuya Allah Teâlâ’nın şu âyet-i kerimesi yeter:

“Ey Peygamber! Kadınlarına söyle: Eğer dünya hayatı ve zinetini istiyorsanız haydi geliniz sizi donatayım ve güzelce âzâd edeyim. Yok eğer, Allah’ı ve Resulü’nü ve ahiret yurdunu istiyorsanız, iyi biliniz ki, sizden iyilik edenlere Allah çok büyük bir ecir hazırlamıştır.”

Hedef alınan bu gayenin, ruhî üstünlüğün ve bu derin terbiyenin tesiriyle olacak ki, Resulullah’ın istisnasız bütün hanımları —Allah hepsinden razı olsun— hiçbir şeyi bahane etmeden, oyalanıp gecikmeden Allah’ı, Resulü’nü ve ahiret yurdunu tercih ettiler.

Misâl olarak Hz. Aişe’nin, Resulullah’ın bu âyeti okuduğu zaman vermiş olduğu cevap kâfidir. Hz. Peygamber ona: “Anne ve babana danışıncaya kadar acele etmene gerek yoktur.” deyince Hz. Âişe: “Bu hususta mı ebeveynime danışacağım? Ben Allah’ı, Resulünü ve ahiret yurdunu istiyorum.” diye cevap vermişti. Hz. Âişe, Resul-i Ekrem’in bütün hanımlarının da kendisi gibi yaptığını söylüyor.

Hanımlarının çokluğu ve bunun gerektirdiği ruhî, iktisadî ve içtimaî vaziye;t Resulullah’ı davet yükünü omuzlamaktan, cihaddan, lüks hayattan uzaklaşmaktan, ideal bir şekilde yaşamaktan, büyük işlerle uğraşmaktan kısa bir müddet için bile olsa asla alıkoymamıştır. Bilâkis onlar O’nun zindeliğini ve kuvvetini arttırdılar, Allah Teâlâ’nın Resul-i Ekrem’e verdiği risalet görevini tebliğ, emaneti eda etmek, kadın-erkek bütün müslümanlara dinlerini öğretmek gibi hususlarda, O’nun emrine amade oldular. Gaza ve savaşlarda kendisine refakat ettiler, yaralıları ve hastaları tedavi ettiler, hayra vesile oldular, sıkıntılı zamanlarda yardımına koştular. Müminler bu konudaki hükümleri onlardan öğrendiler ve onlan muhafaza edip yaydılar.

Müslümanların annesi Hz. Âişe çok zeki ve kabiliyetli bir kadındı. Hâfiz Ebû Abdullah Şemseddin ez-Zehebî Tezkiretu’l- huffâz adlı meşhur eserinde Hz. Âişe hakkında şöyle der

“Hz. Âişe fakih sahabîlerin en büyüğüydü. Ashabdan fakih olanlar bile ona müracaat ederlerdi.”

Kubaysa bint-i Zueyb de:”Hz. Âişe, halkın en bilginiydi. Ashab’ın büyükleri de ona danışırlardı.” diyor.

Ebû Musa da: “Bize , Muhammed’in ashabına müşkil gelen bir hadis oldu mu, onu hemen Hz. Âişe’den sorardık ve Hz Âişe’nin o konuda mutlaka bilgi sahibi olduğunu görürdük.” diyor.

Hassan da bu hususta şöyle der: “Kur’ân-ı Kerim’i, bir farizayı, helâl ve haramı, şiir veya Araplara ait bir sözü Hz. Âişe’den daha iyi bilen birine rastlamadım.”

Güzel ahlâka, âlî-cenâblığa, cömertliğe ve yardımseverliğe gelince bu hususta hiç kimse onu geçemez.

Hişam’ın, babasından rivayet ettikleri, bu hususu aydınlatmaya yeter:

“Muaviye, Hz. Âişe’ye 100 bin (dirhem) para göndermişti. Vallahi bir ay bile olmadan Hz. Âişe onların hepsini dağıttı. Cariyesi, Hz. Âişe’ye: Bu paranın bir dirhemiyle bize et alsaydın!” deyince’ Hz. Âişe ona: ‘Beni hiç hatırına getirmez misin?’ dedi. Hz. Âişe oruçluydu.”

Hz. Muhammed’in hayatında teaddüd-i zevcât meselesi sık sık ortaya atılmış ve Batılı birçok araştırmacının ve müsteşriklerin zihinlerini meşgul etmiştir. Bu husustaki tartışmalar Batılıların İslâm dininde ve İslâm’ın zuhur ettiği dönemdeki aile hayatını, kendi örf ve adetleri, Batının kullandığı ölçü ve usullerle değerlendirmek istemelerinden kaynaklanıyor.

Fıtrat-ı selimenin ve Arap toplumunun kabul ettiği, hal ve toplumun yararının gerektirdiği ve Allah Teâlâ’nın izin verdiği esaslara uygun olmak şartıyla, yapılan evlilikleri tenkid eden Batılı fikir adamları ve yazarlarının yanıldıkları nokta, Batıyı ölçü almaları ve sonra da uzlaşamadıkları ve anlaşamâdıkları herşeyi, sert ve katı hükümlerle itham altında tutmalarıdır. Böylece kendi kendilerine müşkiller yaratıp, sonra da onu tedaviye koyuluyorlar. Bu, onların kendilerini büyük görmelerinin, Batının değer ve prensiplerini aşırı derecede kutsallaştırmalarının bir sonucudur.

İngiliz yazar Mr. R.V.C. Bodley; Batının Hz. Muhammed’in hayatında taaddüd-i zevcât gibi konulardaki düşüncelerini cesaretle tenkid edebilen insaflı bir kişidir.

Bodley, The Messenger-The Life of Mohammad adlı eserinde şöyle der:

“Muhammed’in aile hayatını batılı ölçülerle mukayese etmek ve Batıda Hıristiyanlık temellerine dayanan kanun ve geleneklere bakarak, O’nun aile hayatının aleyhinde hüküm vermek insafsızlıktır. Çünkü bu adamlar (Araplar) hiçbir zaman, ne Batılı ne de hıristiyan oldular. Onlar ancak kendi halkına mahsus olan esaslar ve kanunların hakim olduğu beldelerde ve devirde yaşadılar.

Buna rağmen hiçbir kişi çıkıp da, Avrupa ya da Amerika’nın kendine mahsus yönetim tarzının, Araplara ait yönetim tarzından daha üstün olduğunu söylemedi. Çünkü Batılılar kendilerine ait yönetim şeklinin ve hayat tarzının, başkalarından daha üstün olduğunu göstermek için, dikkatli ve büyük çapta bir araştırmaya halâ muhtaçtırlar. O halde onlara gereken, diğer dinler ve medeniyetleri ayıplamaktan ve kusur bulmaktan kaçınmak olmalıdır.”

Teaddüd-i zevcâtın çirkinliği —ki, Batı bunu böyle düşünüyor, halkı da bunun böyle olduğuna inanıyor, ona herkesin kabul ettiği bir hakikat nazarıyla bakıyor, yazarları ve kanun koyucuları da, bunu abartarak anlatıp olduğundan büyük göstermeye çalışıyorlar— zamanın ve nesillerin değişmesine rağmen devam eden, aklî ve ilmî olarak isbat edilmiş bir çirkinlik değildi. Bilâkis Batının hayalî ve duygusal yoğun propagandalarının mahsulü olan bir iddiadan ibarettir. İktisadî ve içtimai vaziyetin, eğitim seviyesinin yükselmesi sonucu, zamanla hafifleyecek ve nihayet tamamen yok olacak bir meseledir.

d - Hz. Peygamber’in çocukları ve torunları

Hz. Hatice’den Kasım adı verilen çocukları dünyaya gelmiş ve Hz. Peygamber’in künyesi Ebu’l-Kasım olmuştur. Kasım, henüz çocukken vefat etti, sonra sırasıyla Zeyneb, Rukıyye, Ümmü Külsüm ve Fâtıma adlı çocukları oldu. Abdullah, Tayyib ve Tahir hakkında ihtilâf vardır. Bazıları bunlar üç ayrı çocuk olarak kabul ederlerse de İbn Kayyım’a göre doğrusu Tayyib ve Tahir’in Abdullah’a ait iki ayrı lâkab olduğudur. Resul-i Ekrem’in bütün bu çocuklarının validesi Hz. Hatice’dir.

Fâtıma, Resulullah’ın en sevgili kızıydı. Hz. Peygamber, Fâtıma’nın cennetteki kadınların hanımefendisi (seyyide) olduğunu haber vermiş ve: “Fâtıma benden bir parçadır, onu rahatsız eden beni de rahatsız eder, onu inciten beni de incitmiş olur.” buyurmuştur. Ehl-i beyt’ten Resulullah’a en önce kavuşan Hz. Fâtıma olmuştur.

Hz. Peygamber’in Mısır’lı Marîye’den de İbrahim adı verilen bir çocuğu olmuştu. İbrahim, beşiği dolduracak hale gelmişti ki, Allah’ın rahmetine kavuştu. Resul-i Ekrem, oğlu İbrahim vefatında: “Göz yaşı döker, kalb mahzun olur, fakat Rabbimizi öfkelendirecek birşey söylemeyiz. Ey İbrahim! Senin ölümün üzerine büyük bir keder içindeyiz.” demişti.

İbrahim öldüğü gün güneş tutulmuştu. Bunu gören halk: “«İbrahim’in ölümünden dolayı güneş tutuldu” dediler. Hz. Peygamber bu sözleri duyunca: “Güneş ve ay Azîz ve Celîl olan Allah Teâlâ’nın iki âyetidir. Bir insanın ölümü veya doğumuyla tutulmaz.” buyurdu.

Ebu’l-Âs b. Rebi’ (Hz. Hatice’nin kızkardeşinin oğluydu) ile evlenen Zeyneb’in Ali adında bir oğlu ve Emame adında bir kızı olmuştur.

Hz. Osman ile evlenen Rukıyye’nin de Abdullah isimli bir çocuğu olmuştu. Hz. Rukıyye, Resul-i Ekrem Bedir’de iken vefat etmişti. Hz. Osman da onunla ilgilenmek üzere Medine’de kalmıştı. Hz. Osman, Rukıyye’den sonra Resulullah’ın diğer kızı Ümmü Külsüm ile evlenmiştir. Bundan dolayı Hz. Osman’a “Zi’n-nûreyn” denilmiştir. Ümmü Külsüm de Hz. Peygamber’in sağlığında vefat etmiştir.

Hz. Fâtıma Hz. Ali b. Ebû Talib ile evlenmişti. Bu evlilikten önce Hasan adlı çocukları doğmuş ve Hz. Ali’ye Ebu’l-Hasan künyesi verilmiştir. Sonra da Hz. Hüseyin dünyaya gelmiştir. Hz. Peygamber onlar hakkında “Hasan

ve Hüseyin bu dünyanın çiçekleridir, “Hasan ve Hüseyin cennet gençlerinin efendisidir.” buyurmuştur.

Allah Teâlâ onların nesline bereket ihsan etmiş, İslâmiyet’e ve müminlere yararlı kılmıştır. Onların soyundan büyük şahsiyetler ve kumandanlar, amelde, dinde, cihadda ve önder simalar yetişmiştir.

Hz. Ali’nin Fâtıma’dan Zeyneb ve Ümmü Külsûm adında iki kız çocuğu daha olmuştur. Zeyneb, amcazadesi Abdullah b. Cafer b. Ebû Talib ile evlendi ve Ali ile Avn adında iki oğlu oldu. Ümmü Külsûm de Hz. Ömer ile evlendi. Bu evlilikten’ de Zeyd isminde bir çocukları oldu. Zeyd annesi Ümmü Külsûm’ün sağlığında öldü.

Resulullah’ın Fâtıma hariç bütün çocukları kendinden önce ölmüştür. Fâtıma da Hz. Peygamber’den altı ay sonra vefat etmiştir.

YİRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Resulullah’ın Ahlâk Şemâili Cc

Hz. Peygamberin ahlâkî ve fiziki vasıfları

İnsanlan tavsif ve tarif etmekte mahir olan Hind b. Ebû Hâle (Hz. Hatice'nin oğlu, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in dayısı) der ki:

"Resulullah'ın hüzün ve tefekkür içinde olmadığı bir an yoktu. Devamlı olarak tefekkür ederdi. Onun için rahat yoktu. Çoğu zaman sükût eder, gereksiz yere konuşmazdı. Söze başlayınca mağrur ve mütekebbir kişilerin yaptığı gibi, dudak ucuyla konuşmaz, kelimeleri gayet güzel telâffuz ederdi. Belâgatla konuşurdu. Sözleri, hakkı batıldan ayırırdı. Ne fazla ne de eksik konuşurdu. Sert ve kaba bir insan değildi. Başkalarını hiçbir zaman hor ve hakir görmezdi. Nimet az bile olsa, ona büyük değer verir, asla nankörlük etmezdi. Onu hiçbir şekilde kötülemezdi. Yiyecek ve içecekleri, ne hoşuna gittiği için över, ne de hoşlanmadığı için kötülerdi. Dünya için ve dünyada kendisini alâkadar eden işler için asla öfkelenmezdi. Fakat hakka tecavüz söz konusu olunca hakkı sahibine iade edip, haksızı cezalandırmadıkça hiçbir şey O'nun öfkesinin önüne geçemezdi. Kendisine ait bir şey için asla kızmaz ve intikam almaya kalkmazdı. Birşeye işaret edince, parmağıyla değil bütün eliyle işaret ederdi. Birşeye hayret edince elini ters çevirirdi. Konuşurken ellerini bitiştirir ve sağ elinin ayasını sol elinin baş parmağının iç tarafına vurur dururdu. Öfkelendiği zaman hemen vazgeçer ve bunun için büyük gayret sarfederdi. Sevindiği zaman gözlerini yumardı.

En fazla güldüğünde tebessüm ederdi. Gülümserken de dişleri dolu taneleri gibi gözükürdü. Kahkaha ile gülmezdi

Resulullah'ı en iyi tanıyan, O'nunla en uzun süre beraber kalan, tarif ve tavsifte halkın en kabiliyetlisi olan Ali b. Ebû Tâlib de Resulullah'ı şöyle tavsif eder:

"Resul-i Ekrem, sözlerinde ve davranışlarında hep mutedil olmuş, hiçbir zaman haddi aşmamış, çirkin bir söz ve davranışta bulunmamıştır, böyle yapmak için uğraşmamıştır da. Çarşı ve pazarlarda çok dolaşmazdı. Kötülüğe kötülükle mukabele etmezdi. Affeder ve bağışlardı. Allah yolunda cihad ederken müstesna, hiçbir şeye eliyle vurmamıştır. Hiçbir hizmetçisini ve hanımını dövmemiştir. Kendi şahsına yapılan zulümlerden intikam aldığını hiç görmedim. Meğer Allah'ın haramlarına saygısızlık edilmiş olmaya. Zira Allah'ın haramları çiğnendiğinde şiddetle öfkelenirdi. İki şeyden birini tercih etmek hususunda muhayyer bırakılırsa kolay olanını

tercih ederdi. Evine girdiği zaman herkes gibi elbisesini temizler, koyunu sağar ve kendine hizmet ederdi.

“Resulullah lüzumsuz yere konuşmazdı. Müslümanları birbirlerine ısındıracak ve birbirlerinden nefret ettirmeyecek tarzda konuşurdu. Her kabilenin güzel hasletli insanlarına ikramda bulunur ve onu kavmine başkan tayin ederdi. Halkı (hatalı işlerden ve sözlerden) sakındırır, kendisi de korunurdu. Güleryüzünü ve güzel ahlâkını hiç kimseden esirgemezdi. Ashabını daima arar, halka aralarında olup biten hadiseleri sorardı. İyiliği över ve pekiştirir, ona güç katardı. Kötülüğü zemmeder ve onu zayıf düşürürdü. Her işinde itidalliydi, ihtilâfsızdı. Müslümanların gaflete düşmelerinden korkar, onları ikaz etmeyi ihmal etmezdi. Her halinde ibadet ve iyiliğe hazırdı.

Hakkı tecavüz etmediği gibi onu yerine getirmekten de geri durmazdı. O’na yakın olanlar halkın en hayırlılarıydı. O’nun yanında ashabın en üstünü, nasihati en yaygın ve şümullü olanıydı. Resul-i Ekrem katında mertebece en yüksek olanlar da, insanların durumunu düzeltmek için canıyla malıyla çalışan, yardımı ve iyiliği en güzel olanlardı.

“Hz. Peygamber kalkarken de, otururken de hep Allah’ı zikirle meşgul olurdu. Oturan bir cemaatın yanına gittiğinde üst tarafa geçmez ve hemen meclisin sonuna otururdu. Ashab-ı Kiram’a da böyle yapmalarını emrederdi. Kendisiyle birlikte oturan herkese değer verirdi, öyle ki mecliste bulunan herkes kendisinden daha itibarlı kişi olmadığını zannederdi. Kendisiyle oturan ya da bir ihtiyacı için yanma gelen şahsa, dönüp gidinceye kadar sabrederdi. Biri bir istekte bulunursa onu hemen yerine getirir, şayet elinde böyle bir imkânı olmazsa o zaman da tatlı dille anlatırdı. Gönlü ve hoşgörüsü bütün insanlığı içine alacak kadar genişti. Onlara şefkatli ve merhametli bir baba olmuştu. Hak konusunda herkes onun katında müsavi idi. Resulullah’ın meclisi bir ilim, haya, sabır ve emanet meclisiydi. Orada yüksek sesle konuşulmaz, hiç kimse ayıplanmaz ve hiçbir şahsın kusur ve ayıbı açığa vurulup yayılmazdı. Bu mecliste bulunan herkes birbirleriyle müsavi idi. Ancak takvaları sayesinde birbirlerinden üstün olabilirlerdi. Büyüklere herkes saygı gösterir, küçüklere şefkat ve merhametle muamele ederdi, fakir ve muhtaç olanları herkes kendilerine tercih eder garipleri koruyup gözetirlerdi.

“Resulullah daima güleryüzlü, yumuşak huylu, şefkat ve merhameti, bağışlaması bol bir insandı. Sert ve kaba sözlü değildi. Orada burada dolaşıp durmazdı. Hiç kimsenin ayıp ve kusurunu araştırmazdı. Cimri bir

insan değildi. Hoşuna gitmeyen şeyleri görmemezlikten gelirdi. Hiç kimsenin ümidini kırmazdı. Hoşlanmadığı bir davranış ve sözü sükûtla karşılardı.

“Kendini şu üç şeyden:

1. İnsanlarla çekişmekten, mücâdele etmekten,

2. Büyüklenmekten,

3. Yararsız ve boş şeylerle uğraşmaktan menetmişti.

İnsanları da şu üç şeyde kendi hallerine bırakmıştı:

1. Hiç kimseyi ne yüzüne karşı kötüler, ne de arkadan çekiştirirdi.

2. Hiç kimsenin ayıp ve kusurunu araştırmazdı.

3. Sevab ümid etmediği bir konuda konuşmazdı.

“Resulullah konuşurken mecliste bulunanlar başlarını öne eğer, başlarına kuş konmuş gibi hareketsiz dururlardı. Hz. Peygamber susunca konuşurlar, fakat onun yanında asla, tartışmazlardı. Biri Resul-i Ekrem’in yanında konuşacak olursa, diğerleri o sözünü bitirinceye kadar sessiz beklerlerdi. Hz. Peygamber ilk konuşanın sözüyle son konuşanın sözünü aynı dikkatle dinler, asla bıkkınlık göstermezdi. Onların güldüğü şeylere Resulullah da güler, onların hayret ettiği şeylere o da hayret ederdi.

“Yabancıların konuşmalarında ve sorularındaki kaba ve sertliğe, ashabı da kendisi gibi davransın düşüncesiyle sabrederdi. ‘Bir ihtiyaç sahibinin muhtaç olduğu şeyi aradığını görürseniz onun bu ihtiyacını karşılayınız veya yardım ediniz’ derdi. Kendini olduğu gibi göstermeyen övgüleri kabul etmezdi. Hakka tecavüz etmedikçe hiç kimsenin sözünü kesmezdi. Eğer konuşan haddi aşarsa o zaman ya müdahele eder ya da kalkıp giderdi.

“İnsanların gönülce en cömerdi, dil bakımından en doğrusuydu. Tabiat itibarıyla en yumuşağı, kabile ve nesep yönünden en şereflisiydi. O’nu ansızın görenler heyecana kapılır, bilerek arkadaşlık edenler onu severdi.”

Resulullah’ı tavsif eden Hz. Ali der ki:

“Ondan önce de, ondan sonra da onun gibi mükemmel bir şahsiyet görmedim.”

Allah Teâlâ Peygamberine güzellik elbisesi giydirmiş, ona kendinden sevgi ve heybet bağışlamıştı. Hind b. Ebû Hâle Resulullah'ı şöyle tavsif eder:

"Resulullah, kadri büyük, şânı yüce bir insandı. Gözlerde ve gönüllerdeki yeri de öyle muhteşemdi. Mübarek yüzü Ay'ın 14. gecesi gibi nur saçardı.

Berâ b. Âzib der ki: "Resulullah normal boydaydı. O'ndan daha güzelini asla görmedim:"

Ebû Hureyre de Resulullah'ı şöyle tanıtır: "Resulullah, uzuna yakın orta boyluydu. Teni bembeyazdı. Sakalı siyahtı. Dişleri güzeldi. Kirpikleri uzundu. Omuzlarının arası oldukça genişti. O'nun gibisini ne önce ne de sonra gördüm. "

Enes anlatıyor:

''Resulullah'ın elinden daha yumuşak bir dibace veya ipekli kumaşa dokunmadım; Resulullah'ın kokusundan daha güzel bir koku da koklamadım."

d - Hz. Peygamber her zaman Allah Teâlâ ile beraberdi

Resul-i Ekrem Allah Teâlâ'nın kendisine peygamberlik ve dostluk bahşedip herkesten güzide kılmasına, geçmiş ve gelecek günahlarını affetmesine rağmen, ibadete çok düşkündü. Herkesten çok ibadet etmeye çalışırdı.

Muğire b. Şu'be anlatıyor:

"Resulullah namaz kılarken ayakları şişinceye kadar kıyamda dururdu. O'na (Ya Rasulallah!) "Allah senin gelecek günahlarını bağışladığı halde neden böyle yapıyorsun?" denilince, Hz. Peygamber: "Niçin daha çok şükreden kul olmayayım?" buyurmuştur.

Hz. Âişe: "Resulullah Kur'an'dan bir âyeti sabaha kadar tekrar etti durdu." diyor.

Hz. Ebû Zerr der ki: "Resulullah'ın sabaha kadar tekrar edip durduğu âyet-i kerime şu idi: 'Eğer kendilerine azab edersen şüphe yok ki, onlar senin kullarındır. Eğer onları bağışlarsan mutlak galip, yegâne hüküm ve hikmet sahibi olan da hakikaten sensin sen.'"

Hz. Âişe anlatıyor: "Resulullah öyle oruç tutardı ki, biz o artık hiç orucu bırakmayacak sanırdık. Bazan da oruca öyle ara verirdi ki, biz artık daha oruç tutmayacak derdik."

Enes b. Malik: "Resulullah'ı gecenin ihtimal vermediğiniz bir anında namaz kılarken, yine hiç ummadığınız bir anında uyurken görebilirsiniz!" diyor.

Abdullah b. eş-Şahhayr anlatıyor:

"Resulullah'ın yanına geldiğimde O, namaz kılıyor ve kaynayan tencerenin çıkardığı sese benzer bir ses çıkararak ağlıyordu." Neredeyse namazdan hiç ayrılmayacak ve onu bırakıp da başka birşeyle meşgul olmayacaktı. Resulullah: "Namaz benim gözbebeğimdir." buyurmuştu.

Ashab-ı Kiram: "Resulullah zor ve meşakkatli bir işle karşılaşıp canı sıkılınca hemen namaz kılardı." diyor. Ebû Derda der ki: "Resulullah şiddetli rüzgâr olduğu geceler rüzgâr sakinleşinceye kadar mescide sığınırdı. Güneş ve ay tutulduğu zamanlarda ise, hemen namaza durur ve ortalık aydınlanıncaya kadar namaza devam ederdi."

Resulullah namazı çok severdi ve namaz vaktini hasretle beklerdi. Bazan müezzini Bilâl-ı Habeşî'ye: "Ey Bilâl! Haydi namaz için kamet et, bizi namazla huzura kavuştur, sevindir." derdi.

d - Resulullah’ın hayata bakışı ve ona değer vermeyişi

Resulullah’ın dinara, dirheme, mala ve mülke bakışına gelince, O, konuşmalarında ve açıklamalarında daha çok bu konu üzerinde dururdu. O’nun Rabbani medreselerinden yetişen öğrencileri, onların da şarkta ve garbta Arap ve diğer milletlere mensup olan öğrencileri, dinar ve dirheme, tuğla, taş, toprak ve kum nazarıyla bakmışlardır. Onlardan dünyaya değer vermemeleri, hayatın parlak ve yaldızlı şeylerini önemsememeleri. mallarını başkalarına infak etme aşkları, başkalarını kendilerine tercih etmeleri ve aza kanaat etmeleri hususunda rivayet olunan şeyler akılları hayrete düşürecek seviyededir. Onların her hayır ve fazilette önderleri, imamları ve öğretmenleri olan Resulullah’ın bu konudaki büyüklüğü ise, herkesçe tartışmaşız kabul edilen bir hakikattir. Ne var ki biz Ashab Kiram’ın bu babdaki rivayetlerini ihmâl ettik. O’nun bu hususdaki sözleri de bunu dile getirir. Fakat hadiselerden ve buna dair haberlerden daha özlü ve daha güzel bir söz olamaz.

Resulullah’ın hayatında ve her türlü işinde tatbik ettiği şu hadis-i şerif çok meşhurdur: “Allah’ım, ahiret hayatından başka bir hayat yoktur.” “Dünya benim neyime, benim dünya ile alâkam, bir ağacın altında biraz gölgelendikten sonra orayı terkedip yoluna devam eden bir yolcu misâlidir.”

Hz. Ömer, Resul-i Ekrem’i bir hasır üzerinde yatarken gördü. Hasır vücudunda iz yapmıştı. Hz. Ömer bu hal karşısında kendini tutamayıp ağlamaya başladı. Hz. Ömer’in gözlerinden yaşlar boşandığını, gören Hz. Peygamber “Sana ne oldu ya Ömer?” dedi. Hz. Ömer: “Ya Rasulallah, sen Allah’ın yarattığı en mümtaz insansın; Kisra ve Kayser lüks ve ihtişam içinde yaşarken....” deyince, Resulullah öfkesinden kızardı ve “Sen de mi böyle düşünüyorsun ya Ömer? Onlar bütün nasipleri dünya hayatında verilmiş bir kavimdir.” buyurdu.

Resulullah, bu güzel hayatı yalnızca kendisi için istemezdi. Ehl-i beyti ve ailesi için de arzu ederdi. Resul-i Ekrem: “Allah’ım Muhammed ailesine geçinecek kadar rızık ihsan buyur” diye dua ederdi. Ebû Hureyre der ki: “Ebû Hureyre’nin nefsini kudret elinde bulunduran Allah’a yemin ederim ki, Resulullah ve ailesi Hz. Peygamber’in vefatına kadar üç gün arka arkaya buğday ekmeğiyle karnını doyurmamıştır.”

Hz. Âişe anlatıyor: “Ay gelir geçerdi de biz, Muhammed ailesi evimizde yemek pişirecek ateş yakmazdık. Sadece hurma ve su ile karnımızı doyururduk.”

Resulullah (sav)’ın zırhı bir yahudinin yanında rehin bulunuyordu. Vefatına kadar onu kurtaracak birşey bulamamıştı.

Resulullah’ın Veda haccına katılan müslümanların sayısı gözün görebildiği kadar çoktu. Bütün Arap Yarımadası ona boyun eğmişti. Hz. Peygamber Veda haccında semeri eskimiş bir deveye binmişti. Semerin üzerindeki saçaklı örtü de dört dinar etmezdi. Resulullah şöyle dua ediyordu: “Allah’ım! Bu haccı içinde riya ve şöhret düşüncesi olmayan bir hacc olarak kabul et!”

Resul-i Ekrem, Ebû Zerr’e: “Ey Ebû Zerr! Şu Uhud dağı kadar altınım olsa borç için ayırdığım hariç, yanımda tek bir dinarın bile üç günden fazla kalmasını istemem. Onları Allah’ın kullarına — eliyle sağına soluna ve arkasına işaret ederek — işte böyle, işte böyle, işte böyle bağışlarım, dağıtırım” demişti.

Câbir b. Abdullah der ki: “Resulullah’tan birşey istenildiğinde asla ‘hayır’ dememiştir.” İbn Abbâs da şöyle diyor. “Resulullah hayırlı işlerde rüzgârdan daha cömert idi.”24

Enes b. Malik anlatıyor: “Bir adam gelip Resulullah’tan mal istedi. Resulullah’ın duası üzerine de Allah Teâlâ ona iki dağ arasını işgal edecek kadar sürü ihsan etti. Adam sonra beldesine döndü ve halka: ‘Ey insanlar! Müslüman olunuz, çünkü Muhammed fakir düşmekten korkmayan bir şahıs gibi cömertce mal bağışlıyor’ dedi. Bilâhare bu adam Resulullah’a 90.000 dirhem gönderdi. Hz. Peygamber bunları bir hasır üzerine koydurdu ve bunları dağıtmaya, paylaştırmaya başladı paralar bitinceye kadar gelen hiçbir kimseyi geri çevirmedi.”

d - Resulullah halk ile iç içeydi

Resulullah'ın ibadete olan düşkünlüğü, dünyaya değer vermemesi, maddî ve manevî varlığıyla Allah'a yönelmesi onunla meşgul olup dua ve niyazda bulunması, halkın arasına girmesine, güler yüzlü olmasına, hal-hatır sorup onların gönüllerini almasına, onlarla latife etmesine ve her hak sahibine hakkını vermesine engel teşkil etmiyordu. Bu Resul-i Ekrem'den başkasının yapamayacağı bir işti. Halbuki Resulullah: "Benim bildiğimi bilmiş olsaydınız az güler, çok ağlardınız" buyurmuştur.

Resulullah gönülce insanların en genişiydi. Tabiat itibarıyla en mülayimi, nesebce en şereflisiydi. Ashabının arasına girer, onlarla içli-dışlı olur ve sohbet ederdi. Onların çocuklarıyla oynar ve kucağına alırdı. Hür veya köle, cariye veya fakir herkesin davetine icabet ederdi. Şehrin en uzak mahallesindeki hastaları ziyaret eder ve mazeret beyan edenin özrünü kabul ederdi. Ayakları sıkışsa, rahatsız olsa bile ashabının yanında ayaklarını uzattığı görülmemiştir.

Abdullah b. Haris: "Resulullah'tan daha çok tebessüm eden birini görmedim" diyor. Câbir b. Semûre de derki: "Resulullah'm yüz'den fazla meclisinde hazır bulundum. Ashabı şiirler söyler, cahiliye devrine ait bazı şeyler anlatırdı da, o ses çıkarmadan dinlerdi. Bazan da onlarla birlikte tebessüm ederdi."

Eş-Şerîd: "Resulullah benden Ümeyye b. Ebû Salt'in şiirini okumamı istedi, ben de okudum" diyor.

Resulullah (sav), şefkat ve sevgi dolu bir insandı. İnsanî hisler ve latîf duygular, en üstün ve en güzel şekliyle onda tecelli etmişti. Enes b. Malik der ki: "Resul-i Ekrem Hz. Fâtıma'ya: İki oğlumu (yani Hz. Hasan ve Hz. Hüseyn'i) bana çağır' derdi sonra her ikisini koklar, bağrına basardı." Bir defasında Hz Peygamber torunu Hasan b. Ali'yi yanına çağırdı. O da koşarak geldi ve Resulullah'ın kucağına atıldı, sonra da eliyle Resulullah'ın sakalını okşadı.

Hz. Âişe anlatıyor: "Resulullah'ın azadlısı Zeyd b. Harise Medine'ye gelince, o sırada evinde bulunan Resulullah'ı ziyarete gitmiş ve kapıyı vurmuştur. Üzerindeki elbiseyi çıkarıp istirahat etmekte olan Resul-i Ekrem, Zeyd'in geldiğini anlayınca hemen elbisesini üzerine çekip onu karşılamaya çıktı. Zeyd'i görünce de onunla kucaklaşıp öptü.

Üsâme b. Zeyd’den şöyle rivayet edilmiştir: “Resulullah’ın kızlarından biri, Hz. Peygamber’e: ‘Oğlum ölmek üzeredir, bize gel’ diye haber gönderdi. Resulullah da kızına selâm söyleyip: ‘Aldığı ve verdiği herşey Allah Teâlâ’ya aittir. O’nun katında her şeyin muayyen bir ömrü vardır. Sabret ve sevabını Allah’tan bekle’ dedi. Bu defa kızı Resulullah’a yemin vererek mutlaka gelmesini istedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber’le beraber biz de kalktık, (doğruca kızının evine gittik). Resul-i Ekrem oturunca hasta çocuk Hz. Peygamber’in kucağına verildi. Çocuk ruhunu teslim etmek üzereydi. Resul-i Ekrem onu bu halde görünce gözlerinden yaşlar boşandı. Sa’d b. Ubade hayretle: ‘Ya Rasulallah! Bu gözyaşları da nedir?’ diye sordu. Resulullah: ‘Bu göz yaşları Cenab-ı Hakk’ın merhametli kullarının gönüllerine koyduğu rahmet-i İlâhiyyenin bir eseridir. Allah Teâlâ bu rahmeti şefkatli ve merhametli kullarına ihsan eder’ buyurdu.”

Bedir esirleri arasında yer alan Abbas sıkıca bağlanınca Resulullah bunu duymuş ve gözüne uyku girmeyip inlemeye başlamıştı. Bunu haber alan Ensar, Abbas’ı hemen serbest bırakmıştır. Bu şefkat hissi onu Abbas ile diğer esirler arasında herhangi bir ayrıcalığa sevketmemiş, o herkese aynı şefkati göstermiştir. Ensar, Resulullah’ın Abbas’ın bağının çözülmesini istediğini anlayınca, Hz. Peygamber’e gelip onun hoşnutluğunu kazanmak için Abbas’tan alacakları fidyeden de vazgeçmek istediler. Fakat Resulullah bunu kabul etmedi.

Bir bedevi Resul-i Ekrem’e gelerek: “Siz çocukları öper misiniz? Biz onları öpmeyiz.” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona: “Allah senin kalbinden merhameti sıyırmışsa ben sana ne yapabilirim?” diye cevap verdi.

Resulullah çocuklara karşı çok merhametli ve çok şefkatliydi. Enes b. Malik’ ten şöyle rivayet edilmiştir: “Resul-i Ekrem bir gün oynamakta olan çocukların yanına uğradı ve onlara selâm verdi.” Yine Enes b. Malik anlatıyor: “Resulullah bizim aramıza girer, bizimle kaynaşırdı.”

Resulullah, müslümanlara karşı çok şefkatliydi. Çok düşkündü. Onların hallerindeki değişikliği, ihmalkârlıktan ve bıkıp usanmaktan dolayı başlarına gelen şeyleri sürekli gözlerdi.

İbn Mesûd der ki: “Resulullah vaazlarında, halkı bıktırmanın, usandırmanın, çirkin bir davranış olduğu hususunda ısrarla dururdu. Namaza çok düşkün olmasına rağmen, ağlayan bir çocuğun sesini duyunca namazı kısaltırdı. Resulullah’ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Uzun müddet kıyamda kalmak niyetiyle namaza dururdum, fakat çocuğun

ağlamasını duyunca, annesine zahmet vermek hoş birşey olmadığından hemen kısaltırdım.”

İbn Mesûd derki: “Bir adam Hz. Peygamber’e gelip: ‘Ya Rasulallah! Filan adam namaz kıldırırken o kadar uzatıyor ki, vallahi bu yüzden sabah namazına gitmiyorum’ dedi. Resulullah’ı hiçbir zaman o günkü kadar gazablı görmedim. Sonra halka hitaben: İçinizden bazı kimseler cemaatı nefret ettiriyor. Hanginiz cemaate namaz kıldıracak olursa, namazı kısa kıldırsın. Çünkü cemaat arasında zayıf olanı var, yaşlı olanı, iş-güç sahibi olanı var’ buyurdu.”

Resulullah’ın şefkat ve merhametine delâlet eden bir hadise de şudur: Encûşe, kadınlar kafilesinin şevkiyle görevli, sesi güzel bir şahıstı. Develer onun sesini duyunca süratle yol alırdı. Bu ise kadınlara zahmetli olurdu. Bundan haberdâr olan Resul-i Ekrem: “Ey Encûşe! Kadınları götürürken biraz yavaş ol!” buyurdu.

Allah Teâlâ onu kinden ve bir kimse hakkında kötü niyet beslemekten arındırmıştı. Resulullah’ın şöyle buyurduğu rivayet edilir: “Sizden biri, ashabımdan bana birşey ulaştırmasın. Çünkü ben tertemiz bir kalble sizin karşınıza çıkmak isterim.”

Hz. Peygamber, Ashâb-ı Kiram’a karşı, merhametli bir baba evlâdına nasıl davranırsa öyle davranırdı. Bütün müminler onun aile fertleri gibiydi. Bir anne, sütten yeni kesilmiş bir yavrusuna nasıl ilgi gösteriyorsa, Resulullah da müminlerle öyle ilgilenirdi.

Hz. Peygamber: “Kim bir mal bırakarak vefat ederse onu vârislerine veririm. Kim de bir yakını olmadan ölürse onun borcu da bize aittir” derdi. Başka bir rivayette de “Hiçbir mümin yoktur ki, dünya ve ahirette beni herşeyden üstün tutmasın.” buyurdu. Kur’an-ı Kerim’de de “Müminler Peygamberi kendi nefislerinden daha çok severler, onu kendilerine tercih ederler.” buyuruluyor. Hz. Peygamber bir başka hadis-i şerifte de “Bir mü’min miras bırakarak ölürse, baba tarafından yakınları ona varis olur. Kim de bir borç bırakarak ölürse bana gelsin. Ben onun mevlâsıyım.” buyurmuştur.

d - Resulullah düzgün bir yaratılıştaydı

Cenab-ı Hak Resulullah'ı ahlâk ve yaratılış itibarıyla en mükemmel bir şekilde yaratmıştı. Bütün asırlar ve nesiller içinde güzel yaratılış, zevk-i selim, anlayış ve kavrayış, doğruluk ve itidal, ifrat ve tefritten uzaklık itibariyle onun kadar mükemmel bir şahsiyet yoktur. Hz. Âişe der ki: "Resulullah iki işten birini tercih etmek durumunda olursa —günah değilse —-en kolayını tercih ederdi. Şayet günah ise ondan herkesten ziyade uzak kalırdı."

Resul-i Ekrem kendini ilgilendirmeyen işlere karışmazdı Zühdde ve nefsi birtakım haklarından alıkoymada hiçbir hiçbir zaman haddi aşmazdı.

Ebû Hureyre'den rivayet edilmiştir: "Resul-i Ekrem buyurdu ki: "Bu din kolaylık dinidir. Hiçbir kimse yoktur ki, din hususunda (amellerim eksiksiz olsun diye) kendini zorlasın da din, ona galebe etmesin (ve ezilip büsbütün amelden kesilmesin). O halde doğru yolu takib edin, itidal üzere olun (böyle olursanız) size müjdeler olsun ki, (Allah amelin azına da çok büyük mükâfat ihsan eder) sabah akşam ve biraz da gece yolculuğunuz sırasında Allah'tan yardım dileyiniz." "Size ancak gücünüzün yettiği kadarını yapmak farzdır. Siz gücünüzün yettiğiyle iktifa edin. Allah'a yemin olsun ki, Allah, siz usanıp bıkıncaya kadar asla bıkmaz."

İbn Abbas der ki: "Resulullah'a, 'Allah'a en sevgili olan din hangisidir?' diye soruldu da O, "Allah'a en sevgili olan din, müsamaha ve kolaylık üzerine kurulmuş olan İslâm dinidir' buyurdu.

İbn Mesûd'dan rivayet edilmiştir: Resulullah: "Birşeyi çok inceleyenler mahvolmuştur" buyurdu. Hz. Peygamber İslam'a davet ve İslâm'ı öğretmek üzere gönderdiği bazı şahıslara da: "Kolaylık gösteriniz, zorlaştırmayınız, müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz!" derdi. Abdullah b. Amr el-Âs'dan: "Resulullah buyurdu ki: 'Allah, nimetinin eserini kulunun üzerinde görmek ister.'

d - Evinde çoluk çocuğuyla beraber

Resulullah’ın evindeki hayatı diğer insanlardan farksızdı. Hz. Aişe’nin anlattığı gibi Hz. Peygamber elbisesini temizler, koyununu sağar, kendi işini kendi görürdü. Elbisesini yamar. ayakkabısını tamir eder ve buna benzer işler yapardı. Hz. Aişe’ye “Resulullah evinde ne yapardı?” diye sorulunca o: “Hz. Peygamber, çoluk çocuğunun işleriyle meşgul olur, namaz vakti gelince de namaza giderdi.” demiştir.

Bir başka rivayet de de şöyle denir: “Resulullah ayakkabısını tamir eder, elbisesini diker ve sizden biri evinde ne yaparsa o da onları yapardı”. Hz. Âişe der ki. “Resul-i Ekrem halkın en mülayim tabiatlısı ve en cömertiydi. İnsanların en güleryüzlüsü ve en çok tebessüm edeniydi.” Enes b. Malik de: “Ailesine Resulullah’tan daha merhametli bir insan görmedim.” diyor. Hz. Âişe’den rivayet edilmiştir: “Hz. Peygamber buyurdu “Sizin en hayırlınız ailesine en hayırlı olandır. Ben sizin en hayırlınız, ailesine en iyi davrananızım.” Ebû Hureyre der ki: “Resulullah hiçbir yemeği asla kötülemezdi. Hoşuna giderse yer, hoşuna gitmezse yemezdi.”

Resulullah tehlikeli yerlerde, zarar ve ziyan söz konusu olan yerlerde, işe önce yakınlarından başlardı. Bolluk ve refah ile ganimetlerin söz konusu olduğu yerde de, onlan en sona bırakırdı.

Resul-i Ekrem’in ev halkı ve ailesiyle akrabaları hakkında her zaman tatbik ettiği bir ilke vardı. O da şu idi: “Tehlikeli ve zararlı işlerde onları öne almak, refah ve ganimetle ilgili işlerde de onları en sona bırakmak.”

Utbe b. Rebia, Şeybe b. Rebia ve Velid b. Utbe —ki bunlar Arapların belli başlı kahraman cengâverlerindendi— Kureyş kabilesinden, din yüzünden Mekkelilerden ayrılan ve oradan hicret etmiş olanlardan, mübareze için er dilediler. Resulullah onların savaştaki yerlerini ve kabiliyetlerini herkesten daha iyi bilirdi. Kureyş’in içinde onlarla mübarezeye çıkacak yiğitler ve süvariler şüphesiz vardı. Fakat Hz. Peygamber: “Kalk Hamza! Kalk Ey Ali! Ve kalk ey Ubeyde!” demekten başka bişey söylemezdi. Bunlar neseb ve akrabalık cihetiyle Resulullah’ın en yakınları ve en çok sevdiği kişilerdi. Hz. Peygamber hayatlarına kıyamadığından dolayı bir başkasını onlara tercih etmezdi. Allah Teâlâ rakiplerine karşı onlara daima zafer ve galibiyet ihsan etmiştir. Hz. Hamza

ve Hz. Ali sağ-salim ve muzaffer olarak döndüler. Hz. Ubeyde'yi de yaralı olarak getirdiler.

Resul-i Ekrem faizi haram kılmak ve cahiliye çağının kan davalarını ortadan kaldırmak istediğinde, önce amcası Abbas b. Abdulmuttalib'den ve onun kardeşi oğlu Rebia b. el-Hâris b. Abdulmuttalib el-Haşimî'den başlamıştı. Veda Haccındaki meşhur hutbesinde şöyle buyurmuştur: "Cahiliye faizi ilga edilmiştir, ilga ettiğim ilk faiz de Abbas b. Abdülmuttalib'in faizleridir. Cahiliye çağının kan davaları da kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası da Rebia b. el-Hâris'in kan davasıdır."

Fakat refah ve ganimetlere gelince, Hz. Peygamber —krallar, kumandanlar ve liderlerin aksine — bu konuda onları en sona bırakır ve diğerlerini akrabalarına tercih ederdi.

Hz. Ali anlatıyor: "Hz. Fâtıma değirmende tahıl öğütmekten dolayı karşılaştığı zahmetten Resulullah'a şikâyette bulundu. Sonra da Hz. Peygamber'in bir harb esiri getirdiğini haber alır almaz, babasına gidip bu esirin kendine hizmetçi olarak verilmesini istedi. Fakat Resul-i Ekrem buna muvafakat etmedi. Hz. Fâtıma bunu Hz. Âişe'ye anlatmış, Hz. Âişe de Hz. Peygamber'e söylemiş. Bunun üzerine ikisi birlikte bize geldiler. Biz o sırada yataklarımıza girmiştik. Hemen kalkmak istedik. Fakat Resulullah bize: 'Yerinizde durunuz!' dedi. Resulullah bize 'Size benden istediğiniz şeyden daha hayırlı birşey söyleyeyim mi? Yatacağınız zaman 34 defa Allahu ekber, 33 defa elhamdülillah ve 33 defa da Sübhanallah deyiniz. Şüphesiz bu sizin benden istemiş olduğunuz şeyden çok daha hayırlıdır' buyurdu.

Bu hadise hakkındaki başka bir rivayette de Resulullah şöyle buyurmuştur: "Vallahi size vermeyeceğim. Karınları açlıktan büklüm büklüm olmuş insanlara vereceğim Onlara verecek birşey bulamıyorum. Fakat onları satıp parasını bu fakirlere dağıtacağım."

d - Resulullah’taki insanî (şuur) inceliği ve insanî duygunun asaleti

Da’vet ve nübüvvetin ağır yüklerine ve insanlığın, köklü dağlardan başkasının taşıyamayacağı kadar büyük dert, sıkıntı ve meşakkatlerine rağmen, en nazik insanî şuurun ve en aslî insanî duyguların en güzel bir şekilde, Hz. Peygamber’de tecelli ettiğini görüyoruz.

Resulullah, davetine icabet eden, kanlarını ve canlarını Allah yoluna bağışlayan, Uhud savaşında ve Hz. Peygamber’in hayâtının son gününe kadar, şehitlik mertebesine kavuşmak isteyen vefakâr ashabını unutmadı. Resulullah onları her zaman yâd eder, onlar için dua ve niyazda bulunur ve onları ziyaret ederdi. Bu sevgi savaşın cereyan ettiği yere ve bu hadiseye şahid olan dağa ve bu dağı bağrına basan beldeye siraye etmiştir. Ashab-ı Kiram, Resulullah’ın şöyle buyurduğunu rivayet ederler: “Bu dağ (Uhud) bizi sever, biz de onu severiz.” Enes b. Mâlik derki: “Uhud dağı görününce Resul-i Ekrem: “İşte bu dağ (Uhud) bizi sever, biz de onu severiz.” dedi. Bir başka sahabi, Ebu Humeyd anlatıyor: “Resulullah ile birlikte Tebuk gazasından dönüyorduk. Medine’ye yaklaştığımızda peygamber: “İşte bu Ta’be. Bu da bizim onu, onun da bizi sevdiği (Uhud) dağıdır.”

Ukbe, Resulullah’ın bir gün gidip Uhud şehitlerinin cenaze namazını kıldığını ve Cabir b. Abdullah da, Uhud harbine katılanlardan bahsedilince, Resulullah’ın şöyle buyurduğunu, söyler: «Vallahi, ben de şehitleriyle beraber Uhud dağının eteğinde bulunmayı çok isterdim.”

Resulullah amcası ve süt kardeşi Hz. Hamza’nın şehadetine sabır ve metanet göstermişti. O Hamza ki, Peygamber için hiddetlenmiş, Mekke’de onu himaye etmişti. Resulullah azimli bir peygamberin sabrıyla bütün bunlara tahammül etmişti. Fakat Resul-i Ekrem Uhud harbinden dönüp Medine’ye girince, Abdü’l-Eşhel oğullarının evine gitmiş ve orada ağlama sesleri feryad ve figanlar duymuştu. Bu sesler ruhundaki insanî duyguları harekete geçirmiş ve gözleri yaşarmış “Ama hiç kimse Hamza için ağlamıyor” demişti.

Fakat bu yüksek insanî duygu Resulullah’ın peygamberlik ve davet mesuliyetine dair bilincini çiğneyemedi. O, Allah’ın çizdiği yerde durmasını bilmişti. Siyer müelliflerine göre Sa d b. Muaz ile Useyd b. Hudayr, Abdu’l-Eşhel oğullarının evine gidince hanımlarına, hazırlanıp

gitmelerini ve Resulullah'ın amcası için ağlamalarını emrettiler: Onlar da gidip ağladılar. Resul-i Ekrem onların amcası için ağladıklarını duyunca, Mescidin kapısında ağlayan bu kadınların yanına gitmiş ve onlara: "Hadi evlerinize dönünüz, Allah size merhamet etsin. Kendinizi üzdünüz." demişti. Bir başka rivayette de: "Bu sesler nedir?" diye sormuş; ensarın, kadınların yaptıkları anlatılınca da; onlara Allah'tan mağfiret dilemiş ve onlar için güzel söz söylemiştir. Sonra da: "Ben bunu istemedim, ben ağlamayı sevmem" demiş ve ölünün ardından (feryad ederek) ağlamayı yasaklamıştır.

Resulullah'ın bütün bunların hepsinden daha nâzik davranışı, onun Allah'ın ve Resulü'nün aslanı Hz. Hamza karşısındaki tutumuydu. Allah Teâlâ Mekke'nin fethini müminlere nasib edince, Vahşi'ye yeryüzü dar geldi, gidecek bir yer bulamadı. Şam'a, Yemen'e ve diğer bazı beldelere gitmeyi düşündü. Dünya ona kapkaranlık olmuştu. Vahşi'ye: "Yazıklar olsun sana! O Allah'ın peygamberidir. İslâm'a giren hiçbir kimseyi öldürmez, sen de Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet eder kurtulursun." dediler. O da Resulullah'ın huzuruna gelip İslâmiyet'i kabul etti. Hz. Peygamber ona hiçbir şey demedi, onu tehdit de etmedi. Sadece Hz. Hamza'nın şehid edilişini bir de ondan dinledi. Vahşi, sözlerini bitirince, O'ndaki ince insanî duygu harekete geçti, fakat yüce nübüvvet makamıyla asla çelişkiye düşmedi. Ne onun İslâm'a girişini engelledi, ne ona kızıp öfkelendi, ve ne de nefsini tatmin için onu öldürmeye teşebbüs etti. Sadece: "Yazıklar olsun sana! Yüzünü gözümden sakla, gözüm seni görmesin." dedi. Vahşi der ki, "Beni görmesin diye hep Resulullah'tan uzak dururdum. Resul-i Ekrem'in vefatına kadar ona görünmedim."

Sahîh-i Buhârî'deki rivayet ise şöyledir: "Resulullah beni görünce: 'Sen Vahşi misin?' dedi. Ben de 'evet' dedim. 'Hamza'yı sen mi öldürdün?' diye sordu. Ben de 'İş sana ulaştığı şekilde oldu' dedim. Resulullah 'Yüzünü benden saklayabilir misin?' buyurdu."

Bu ince insanî duygunun ve yüksek hislerin örneklerinden biri de şudur: Resulullah harab olmuş bir mezarın yanından geçiyordu. Hemen orada oturdu ve kendini ince bir duygu kapladı, ağlamaya başladı, ve: "Bu Vehb kızı Âmine'nin kabridir." dedi. Bu hadise Hz. Âmine'nin vefatından uzun yıllar sonra olmuştu.

d - Resulullah’ın hilm ve keremi

Resulullah bütün insanlığın önderi, tevazuda, yüksek ruhlulukta ve güzel ahlâkta onların öğretmeniydi. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “Yâ Muhammed! Muhakkak ki sen yüce bir ahlâk üzeresin.” Resul-i Ekrem de: “Rabbim beni en güzel şekilde terbiye etti.” buyurmuştur.

Câbir’den: “Resulullah: ‘Muhakkak ki Allah beni ahlâkî faziletleri tamamlamak ve güzel davranışları kemale erdirmek üzere göndermiştir’ buyurdu.”

Hz. Âişe’ye Resulullah’ın ahlâkından sorulunca: “O’nun ahlâkı Kur’an’dan ibaretti.” demişti.

Bağışlamada, hilmde, gönül zenginliğinde ve sabır gücünde, insanların kavrayamayacağı ve şairlerin hayal edemeyeceği derecede yüce bir mertebeye ulaşmıştı. Eğer bunlar, şüphe edilemeyecek bir yoldan rivayet edilmemiş olsaydı muhakkak ki, insanlar bunu kabul etmeyecekti. Fakat bu haberler muttasıl ve sahih bir senetle, adil kişilerin birbirlerinden nakilleri ve tevatür yoluyla nesilden nesile yayıldı. Böylece de en güvenilir tarihî eserlerden daha sağlam bir şekilde tesbit edildi. Biz burada bu babdaki birkaç rivayetle iktifa edeceğiz.

Hz. Peygamber’in yüceliğine ve en şiddetli düşmanını bile bağışlayıp ona iyilikte bulunduğuna dair bir misâl:

Resulullah, münafıkların başı olan Abdullah b. Ubey defnolunduktan sonra gelmiş ve onun mezardan çıkarılmasını emretmiştir. Sonra da kabirden çıkarılan cesedini dizleri üzerine koymuş ve ona birşeyler fısıldamıştır. Gömleğini de ona kefen yapmıştır.

Enes b. Mâlik’ten rivayet olunmuştur:

“Ben bir defasında Resul-i Ekrem’le birlikte gidiyordum Resulullah’ın üzerinde Necran’da dokunmuş kalın bir kaftan bulunuyordu. Bedevi bir Arap arkadan yetişip Resulullah’ın ridâsını şiddetle çekti. Ben Hz. Peygamber’in boynu ile iki omuzu arasına baktığımda bir de ne göreyim, bedevinin cübbeyi şiddetle çekmesinden dolayı kenarı Resulullah’ın boyun kısmında iz bırakmıştı. Bedevi daha sonra: ‘Ya Muhammed! Yanında bulunan Allah malından bana birşey verilmesini emret.’ dedi. Resul-i Ekrem bedeviye dönüp baktı ve güldü. Sonra da biraz mal verilmesini emretti.”

Zeyd b. Su’ne, müslüman olmadan önce Resulullah’a gelmiş, bir alacağını istiyordu. Bu sırada Hz. Peygamber’in omuzundan elbisesini çekmiş ve yakasından tutarak asık suratla, kaba bir şekilde: “Siz ey Abdulmuttalib oğulları! Borcunuzu uzatıp durursunuz.” dedi. Hz. Ömer bu sözlere kızdı ve sert bir cevap verdi. Hz. Peygamber ise olup bitenleri tebessümle karşılamış ve Hz. Ömer’e “Ey Ömer! Ben ve o, senden bunun dışında bir söz duymaya çok daha muhtaç idik. Bana borcumu güzelce ödemeyi, ona da alacağını güzelce istemeyi tavsiye etmeliydin. ‘Vadenin dolmasına daha üç gün vardı.” dedi ve Hz. Ömer’e adamın borcunu ödemesini ve onu tehdit ettiği için de 20 sa’ fazla vermesini emretti. Bu hadise Zeyd’in müslüman olmasına sebep oldu.

Enes b. Malik anlatıyor: “Mekkeli 80 kişi Tan’îm dağından aşağıya inerek Resulullah’ın üzerine hücum ettiler. Hepsi de silâhlıydılar. Resul-i Ekrem’i gafil avlamak istiyorlardı. Fakat Hz. Peygamber onları esir aldı ve hayatlarını bağışladı.

Câbir’den rivayet edilmiştir: “Resulullah ile beraber Necid tarafına gazaya çıkmıştık. Ulu ağacı çok bir vadideyken öğle sıcağı bastırdı. Resulullah istirahat için bir sakız ağacının altına inip gölgesine oturmuş ve kılıcını da ağaca asmıştı. Ashab-ı Kiram da ağaçların gölgesine çekilip istirahat ediyordu. Biz böyle istirahat ederken Resulullah bizi çağırdı. Hemen yanına gittik. Bir de ne görelim! Resul-i Ekrem yanında (müşrik) biri bedevi oturuyor. Bunun üzerine Resulullah bu bedevinin halini anlatarak buyurdu ki:

“‘Şu bedevi ben uyurken gelmiş, kılıcımı alarak kınından çekmişti ki, ben uyandım, Kılıcı kınından sıyrılmış vaziyette yanıbaşımda duran bedevi bana:

— Şimdi seni benim elimden kim kurtarabilir? dedi. Ben de:

— ‘Allah kurtarır’ dedim.

“Bedevi kılıcı kınına soktu ve Resulullah’ın yanına oturdu. Hz. Peygamber bedeviyi işaretle, ‘İşte bunları yapan şu oturan bedevidir’ dedi ve onu cezalandırmadı.

Resulullah’ın hilmi Ashab-ı Kirâm’ın gücünün yetmeyeceği derecedeydi. Hz. Peygamber bütün bunlarda onların şefkatli bir öğretmeni ve merhametli bir yardımcılarıydı. Ebû Hureyre rivayet ediyor: “Bir bedevi mescide işedi. Cemaat hemen onu azarlamaya kalkıştı. Fakat Resulullah müdahale ederek: “Onu bırakın ve bevli üzerine bir kova su dökün. Çünkü

siz kolaylık gösterici olarak gonderildiniz, zorlaştırıcı olarak değil” buyurdu.

Muaviye b. el-Hakem anlatıyor: “Resulullah ile birlikte namaz kılıyordum. Cemaattan biri aksırınca ben: ‘Yerhamukallâh (Allah sana merhamet etsin!)” dedim. Bunun üzerine bütün cemaat gözlerini bana çevirdi. Ben: ‘Size ne oluyor ki bana bakıp duruyorsunuz?’ dedim. Bu defa ellerini uyluklarına vurmaya başladılar. Baktım beni konuşturmuyorlar, ben de sustum.

“Hz. Peygamber, namazdan sonra meseleyi bana öyle güzel anlattı ki, ben ne ondan önce, ne de ondan sonra meseleleri ondan daha güzel öğreten bir insan gördüm. Vallahi, beni ne azarladı ne de dövdü. Sadece: ‘Bu namazdır, onda insan kelâmı caiz değildir, namazda ancak tekbir, teşbih ve Kur’an okunur’ buyurdu.”

Enes b. Malik der ki: “Resulullah çok merhametliydi. Yanına gelen herkese vaadde bulunur, eğer istenen şey yanında varsa hemen verirdi. Namaz için kamet getiriliyordu ki, bir bedevî gelip Resulullah’ın elbisesini tuttu ve: “Birazcık işim kaldı. Namazdan sonra onu unuturum diye korkuyorum.” dedi. Bunun üzerine Resul-i Ekrem işini görüp bitirinceye kadar bedevi ile birlikte ayakta bekledi ve sonra dönüp namaz kıldı.

Resulullah’ın sabrının kuvvetine, gönlünün genişliğine ve tahammül gücüne delâlet eden misallerden biri de şudur: Genç yaşlarında Resulullah’a hizmet eden Enes b. Malik der ki: “Hz. Peygamber’e on yıl hizmet ettim, bana bir kere bile öf demedi. (Yaptığım bir işten dolayı) ‘Bunu niçin yaptın?’ veya (yapmadığım bir işten dolayı da) ‘Bunu niçin yapmadın?’ diye beni azarlamadı.”

d - Resulullah'ın tevazuu

Hz. Peygamber tevazuda en üst seviyeye ulaşmıştı. Hiçbir şeyde ayrıcalık istemediği gibi, halkın kendine üstünlük ve ayrıcalık tanımasına da razı olmazdı. Eski ümmetlerin peygamberlerini överken yaptıkları gibi, kendini medh ü senada aşırı gitmelerini, peygamberlik ve kulluk mevkiinden daha yüksek bir makama yükseltmelerini istemezdi.

Enes b. Malik derki: "Bize Resulullah'tan daha sevimli bir insan yoktu. Buna rağmen biz Resul-i Ekrem'i gördüğümüzde onun bundan hoşlanmadığını bildiğimiz için ayağa kalkmazdık." Resulullah'a 'Yâ hayre'l-beriyye (insanların en hayırlısı)" denildiğinde o: "Hayru'l-beriyye (insanların en hayırlısı) Hz. İbrahim (as)'dir" buyurmuştur."

Ömer b. el-Hattab'dan rivayet edilmiştir: "Resulullah: 'Hıristiyanların Hz. İsa'yı övdükleri gibi siz de beni övmeyiniz. Çünkü ben ancak bir kulum. Bana Allah'ın kulu ve resulü deyiniz' buyurdu."

Abdullah b. Ebû Evfa der ki: "Resulullah ne köleyle, ne de dul kadınlarla beraber yürümekten çekinirdi. İhtiyaçlarını yerine getirinceye kadar onlara refakat ederdi."

Enes b. Malik anlatıyor: "Medine'deki cariyelerden biri Resulullah'ın elini tutar ve onu istediği yere kadar götürürdü."

Adiy b. Hatem et-Tâî Resulullah'ın yanına gelmiş, Hz. Peygamber de onu evine çağırmıştı. Bu sırada bir câriye üzerine otursun diye, Resul-i Ekrem'in yanına bir minder attı. Fakat Hz. Peygamber mindere değil yere oturdu. Bu tevazu sahnesine şahid olan Adiy: "Anladım ki, o bir hükümdar değilmiş." diyor.

Enes b. Malik der ki: "Resulullah hastaları ziyaret eder, cenazelerde bulunurdu. Merkebe biner ve kölelerin-davetine de icabet ederdi."

Cabir'den rivayet edilmiştir: "Resulullah bazan yolculukta geride kalır ve zayıflara yardım eder, onlar için dua ederdi."

Enes b. Malik der ki, "Resulullah arpa ekmeğine veya bayatlamış bir yemeğe bile davet edilse icabet ederdi."

Resulullah buyurdu ki: "Ben bir kulun yediği gibi yer, oturduğu gibi otururum."

Abdullah b. Amr b. el-Âs diyor ki: "Bir gün Resulullah yanıma geldi. Ben de içi lif dolu deriden bir minderi otursun diye önüne attım. Fakat o

toprağa oturdu. Minder de aramızda kaldı."

Resulullah evi süpürür, deveyi bağlar ve yemini verirdi. Hizmetçiyle birlikte yemek yer ve onunla birlikte hamur yoğururdu. Pazardan aldığı malları da bizzat kendi taşırdı.

d - Resulullah’ın şecaat ve hayası

Hz. Peygamber haya ve şecaat vasıflarına birlikte sahipti. Halbuki halkın çoğu haya ile şecaati birbirlerine zıt kavramlar olarak mütalaa ederler.

Ebû Said el-Hudrî der ki: “Resulullah kendi köşesine çekilmiş bir bakireden çok daha fazla haya sahibi idi. Hz. Peygamber birşeyden hoşlanmadı mı biz onu yüzünden anlardık.”

Resulullah’ın haya duygusu, bir kimsenin kırılacağı bir hususu yüzüne karşı söylemesine, ayıbını yüzüne vurmasına engel olurdu. Bu yüzden o meseleyi başkasına söylerdi. Enes b. Malik anlatıyor: “Bir gün Resulullah’ın yanına kötü koku sürünmüş biri gelmişti. Fakat Resulullah bir kimsenin kırılacağı, hoşuna gitmeyeceği birşeyi yüzüne karşı söyleyemezdi. Bu adama kalkıp gidince, oradaki cemaata: ‘Bu şahsa söyleseniz de o kötü kokuyu kullanmasa’ demiştir.”

Hz. Âişe’den rivayet edilmiştir: “Birisinden hoşlanmadığı birşey Resulullah’a ulaşırsa: ‘Bu adam niçin böyle konuşuyor?’ demezdi. Bilâkis: ‘Bu insanlara ne oluyor ki şunları yapıyorlar, şöyle şöyle diyorlar’ diyerek o şahsın ismini zikretmeden bu işten veya sözden onu menederdi.”

Resulullah’ın şecâatına gelince, cengâver süvari ve yiğitler yiğidi Hz. Ali’nin aşağıdaki sözleri bu konuda başka birşey aramaya ihtiyaç bırakmaz. Hz. Ali der ki: “Savaş şiddetlenip iyice kızışınca, biz Resulullah’a sığınmıştık. O, bizim, düşmana en yakın olanımızdı.”

Enes b. Malik: “Resulullah, insanların en güzeli, en cömerdi ve cesuruydu. Bir gece Medine halkı büyük bir korkuya kapılıp feryad etmişti. Halk da hemen sesin geldiği tarafa doğru koşup gitmişti. Resulullah ise onlardan daha önce davranıp feryadın geldiği yere gitmiş ve dönüşte onlara rastlamıştı. Hz. Peygamber, Ebu Talha’nın çıplak, eyersiz atının üzerinde, kılıcı boynunda asılı olduğu halde halka hitaben: ‘Hiç korkmayınız! hiç korkmayınız’ diyordu.”

Enes b. Malik “O’nu bir derya buldum” veya “Muhakkak ki, O, bir deryadır” derdi.

Uhud ve Huneyn gazalarında en cesur sahabiler bile Resulullah’ın yanından ayrılıp meydanı boş bıraktıkları halde, O sanki hiçbir şey olmamışçasına katırının üzerinde bir yere kımıldamamış ve şöyle demiştir:

“Yalan yok, ben Peygamberim. Ben Abdulmuttalib oğluyum!”

d - Resulullah'ın cihan-şümul şefkat ve merhameti

Resulullah bu şecâatına rağmen son derece yufka yürekli ve gözü yaşlı bir insandı. Fakirlere acır, bütün canlılara ve hayvanlara şefkat ve merhametle muamele ederdi. Halka da hayvanlara karşı şefkatli olmalarını tavsiye ederdi.

Şeddâd b. Evs, Resulullah'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Allah Teâlâ herşeye güzellikle, iyilikle muamele edilmesini emreder. Öldürdüğünüz zaman işkence etmeden öldürün. Hayvanları kestiğinizde zahmet vermeden güzelce kesiniz. Biriniz hayvanı boğazlayacağı zaman bıçağını iyice keskin etsin, hayvana kolaylık göstersin."

İbn Abbâs'tan rivayet edilmiştir: "Bir adam koyunu yatırmış, bıçağını keskin ediyordu. Resulullah ona: 'Hayvanı iki defa mı öldürmek istiyorsun? Bıçağını onu yatırmadan önce keskin etsen olmaz mıydı?' dedi."

Resulullah ashabına hayvanların yemlerine ve sularına özen gösterilmesini, güçlerinin yetmeyeceği işlerde çalıştırılmamasım tavsiye ederdi. Hayvanları zahmetten kurtarmanın ve onlan rahat ettirmenin ecir ve sevaba, Allah katında yakınlığa vesile olduğunu söylerdi.

Ebû Hureyre'den rivayet edilmiştir: "Resulullah buyurdu ki: 'Bir adam yolda giderken susuzluktan bîtâb düşer. Bulduğu bir kuyuya inerek susuzluğunu giderir ve yukarı çıkar. Bir de ne görsün susuzluktan bitkin hale gelmiş bir köpek dilini çıkarmış toprağı yalıyor. Adam kendi kendine: 'Ben susuzluktan nasıl perişan olduysam, bu köpek de aynı şekilde bitkin ve perişandır' deyip tekrar kuyuya iner ve ayakkabısına su doldurup ağzına alıp yukarı çıkar ve köpeği sular. Allah Teâlâ, onun bu davranışından hoşnut olur ve günahlarını affeder.' Ashab-ı Kiram: "Ya Rasulallah! Hayvanlara yapacağımız iyilikten dolayı bize bir ecir var mı?' diye sordular. Resulullah: 'Her bir canlıya yapılan iyiliğin sevabı vardır' buyurdu."

Abdullah b. Ömer'den rivayet edilmiştir: "Resulullah buyurdu ki: 'Kendisine yemek vermeyen, onu sulamayan ve yerdeki böcekleri yemesine de müsaade etmeyen bir kadın Allah'ın azabına uğramıştır.'"

Sehl b. Amr (veya Sehl b. er-Rebî' b. Amr)'dan: "Resulullah bir gün sırtı karnına yapışmış bir deveye rastlamış ve: "Bu dilsiz hayvanlar hakkında Allah'tan korkunuz. Onlara güzelce bininiz ve güzelce doyurunuz' buyurmuştur."

Abdullah b. Ca’fer’den rivayet edilmiştir: “Resulullah bir gün ensardan birinin bahçesine girdi ve orada bir deve gördü. Deve, Resulullah’ı görünce inleyip gözlerinden yaşlar akıtmaya başladı. Hz. Peygamber hemen onun yanına gelip hörgücünü ve kulağını okşadı, bunun üzerine deve sakinleşti. Resulullah: ‘Kim, bu devenin sahibi? Bu deve kimin?’ diye seslendi ve ensardan bir genç ‘Benim devem Ya Rasulallah.’ diye cevap verdi. Hz. Peygamber bu gence: ‘Allah’ın sana verdiği bu hayvan senin kendisini aç bıraktığını ve zahmet çektirdiğini söyleyerek bana şikâyet arzediyor.’ diye kızdı.”

Ebû Hureyre der ki: “Resulullah, ‘Otu bol bir yerde yolculuk ederseniz deveye yerden nasibini verin. Eğer kurak bir bölgede yolculuk ederseniz oradan süratle geçiniz. Eğer gece bir yerde konaklarsanız, sakın yol kenarında konaklamayın. Çünkü yol geceleyin hayvanların gidip geldiği ve böceklerin yuvalandığı yerdir.’ buyurdu.”

İbn Mesud’dan rivayet edilmiştir: “Bir seferde Resulullah ile beraberdik. Resulullah bir ihtiyacı için yanımızdan ayrılmıştı. Biz bir kuş gördük, yanında iki tane yavrusu vardı, ikisini de aldık. Kuş çırpınmaya başladı. Bu sırada Resul-i Ekrem geldi ve: ‘Kim bunu yavrusundan ayırdı? Yavrusunu ona geri verin.’ buyurdu. Yaktığımız bir karınca yuvasını görünce de: ‘Bunu kim yaktı?’ diye sordu. ‘Biz yaktık.’ deyince ‘Allah’tan başkasının ateşle azab etmesi uygun değildir.’ dedi.”

Resulullah hizmetçi ve ücretliler hakkındaki tavsiyelerine ilâveten, onlann da birer insan olduğunu, hizmetçinin efendisine, işçinin de kendini çalıştıran şahsa üstünlüğü olduğunu söylerdi.

Hz. Peygamber hizmetçiler ve köleler hakkında her zaman hayır tavsiye ederdi. Gâbir b. Abdullah derki: “Resulullah kölelere iyi davranılmasını tavsiye ediyor ve şöyle diyordu: “Onlara yediklerinizden yediriniz, giydiklerinizden giydiriniz. Allah’ın yarattıklarına azâb etmeyiniz. Allah Teâlâ’nın sizin emrinize verdiği köleler sizin kardeşlerinizdir. Kimin kardeşi onun emrine verilirse, ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Kölelerinizi yapamayacakları işlerle mükellef tutmayın. Eğer zor işleri yapmalarını isterseniz onlara yardım edin.”

Abdullah b. Ömer anlatıyor: “Bir gün bir bedevi Resulullah’a gelip: ‘Ya Rasulallah! Hizmetçiyi her gün kaç defa bağışlayayım?’ dedi. Hz. Peygamber: ‘70 defa affet’ buyurdu.

İbn Ömer’den rivayet edilmiştir: “Hz. Peygamber buyurdu ki, İşçinin hakkını alın teri kurumadan veriniz.’”

d - Evrensel ve mükemmel bir örnek

Bu bölümü meşhur siret müellifi üstadımız Allâme es-Seyyid Süleyman en-Nedvî'nin er-Risâletü'1-Muhammediyye adlı kitabından iktibas edeceğimiz güzel bir parçayla bitireceğiz.

Üstad, kitabında, Resulullah'ın her sınıftaki insan topluluklarına ve insanoğlunun her bir ferdine —yaptıklarının ve uğraştıkları işlerin, hallerinin ve çevrelerinin başka başka olmasına rağmen— her zaman nasıl numune-i imtisal olduğunu anlatıyor ve diyor ki:

"Resulullah'ın hayatı beşer hayatının her safhası için güzel bir örnek ve yüce bir düstur olduğundan, pek çok ve çeşitli işlere numûne-i imtisal olmuştur. Çünkü onun hayatı, üstün ahlâkın, güzel adetlerin, asîl ve mutedil duyguların ve insanlığı şehvet bataklığına düşmekten kurtaran üstün meziyetlerin hakim olduğu bir hayattı.

"Eğer zengin ve varlıklı bir insan isen Resulullah'ın Hicaz'la Şam arasında eşya taşıdığı ve Bahreyn'in hazinelerine sahib olduğu zamanı hatırla ve sen de onun gibi hareket et. Eğer fakir ve yoksul isen Resul-i Ekrem'in Ebu Talib mahallesinde mahsur olduğu, vatanını ve bütün dünya malını terkederek Mekke'den Medine'ye hicret ettiği zamanı düşün. Eğer hükümdar isen onun Arapların idaresini ele geçirdiği, her tarafa hakim olduğu, ileri gelenlerinin, şan ve şeref sahiplerinin ona itaat arzettiği zamanı hatırla. Eğer zayıf ve kimsesizsen, Resulullah'ın Mekke'de müşriklerin emrinde mahkûm olduğu dönemi hatırla, onda senin için güzel bir örnek vardır.

"Eğer fâtih ve muzaffer bir hükümdar isen, Hz. Peygam-ber'in Bedir'de, Huneyn ve Mekke'de düşmana galib geldiği günlere bakarak hayatından ibret al. Eğer mağlub olmuşsan —Allah mağlubiyet göstermesin— Uhud harbinde Resulullah'ın şehid ve ağır yaralı ashabı arasındaki halini düşün. Öğretmen isen onun mescidin sofasında öğrencilerine öğretmenlik yaptığı zamanı göz önünde bulundur. Öğrenciysen onun Cebrail'in huzurunda diz çöküp hidayet istediği zamanı tasavvur et. Eğer nasihat eden bir vaiz, emin bir mürşid isen Mescid-i Nebevî'de bir ağaç üzerinde vaaz eden Resulullah'a kulak ver. Eğer hiçbir yardımcın olmadığı halde hakkı ayakta tutmak ve iyiliği haykırmak istiyorsan Mekke'deki zayıf haline ve kendine yardım edip destekleyecek kimsenin bulunmamasına rağmen, Hz.

Peygamber’in hakka davete devam ettiği ve hakkı açıkça ilân ettiği zamanı hatırla. Eğer düşmanını mağlub eder, azametini kırar ve onu kahr u perişan edersen ve böylece hak senin sayende ortaya çıkar da batıl yok olup giderse, işlerin istikrar kazanırsa Resulullah’ın Mekke’ye girdiği ve fethettiği günü hatırla.

“Eğer işlerini düzeltmek, arazini verimli hale getirmek istersen, Resul-i Ekrem’in yahudi Nadîr oğullarının, Hayber’i Fedek’in topraklarını ele geçirdiği zaman mezkûr yerlerin işlerini nasıl yoluna koyduğunu ve buranın bakımını, en iyi verim alacak kişilere havale ettiğini düşün. Eğer yetim isen, Amine ve kocası Abdullah’ın ciğerparelerini düşün. O, daha küçük bir çocukken annesi, (doğmadan da) babası vefat etmişti. Eğer küçük bir çocuksan, sevgili süt annesi Halime’nin emzirdiği bu ulu çocuğu düşün. Eğer gençsen Mekke çobanının hayatını oku. Ticaret mallarıyla sefere çıkmış bir tüccar isen Busrâ’ya doğru yol alan kafilenin efendisinin vaziyetini hatırla. Hakem veya hâkim isen İslâm güneşi doğmadan önce, Kureyş reisleri birbirlerine girmek üzereyken Resulullah’ın Hacer-i Esved’i yerine koymak için verdiği hükme bir göz at. Sonra gözünü çevir ve bir daha bak, Resulullah’ın Medine mescidinin avlusunda insanlar arasında adaletle hüküm verdiği zamanı düşün. Onun katında fakir ve yoksul ile zengin ve varlıklı müsavi idi. Eğer evli bir erkek isen Hz. Hatice ve Hz. Âişe’nin kocasının nezih hayatını ve temiz siretini oku. Eğer çocukların babası isen, Hz. Fâtımatu’z-Zehrâ’nın babasının, Hz. Hasan ile Hüseyin’in dedesinin nasıl hareket ettiğini öğren. Hülâsa her ne olursan ol, ne işle uğraşırsan uğraş, yaşadığın müddetçe, günün her saatında Resulullah’ın hayâtında senin için güzel hidayet, hayatın karanlıklarının onun nuruyla aydınlanacağı güzel bir misal vardır. Böylece işlerin düzelir, sıkıntıların sona erer. Onun rehberliğiyle yanlış işleri doğrultursun.

“Onun hayatı bütün insanlık için hayatın her safhasında örnek olmalıdır. Onun hayatı aydınlanmak isteyenler için bir nur, hidayete ermek isteyenler için bir kandil, onun öğretileri doğru yolu bulmak isteyen herkes için bir rehberdi.”

YİRMİBEŞÎNCÎ BÖLÜM

Hz. Peygamber İnsanlığa Bir Lütuf Olarak Gönderilmiştir Cc

Dinler ve Peygamberler tarihinde eşi olmayan bir mesaj

Allah Teâlâ, Peygamberi Hz. Muhammed (as)'e hitaben: "Biz seni alemlere ancak rahmet olarak gönderdik." buyuruyor ki, bu kendi nevinden eşsiz bir mesajdır. Cenab-ı Hak ebedi kitabı Kur'ân-ı Kerim'in her yerde ve her zaman okunmasını ve Kur'ân okuyanların sayısının milyarlara varmasını takdir etmiş ve "Kur'ân'ı biz indirdik, onu koruyacak olanlar da biziz." buyurmuştur.

Çünkü biz hiçbir din ve mezhepte, medeniyet ve felsefede ıslahat hareketleri ve ihtilâllerde, bütün insanlığı içine alan böylesine yüce bir mesaj bulamadık. Hatta geçmiş peygamberlerin öğretileri, onların hayat ve ahvâline dair bize ulaşan bilgiler de böyle bir mesajı ihtiva etmekten uzaktır.

Yahudiliğe gelince: —ki bu çok eski ve meşhur bir dindir— Bu din Allah'a yalnızca İsrail oğullarının Rabbi, çoğu zaman da Beni İsrail'in ilahı nazarıyla bakmaktadır.

Ahd-i Atik'in sahifelerinde ve Yahudilerce mukaddes sayılan kitaplarda, Allah'tan "Rabbu'l-âlemin" veya "Rabbu'l-kevn" diye bahsedildiğini göremezsiniz.

Bu sebepledir ki, Benî İsrail peygamberlerinden Musa, Harun, Davud ve Süleyman gibi herhangi birinin hayatından bahsedilirken, böyle bir mesajdan sözetmek abestir ve boşuna vakit harcamaktır. Çünkü bu din hiçbir safhasında ırk ayrımı gözetmeden, bütün insan nesli için rahmet ve müsavat dini olmamıştır ve hiçbir zaman İsrail oğulları dışında, başka bir milleti bu dine davet etmeye cesaret edememiştir.

Hıristiyanlığa gelince: Hıristiyanlık hoşgörüsüyle, davet, şevk ve cesaretiyle ve insanlığa olan şefkat duygusuyla tanınır. Çünkü peygamberleri Hz. İsa: "Kendisinin ancak Beni İsrail'in yoldan çıkmış koyunlarını gütmek üzere gönderildiğini" açıkça söylemiştir. Hz. İsa İsrail oğullarıyla kan ve neseb bağı olmayan, hastalara gözünü çevirip baktığı zaman özür dileyerek: "Ben evladının ekmeğini köpeklere veren adam değilim." demişti.

Şark ve diğer Asya ülkelerinin dinlerine gelince; özellikle Hind dini öncekilerden farklı bir özelliğe sahip değildir. Hatta bazan neseb ve

sülaleleri takdis babında adı geçen dinlerden çok daha ilerdedir. İnsanları birtakım sınıflara ayırmak hususunda onlardan daha zalim ve gaddardır. Mülayemet ve yumuşaklık nedir bilmez. Hind toplumundaki paryalar, her çeşit şeref ve asaletten ve müsavattan, insan haklarından, en basit insanî esaslardan mahrumdurlar. Onların ilim öğrenmeleri, ta’lim ve tedrisleri, ruhî yüceliklere vakıf olmaları asla caiz değildir. Vedalan okuyup öğrenmek, kurbanları takdim etmek, onları ilâhlarına ve putlarına adamak sadece Brahmanlara mahsustur. Vedalara göz atmak ve okumak hakkı Kshatrilerle Vaisyalara aittir. Manoşastr, Allah’ın, paryaları sadece bir gayeyle, adı geçen üç sınıfa hizmet düşüncesiyle yarattığını açıkça zikreder. Hind halkının ileri gelenleri Himalaya dağlarının ardındaki dünyadan habersizdiler. Dış dünya ve diğer milletler ile hiçbir irtibatları yoktu. Bu konuda herhangi bir arzu ve istekleri de mevcut değildi.

Bu sebeple onların arasında bir peygamberin, velinin veya ıslahatçının böyle bir mesajından bahsetmek abestir ve boşuna gayret ve vakit harcamaktan başka birşey değildir.

Hakikat şudur ki, Rabbu’l-âlemin akidesini benimsemeyen bir dinde “Rahmeten li’1-âlemin” (alemlere rahmet) olan bir peygamberden söz etmek akıl ve mantık dışıdır.

d - Hz. Muhammed'in peygamberliğine bağlı olan rahmetin keyfiyet ve kemmiyet (nicelik)

itibarıyla değeri

Birşeyi takdir etmek ve onu uygun bir yere ve lâyık olduğu mevkiye yerleştirmek için, genel olarak iki ölçüye ihtiyaç vardır. Birincisi o şeyin miktarı ve hacmi, yani kemmiyeti (quantity) ikincisi de özü ve niteliği yani keyfiyeti (quality)dir. Kur’ân’ın bu daveti her ikisini de muhtevidir. O’nun peygamberliği ve büyük şahsiyeti, ebedi ve yüce esasları, insanlığa yepyeni bir hayat tarzı ve ruh getirdi.

İnsanlığın hastalık ve dertlerinden kurtulmasının, problemlerinin halledilmesinin, elem ve üzüntülerinin sona ermesinin, kurumuş ve suya hasret topraklar üzerine hayır ve felah, saadet, uğur ve bereket getiren yağmurların yağmasının yegâne sebebi budur. Allah Teâlâ’nın Hz. Muhammed sayesinde gönderdiği, sayısız lütuf ve ihsanının genişlik ve bolluk, hacim ve nicelik (quantity), fayda ve menfaat, öz ve nitelik (quality) açısından benzeri yoktur.

Rahmet kelimesini günlük hayatımızda çok yaygın olarak kullanırız. İnsana fayda ve huzur sağlayan herşeye rahmet denir. Fakat rahmetin çeşitleri, kısımları, dereceleri ve vasıtaları pek çoktur. Birimiz susamış bir kardeşine soğuk su ikram eder, yolcuya ve garib kişilere yol gösterir, sıcak bir yaz gününde ona yelpazesiyle serinlik verir, anne çocuğunu sever, baba oğlunu terbiye eder, onu okutur. Öğretmen öğrencilerine ders verir ve sahib olduğu ilim nimetinden onlara bağışlarda bulunur. Aç bir fakirin doyurulması, misafire ikramda bulunmak, açları giydirmek de böyledir. Hepsi rahmetin görüntülerinden, güzel ve muhtelif renklerinden birer parçadır. Bizim her türlü takdirimize, itiraf ve teşekkürümüze lâyıktır.

Fakat rahmet tezahürlerinin en büyüğü, onun güzel suretlerinin en göz alıcısı, şüphesiz ki, birimizin kardeşimizi ölümün pençesinden kurtarmasıdır. Ölmek üzere olan küçük ve günahsız bir çocuğu görüyoruz. Neredeyse son nefesini veriyor. Annesi yanı başında durmuş ağlıyor. Gözünde dünya kapkaranlık olmuş, ciğerparesinden ve sevgilisinden ümidini kesmiş, baba yavrusunun yüzüne bakıp çırpınıyor, fakat ne bir dost ne de şifa verecek birini bulabiliyor. İşte tam o sırada uzman bir tabib geliyor. Tıpkı gökten inen bir melek gibi. ‘Bir dakika, üzülmeye gerek yok, umutsuzluğa düşmek için bir sebep yok,’ diyor. Çocuğun ağzına birkaç damla ilâç damlatıyor, çocuk hemen gözlerini açıp hayata dönüyor. Şimdi

bu doktora ne denileceğini bir tasavvur edin, ona Allah Teâlâ'nın bu çocuğu kurtarmak için ve hayatını geri iade etmek için gönderdiği bir rahmet meleği nazarıyla bakılmaz mı? Burada daha önce anlattığımız her çeşit rahmet yok olur, bu göz alıcı ve parlak rahmet manzarası karşısında erir gider. Çünkü bu yalnızca çocuğa değil, aynı zamanda anne ve babasına, bütün ailesine yapılmış bir iyiliktir.

Asasına dayanarak yürüyen bir â'mânın derin bir çukura veya kuyuya yaklaştığını ve atacağı ikinci adımın kendisini ölüme sürükleyeceğini görüyoruz. Bir insan koşarak onun kuyuya veya çukura düşmesine mani oluyor. Şimdi biz bu adama "rahmet meleği" demez miyiz?

Erginlik çağındaki, anne ve babasının gözbebeği, fakir ailesinin geçimini üzerine almış bir genç düşünün! Taşkın akan bir nehirde boğulmak üzere. Suyun üzerinde yüzmeye, batmamaya çalışıyor. Bu sırada bir adam kendi hayatını tehlikeye atarak onun yanına atlıyor ve onu sahil-i selâmete çıkarıyor. Aile reisi ve kardeşleri bu çocuğu omuzlarında taşıyor ve onu sevgi ve hararetle bağırlarına basıyorlar, o şahsın bu küçük ailelerine yaptığı iyiliği uzun zaman unutmuyorlar. Şimdi biz birinci rahmet manzaralarıyla bu büyük ve sınırsız rahmetin birbirlerine müsavi olduğunu söyleyebilir miyiz?

d - Resulullah'ın Peygamber olarak gönderilmesi, insanlığı kötü yoldan ve helak olmaktan kurtarmıştır

Fakat en büyük rahmet ve onun zirvedeki tecellisi; bütün insanlığı helak olmaktan kurtarmasıdır. Burada bu iki helak hadisesi ve bu iki tehlike arasında büyük fark vardır. Birincisinde sathî ve sınırlı bir yok oluş hadisesi, gelip geçici bir tehlike, diğerinde ise ebedî bir yok oluş, sürekli ve devamlı bir tehlike söz konusudur. Bu sebeple peygamberlerin insan nesli üzerindeki rahmetleri; önemine ve büyüklüğüne rağmen bu çeşit rahmetlerle hiçbir zaman mukayese edilemez.

Önümüzde öyle coşkun bir hayat denizi var ki, yalnızca birkaç ferdi yutmakla yetinmiyor, ümmetleri ve beldeleri de yutuyor, medeniyetleri tahrip ediyor, korkunç ve azgın dalgalarıyla ağzını açmış timsahlar ve kana dadanmış aslanlar gibi insanlık üzerine hücum ediyor. Kaynayıp köpüren ve rahmet nedir bilmeyen bu taşkın denizde, insanlık gemisiyle sahil-i selâmete nasıl çıkacağız? İşte zorluk burada. Bu alanda şiddetli fırtınaların ve dağ gibi korkunç dalgaların oyuncak gibi oynadığı, içi yolcularla dolup taşan ve kaptanı kaybolmuş bir gemiyi küreklerle yürütecek ve sonra da selâmet içinde sahile çıkaracak bir insandan daha fazilet sahibi biri olamaz. İnsanlık içinde ondan daha büyük bir kurtarıcı, iyilik ve yardımda bulunan bir şahıs da tasavvur edilemez.

İnsanlık, kendine ilmi bağışlayanlara, bu bilgi dağarcıklarını bir araya getirenlere, bu konuda her türlü kolaylığı sağlayanlara, huzur ve refah vasıtalarım hazırlayanlara, hayatın zorluklarını yenenlere, iniş ve yokuşlarını aşanlara müteşekkirdir. Beşeriyet bunlardan hiçbirinin hakkını ve iyiliğini inkâr edemez. Fakat onun en büyük meselesi ve karşılaştığı ilk zorluk; kendini gözetleyen ve her taraftan kuşatan düşmanlarının elinden nasıl kurtulacağı ve gemisiyle sahil-i selâmete nasıl ulaşacağıdır.

Bu denizin dalgaları ve kana susamış timsahları nelerdir?

Bunlar, Kâinatın Yaratıcısı'ndan ve Alemlerin Rabbı'ndan, O'nun yüce sıfatlarından, güzel isimlerinden gafil olmaktır, onları bilmemektir. Şirkin ve putperestliğin ağına düşmek, putlara tapmak, hurafeler ve vehimlerle

düşüp kalkmaktır. İnsanlık duygusundan mahrum olmak, bizzat kendinden habersiz ve Yaratanı'ndan gafil olmak demektir.

Bunlar; maddeye tapmak, haddi aşmaktır. Allah'ın haramlarını çiğnemek, kötülüğü emreden nefse (nefs-i emmâre) boyun eğmektir. Hak ve vazifeleri edadan kaçınmak, zevk ve menfaatta ısrar etmektir.

İnsanlık için en büyük tehlike, çatısında bir takım çatlakların meydana gelmesi ve temelinin sarsılmasıdır.

Böylece insan kendi değerini ve mertebesini, hayatının gayesini unutur. Kendini yırtıcı bir kurt veya engerek yılanı zanneder. O zaman insan bu büyük hakikatlerden uzaklaşır ve bu hayatın denizi alev alev yanan ateşe (cehenneme) dönüşür. Orada insan kendi kardeşini yutar ve parçalar. Yılanlara, akreplere, kurtlara ve parslara ihtiyaç hissedilmez. İnsanoğlu bu beşeriyet ormanının en büyük kurdu olur. Kurtlar onun eline su dökemez. Artık inatçı bir şeytan olmuştur o. Hatta şeytanlar bile ondan haya eder. İşte insanoğlu orada yanar ve bizzat kendisinin tutuşturduğu ateşte kavrulur. Dışarıdan yakacak maddesi getirmeye gerek yoktur.

İşte bu korkunç karanlık dönemde, bir ilahî rahmet rüzgârı eser, sönmek ve yıkılmak üzere olan insanlığın manevî bünyesine yeni bir hayat verir ve ona gemisini maharetle ve başarıyla sahile çıkaracak kaptanlar bahşeder.

Peygamberliğin ehemmiyetini ve peygamberlerin çalışmalarını açıklamak için bir misal verelim ve onunla, peygamberliğin önemini ve işgal ettiği mevkii; ince felsefî delillere ihtiyaç kalmadan anlayalım:

Rivayet olunur ki, bir öğrenci topluluğu, denizde gezip eğlenmek veya bir yere gitmek üzere bir gemiye binerler. Gönülleri neşeli, vakitleri de boldur. Gemiyi yürüten ümmî kaptan, lâtife ve güzel sözler, eğlence ve insanı rahatlatıcı konuşmalar ve davranışlar için adeta biçilmiş bir kaftan. Zeki ve cesur bir öğrenciyle kaptan arasında şu konuşma geçer:

Öğrenci: "Kaptan amca! Hangi ilimleri tahsil ettin?" Kaptan: "Aziz kardeşim, ben hiç ilim tahsil etmedim."

Öğrenci: "Tabiî ilimleri de mi?"

Kaptan: "Asla, onların adını bile duymadım."

Bu defa başka bir öğrenci kaptana:

"Fakat Öklides'i, cebiri mutlaka okumuşsundur."

Kaptan: "Bu çok daha garib. Bu korkunç ve garib isimleri ilk defa duyduğuma inanmalısınız."

Üçüncü bir öğrenci: "Fakat coğrafya ve tarih okuduğunuzdan eminim." dedi.

Kaptan: “Bunlar iki şehrin mi, yoksa iki şahsın mı adlarıdır?” diye karşılık verdi.

Bunun üzerine gençler kendilerini tutamayıp kahkahalarla güldüler ve şöyle dediler.

“Amca yaşın kaç?”

Kaptan: “40 yaşındayım.”

Öğrenciler: “Amca, ömrünün yarısını boşuna geçirmişsin.”

Bu sözler kaptanın boğazında düğümlendi ve istemeyerek sustu. Zamanın geçmesini bekledi. Çünkü zaman gelip geçiciydi.

Deniz coştu, dalgalanmaya başladı. Dalgalar yükseldi. Gemi sallanıyordu. Dalgalar ağızlarını açmış, gemiyi yutmaya uğraşıyor. Gemideki gençler titriyorlar. Bu onların denizdeki ilk tecrübeleriydi. Gemi az kalsın batacaktı.

Sıra ümmî kaptana gelmişti; öğrencilere sordu: “Gençler! Siz hangi ilimleri tahsil ettiniz?”

Öğrenciler okullarda okudukları ve üniversitede daha geniş çapta bilgi edindiklerini, ümmî fakat hikmet sahibi kaptanın maksadını anlamadan uzun uzadıya anlatmaya başladılar. Derslerin isimlerini sayıp bitirdiklerinde, kaptan, umduğunu elde etmenin, galip gelmenin sevinci ile vakar içinde:

“Sevgili gençler! Bu kadar çok dersi okudunuz, ama yüzmeyi öğrenmediniz mi? Allah göstermesin bu gemi alabora olsa nasıl yüzecek ve sağ salim sahile çıkacaksınız?” dedi.

Öğrenciler: “Vallahi okumadık amca! Okumadığımız ve ihtisas sahibi olamadığımız yegâne ilim de işte budur.” dediler.

Kaptan güldü ve: “Eğer ben ömrümün yarısını zayi etmiş-sem, vallahi siz ömrünüzün tamamını boşa geçirmişsiniz. Çünkü bu ilimler bu tufanda sizi kurtaramaz. Şu anda size faydası olacak tek ilim vardır. O da sizin bilmediğiniz yüzme ilmidir.” dedi.

Peygamberliğin ehemmiyeti, batmak ve boğulmak üzere olan beşeriyeti kurtuluşa götürmedeki rolü işte budur. Peygamberlerin faaliyetlerinin esas gayesi; diğer talim ve terbiyecilerin, insanlığı üzüntüden kurtaran ve huzura kavuşturanlardan farkı ve üstünlüğü işte budur. Onlar insanlığa kurtuluş bilgisi veriyor, yüzme sanatını ve hayat gemisini yürütme ilmini öğretiyorlar.

İnsanlık tarihi şunu açıkça göstermiştir ki, hayat gemisi insanların ahlâkının bozulmasından ve amellerinin kötülüğünden dolayı battığı zaman,

içindeki beşeriyete ait her şeyle, medeniyet eserleriyle, düşünce mahsulleriyle, ilmî ve felsefî ürünleriyle, edebiyat ve şiire ait parlak örnekleriyle birlikte batar. Bu gemi hiçbir zaman edebiyattaki duraklama, okul ve üniversitelerin azlığı, yüksek tahsilin olmayışı, malın azlığı veya hayat seviyesinin düşüklüğü gibi sebeplerle batmamıştır. Hayat gemisi, insan kendisine intiharı hazırladığı için batar. Çünkü o ailesinin, çoluk-çocuğunun, mal ve mülkünün de içinde bulunduğu binayı yıkan bir manivela haline gelmiştir. Tarih açıkça gösteriyor ki, insan düşüncesi çoğu zaman binayı yapmak veya tamir etmek yerine, kendini (ölüme götüren) helak olmaya sevkeden sinir buhranlarına yakalanmıştır.

Ve biz neredeyse bu vakıayı, manzarasının çirkinliği ve kötülüğünden dolayı inkâr ediyoruz. İnsan, kendi temelini bütün gücüyle yıkmaya çalışıyor. İnsanoğlu büyük bir şevk ve arzuyla bu çılgınca işlerle uğraşıyordu. Sanki bunlar bir inşâ faaliyeti ve insanlığın hayrına ait güzel bir iş, mümtaz bir hizmetti. Ölüm hendeğine düşmekte ısrar ediyordu. Hayattan bıkıp usanmıştı, içindeki arzu ve istek onu helak olmaya zorluyordu. Sanki hayat onun için azab ve cehennem, ölüm ise nimet ve cennetti.

d - Cahiliye çağının korkunç manzarası ve halkın intihara doğru gidişi

M. VI. asırda dünyaya hakim olan vaziyet bu idi. Bu dönemde toplumun toptan intihara hazırlandığını görüyoruz. Hatta insanlar intihara razı olmakla kalmıyor, bilâkis bunun için büyük bir gayret gösteriyordu. Sanki intihar için adakta bulunmuş ve yemin etmiş gibiydi. Adağını yerine getirmek ve yemininde durmak istiyordu: “Allah’ın üzerinizdeki nimetini düşünün. Hani siz birbirinize düşman idiniz de O, kalblerinizi (İslam’a ısındırıp) birleştirmişti. İşte O’nun bu nimeti sayesinde (din) kardeşleri olmuştunuz ve yine siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi O kurtarmıştı.”

Allah rahmet eylesin, eski tarihçiler ve sîret müellifleri, Hz. Peygamber’in hayatına dair hadiseleri anlatırken Cahiliyye çağını maalesef doğru dürüst tasvir etmemişlerdir. Bununla beraber onlar mazurdurlar ve Allah katında ecir ve sevaba da hak kazandılar. Gerçekten edebiyat ve lügat bilgileri onlara böyle bir kolaylığı bütünüyle vermedi. Hakikat şu ki, ahlâksızlık ve kötülüğün zirvesindeki bu vaziyeti öyle bir çırpıda tasvir etmek ve rastgele bir edebiyat ve dil bilgisiyle anlatmak da mümkün değildi.

Hz. Muhammed’in peygamber olarak gönderildiği Câhiliyye çağının problemi, yalnızca içtimaî ve ahlâkî çöküntü, yalnızca mücerred putperestlik, sadece içki ve kumar, zulüm, istibdad, boş ve lüzumsuz şeylerle meşgul olmak, zalim iktisadî kanunların, gaddar idarecilerin haksız tasarrufları ve yalnızca kız çocuklarını diri diri toprağa gömmek meselesi miydi? Hiç şüphesiz ki, hayır! Zira Cahiliyye çağının problemi, bütün insanlığın diri diri toprağa gömülmesi meselesiydi.

Artık devir sona ermiş, bu nesil zeval bulmuş, bu çirkin manzara insanların gözlerinden kaybolmuştur. O halde bu devri nasıl canlandıracağız ve nasıl tasvir edeceğiz, onu nasıl gözle görülür, elle tutulur ve duyulabilir bir hale getireceğiz? Cahiliyye çağını lâyık olduğu şekilde, ancak, o devirde yaşayanlar ve onun ateşiyle yananlar anlayabilir. Mümkün olsa da bu devri tasvir edecek olan şahıs beşeriyyeti temsil edebilse, çünkü insan herşeyi en güzel şekilde yaratan Allah Teâlâ’nın mahlukatı arasında eşsiz ve yegâne misaldir. O, meleklerin bile gıbta ettiği bir varlıktır. Allah onu hilâfet tacıyla

taçlandırmıştır. Böylece varlığın zineti, hakikat ve irfanın özü olmuştur. Bu harap ve kurak yeryüzü onun sayesinde çok güzel ve çok verimli bir bahçe haline gelmişti. Sonra siz bu insanı, içinden alevler yükselen korkunç bir hendeğe atlamak isteyen, kuvvetini toplayıp sıçramaya hazır vaziyette bekleyen, paçasını toplamış, ayağını boşluğa uzatmış ve neredeyse düşecek olan bir şahıs gibi düşünün, bu korkunç ölüm karanlığında yok olup gitmesine sadece bir iki dakika hatta saniyeler kalmış...

İşte Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderildiği zamanki Cahiliyye çağını böyle tasvir edebiliriz. Kur'ân-ı Kerim bu gerçeğe işaret eder ve çok veciz ve mucizevî bir ifadeyle der ki: "Siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken sizi oradan O kurtardı."

Hz. Peygamber de çok güzel ve beliğ bir misâl ile bu hakikati şöyle açıklar:

"Benim vaziyetim, ateş yakan ve ateş çevresini aydınlatmaya başlayınca da, onun içerisine kendilerini atmaya çalışan kelebeklere engel olmak ve onları ateşe düşmekten korumak isteyen bir şahsın hali gibidir. Ben de sizin ateşe düşmenize engel olmak istiyorum ama siz kendinizi ateşe atmak için çırpmıyorsunuz. İşte benim ve sizin durumumuz böyle. Ben size ateşten uzaklaşın, ateşe yaklaşmayın diyerek sizi ateşe düşmekten alıkoymaya çalışırken, siz beni dinlemiyor ve ateşe hücum ediyorsunuz."

İşte bu kıssadaki bütün mesele, insanlık gemisinin Allah'ın yardımı ve korumasıyla sahil-i selâmete çıkmasındadır. Ne zaman ki, insan dürüst hareket eder, mutedil davranır ve hayatını ölçülü bir şekilde sürdürürse, dünyevî nimetler işte o zaman yararlı olur. İnsanlık, kendisini bu tehlikeden kurtaran ve doğru yolu gösteren peygamberlere çok şey borçludur.

Aslında insanoğlu, ilâhi mahkemede kendi aleyhine dava açmak ve yine kendi aleyhinde şehadette bulunmak durumundadır. Zaten onun dava dosyası son adil karar için hazır beklemektedir. İnsan oğlu kendi nefsini düşünülebilecek en ağır cezaya, hatta idam cezasına çarptırmıştır. Bunda şaşılacak bir şey yoktur. Medeniyet, tabiî sınırlarını çiğner ve sahasından dışarı çıkarsa, ahlâkı inkâr ederse, bütün asil gayelerden, şerefli maksatlardan gafil olur, maddî ve bedenî ihtiyaçlarını sağlamaktan, hayvani arzularını tatmin etmekten başka bir şey düşünmezse, insan kalbinin yerini kurt, kaplan ve pars kalbi alır, vücudunda hayalî veya sunî bir mide, kötülüğü emreden bir nefis oluşur. Artık hiçbir görevli onu zaptedemez.

Medeniyetin bozulması ve çılgınlaşması, monarşik yönetimin bozulmasından daha kötüdür ve zararı çok daha fazladır. Çünkü zayıf bir

şahıs bile delirdiği zaman bütün (hane) halkının rahatını bozar, onların huzurlu hayatlarını sıkıntılı bir hale sokar. O halde insanlığın toptan delirdiği, medeniyet binasının çöküp kokuştuğu ve insanlık tabiatının bozulduğu zaman dünyada neler olacağını tasavvur et. Onu tedavi edecek bir ilâç var mı?

Şu kadar ki, Cahiliyye çağında yalnızca medeniyet bozulmakla kalmadı; aynı zamanda fizik yapısı da bozuldu ve kokuştu. Böylece orada çirkin adetler meydana geldi. İnsanoğlu birbirlerini avlamaya, katlettiği insanın ölüm anındaki sarhoşluğundan zevk almaya, onun ölümünden büyük bir haz duymaya başladı. Tıpkı birimizin bağlık bahçelik, güllük gülistanlık bir manzaraya bakıp da zevk aldığı gibi, onun ızdırabından sonsuz bir sevinç duyuyor, bir hastanın inleyip feryad etmesiyle, hoş bir içkiyi yudumlarken, lezzetli bir yemeği yerken ve güzel bir manzarayı seyrederken duyduğu sevinci duyuyordu.

Roma tarihine —Avrupa, Roma imparatorluğunun fetihleri, kahramanlıkları, şan ve şerefi, kanunları ve medeniyeti sayesinde zengin olmuştur— bir göz atacak olursanız, beşeriyetin bu dönemde zirveye ulaşan sıkıntıları hakkında canlı örnekler bulursunuz. Lecky, History of European Morals adlı eserinde, insanın o çağdaki ender rastlanır vahşiliğini, kana susamışlığını ve sefaletini şöyle tasvir eder: “Romalıların hoşuna giden en büyüleyici sahneler ve zevk aldıkları en büyük eğlence, bir insanın hasmıyla ya da kana susamış bir yırtıcı hayvanla yaptığı boğuşmada yara alıp bitkin bir şekilde yere serilmesiydi. Orada artık dizginler elden çıkmış ve insanlar kendilerini kaybetmişlerdi. Bu korkunç manzarayı yakından görmek için çılgınca oraya üşüşüyorlardı. Halbuki bu bedbaht insan kendi soylarındandı ve kendi vatandaşlarıydı. Onun can çekişmesini seyrederek nefislerini tatmin etmek ve kulaklarında onun iniltisini duymak; onlar için her çeşit musikîden ve cıvıl cıvıl öten kuş seslerinden çok daha güzeldi.’

Görevleri orada nizamı sağlamak olan emniyet kuvvetleri ise; bu korkunç manzara karşısında elleri boyunlarına bağlı, hayret ve dehşet içinde beklemekten başka birşey yapamıyorlardı.

İlk Cahiliyye çağının da temel taşı yerinden ayrılmış, hatta kırılıp parçalanmıştı. Artık onu tamir edip gerçek yerine koymak da imkânsızdı. İnsanoğlu ilâhi mahkemenin huzurunda hakkında verilecek nihaî hükmü bekliyordu. İşte tam bu sırada Hz. Muhammed Peygamber olarak gönderildi ve gökten bir ses yükseldi. “Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik.”

d - Hz. Muhammedin Peygamberliği ve yeni bir dünya

Şurası şüphe götürmez bir hakikattir ki, gerek içinde yaşadığımız çağ ve gerekse bundan sonraki tarihî devirlerin tamamı Hz. Muhammed'in peygamberliğine, onun ebedi ve cihanşümul davetine, onun Allah katında makbul ve verimli çalışmalarına şükran ve minnet borçludur. Çünkü O, önce ölümle pençeleşen insanlığın boynuna indirilmek üzere çekilmiş olan kılıcı kaldırmış, sonra da sınırsız lütuf ve ebedî bağışlarıyla yeni ve terütaze hediyeler demetiyle, insanlığı içine düştüğü bu kötü vaziyetten kurtarmıştır.

Bu hediyeler demeti canlılık ve zindelik, gayret ve istek, yücelik ve şeref, şaşmaz hedef ve asil bir gaye ihtiva ediyordu. Bu lütuf ve bağışlar sayesinde insanî yüceliş, kültür ve medeniyet, ibadet ve ihlâs, insanın içtimaî ve ahlakî yaratılışı açısından yeni bir devir başlıyordu.

d - Hz. Muhammed'in beşeriyyete altı hediyesi ve bunların insanlık tarihi üzerindeki tesirleri

Şimdi de —sırası gelmişken— Hz. Muhammed'in insanlığa bahşettiği altı önemli lütuftan, insanoğlunun doğru yola yöneltilmesinde, onun ıslâh ve irşad edilmesinde, kalkınmasında ve yükselmesinde büyük bir faktör olan bu değerli ve esaslı atıyyelerinden bahsedeceğiz. Bunlar sayesinde hiçbir konuda eski âleme benzemeyen yepyeni bir âlem doğmuştur.

1. Temiz ve vazıh tevhîd inancı

Resulullah'ın insanlığa yaptığı birinci iyilik, insanlığa bağışladığı saf ve berrak tevhid akidesidir. Bu akide mucizevî, kuvvet ve hayat dolu, toplumun içinde bulunduğu hallere değişiklik getiren, batıl ilâhlara son veren bir akideydi. İnsanlık böyle bir akideye bugüne kadar kavuşmadığı gibi bundan sonra kıyamete kadar da kavuşamayacaktır.

Şiir, felsefe, siyaset ve sosyolojinin boş ve değersiz dava ve düşünceleri peşinde koşan, milletleri ve şehirleri pek çok defa hakimiyeti altına alan, sert ve kocaman kaya parçalarını güzel kokulu çiçeklere dönüştüren, dağların içinden nehirler fışkırtan, zaman zaman da ilahlık iddiasında bulunan insanoğlu... Evet işte bu insan kendine ne zarar verebilecek ne de fayda sağlayacak, ne bir şey verebilecek ve ne de engel olabilecek gücü olan —Kur'ân-ı Kerim'in "Eğer sinek onlardan bir şey koparsa bunu ondan geri alamazlar! İsteyen de aciz, istenen de!" şeklinde gayet veciz bir şekilde ifade ettiği gibi— bizzat kendisinin yaptığı eşya karşısında rükûa varıyor, ondan korkuyor ve hayır umuyordu. İnsan sadece dağlara, nehirlere, ağaçlara ve hayvanlara, ruhlara, şeytanlara ve tabiattaki diğer şeylere secdeye kapanmakla kalmadı, haşerata, kurtlara ve böceklere de taptı. Bütün ömrü bu düşünce ve vesveselerle, hayallerle, vehimlerle ve rüyalarla geçti. Bunun en tabiî sonucu da şüphesiz ki, korkaklık ve zayıflık, fikrî anarşi, can sıkıntısı, güvensizlik ve istikrarsızlıktan ibaretti. İşte Resul-i Ekrem; saf, berrak ve kolay, çalışmaları ve gayretleri teşvik edip destekleyen ve hayat kazandıran bir inanç sistemiyle, insanoğlunu bu durumdan kurtardı. Böylece insan da her türlü korkudan emin olup yalnızca Allah'tan korkmaya başladı. Kesin olarak bildi ki, Allah Teâlâ birdir, zarar

verecek ve fayda sağlayacak olan da, yeren de, verilmesine engel olan da yalnız O'dur. Beşeriyetin bütün ihtiyaçlarını da tek başına karşılamaya sadece O kefildir. Böylece bu yeni bilgiler ve mükâşefeyle âlem onun nazarında bambaşka bir alem oldu. Mahlukattan korkmak ya da bir şey beklemekten, ona yaptığı her çeşit ibadet ve itaattan, huzurunu kaçıran ve zihnini bulandıran her şeyden emin oldu. Kesrette (çoklukta) vahdeti (birliği) farketti. Kendisinin Allah Teâlâ'nın yaratıklarının en şereflisi ve yeryüzünün efendisi, orada Rabbi'nin emirlerini uygulayan ve Yaratıcısı'na itaat eden bir halifesi olduğunu anladı. Böylece bu büyük insanî şeref ve dünyanın uzun zamandan beri mahrum olduğu ebedî ve insanî azamet gerçekleşmiş oluyordu.

Resulullah'ın insanlığa tevhid inancı gibi değerli hediyeler lütfeden peygamberliği, o gün dünyadaki bütün inanç sistemlerinden çok daha meçhul ve mağdurdu. Fakat daha sonra, sesini bütün cihana duyurdu. Dünyadaki bütün felsefî düşünceler ve doktrinler az veya çok onun tesiri altında kaldılar.

Allah'a şirk ve çok tanrıcılık esası üzerine kurulmuş ve bu inançla yoğrulmuş olan bazı büyük dinler bile sonunda —gizli ve alçak bir sesle de olsa— Allah'ın bir olduğunu ve ortağı bulunmadığını itiraf etmek zorunda kaldılar ve müşrik inanç sistemlerini, birtakım felsefî yorumlarla şirk töhmetinden temize çıkarmaya ve onu İslâm'ın tevhid akidesine ellerinden geldiğince benzetmeye çalıştılar. Bu müşrik akidenin, sahipleri ve ileri gelen şahsiyetleri şirki itiraf etmekten utanç duymaya ve ondan söz etmekten sıkılmaya başladılar. Bu müşrik sistemlerin tamamı noksanlarla, küçüklük ve aşağılık kompleksiyle doludur. Bu armağanlar Resulullah'ın peygamberliği sayesinde insanlığın saadete kavuştuğu en güzel, en parlak armağanlardı.

2. İnsanî birlik ve beşerî eşitlik

Resulullah'ın cihanda hâlâ bakî olan ikinci büyük iyiliği ise; insanî birliği sağlama düşüncesidir. İnsanlar çeşitli kabileler ve milletlere, birbirlerinden daha aşağı seviyede sınıflara ve dar manada kavmiyetlere bölünmüştür. Bu sınıflar arasındaki fark, insanla hayvan, köle ile hür insan, tanrıyla kul arasındaki fark kadar korkunçtu. Orada birlik ve eşitlikten bahsetmek mümkün değildi. Bu korkunç sessizlik ve her şeye hakim olan karanlık çağlardan uzun asırlar sonra, Resulullah inkılab yaratan, akıllan

dehşete düşüren ve herşeyi değiştiren hakikati ilân ediyordu: “Ey insanlar Rabbiniz birdir, babanız da birdir. Hepiniz Âdem’in çocuklarısınız. Âdem ise topraktandır. Allah katında en şerefli olanınız takvaca en üstün olanınızdır. Hiçbir Arabın Arab olmayana üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir.”

Bu ilân iki hususu muhtevi idi. Bunlar emniyet ve selâmetin tesisine yarayan iki sütun olup, selâmet her yerde ve zamanda ancak bunlar sayesinde mevcut olabilirdi. Bunlardan biri ilahî diğeri de insanî birlikti. İnsan iki cihetten hemcinsinin kardeşidir. İnsan, insanın iki defa kardeşidir. Birincisi—ki işin özü de budur— Rabbimiz birdir. İkincisi babamız da birdir. “Ey insanlar, sizi bir tek candan yaratan, ondan da yine onun zevcesini vücuda getiren ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar türeten Rabbinize karşı gelmekten çekinin. Kendisinin adını öne sürmek suretiyle, birbirinize dileklerde bulunduğunuz Allah’tan ve akrabalık (bağlarını kırmak)tan da sakının. Çünkü Allah sizin üzerinizde tam bir gözeticidir.”

“Ey insanlar! Hakikat biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi (sırf) birbirlerinizle tanışmanız için büyük büyük cemiyetlere, küçük küçük kabilelere ayırdık. Şüphesiz ki sizin Allah nezdinde en şerefliniz takvaca en ileri olanınızdır. Hakikaten Allah her şeyi bilen, her şeyden haberdar olandır.”

Bunlar Resulullah’ın Veda haccında söylediği ebedî sözlerdir. Hz. Peygamber bu büyük ve tarihî açıklamayı yaptığı zaman dünya, bu cesur ve sarih ifadeleri sineye çekecek kadar tabiî bir vaziyette ve barış içinde değildi. Bu ilân, korkunç ve şiddetli bir depremden daha az sarsıcı değildi. Orada tedrici bir surette ya da bir perde ve örtü gerisinden üstlendiğimiz hususlar vardır. Meselâ elektriği ele alalım. Biz ona üzeri bir yalıtkanla örtülüyken veya bir kablonun içindeyken dokunuruz. Fakat bir de çıplak olarak dokunacak olursak, bizi şiddetli bir şekilde sarsar veya bizi ölüme götürür.

İslâmî davetin üstünlüğü, İslâm toplumunun zuhuru, İslâm davetçilerinin, ıslahatçı ve eğitimcilerinin çalışmaları sayesinde ilim ve anlayışta, insanî düşüncede, insanlığın bugün ulaşmış olduğu mesafe, bu müthiş ilânı, yükselen bu inkılabı, cahiliye barınaklarını şirk, putperestlik ve ırkçılık kalelerini kökten sarsan bu düşünceyi gündelik normal bir hakikat haline getirdi. Bugün dünyadaki bütün siyâsî ve içtimaî müesseseler insanlığı ona çağırıyor. Bayraktarlığını Birleşmiş Milletler’in yaptığı İnsan Hakları Beyannâmesi, Cumhuriyet rejimlerinin ve insan haklarından ve

eşitlikten yana olan her müessesenin üzerine kurulduğu beyannameler de bunlardan biridir. Hiç kimse bunu inkâr edemez. Fakat insanlar üzerine öyle bir zaman geldi ki, bazı milletlerin ve ailelerin diğerlerinden daha şerefli olduğu ve insan üstü bir yaratılışa sahip olduğu şeklinde bir inanç çağa hakim oldu. Bazı aileler ve hanedanlar soylarının Güneş'e ve Ay'a ve hatta —hâşâ— Allah'a dayandığını iddia etmeye başladılar. Halbuki Allah zalimlerin söylediklerinden çok yücedir. Kur'ân-ı Kerim, Yahudi ve Hıristiyanların bu babdaki sözlerini bize naklederek şöyle buyuruyor: "Yahudi ve hıristiyanlar, 'Biz Allah'ın oğulları ve dostlarıyız' dediler." Mısır firavunları da kendilerinin Güneş ilâhı Ray'ın cesedi ve onun tecelligâhı olduklarına inanıyorlardı.

Hindistan'da iki aile meşhur olmuştu. Bunlardan biri Güneş'in oğulları, diğeri ise Ay'ın oğulları diye adlandırılıyordu. İran'daki Kisrâlara gelince bunlar damarlarında ilâhî kanın dolaştığına inanıyorlardı. Belde halkı da onlara, kutsal ve ilâhi bir varlık nazarıyla bakıyorlardı. Meselâ Kisra Perviz (590-628)'in lâkab ve sıfatlarından bazıları şöyleydi: "İlâhlar arasında ölümsüz bir insan, insanlar arasında bir ikincisi olmayan ilâh, şanı ve şerefi yüce, güneşle beraber ışık saçarak doğar, karanlık geceleri nuruyla aydınlatır.

Aynı şekilde Kayserler de birer ilâhtı. Ülkenin yönetimini ele geçiren her imparator bir ilâh kesilirdi. İmparatorlar "August" (heybetli ve yüce) lakabını taşırdı.

Çinliler ise imparatoru göğün oğlu olarak kabul ederlerdi. Göğün erkek, yeryüzünün de dişi olduğuna, bu kâinatın ikisinin birleşmesi sonucu yaratıldığına ve imparatorun bu evlilikten doğan ilk çocuğu olduğuna inanırlardı."

Araplar ise kendileri dışında kalan herkese "acem" diyorlardı. Kureyş kabilesi de kendisinin Arap kabilelerinin en şereflisi olduğuna inanırdı. Bu ayrıcalığını Hac mevsiminde de korurdu. Diğer insanların durduğu ve oturduğu yerlere girmezlerdi. Hacılarla beraber Arafat'a da çıkmaz, bilâkis Harem'de kalır ve Müzdelife'de vakfe yaparlardı ve: "Biz Allah'ın beldesinde O'nun ev halkıyız. Biz O'nun evinde ikamet eden insanlarız, biz kahramanız!" diyorlardı.

3. İnsanın şeref ve üstünlüğünün ilân edilmesi

Resulullah’ın insanlığa yaptığı üçüncü büyük iyilik ise; insanın yüce ve şerefli bir varlık olarak ilân edilmesi, insanlığın şeref ve kadrinin yüceliğinin cihana duyurulmasıdır. Hz. Muhammed Peygamber olarak gönderilmeden önce, insan çok hor ve zelil bir mevkide bulunuyordu. Yeryüzünde ondan daha küçük ve hakir bir varlık yoktu. Efsaneleşmiş ve halkın inanç dünyasına girmiş mukaddes hayvanlar ve mukaddes ağaçlar bile, insandan daha yüce ve şerefli varlıklardı. Korunmaya, gözetilmeye insandan çok daha fazla lâyıktı.

Masum insanların katledilmesi ve kanlarının akıtılması pahasına da olsa, ağaç ve hayvanlara insan kanı akıtılarak kurbanlar takdim edilirdi. Hem de zerre kadar vicdan azabı duymadan. Bunun bazı örneklerini ve çirkin manzaralarını XX. asırda Hindistan gibi ileri ve gelişmiş ülkelerde de görebiliyoruz. Hz. Muhammed, insanlığa şan ve şerefini, itibar ve kıymetini yeniden kazandırmış, insanın bu kâinattaki en azîz varlık olduğunu ve bu dünyadaki en parlak ve kıymetli cevher olduğunu ilân etmiştir. Dünyada ondan daha şerefli ve yüce, sevgiye, korunup gözetilmeye insandan daha lâyık bir varlık yoktur. Resulullah insanın mevkiini öylesine yükseltti ki, insan Allah’ın yeryüzündeki halifesi ve nâibi oldu. Alem onun için; o ise yalnızca Allah için yaratılmıştı. “Yeryüzünde ne varsa hepsini sizin için yaratandır.” Allah’ın yarattıklarının en şereflisidir. Riyaset ve sadâret makamı onun elindedir.

“Andolsun ki, biz Adem oğullarını üstün bir izzet ve şerefe mazhar kıldık. Onlara karada ve denizde binecekleri vasıtalar verdik. Onlara güzel güzel rızıklar ihsan ettik. Onları yarattığımızın birçoğundan cidden üstün kıldık.”

İnsanın yüceliğine ve onun azametine Resulullah’ın şu hadis-i şerifinden daha güzel bir delil olamaz:

“İnsanlar Allah’ın iyali (rızıklarını temin ettiği fertler)dir. İnsanların Allah’a en sevgili olanı da, onun iyâline ihsanda bulunandır.”

İnsanoğlunun yüceliğinin, insanı Allah’a yaklaştıran en doğru yolun insanlığa hizmet etmek, şefkat ve merhamet beslemek olduğunu Ebu Hureyre’nin rivayet ettiği şu hadis-i şeriften daha güzel ve daha beliğ bir şekilde ifade etmek mümkün değildir. Allah Teâlâ ile bir kulu arasında geçen şu konuşmayı Resul-i Ekrem’in dilinden dinleyelim: “Aziz ve celil olan Allah Teâlâ kıyamet günü şöyle buyuracak:

— Ey Ademoğlu! Ben hastalandım fakat sen beni ziyaret etmedin.

— Ya Rabbi! Ben seni nasıl ziyaret edebilirim, sen âlemlerin Rabbisin.

— Bilmez misin ki, falan kulum hastalandı da sen onu ziyaret etmedin? Ve yine bilmez misin ki, eğer sen onu ziyarete gelseydin andolsun ki, beni onun yanında bulacaktın.

— Ey Ademoğlu! Ben senden yiyecek istedim, sen vermedin.

—Ya Rabbi! Sen âlemlerin Rabbisin, ben sana nasıl yemek verebilirim.

—Bilmez misin ki, falan kulum senden yemek istedi de sen onu doyurmadın. Yine bilmez misin ki, eğer sen onu doyursaydın andolsun ki, beni onun yanında bulacaktın.

— Ey Ademoğlu! Ben senden su istedim de sen bana su vermedin!

—Ya Rabbi! Sen âlemlerin Rabbisin ben nasıl olur da sana su verebilirim?

- Falan kulum senden su istedi de sen ona su vermedin. Bilmez misin ki, eğer sen ona su vermiş olsaydın, andolsun ki, beni onun yanında bulacaktın."

İnsanın yüceliğini ve onun yüce mevkiini bundan daha açık ve fasih bir şekilde ilân edecek bir mesaj tasavvur edilebilir mi? Ve yine insan böylesine yüce bir mevkii ve evrensel bir şerefi, gerek eski ve gerekse yeni çağlarda hangi din ve felsefede elde edebilmiştir?

Yüce Peygamberimiz Allah'ın rahmetini, merhametini kazanabilmek için, insanoğluna merhametli davranmayı şart koşmuştur: "Merhamet edenlere Rahman olan Allah Teâlâ da merhamet eder. Yeryüzündekilere merhamet ediniz ki, gökteki de size merhamet etsin."

Resulullah'ın, insanın şeref ve itibarını, insanlar arasında eşitlik ve birliği sağlamak üzere harekete geçmesinden ve bu uğurda büyük bir mücadeleye girişmesinden önce, dünyanın vaziyetini, içtimaî ve siyâsî durumunu görüyorsunuz.

Resulullah, peygamber olmadan önce bir tek şahsın heva ve hevesi, yüzbinlerce insanın hayatından çok daha değerli ve kıymetliydi. Bir kral ya da imparator çıkıyor, birçok beldeyi harabeye çeviriyor, insanları kul-köle yapıyor, istediği şahısların boyunlarını uçuruyor, kültür ve nesilleri yok ediyor, kendi bayağı emellerini gerçekleştirmek için yaş-kuru her şeyin üzerine yürüyor. İskender Hindistan'a kadar gidiyor, yol boyunca bütün kültür ve medeniyet eserlerini mahvediyor. Bir başkası çıkıyor ve vahşi hayvanları avlar gibi insan avlıyor. Zamanımızda çıkan iki dünya harbinin kurbanları milyonları aştı, fakat millî gurur ve kibir, şahsî enaniyet, hakimiyet hırsı, dünya ticaret ve pazarlarını ele geçirmekten başka bir netice doğurmadı.

d - Uğursuzluk ve ümitsizlik savaşı, insanın ruhundaki yücelik, güven, umut ve emelin yeniden doğuşu

4. Dördüncü iyilik de şu idi: Beşeriyetin büyük bir çoğunluğu Allah'ın rahmetinden umut kesmişti ve insanın tertemiz yaratılışı hakkında su-i zanna kapılmıştı. Bu durumun meydana gelmesinde eski şark dinlerinin, Avrupa ve Ortadoğu'daki muharref Hıristiyanlığın büyük bir rolü olduğu muhakkaktır. Eski Hind dinleri, tenasuha ve insanın daha önce kendi eliyle yap-. tıklarının cezasını mutlaka göreceğini ve bunun da yırtıcı ve parçalayıcı bir canavar veya kendi halinde otlayan bir hayvan, veya hakir bir yaratık yahut da bedbaht, azab çeken bir insan şeklinde tecelli edeceğini kabul eden felsefesine inanıyorlardı.

Bu arada Hıristiyanlık da insanın doğuştan âsi ve günahkâr olduğunu, Hz. İsa'nın da insanın bu günahına keffaret ve fidye olmak üzere geldiğini ilân ediyordu. Tabiatıyla bu inanç Hıristiyanlığı kabul eden medeni ve müreffeh ülkelerdeki milyonlarca insanın ruhunda, kendi nefisleri hakkında bir su-i zanna sahip olmalarına, gelecekten ve rahmet-i ilâhiyyeden ümit kesmelerine sebep oldu.

İşte böyle bir zamanda Hz. Muhammed bütün gücüyle ve açıklığıyla şu hakikati duyurdu: "İnsan, doğduğunda üzerine henüz hiçbir şey yazılmamış olan tertemiz bir levha gibidir. Onun üstüne en güzel nakışları yapmak, en güzel yazıları yazmak mümkündür. İnsanın hayatı kendisiyle başlar, sevaba ve cezaya, cennet veya cehenneme kendi ameliyle hak kazanır. O bir başkasının yaptığından mesul değildir." Kur'ân-ı Kerim de pek çok yerde insanın sadece kendi yaptıklarından sorumlu olduğunu ve yine ancak kendi çalışmalarıyla sevab ve mükâfata kavuşacağını zikreder. Kur'ân-ı Kerim, insanı Allah'a sığınmaya ve ona doğru koşmaya, onun rahmetinin gölgesinde gölgelenmeye, onun rahmet ve şefkat yuvasına davet eder.

Kur'ân-ı Kerim, gönülleri ve ufukları kuşatan taşkın ve geniş rahmet denizlerini öylesine güzel ve parlak, öylesine cazip bir şekilde tasvir etti ki, bundan Allah Teâlâ'nın sadece halîm, rahîm, cömert ve kerîm sıfatlarını taşımadığını, aynı zamanda —tabiri caizse— tevbe edenleri sevdiğini ve onlara iştiyak duyduğunu, onların güzel çalışmalarını kabul ve tamamen

takdir ettiğini görüyoruz. Aşağıdaki âyetleri okuyanlar bu lütfu ilâhîlerin ve merhametin tadını alacak ve bu sevgi havasının lezzetini hissedeceklerdir.

“De ki: Ey kendilerinin aleyhinde haddi aşanlar! Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki, O, çok yargılayıcı ve esirgeyicidir.”

Bundan daha da fazlasını ve parlak ifadeleri Allah Teâlâ’nın salih kullarından muhtelif grupları zikrettiği aşağıdaki âyet-i kerimede görüyoruz. Bu âyet-i celile “Tevbe edenler” diye başlıyor.

‘Tevbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler, seyahat edenler, rükû edenler, secde edenler, iyiliği emredenler ve kötülükten vazgeçirmeye çalışanlar ve Allah’ın sınırlarını koruyanlar işte onlar cennet ehlidir. (Habîbim) Sen o müminleri de müjdele.”

Allah Teâlâ’nın tevbe eden kulunu temize çıkarması ve onu mükerrem kılması, ona olan güvenini açığa vurması, Kur’ân’ın, Resulullah’ın ashabından sahîh ve makbul bir mazeretleri de olmadığı halde Medine’de kalan ve Tebuk seferine katılmayan üç kişinin tevbelerinin kabul edildiğini ilân etmesiyle açıkça tecellî etmişti. Kur’ân-ı Kerim önce sefere katılan Hz. Peygamber’i, Muhacirleri ve ensarı zikreder. Sonra da seferden geri kalan bu üç kişiden övgüyle söz eder. Kıyamete kadar gelecek olan müminler bilsinler ki, onların tabiî mevkii Muhacirler ve ensara mensup ilk sadıklar arasında ve birinci saftadır. Artık utanmaları ve yaptıklarından dolayı ar duymaları için hiçbir sebep yoktur.

“Hakikaten hiçbir günahkâr diğerinin günah yükünü çekmez. İnsan için de kendi çalıştığından başkası yoktur. Yaptıkları (kıyamet gününde) görülecek ve sonra buna hak ettiği mükâfat verilecektir.”

Bu mesaj insana, yaratılışı ve doğuştan sahip olduğu değerler konusunda kaybetmiş olduğu güveni yeniden kazandırdı. Böylece insan, insanlığa ve kendine iyi bir akıbet hazırlamak, gücünü ve kudretini geniş imkânlar ve büyük fırsatlarda denemek için büyük bir azim ve kuvvetle, kahramanca duygularla ileri atıldı.

Resulullah, isyan ve günahların, hata ve yanılmaların insan hayatında geçici ve yok olmaya mahkûm şeyler olduğunu, insanın bunlara cehaleti ve gururuyla, bazan kısır görüşüyle, bazan şeytanının iğvasıyla, bazan da nefsinin tahrik ve teşvikiyle düştüğünü duyuyor ve günahını itiraf edip

pişman olmanın insanın yaratılışına, insanlığın özüne daha uygun olduğunu, Allah'a yalvarıp tazarru ve niyazda bulunmanın, günaha bir daha dönmemeye kuvvetle azmetmeye, insanın şerefine, yaratılışının asaletine delil teşkil ettiğini, bunun da Hz Adem'in mirası olduğunu söylüyordu.

Hz. Muhammed, kulaklarına kadar günah ve rezalet bataklığına batmış olan günahkâr ve hatalı insanlara geniş bir tevbe kapısı açtı. Bütün insanları tevbe kapısına çağırdı ve tevbenin faziletini mükemmel bir şekilde açıkladı. Öyle ki, dinin bu büyük ve hususî ilkesini ihya etti. Bu sebeple de diğer güzel isimleri yanında "Nebiyyü't-tevbe," yani tevbe peygamberi diye isimlendirildi. Hz. Muhammed, tevbeyi insanların sadece yaptıkları yanlış ve kötü bir hareketten sonra başvuracakları zarurî bir vasıta olarak telakki etmedi. Bilâkis tevbenin şanını ve şerefini yükseltti; öyle ki, tevbe ibadetlerin en faziletlilerinden biri oldu. O, Allah Teâlâ'ya yaklaştıran güzel bir vasıta, Allah'ın temiz, günahtan berî, zâhid ve âbid kullarının gıbta ettiği velilik ve Allah'a yakınlık derecelerinin en yükseğine —en kısa zamandır — ulaştıran kolay bir yol haline geldi.

Kur'ân-ı Kerim de tevbenin faziletini ve genişliğini, insanı en büyük masiyetten nasıl temizlediğini açıkça ifade etmiştir. Kur'ân, bunu gönülleri okşayan güzel bir üslûb ile yapmış; asîleri ve günahkâr insanları nefislerine ve şeytana mağlup olanları, tevbenin kabulü ve tevbe edenin şan ve şerefinin yükseltilmesi ve üzerindeki hüzün örtüsünün lütuf ve sevgiyle kaldırılması hususunda, gerek din ve ahlâk, gerekse eğitim ve ıslahat tarihinde bundan daha güzel ve parlak, bundan daha dakik ve derin manalı bir misal bulabilir miyiz?

Şimdi aşağıdaki âyetleri birlikte okuyalım:

"Andolsun ki, Allah, Peygamberini (muharebeden geri kalanlara izin verildiğinden dolayı affettiği gibi) içlerinden birtakımının gönülleri hemen hemen eğilmek üzere iken güçlük zamanında O'na (Peygamber'e) tabi olan Muhacirlerle Ensarı da tevbeye muvaffak buyurdu ve sonra onların bu tevbelerini kabul eyledi. Çünkü o çok esirgeyici, çok bağışlayıcıdır. (Savaştan) geri bırakılan ve haklarındaki hüküm geciken üç (kişi)nin (tevbelerini de kabul etti, çünkü) yeryüzü bunca genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları kendilerini sıktıkça sıkmıştı. Nihayet Allah'ın hışmından yine Allah'tan başka sığınacak hiçbir yer olmadığını anladılar(da bundan) sonra (Allah) onları da eski hallerine dönsünler diye tevbeye

muvaffak buyurdu. Şüphesiz ki, Allah, tevbeyi en çok kabul eden, hakkıyla esirgeyendir.”

Resulullah sonra aynı şekilde genel bir ilke olarak şunu ilân ediyordu: “Allah’ın rahmeti her şeyi kuşatır ve gazabına ve celâline üstün gelir.” Kur’ân-ı Kerim’de de: “Benim rahmetin her şeyi kuşatmıştır.’ buyuruluyor. Bir hadîs-i kudsîde ise Cenab-ı Hak “Muhakkak ki rahmetim gazabıma üstün gelmiştir.” buyuruyor. Allah Teâlâ kendinden ümit kesmeyi küfürle, cehaletle ve dalaletle eşdeğerde kabul etmiştir. Kur’ân-ı Kerim’de Hz. Yakub’un lisanı üzere: “Allah’ın rahmetinden ancak kâfir kavimler umut keser;” Bir başka yerde de Hz. İbrahim’in lisanıyla: “Rabbinin rahmetinden dalalete düşmüş olanlardan başka kim ümidini keser?” buyurulur.

Resul-i Ekrem herkesi açıkça tevbeye davet ederek, onun faziletlerini, genişlik ve kapsamını açıklayarak ümitsizlik altında inleyen, ceza ve azab korkutmalarıyla, gazab ve öfke görüntüleriyle tirtir titreyen, korkudan dehşete düşürülmüş insanlığı bu durumdan kurtardı. Şüphesiz ki, insanı dehşet ve korkuya düşürmek konusunda en büyük pay Yahudi bilginlerine, mukaddes kitapları açıklayanlara, şerhedenlere ve haddi aşmış Hıristiyan rahiplere aittir.

Hz.Peygamber insanlığa hayat için yeni ve güzel bir imkân bağışladı, onun zayıf ve değersiz kalbine; yıpranmış, çürümüş ve soğuk cesedine yeni bir ruh, yeni bir sıcaklık kazandırdı.

Onun yaralarını sarıp tedavi etti. Onu toprağın en çukur yerinden efendilik ve yüceliğin, güven ve şerefin, kendine güven ve Allah’a itimadın zirvesine çıkardı.

Resulullah din ile dünyayı birbirlerinin ayrılmaz parçası haline getirmiş ve birbirlerinden nefret eden birlikleri ve birbirleriyle savaşan toplulukları aynı safta toplamıştır.

Eski dinler özellikle Hıristiyanlık insan hayatını biri dünya diğeri de dine ait olmak üzere iki kısma ayırmıştır. Yeryüzünü de biri din adamları diğeri de dünya ehline ait olmak üzere ikiye taksim etmişti. Bu iki zümre sadece birbirlerinden ayrılmakla kalmadı, aralarına büyük bir haliç girdi, birbirleriyle mücadele edip savaşmaya başladılar. Her biri din ile dünya arasında bir husumet ve düşmanlık olduğuna inanıyordu. Bir insan bunlardan birine bağlanacak olursa diğeriyle alâkasını kesmesi, hatta savaş ilân etmesi gerekirdi. Bir anda iki gemiye binmek mümkün değildi. Ahiret hayatını unutmadan, gökleri ve yeri yaratan Allah’tan yüz çevirmeden

iktisadî savaşı kazanmaya, bolluk ve refaha kavuşmaya imkân yoktu. Dinî ve ahlâkî eğitimi bir yana bırakmadan, Allah korkusundan sıyrılmadan, hakimiyet ve saltanatın döndürülmesi mümkün değildi. Dindar olmak da ancak ruhbanlıkla, dünya ve dünyadaki herşeyle alâkayı kesmekle mümkündü.

Malum olduğu üzere, insan kolaylığı sever ve ona yatkındır. Halbuki, onlara göre dinî düşünce, mubahlardan istifade edilmesine, kalkınmaya, yücelmeye, kuvvet ve hakimiyet elde edilmesine müsamaha etmez ve çoğu kez bunların insan nesli için uygun olmadığını söyler.

Hıristiyanlıktaki bu mücadele sonunda zekâ, akıl ve ilmî yeterlik sahibi insanların büyük bir kısmı dünyayı dine tercih ettiler, onunla hoşnut oldular ve gönül huzuruna kavuştular. Bu hayatı güzelleştirmeye ve onun lezzetlerini elde etmeye çalıştılar. Dinî yücelmeye ve ruhî ilerlemeye dair hiçbir istekleri kalmadı. Genel olarak dinden uzaklaşanlar, apaçık bir hakikat olarak kabul ettikleri bu çelişki sebebiyle dini terkettiler.

Din ile dünya arasındaki bu uğursuz ayrılık ve din adamlarıyla devlet adamları arasındaki bu meş’ûm düşmanlık, ilhad ve dinsizliğe kapı açtı. Bunun ilk kurbanı önce Batı, ikinci kurbanı da fikrî, ilmî ve kültürel açıdan Batının tesiri altında kalmış veya onun bayrağı altında yaşamış milletler oldu.

Din hususunda öylesine vahşi, korkunç ve asık suratlı bir tablo çizdiler ki, iman edenlerin tüyleri ürperir oldu. Nihayet iş döndü dolaştı, din gölgesinin çekilmesiyle sonuçlandı. Nefis ve arzuya kul olmak—hem de en geniş manasıyla— zirveye ulaştı. Böylece de dünya iki zıt kutup arasında döndü dolaştı. Sonunda dünya, dinin zayıflaması veya din duygusunun yokluğu sebebiyle çok derin bir dinsizlik çukuruna ve genel bir ahlâkî anarşi içine düştü.

Hz. Muhammed’in en büyük hediyesi ve en büyük iyiliklerinden, gökleri çınlatan nidalarından biri de, amellerin ve ahlâkın özü, insanın ulaşmak istediği hedef, Hz. Peygamber’in görünüşte kolay ve basit, aslında geniş ve derin anlamlı bir kelimeyle ifade ettiği “niyet”tir. Resulullah “Ameller niyetlere göredir ve insan için ancak niyet ettiği vardır.” buyurur.

İnsanın, Allah’ın rızasını kazanmak, ihlâsla Allah’ın emirlerine imtisal etmek niyetiyle yaptığı her amel; Allah’a yaklaşmak, hakka’l-yakîn mertebelerinin ve iman derecelerinin en yücesine ulaşmak için bir vasıtadır. İşte bu kendisine leke sürülmesi mümkün olmayan halis bir dindir.

Bu amel cihad ve savaş olsun, hüküm veya idarî bir iş olsun, temiz ve mubah şeylerden istifade etmek için olsun, dünyanın güzel nimetlerinden istifade olsun, nefsinin isteklerini gerçekleştirmek, rızık veya vazife uğrunda çalışmak olsun, aile ve karı-koca hayatına ait olsun, her türlü ibadet ve dinî hizmet vs. Allah Teâlâ'nın rızasını elde etmek, Onun emir ve yasaklarına uymak düşüncesinden uzaklaşmak ve tecrid edilmişse, gaflet örtüsüne bürünmüş ve ahireti unutturmuşsa, bu isterse farz namazlar olsun, ister Allah yolunda hicret, cihad ve teşbih olsun, bunu yapan, bunları bilen, bu uğurda cihad eden ve davette bulunan hiçbir kimse asla sevaba nail olmaz. Bilâkis o ameller ve hizmetler onun aleyhinde bir vebal teşkil eder, Allah ile o insan arasında bir perde olur.

5. Resulullah'ın insanlığa yaptığı büyük iyiliklerden beşincisi de, din ile dünya arasındaki büyük açığı doldurması, birbirlerinden nefret eden, sürekli bir husumet ve düşmanlık, devamlı bir kin içinde yaşayan bu âlemleri sevgiyle kucaklaşan, huzur ve barış içinde yaşayan âlemler haline getirmesidir. Çünkü Resulullah vahdet peygamberiydi. Aynı anda hem müjdeleyen, hem de Allah'ın azabından korkutan bir vasfa sahipti. O insanoğlunu birbirleriyle savaşan iki kışladan alıp tevhid cephesine, iman, insanlığa şefkat ve Allah'ın rızasını kazanmaya müteveccih bir cepheye götürmüştü. Bizlere de şu evrensel ve mucizevî duayı öğretmişti: "Ey Rabbimiz! Bize dünyada da ahirette de iyi hal ver. Bizi cehennem azabından koru." Amin.

Yine Resul-i Ekrem Kur'ân âyetiyle şu hakikati ilân etmişti: "Şüphesiz benim namazım da, ibadetlerim de, hayatım da, ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir." Şüphesiz ki, mü'minin hayatı birbirine zıt çeşitli parçalardan ibaret değildir. Bilâkis o ibadet ve sevab ruhunun, Allah'a iman ve O'nun emirlerine teslim olma inancının hâkim olduğu bir birliktir. O, hayatın bütün kısımlarını ve bütün savaş meydanlarını, samimiyet gerçekleşip niyet sağlam olduktan ve Allah'ın rızası murad edildikten ve peygamberlerin gösterdiği doğru yol üzere olduktan sonra bütün amelleri içine alır. Bu da onun birlik, ittifak ve tamamıyle bir insicam peygamberi olduğuna delâlet eder. O aynı anda cennetle müjdeleyen ve Allah'ın azabından sakındıran bir peygamberdir. Resulullah din ile dünya arasındaki bu ayrılığa son vermiştir. Hayatın tamamını ibadet, bütün yeryüzünü de bir mescid haline getirmiştir. Birbirleriyle kıyasıya mücadele eden ve savaşan kışlalardan aldığı insanları, salih ameli, insanlığa yararlı hizmetleri ve Allah'ın rızasını kazanmayı amaçlayan tek bir cephede toplamıştır. Orada fakirlerin giydiği eski

elbiselere bürünmüş hükümdarların, hükümdar ve emîr kıyafetinde zâhidlerin, halim insanların, ilim menbaı âlimlerin, gece ibadet eden insanların, hiçbir çelişkiye düşmeden ve zorlukla karşılaşmadan, zulüm ve haksızlığa uğramadan bir arada yaşadığını görürsün.

6. Hz. Muhammed'in beşer hayatında yaptığı altıncı inkılap ise, O'nun insanı, kuvvetlerini sarfedeceği ve lâyık olduğu şerefli bir mevkie çıkarması; ve içinde rahatça dolaşabileceği geniş ve yüksek bir mahalle yükseltmesiydi.

Hz. Muhammed'in peygamberliğinden önce insan hakiki hedefinden gafildi. Nereye yönelmesi gerektiğini ve akıbetinin ne olacağını da bilmiyordu. Gücünü ve gayretini seferber edeceği hakiki, en faziletli ve en uygun yer neresiydi? Bütün bunlardan habersizdi.

İnsan kendine vehimden kaynaklanan sun'î bir takım gayeler edinmiş, nefsini sınırlı ve dar bir çerçeveye hapsetmişti. Bütün gücünü, takatini ve zekâsını burada tüketmek istiyordu. Ona göre başarılı ve ideal bir insan; en çok mala ve en büyük topluluğa sahip olan, nüfuz ve kuvveti en geniş, en kalabalık insan topluluklarına hakim, en geniş ve mamur yerleri elinde bulunduran insandır. Orada bütün arzuları, parlak renklere bakmak, nağmeli sesleri dinlemek, lezzetli yemekleri yemek, bir bülbülün sesini veya bir tavusun rengini taklid etmek, hatta koyunlarla, sürülerle, sığır ve diğer hayvanlarla birlikte dolaşmaktan öte geçmeyen milyonlarca insan vardı. Daima hükümdarların sarayları arasında hayat süren, bütün maharetlerini ve zekâlarını devlet adamlarına yaklaşmak, zenginlere yaltaklanmak, zorbalara ve kuvvetli kişilere dalkavukluk için sarfeden veya dünya ve ahirette hiçbir kıymeti haiz olmayan boş edebiyatla teselli bulan binlerce kişi vardı. İşte insanlık bu haldeyken Resulullah geldi ve insanın hakiki ve son gayesinin, gözlerini diktiği ve kalbinde kök salan en yüce hedefin, gökleri ve yeri Yaratan'ı tanımak, O'nun sıfatlarını, kudret ve hikmetine, yer ve göklerdeki saltanatının genişliğine, azamet ve ebediliğine muttali olmak, yalnızca Allah Teâlâ'nın rızasını elde etmek, onunla ve kaderiyle hoşnut olmak, bazan dağınık haldeki, bazan da birbirleriyle çelişki halindeki parçalar arasında uzlaşma sağlayarak birliği, insanın gizli kuvvetinin ve ruhî duygularının gelişmesini araştırmak, insana hizmet etmeye, onun uğrunda can vermeye teşvik etmek ve Allah'a en yakın meleklerin bile ulaşamayacağı mevkie ulaşmayı temin etmek... İşte insan için gerçek saadet, ruhunun ve kalbinin miracı budur.

d - Yeni bir âlemin ve yeni bir insanın doğuşu

Dünya Hz. Muhammed'in peygamberliğinden sonra, onun yüksek öğretilerinin tesiriyle, hava durumunun değiştiği gibi değişti. İnsanlık bütünüyle kurak, sıcak, kızgın bir iklimden, bir sonbahar mevsiminden, tamamen ilkbahara, alt-yanından nehirler akan cennetlere intikal etti. İnsanların tabiatları değişti, kalbler Rablerinin nuruyla aydınlandı, herkes Allah'a yöneldi. İnsan şimdiye kadar bilmediği, tecrübe etmediği yeni bir zevke ve daha önce bilmediği bir sevgiye muttali oldu.

Yıpranmış, çürümüş, soğuk, zayıf ve ruhsuz kalbler iman ateşiyle, sevgi kuvvetiyle canlanıp doğruldu. Akıllar yeni bir nurla aydınlandı, gönüller yeni bir neşeyle sermest oldu. İnsanlık bölük bölük doğru yolu ve yüksek mevkiini aramaya çıktı. Hiçbir millet ve hiçbir belde göremezsin ki, bu alanda birbirlerini geçmeye ve birbirleriyle rekabete çalışmasın. Arabı, Acemi, Mısır'ı, Şam'ı, Türkistan ve İran'ı, Irak ve Horasan'ı, Kuzey Afrika ve Endülüs'ü, bizim Hindistan'ı ve Hindistan'ın doğusundaki adaları, bu yüce sevgiyle ve feyz-i ilâhî ile sarhoş ve bu ulvî hedefin aşıkları, bu yüce kapının önünde bekleşen fakirler olarak görürsün. Artık insanlık üstün bir mevkie gelmiş ve uzun asırlar devam eden derin komadan gözlerini açıp uyanmıştı. Kaybettiği yılları telâfi etmek, kendini Allah'a ibadete vermiş, mücahid ve ıslahatçı, eğitimci ve arif kişilerle Allah'ın yaratıkları uğrunda yanıp tutuşan, nefislerini ve en değerli şeylerini insanlığın hayrına ve onu her yandan kuşatan tehlikelerden kurtarmak için seferber edenler vasıtasıyla onarmak istiyordu. Meleklerin gıbta ettiği insanlar, soğuk kalblerin kıvılcımlarını alevlendirdiler, ilâhî sevgi ateşini arttırdılar. İlim ve edebiyat, hikmet ve marifet nehirlerini taşırdılar. Feyizli ilim ve irfan, iman ve sevgi fışkıran kaynaklar açtılar. Zulüm ve istibdada, düşmanlara ve buğz edenlere karşı, beşer ruhunda şiddetli bir öfke uyandırdılar. Zulme maruz kalmış, hor ve hakir görülmüş milletleri, paryaları, kendi toplumları tarafından terkedilmiş zavallı insanları sevgiyle bağırlarına bastılar. Onların eserlerini her yerde bulabilir ve izlerine el sürebilirsin. Çadır olsun kerpiç olsun, hiçbir ev bu izlerden hâlî değildir.

Onların amellerinin niceliğinden çok niteliğindeki (quality) ve cevherindeki üstünlüğe bak. Düşüncelerinin yüceliğini, yüksek ufuklarda ve semâlarda nasıl dolaştığını müşahede et. Onların keskin şuurlarına, lâtîf ve

ince ruhlarına, âteşîn zekâlarına, temiz tabiatlarına bir göz gezdir. İnsanlık için nasıl yanıp yakıldıklarına, onun için bir mum misali nasıl eridiklerine, nefislerinin ve ruhlarının hüzün ateşinde nasıl eriyip büküldüklerine, insanlara karşı nasıl şefkat beslediklerine, faydalı ve iyi şeylere nasıl hırs gösterdiklerine, tehlikelere nasıl düştüklerine, insanları kurtarmak, onlara gelecek musibetleri defetmek için kendilerine gelecek zararları gülerek karşıladıklarına, onların hâkimlerinin ve valilerinin işe nasıl sarıldıklarına ve mesuliyet hissi duyduklarına ve sınırları nasıl gözlediklerine, milletin onlarla nasıl insicam içinde olduğuna, emirlerine itaat ettiklerine dikkatle bak. Aynı şekilde onların ibadetlerine ve zühdlerine, dua ettikleri sırada hallerine, güzel ahlâklarına, kendi nefisleri aleyhine şehadetlerine, onun için Allah'tan sevap umduklarına, küçüklere ve düşkünlere karşı besledikleri sevgiye, kardeşlerine ve dostlarına karşı yumuşak kalbli olduklarına, düşmana karşı besledikleri kerem, hoşgörü, af ve bağışlamalarına dair haberleri oku. İlerde şairlerin ve ediplerin rüyalarının ve geniş hayallerinin, feyizli zekâlarının bu insanların hakikat aleminde ulaştığı bu zirveye asla ulaşamadığını göreceksin. Eğer bu konuda anlatılanlar bize tevatür yoluyla gelmemiş olsaydı ve vesikalara dayalı tarihi belgelere istinad etmemiş olsaydı, bu haberler hayal mahsulü efsanevî şeyler ve kıssalar olarak görülecekti.

Muhakkak ki, bu büyük inkılâb ve bu yeni ve parlak hareket, Hz. Muhammed'in mucizelerinden, onun peygamberliğinin insanlığa yaptığı büyük iyiliklerden biriydi. Bütün zaman ve mekânı kaplayan ilâhî rahmet parçalarından bir parça.

Yüce Allah ne güzel buyuruyor:

"Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik."

Bibliyografya

Kur’ân-ı Kerîm ve Hadis Kitapları:

Abdül-Hayy el-Kettânî, et-Terâtibü’l-İdâriyye.
Ahmed b. Şuayb b. Ali en-Neseî, Sünen-i Neseî.
Alâaddin Ali el-Muttakî b. Hüsameddin el-Bürhan, Kenzü’l-Ummâl
Aynî (Bedreddin Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed), Umdetü’l-Kârî.
Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail el-Buharî, el-Edebü’l-Müfred.
Ebû Abdullah b. Muhammed b. Abdullah el-Hâkim en-Nisâbûrî, el-Müstedrek.
Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, Müsned-i Ahmed.
Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid b. Mace, Sünen-i İbn Mâce.
Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail el-Buharî, el-Câmi’u’s-Sahîh (Sahîh-i Buhârî).
Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, Sünen-i Beyhakî.
Ebû Bekr Abdurrezzak es-San’ânî, el-Musannef.
Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed et-Tahâvî, Müşkilü’l-âsâr.
Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed et-Tahâvî, Şerhu Meâni’l-âsâr.
Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Müsned-i Ebû Dâvûd.
Ebû Dâvûd b. el-Eş’as es-Sicistânî, Sünen-i Ebû Dâvûd.
Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî, Şemâil-i Tirmizî.
Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî, el-Câmi’.
Ebu’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccac b. Müslim el-Kuşeyrî en-Nisâbûrî, Sahîh-i Müslim.
Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî, Sünen-i Dârimi.
Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes’ûd el-Bağavî, Şeyh Veliyyü’d-Din Muhammed el-Hatib et-Tebrîzî, Mişkâtü’l-mesâbîh.
Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes’ûd el-Ferrâ el-Bağavî, Şerhü’s-Sünne.
Ebû Nuaym el-Isfahanî, Hilyetü’l-Evliyâ.
el-Kastallânî (Şihâbeddin Ahmed b. Muhammed), el-Mevâhibü’l-Ledünniyye.
Mâlik b. Enes b. Malik, Muvatta.

Muhammed b. Muhammed b. Süleyman b. el-Fâsî, Cem'u'l-fevâid min Cami'i'l-usûl ve Mecmau'z-Zevâid.

Muhammed Tahir el-Fitenî, Mecmau Bihâri'l-envâr.

Muhyiddin Ebû Zekeriyya Yahya b. Şeref en-Nevevî, Şerh-u Müslim.

İbn Hacer el-Askalânî (Ahmed b. Ali b. Muhammed), Fethü'l-Bârî.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Zâdü'l-Meâd.

Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb eş-Şâmî et-Taberanî, el-Mu'cemü'l-kebîr.

Zekiyyüd-Din Abdü'1-Azim b. Abdü'1-Kavî el-Münzirî, et-Tergib ve't-terhib.

ez-Zurkânî (Muhammed b. Abdülbaki), Şerhü'l-Mevâhibi'l-Ledünniyye.

Tefsirler:

Abdü’l-Mâcid ed-Deryâbâdî, Tefsîr-i Mâcidî.

İbn Kesîr (el-Hâfiz İmâdeddin), Tefsirü’l-Kur’ani’l-azîm. (Tefsirü İbn Kesir).

et-Taberi (Ebû Ca’fer Muhammed b. Cerir), Câmiu’l-beyân fi tefsiri’l-Kur’an (Tefsirü’t-Taberî)

Siyere dair eserler:

Abbâs Mahmûd el-Akkad, Abkariyyetü Muhammed.

Abdurrahman b. Abdullah es-Süheylî el-Mağribî, er-Ravdu'l-Unuf.

Abdur-Raûf ed-Dânâbûrî, Esahhu's-Siyer.

Ahmed Başmil, Gazvetü'l-Ahzâb.

Ali b. Burhaneddin el-Halebî eş-Şâfiî, es-Siretü'l-Halebiyye.

Ebul-Fazl İyad b. Musa b. İyâd, Kitabu'ş-Şifâ.

İbn Hişam (Ebu'l-Kasım Abdurrahman b. Abdullah), es-Siretü'n-Nebeviyye.

İbn Kesir (el-Hafız İmâdeddin), es-Siretü'n-Nebeviyye.

Mahmûd Şit el-Hattab, er-Resûlü'l-Kaîd.

Muhammed b. el-Hüseyn el-Ensârî, Kitabu'l-Füsûl.

Muhammed Ebû Zehre el-Mısrî, Hâtemü'n-Nebiyyîn.

Muhammed Ekber Han el-Pakistanî, Hadisu Difâ'

Muhammed Hamidullah el-Haydarâbâdî, Muhammed Resulullah.

Muhammed Hamidullah el-Haydarâbâdî, Sâhâtü'l-kıtal fi'l-Ahdi'n-Nebevî.

Muhammed Süleyman el-Mansûr Fûrî, Rahmeten li'l-âlemîn.

Muhammed Zekeriyya el-Kânid, Hiccetü'l-Vedâ' ve Cüz'ü Umrâti'n-Nebî

es-Seyyid Süleyman Nedvî, er-Risâletü'l-Muhammediyye.

es-Suyûtî (Celâleddin Muhammed b. Ahmed), el-Hasâisü'l-Kübrâ.

Şiblî en-Nu'manî, Siretü'n-Nebî.

Takıyüddin Ebû Muhammed el-Makrîzî, Emtâu'l-Esmâ'...

el-Vakidi' (Muhammed b. Amr), el-Megâzî.

Tarih ve terceme-i hale dair eserler:

Abdullah b. el-Mübarek, Kitabü’z-Zühd.

Abdurrahman b. Ali b. Muhammed el-Cevzî,

Sıfatü’s-Safve.

el-Belâzurî (Ahmed b. Yahya b. Câbir), Fütûhu’l-büldân.

Ebu’l-Ferec el-Isfahânî, el-Eğânî.

Hüseyn b. Muhammed b. el-Hasan ed-Diyarbekrî, Tarihu’l-Hamîş.

İbn Abdi’1-Berr el-Endülüsî, el-İstîâb fi ma’rifeti’l-ashâb.

İbn Hacer el-Askalânî (Ahmed b. Ali b. Muhammed), el-İsâbe fi temyizi’s-Sahâbe.

İbn Haldun (Abdurrahman b. Muhammed), Unvanu’l-iber... (Tarihu İbn Haldun).

İbn Kuteybe (Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Diyneverî), eş-Şi’r ve’ş-Şuarâ.

İbn Sa’d, et-Tabakatu’l-kübrâ.

İbnü’1-Esîr (İzzeddin Ebu’l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezerî), Üsdü’l-⁄âbe.

İbnü’1-Esîr el-Cezerî, el-Kâmil fi’t-tarih.

İbn Kesir (el-Hafız İmâdeddin), el-Bidâye ve’n-Nihâye.

Mucibullah en-Nedvî, es-Sahâbe ve’t-tâbiun min ehli’l-kitab.

ez-Zehebî (Şemseddin Ebû Abdullah), Tezkiretü’l-huffâz.

et-Taberî (Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr), Târihu’l-Ümem ve’l-mülûk (Tarihu’t-Taberî).

Şehirler ve milletlerin tarihlerine dair eserler:

Abdu’l-Kuddüs el-Ensârî, Âsâru’l-Medineti’l-Münevvere.
Ahmed es-Siba’i, Tarihu Mekke.
Ahmed İbrahim eş-Şerif, Mekke ve’l-Medine fi’l-Cahiliyye ve ahdi’r-Resûl
Ali b. Abdullah b. Ahmed es-Semhûdî, Vefaü’l-vefâ fi ahbâri dâri’l-Mustafa.
Cevad Ali, Tarihü’l-Arab Kable’l-İslâm.
Eşver Âtûba, el-Hindul-kadime.
İbn Tagriberdî, en-Nücûmu’z-Zâhire fi ahbâr-i Mısr ve’l-Kahire.
İsrail Welfenson (?) (Ebu Zueyb), Tarihu’l-Yahud fi bilâdi’l-Arab fi’l-Cahiliyye ve Sadri’l-İslâm.
Nâme Tensür (?), (İran hakkında tarihi bir vesika).
Mahmud Şükrî el-Âlûsî, Bülûğul-Ereb fi Ma’rifeti ahvâli’l-Arab.
Mecdü’d-Din Firûzâbâdi, el-Meğânimü’l-Müstetâbe fi mealimi tâbe.
Muhammed Hüseyn Heykel, Menzilü’l-Vahy.
Muhammed er-Rabi’ en-Nedvî, Hac ve makamât-ı Hac.
Muhammed Seyyid et-Tantâvî, Benû İsrail fi’l-Kur’ân ve’s-Sünne.
Şahin Makarios, Tarihu İran.
Yakut el-Hamevî (Şihabüddin Ebu Abdullah), Mu’cemü’l-Büldân.

İslâmiyet, diğer dinler ve mezheplere dair eserler:

İncil.

Kitab-ı Mukaddes.

Manoşastr.

Muhammed el-Hudarî, Tarihu’t-Teşrî’i’l-İslâmî.

Şeyhu’l-İslâm Ahmed Veliyyüllah b. Abdurrahim, Hüccetü’llahi’l-bâliga.

Tevrat.

Yusuf el-Kardâvî, Fıkhu’z-zekât

Yusuf Nasrullah, el-Kenzu’l-Marsûd fi kavaidi’t-Talmud.

Ansiklopedi ve sözlükler:

Amîd, Ferheng-i Amîd.

el-Bustanî, Dairetü'l-Meârif.

Ebu'l-Hasan Ali b. İsmail, el-Muhassas.

Ebu'l-Mansur es-Seâlibi, Fıkhu'l-luga.

Ebû Temmâm Habib b. Evs et-Tâî, Divânu'l-Hamâse.

İbn-i Abd-i Rabbih (Şeyh Şihabüddin Ahmed el-Endelûsî), el-İkdü'l-ferîd.

İbn Kuteybe ed-Dineverî, Edebü'l-kâtib.

İbn Mansûr (Ebu'1-Fazl Cemâleddin Muhammed), Lisânu'l-Arab.

Muhammed Feridi Vecdî, Dâiretü meârifi'l-karni'l-İşrîn.

es-Suyûtî (Celaleddin Muhammed b. Ahmed), Hüsnü'l-muhâdara.

ez-Zevzenî (Ebu Abdullah el-Hüseyn b. Ahmed), Şerhu's-seb'i'l-muallakat.

İngilizce ve Fransızca tedkikler:

Alwin Toffler, Future Shock, London, 1975.

Bodley, R.V.C. The Messenger: The Life of Mohammed, London, 1946.

Bosworth Smith, Mohammad and Mohammadanism, London, 1976.

Briffault, Robert, The Making of Humanity.

Butler, Alfred J, The Arab Conguest of Egypt and the Last Thirty Years of the Roman Dominion, Oxford 1902.

Cambridge History of islam, Vol. l, Cambridge 1970.

Christensen, A, L'Iran Sous le Sassanides (Urdu terc. Muhammad Iqbal)

De Lacy, O'Leary, Arabia Before Muhammad, London, 1927.

Draper, John William, Conflict Betveen Religion and Science, London 1910.

Dutt, R.C., Ancient India, Vol. 3,1891.

Encyclopaedia of Religion and Ethics, 1939.

Georges Roux, Ancient Iraq, 1972.

Gibbon, Edward, The Decline and Fail ofthe Roman Empire, London1911.

Hamîdullah, Dr. Muhammad, Muhammad Rasulallah, Hyderabad 1974.

(The) History Of Christianity in the Light of Modern Knowledge, Glasgow 1929.

Hitti, P.K., History of Syria, London, 1951.

James Mackinon, From Christ to Constantine, London, 1936.

Jewish Encyclopaedia, Vol. XII, 1916.

John Davenport, Apology for Muhammad and The Quran, London, 1869.

Jones, A.H.M., and Elizabeth Monroe, A History of Abyssinia, Oxford 1935.

Lamartine, Historie de la Turguie, Vol. II.

Leck, W.E.H., History of European Morals, New York, 1855.

Maryam Jameelah, Islam Versus Ahl-al-Kitab: Past and Present, Lahore, 1968.

Montgomery Watt, Muhammad: Prophet and Statesman, London, 1961.

Muir, Sir William, Life of Mohamet, Vol. I, London, 1856.

Nehru, Jawahar Lal, Discovery of India, Calcutta, 1948.

The New Catholic Encyclopaedia, Vol. 14, 1967.
O’Malley, L.S.S., Popular Hinduism-The Religion of the Masses, Cambridge, 1935.
Thilly, Prof. Frank, History of Philosophy, New York, 1945.
Vaidya, C.V., History of Medieval Hindu India, Vol. I, Poona, 1921.
Victor Chaport, The Roman World, London, 1928.
Vidyadhar Mahajan, Muslim Rule in India, New Delhi, 1970.
Wallbank, T. Walter and Alastair M. Taylor, Civilisation: Past and Present (Scott Foresment and Co.) 1954.
Wells, H.G., A Short History ofthe World, London, 1924.
Williams, Henry Smith, Historians’ History of the World, 5. baskı, 1926.
Zaki Ali, Dr., Islam in the World, Lahore, 1947.